

Weglopen: weg ... van wat?

Weglopen: weg ... van wat?

Studie over het profiel en de ervaringen van
weglopers in België

Deze uitgave is ook beschikbaar in het Frans onder de titel: 'Fuguer: ... pour fuir quoi? Etude sur le profil et le vécu des fugueurs en Belgique.'

Een uitgave van Child Focus, Houba de - Strooperlaan 292 te B- 1020 Brussel en de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21 te B- 1000 Brussel.

Auteurs:

Greet Van De Water, wetenschappelijk medewerker, Katholieke Universiteit Leuven

Nicole Vettenburg, docent, Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent
m.m.v. Fabienne Glowacz, lector, Université de Liège

Coördinatie voor Child Focus:

Jacques Debulpaep, algemeen directeur
Isabelle De Schrijver, directeur onderzoek en preventie
Eef Goedseels, Sr. project manager

Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting:

Françoise Pissart, directrice
Sabine Denis, programma-adviseur
Nathalie Troupee, assistente

Grafische vormgeving: Maklu-Uitgevers
'Omslagontwerp: Graphiccontact'

Drukkerij: Maklu-Uitgevers

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van de website www.childfocus.be of www.kbs-frb.be. Het kan ook gratis besteld worden: online via www.childfocus.be, per e-mail naar elke.vekeman@childfocus.org, telefonisch +32-2-475 44 36 of per fax +32-2-475 44 03.

Wettelijk depot: D/2004/9519/1

ISBN: 90 771 1804 7

NUR: 720

Januari 2004

Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap (Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen)

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	9
Inleiding bij de studie	11
Lijst van tabellen	13
Inleiding	15
Hoofdstuk 1. Etude de la documentation	19
1. Inleiding	19
2. Het begrip wegloper	20
2.1. Naar een werkdefinitie	20
2.2. Rechtspositie van de wegloper	23
2.3. Samenvatting	25
3. Een karakterisering van weglopers	26
3.1. Cijfergegevens	27
3.2. Profiel van weglopers	29
3.2.1. Leeftijd	29
3.2.2. Geslacht	30
3.2.3. Frequentie van weglopen	31
3.2.4. Duur van het weglopen	31
3.2.5. Bestemming	32
3.2.6. Contacten met hulpverlening	32
3.2.7. Alleen of samen	33
3.2.8. Afloop	33
3.3. Oorzaken van weglopen	34
3.3.1. Het gezin	35
3.3.2. De school	36
3.3.3. Vrienden en leeftijdgenoten	37
3.3.4. Persoonlijke problemen	38
3.4. Ervaringen tijdens de weglooperperiode	39
3.5. Samenvatting	41
4. Twee bijzondere categorieën weglopers	42
4.1. Allochtone weglopers	42
4.2. Tehuisweglopers	44
4.3. Samenvatting	45
5. Weglopen en delinquentie	45
5.1. Verband tussen delinquent gedrag en weglopen	45
5.2. Weglopen en slachtofferschap	46

INHOUD

5.3. Samenvatting	47
6. Samenvattend overzicht van de literatuurgegevens	47
Hoofdstuk 2. Secundaire analyse Vlaamse jeugdonderzoek	49
1. Inleiding	49
2. Het weggelooptgedrag van jongeren in het Vlaamse jeugdonderzoek	50
3. Secundaire analyse	52
3.1. Vooraf	52
3.2. Verbanden tussen weggelooptgedrag en beleving van belangrijke levensdomeinen	53
3.2.1. Achtergrondkenmerken	53
3.2.2. Identiteit en psychisch welbevinden	55
3.2.3. Het gezin	57
3.2.4. De school	59
3.2.5. Vrije tijd en vrienden	63
3.2.6. Delinquentie	64
3.3. Factoren van invloed op weggelopen	67
3.4. Vergelijking tussen de groep weggelopers en de groep niet-weggelopers	70
3.4.1. Achtergrondkenmerken	70
3.4.2. Identiteit en psychisch welbevinden	72
3.4.3. Het gezin	73
3.4.4. De school	74
3.4.5. Vrije tijd en vrienden	76
3.4.6. Delinquentie	78
3.5. Factoren van invloed op recidive	79
3.6. Vergelijking tussen de groep recidivisten en de groep niet-recidivisten	80
4. Bespreking vanuit de literatuurgegevens	81
Hoofdstuk 3. Analyse Child Focus-dossiers	85
1. Inleiding	85
2. Situering van Child Focus	85
3. Werkwijze en beperkingen	86
4. Resultaten	88
4.1. Levensomstandigheden van de weggelopers	89
4.1.1. Het gezin	89
4.1.2. Psychisch welbevinden	90
4.1.3. De school	91
4.1.4. Vrienden en vrijetijdsbesteding	91
4.1.5. Delinquentie en slachtofferschap	91

4.2. Enkele kenmerken van de wegloopsituatie	92
4.2.1. Oorzaak en aanleiding van het weglopen	93
4.2.2. Aanmelders	94
4.2.3. Omstandigheden van het weglopen	95
4.2.4. Bestemming	96
4.2.5. Duur	96
4.2.6. Afloop	97
4.2.7. Recidive	97
4.2.8. Contacten met hulpverlening	98
4.3. Enkele kenmerken van de weglopers	99
4.3.1. Geslacht	99
4.3.2. Leeftijd	101
4.3.3. Herkomst	105
4.3.4. Tehuis versus gezin	107
4.4. Karakterisering van de groep niet begeleide minderjarigen	108
5. Bespreking vanuit de vorige hoofdstukken	111
5.1. Bevestiging	111
5.2. Geen bevestiging	113
5.3. Nieuwe gegevens	114
Hoofdstuk 4. Gesprekken met weglopers	119
1. Inleiding	119
2. Interviewschema	119
3. Selectie en steekproefbeschrijving	120
3.1. Selectie	120
3.1.1. Vlaamse Gemeenschap	120
3.1.2. Franse Gemeenschap	121
3.2. Steekproefbeschrijving	121
4. Bevindingen	123
4.1. De school	123
4.2. Vrienden en vrije tijd	126
4.3. Identiteit en psychisch welbevinden	127
4.4. Het gezin	128
4.5. Instellings- en hulpverleningsverleden	132
4.6. Non-conform gedrag	133
4.7. Het weglopen	134
4.7.1. Aantal keren	135
4.7.2. Leeftijd	135
4.7.3. Alleen of samen	135
4.7.4. Oorzaak en concrete aanleiding	135
4.7.5. Bestemming	137
4.7.6. Hulpverlening	138
4.7.7. Ervaringen	139

INHOUD

4.7.8. Afloop	141
4.7.9. Suggesties voor preventie en hulpverlening	142
5. Bespreking vanuit de vorige hoofdstukken	145
5.1. Bevestiging en aanvulling	145
5.2. Nieuwe gegevens	148
Hoofdstuk 5. Overzicht hulpverleningsinstanties	151
1. Inleiding	151
2. Hulpverleningsorganisaties die door weglopers worden gecontacteerd	151
2.1. Nederlandstalig België	152
2.2. Franstalig België	158
3. Hulpverleningsorganisaties met een aanbod voor weglopers	160
3.1. Nederlandstalig België	161
3.1.1. Eerstelijnsvoorzieningen	161
3.1.2. Tweede- en derdelijnsvoorzieningen	161
3.2. Franstalig België	164
3.2.1. Eerstelijnsvoorzieningen	164
3.2.2. Tweede- en derdelijnsvoorzieningen	165
3.3. Het Kinderrechtencommissariaat	168
4. Redenen voor geringe contacten met hulpverleningsorganisaties	168
5. Conclusies	169
Hoofdstuk 6. Conclusies en adviezen	173
1. Inleiding	173
2. De bevindingen samengevat	173
3. Adviezen ter preventie en curatie	176
Referentielijst	185

VOORWOORD

De Koning Boudewijnstichting werd in 1976 opgericht naar aanleiding van de 25ste verjaardag van de troonsbestijging van de Koning, met als missie de levensomstandigheden van de bevolking helpen verbeteren.

Child Focus werd operationeel in 1998, enerzijds ten gevolge van de onrustwekkende verdwijning van meerdere kinderen die, op twee uitzonderingen na, helaas de dood vonden in afschuwelijke omstandigheden, en anderzijds ten gevolge van een ruime beweging van maatschappelijke verontwaardiging.

De toenmalige regering gaf de Koning Boudewijnstichting de opdracht tot het oprichten van een Centrum voor vermiste en seksueel uitgebuite kinderen in België, dat Child Focus geworden is. Vandaar zijn de banden tussen beide organisaties altijd zeer nauw geweest: juridische hulp, praktische raadgevingen, financiële ondersteuning, wederzijds respect.

Ongeveer een jaar geleden werd een nieuwe stap gezet door de beslissing gemeenschappelijke projecten te realiseren, te beginnen bij een analyse van de oorzaken en de redenen waarom zoveel minderjarigen weglopen.

De praktische hulp die Child Focus verleent inzake de zoektocht naar vermiste kinderen is zeker waardevol, maar de weglopers zijn zo talrijk en al te vaak erg kwetsbaar, zodat we tot de conclusie zijn gekomen dat de tijd aangebroken was om het fenomeen weglopen beter te begrijpen en de redenen ervan te doorgronden, in de hoop een basis te kunnen leggen voor een adequate preventie.

Trouw aan de gebruikelijke methoden van de Stichting en Child Focus, hebben wij een groep van experts samengesteld, een onderzoek toevertrouwd

VOORWOORD BIJ DE STICHTING

aan gespecialiseerde centra en onze eigen medewerkers belast met het in goede banen leiden van het project.

Wij houden eraan iedereen te bedanken die bijgedragen heeft tot de verwezenlijking van het eindrapport vanuit de bekommernis jongeren, die vandaag of morgen riskeren weg te lopen, te helpen.

Nog voor we eraan begonnen, geloofden we reeds in het nut van deze denkoefening. Vandaag de dag zijn we er nog meer van overtuigd want wij beseffen dat het feit zelf van na te denken over de toekomst ertoe bijdraagt deze vorm te geven.

Januari 2004

Child Focus

Koning Boudewijnstichting

INLEIDING BIJ DE STUDIE

Het zal u misschien verbazen maar het dossier dat voor u ligt is de eerste studie in België over weglopers.

In ons land is weglopen nochtans geen marginaal probleem. Welke familie, welke burens, welke school kan er niet over meespreken? Dagelijks wordt ook Child Focus geconfronteerd met dit fenomeen.

De Koning Boudewijn Stichting deelt met Child Focus de bezorgdheid om kinderen en jongeren in moeilijkheden te helpen – dus ook weglopers.

Daarom hebben deze twee instellingen hun krachten gebundeld om een studie over weglopers te financieren. Het leek hen noodzakelijk eerst het profiel en de ervaringen van weglopers beter te begrijpen om zo meer pertinente beleidsaanbevelingen inzake preventie en hulpverlening te kunnen formuleren. Het leek hen hierbij onontbeerlijk na te gaan wat er achter de statistieken en probleemmeldingen schuil gaat.

Deze ambitie wordt echter getemperd door een aantal beperkingen. Het is zeker niet de bedoeling geweest te komen tot een uitgebreide, wetenschappelijk waterdichte studie. Daarvoor ontbraken tijd en middelen. Prioriteit werd gegeven aan een grove schets van het profiel van weglopers en een overzicht van de werkzaamheden op het terrein, om zo tot eerste aanbevelingen te komen.

Het is daarom ook belangrijk de grenzen van ons onderzoek duidelijk te stellen. Zo heeft het eerste deel van het onderzoek, de secundaire analyse van gegevens van een Vlaams jeugdonderzoek, inherent een aantal beperkingen aangezien de gegevens enkel betrekking hebben op jongeren uit de Vlaamse Gemeenschap. Tot op heden zijn er geen equivalente gegevens beschikbaar voor de Franse of Duitse gemeenschap.

Ook de analyse van Child Focus dossiers geeft onvermijdelijk een gedeeltelijk, soms subjectief beeld van weglopers, vermits Child Focus enkel die gevallen van weglopen registreert die aan haar gemeld worden.

Tot slot geven ook de gesprekken die de onderzoekers met weglopers zelf hebben gevoerd slechts een gedeeltelijk beeld weer. Het aantal interviews is zeer beperkt en de groep geïnterviewden vormt geen representatieve staal van de weglopers in het algemeen. Zo zijn weglopers die uit een instelling weglopen oververtegenwoordigd, terwijl hun profiel toch erg verschilt van de jongeren die weglopen uit een gezin.

Deze beperkingen tasten ons inziens geenszins de meerwaarde van deze studie aan. De voornaamste krijtlijnen zijn getrokken, een aantal duidelijke tendensen komen naar voren. Zo wordt gewezen op het belang van het weglopen bij meisjes, bij allochtone jongeren en ... vooral bij allochtone jonge meisjes. Er wordt ook gewezen op de verontrustende link tussen weglopen en zelfmoord. De aandacht wordt gevestigd op de hoge kans op recidive en de lage toevlucht tot hulpverleningsorganisaties. Ook blijkt het gebrek aan luisterbereidheid binnen gezinnen één van de belangrijkste oorzaken van het weglopen.

Deze vaststellingen laten toe beleidsadviezen te formuleren inzake preventie en hulpverlening om zo te komen tot een efficiëntere hulpverlening aan weglopers.

De pistes die deze studie aanreikt zijn zonder twijfel een eerste stap ten behoeve van weglopers en degene die hen omringen. Om hen beter te kennen, beter te begrijpen, om hen beter te kunnen helpen. Child Focus en de Koning Boudewijnstichting zijn zeer trots hieraan te hebben kunnen meewerken.

LIJST VAN TABELLEN

- Tabel 1 Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. het percentage weglopers in diverse landen – zelfrapportage
- Tabel 2 Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. de leeftijd waarop het meest wordt weggelopen – zelfrapportage
- Tabel 3 Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. het percentage weglopers naar geslacht – zelfrapportage
- Tabel 4 Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. de frequentie van weglopen (percentages) – zelfrapportage
- Tabel 5 Percentage weglopers en niet-weglopers naar leeftijd
- Tabel 6 Spearman correlatiecoëfficiënten tussen identiteit, zelfwaardering, eenzaamheid en depressie enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds
- Tabel 7 Percentage weglopers en niet-weglopers naar suïcidegedachten
- Tabel 8 Spearman correlatiecoëfficiënten tussen responsiviteit, toezicht en autonomie van vader en moeder enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds
- Tabel 9 Percentage weglopers en niet-weglopers naar het al dan niet gescheiden zijn van de ouders
- Tabel 10 Spearman correlatiecoëfficiënten tussen schoolse variabelen enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds
- Tabel 11 Percentage weglopers en niet-weglopers naargelang van het zittenblijven, het veranderd zijn van school, het buitengegooid zijn door de school en het geschorst zijn door de school
- Tabel 12 Spearman correlatiecoëfficiënten tussen variabelen 'vrienden en vrije tijd' enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds
- Tabel 13 Spearman correlatiecoëfficiënten tussen delinquente gedragingen enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds
- Tabel 14 Percentage weglopers naar het al dan niet plegen van delicten
- Tabel 15 Frequentie van weglopen gerelateerd aan het delict 'druggebruik' – percentages
- Tabel 16 Resultaten van de meervoudige regressies met betrekking tot 'wegloopgedrag' van jongeren – na selectie van prediktoren met significante bètawaarden
- Tabel 17 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake arbeidsmarktpositie van vader en moeder – kruistabel met percentages
- Tabel 18 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake identiteit en psychisch welbevinden – t-toets
- Tabel 19 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake gezin en opvoeding – t-toets voor intervalvariabelen en Wilcoxon-toets voor ordinale variabelen

LIJST VAN TABELLEN

- Tabel 20 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake schoolse variabelen – t-toets
- Tabel 21 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake het zittenblijven, het veranderd zijn van school, het buitengegoid zijn door de school en het geschorst zijn door de school – kruistabel met percentages
- Tabel 22 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake vrije tijd en vrienden – kruistabel met percentages
- Tabel 23 Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake delinquentie – kruistabel met percentages
- Tabel 24 Resultaten van de meervoudige regressies met betrekking tot 'recidive in weglooptgedrag' van jongeren
- Tabel 25 Types van weglopen in de dossiers van Child Focus – absolute cijfers en percentages
- Tabel 26 Gezinssituatie van de weglopers die worden gemeld bij Child Focus – absolute cijfers en percentages
- Tabel 27 Duur van de weglooperperiode van de jongeren die worden gemeld bij Child Focus – absolute cijfers en percentages
- Tabel 28 Redenen voor het afsluiten van een dossier – absolute cijfers en percentages
- Tabel 29 Vergelijking tussen jongens en meisjes inzake duur van de weglooperperiode – kruistabel met percentages
- Tabel 30 Leeftijd van de weglopers in de dossiers van Child Focus – absolute cijfers en percentages
- Tabel 31 Vergelijking tussen de drie leeftijdscategorieën inzake duur van de weglooperperiode – kruistabel met percentages
- Tabel 32 Vergelijking tussen de drie leeftijdscategorieën inzake de reden voor het afsluiten van het dossier – kruistabel met percentages
- Tabel 33 Vergelijking tussen allochtone en autochtone weglopers inzake leeftijd – kruistabel met percentages
- Tabel 34 Nationaliteit en origine van niet begeleide minderjarigen in de Child Focus dossiers – absolute cijfers en percentages
- Tabel 35 Plaats van verdwijning van niet begeleide minderjarigen in de Child Focus dossiers – absolute cijfers en percentages
- Tabel 36 Aantal respondenten per organisatie voor Vlaanderen
- Tabel 37 Leeftijd van de weglopers betrokken in de diepte-interviews – absolute cijfers
- Tabel 38 Situatie die de weglopers betrokken in de diepte-interviews ontvluchtten – absolute cijfers
- Tabel 39 Gezinssituatie van de 27 weglopers betrokken in de interviews – absolute cijfers
- Tabel 40 Aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een CLB
- Tabel 41 Aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een JAC

INLEIDING

In dit rapport brengen we verslag uit van het onderzoek naar het fenomeen 'Weglopers in België'. Het betreft een opdracht van Child Focus en de Koning Boudewijnstichting en werd tussen oktober 2002 en september 2003 uitgevoerd binnen de vzw Majong en de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie (K.U.Leuven), in samenwerking met de Universiteit van Luik.

Weggelopen jongeren staan de laatste jaren in België meer en meer in de belangstelling van zowel de media als de hulpverlening, Child Focus in het bijzonder. Een bevraging van bijna 5000 Vlaamse jongeren toont dat jaarlijks 6,5 % van de jongeren tussen 12 en 18 jaar in Vlaanderen wegloopt (De Witte, Hooge en Walgrave, 2000). Internationale onderzoeken in diverse landen schatten het percentage jongeren dat jaarlijks wegloopt tussen 1,1 % en 8,7 %. Meer dan de helft van de meldingen bij Child Focus betreft jongeren die weglopen van huis of uit een instelling. Weglopen kan in zeker opzicht positief worden geduid. Jongeren leggen zich niet passief neer bij de situatie maar willen door hun gedrag een signaal geven over de onhoudbaarheid thuis of in de instelling; de crisissituatie die weglopen teweegbrengt kan een aanknopingspunt zijn om dieperliggende en manifeste problemen binnen het gezin aan te pakken. Maar weglopen gaat ook gepaard met risico's voor de jongeren – gaande van angst, eenzaamheid tot gebruik van risicovolle overlevingsstrategieën en victimisatie met vergaande gevolgen – en met onrust, leed en zoekwerk bij de directe omgeving. De bezorgdheid in de samenleving omtrent deze problematiek is dus terecht. Maar om rond het fenomeen weglopen zinvol te kunnen werken is er op de eerste plaats nood aan objectieve gegevens over de omvang, de oorzaken en de beleving van weglopen bij jongeren. Voorliggend onderzoek wil hiertoe een bijdrage leveren.

De bedoeling van het onderzoek 'Weglopers in België' is een zicht te krijgen op de problematiek van weglopers met het oog op het formuleren van aanbevelingen voor een adequaat preventie- en hulpverleningsbeleid. Om

deze doelstelling te realiseren werden meerdere onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Het onderzoeksrapport bestaat uit zes delen die elk verslag uitbrengen van één van de opgezette onderzoeksactiviteiten.

Op basis van recente literatuurgegevens wordt algemene informatie verkregen en een eerste beeld geschetst van de weglopers: wie zijn zij, wat zijn hun beweegredenen en hun ervaringen tijdens de weglooperperiode (Hoofdstuk 1).

Een secundaire analyse van gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek (een recent en grootschalig onderzoek waarin enkele levensdomeinen en -perspectieven van 4829 schoolgaande jongeren werden bevraagd) laat toe de weglopers te profileren ten aanzien van de totale jongerenpopulatie en vult hiermee het voorlopige beeld van de wegloper uit de Etude de la documentation, verder aan (Hoofdstuk 2).

Een kwantitatieve analyse op 2177 Child Focus-dossiers over weglopers en een kwalitatieve analyse op 10 % van deze dossiers leveren materiaal om de groep weglopers waarvoor Child Focus wordt ingeschakeld te beschrijven (Hoofdstuk 3).

Diepte-interviews met 27 weglopers (15 uit Wallonië en 12 uit Vlaanderen) geven informatie over de beweegredenen om weg te lopen, hun ervaringen en hun noden en behoeften aan hulpverlening tijdens hun weglooperperiode (Hoofdstuk 4).

Gesprekken met deskundigen uit het hulpverleningsveld in Vlaanderen en Wallonië gevolgd door schriftelijke en/of telefonische bevestigingen van diverse hulpverlenende instanties laten toe de hulpverleningsorganisaties waar weglopers zelf aankloppen, in kaart te brengen. Een verdere studie van sociale kaarten en van relevante documenten en jaarverslagen levert een ruimer overzicht op van hulpverleningsorganisaties met een aanbod voor weglopers (Hoofdstuk 5).

Vier rondetafels – twee aan Waalse en twee aan Vlaamse zijde – met personen uit praktijk-, beleids- en onderzoekswereld lieten toe de verworven inzichten te toetsen aan de praktijkervaringen en adviezen voor preventie en hulpverlening te formuleren (Hoofdstuk 6).

Het gebrek aan recente en systematische kennis en de tijdsduur van het onderzoek, namelijk een jaar, verantwoorden de keuze voor een exploratief (en geen hypothesetoetsend) onderzoek. Door diverse bronnen te raadplegen en te analyseren, trachtten we een zo ruim mogelijk beeld over het 'weglopen' en de 'wegloper' te verkrijgen. Op basis van de resultaten kunnen globale beleidsadviezen geformuleerd worden met het oog op preventie en hulpverlening aan weglopers.

Aan de keuze voor exploratief onderzoek zijn beperkingen verbonden die bij het lezen van de bevindingen moeten in rekening worden genomen. De belangrijkste beperking betreft de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Met uitzondering van de secundaire analyses op de gegevens

van het Vlaamse jeugdonderzoek, beoogden noch bereikten we in onze onderzoeksactiviteiten de representativiteit van de doelgroep. Elk van de beschreven activiteiten geeft partiële informatie, namelijk over een bepaalde groep weglopers: zij die gemeld worden bij Child Focus, zij die hulp zoeken bij één of andere instantie, zij die met ons een gesprek wilden aangaan. Dit resulteert niet in een representatief beeld, maar elke onderzoeksactiviteit draagt wel bij tot het vervolledigen van het beeld en levert aldus bruikbaar referentiemateriaal op voor beleid en praktijk.

Een tweede beperking van dit onderzoek betreft de invalshoek: er werd gekozen voor de invalshoek van de minderjarige die wegloopt. De visie en de beleving van de 'andere partij', namelijk die van de ouders en/of opvoeders vielen buiten het bestek van dit onderzoek, maar zijn onontbeerlijk om het weglouphenomeen volledig in beeld te brengen en te begrijpen. Beide beperkingen zijn argumenten om verder wetenschappelijk onderzoek rond wegloupen te stimuleren.

HOOFDSTUK 1. Etude de la documentation

1. INLEIDING

In België zijn weinig of geen wetenschappelijke gegevens over weglopers voorhanden. In dit hoofdstuk trachten we aan de hand van systematisch literatuuronderzoek een beeld te schetsen van de wegloper.

Relevante boeken en verzamelwerken zochten we op via het LIBIS-systeem waarop alle universiteitsbibliotheken zijn aangesloten. Verder keken we bij de verwerking van de gevonden publicaties telkens de referentielijst na op relevante bijkomende literatuur. Europese en Amerikaanse werken die verschenen zijn sinds 1980 werden in aanmerking genomen. Eén studie, namelijk deze van Brennan, Huizinga en Elliott, gepubliceerd in 1978, werd omwille van de belangrijke informatie, mee opgenomen in het literatuuronderzoek.

Omdat het LIBIS-systeem tijdschriftartikels niet systematisch opneemt in het bestand werden enkele relevante tijdschriften manueel nagekeken vanaf jaargang 1990 (of het jaar waarin het tijdschrift voor het eerst verscheen). Het gaat om de tijdschriften: Tijdschrift over Jeugd, Jeugd en Samenleving, Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening en Jeugdwerk, Journal of Adolescence en Journal of Youth and Adolescence.

Aanvullende informatie vonden we op het internet. Met het copernic-zoekstelsel zochten we op de termen 'wegloper', 'weglopen', 'runaway', 'running away', 'fugueur' en 'fuguer'.

Op basis van de aldus verkregen literatuurgegevens geven we in dit hoofdstuk eerst een begripsomschrijving (punt 2.). Vervolgens beschrijven we de omvang van het fenomeen en enkele kenmerken en ervaringen van weglopers (punt 3.). In een volgende paragraaf besteden we kort aandacht aan twee specifieke categorieën van weglopers: allochtone weglopers en tehuisweglopers (punt 4.). Daarna beschrijven we de relatie tussen weglopen en

delinquent gedrag bij jongeren (punt 5.). We sluiten dit hoofdstuk af met een schematisch overzicht van de belangrijkste literatuurgegevens omtrent weglopers (punt 6.).

2. HET BEGRIP WEGLOPER

Vertrekkend vanuit de bestaande definities in de literatuur werken we hier een werkdefinitie uit die we in dit rapport zullen hanteren. We stippen kort enkele verschillen met thuisloze en weggestuurde jongeren aan en we belichten de wettelijke positie van de wegloper in België.

2.1. Naar een werkdefinitie

Het ontbreken van een algemeen aanvaarde definitie van weglopers heeft ertoe geleid dat diverse definities worden gehanteerd, die elk hun eigen accenten leggen. Onderzoekers vertrekken bovendien vaak vanuit een eigen definitie, maar vermelden deze niet expliciet bij de rapportering van de onderzoeksresultaten. 'The usage of the term runaway is vague, implicit, and often inconsistent between different studies.' (Brennan et al., 1978: 2). Deze bevinding wordt bevestigd door meerdere auteurs die werkzaam zijn op dit terrein (Angenent en Beke, 1983; Crop, 1984; De Meulemeester en Perdaens, 1985; Hazekamp en Jumelet, 1993; Impe en Lefebvre, 1981; Schiltz, 1987; Van Coillie en Vancuyck, 1987).

Ondanks het gebrek aan een duidelijke definitie van weglopers, hebben de meeste omschrijvingen een aantal gemeenschappelijke elementen. Enkele voorbeelden van definities kunnen dit verduidelijken:

- 'een wegloper is een minderjarige, tussen 12 en 18 jaar, die minstens één nacht wegblijft zonder toestemming van en/of overleg met de op dat moment verantwoordelijke personen' (Beke, 1987: 7-8);
- 'running away concerns young people under the age of 16 who either spend time away from home without parental permission or are forced to leave home by their parents' (Safe on the streets research team, 1999: 31);
- 'weglopers zijn minderjarigen die tegen de wens van hen die het wettig gezag over hen uitoefenen, of tegen hun eigen wens, de woning (moeten) verlaten en tenminste één nacht wegblijven' (Raad voor het Jeugd-beleid Nederland, 1986: 14);
- 'een wegloper is een minderjarige die het ouderlijk huis verlaat en dit voor een bepaalde tijd (minstens één dag) of voor altijd' (De Meulemeester en Perdaens, 1985: 1);

- ‘weglopers zijn minderjarigen die vrijwillig hun domicilie, instelling of opvanggezin hebben verlaten’ (Child Focus¹);
- ‘weglopers zijn jongeren die van huis zijn weggelopen en één of meerdere nachten wegbleven’ (De Witte, Hooge en Walgrave, 2000: 257-258).

De meest voorkomende criteria die bij de omschrijving van weggelopen worden gehanteerd, zijn:

- de minderjarige leeftijd van de wegloper;
- de afwezigheid van toestemming van de ouders (of van diegenen die verantwoordelijk zijn voor de jongere);
- de duur van de afwezigheid.

Deze criteria worden evenwel verschillend ingevuld. Enkele voorbeelden ter illustratie:

- Beke hanteert een boven- en een benedengrens wat betreft de leeftijd van de wegloper;
- het Safe on the streets research team maakt dan weer een onderscheid – op grond van wettelijke positie – tussen jongeren beneden de leeftijd van 16 jaar en jongeren van 16 of 17 jaar;
- de ene auteur neemt een afwezigheid van één nacht als minimum (definities van Raad voor het Jeugdbeleid Nederland en van De Witte et al.), de andere houdt het op vierentwintig uren (definitie van De Meulemeester en Perdaens);
- de afwezigheid van toestemming wordt benadrukt door Beke, het Safe on the streets research team en de Raad voor het Jeugdbeleid. Anderzijds komt het weggestuurd worden aan bod in de definities van het Safe on the streets research team en van de Raad voor het Jeugdbeleid.

De zaak wordt nog gecompliceerder doordat er naast de drie genoemde (objectieve) criteria nog andere (subjectieve) worden gehanteerd zoals de motivatie om weg te lopen (definitie van Child Focus). Soms wordt het aan de jongere overgelaten om zijn gedrag als weggelopen te omschrijven.

Het zal duidelijk zijn dat de hier gesignaleerde diversiteit aan omschrijvingen onderlinge vergelijking van onderzoeks- en literatuurgegevens bemoeilijkt. De werkdefinitie die wij zullen hanteren in onze gesprekken met weggelopers (Hoofdstuk 4) en bij het opstellen van een overzicht van relevante hulpverleningsorganisaties (Hoofdstuk 5), is gebaseerd op de definitie van Child Focus: ‘weglopers zijn minderjarigen die vrijwillig hun domicilie, instelling of opvanggezin hebben verlaten’. We voegen daar evenwel aan toe: ‘en dit zonder toestemming van de ouders of plaatsvervangende opvoeders’. Deze

1 www.childfocus.org

aangevulde definitie integreert, volgens ons, de meest essentiële elementen ter omschrijving van weglopers uit de literatuur.

Tot slot van deze definitiebepaling, vestigen we de aandacht op twee problematieken die sterk raken aan het weglopersfenomeen en er vaak mee verward worden, namelijk de thuisloze jongeren en de jongeren die thuis worden weggestuurd.

Het onderscheid tussen thuisloosheid bij jongeren en weglopers is vaag. Thuisloze jongeren hebben immers vaak gelijkaardige ervaringen achter de rug als weglopers en ook de oorzaken van thuisloosheid en weglopen (zie verder) liggen in elkaars verlengde (Carlen, 1996; Hutson en Liddiard, 1994; Van Menxel, 2002). Bovendien wijzen enkele auteurs op de mogelijkheid dat weglopen uitmondt in thuisloosheid (Carlen, 1996; Thomeer-Bouwens, Tavecchio en Meeus, 1996).

Het blijkt vooral de combinatie van drie factoren te zijn die de grens uitmaakt tussen weglopers en thuisloze jongeren: (1) de leeftijd van de jongere, (2) de duur van het wegblijven en (3) de verschillende adressen waar de jongere verblijft. Volgens sommige auteurs verlaten thuisloze jongeren hun huis of instelling op een legale wijze en dit in tegenstelling tot weglopers die dat doen op minderjarige leeftijd en dus op illegale wijze (Carlen, 1996). Andere auteurs menen dat thuisloze jongeren tenminste drie maanden zonder vaste woon- of verblijfplaats zijn én gedurende de laatste drie maanden op tenminste drie verschillende adressen hebben geslapen (Thomeer-Bouwens et al., 1996).

Jongeren die de deur worden gewezen zijn ook niet in de letterlijke zin van het woord als weglopers te kwalificeren. Toch worden deze jongeren gewoonlijk bij weglopers gerekend (onder meer in de hulpverlening en in de vakliteratuur), waarbij ze soms als een specifieke subgroep worden beschouwd (Angenent, 1993; Ringwald, Greene en Robertson, 1998; Safe on the streets research team, 1999; Van der Ploeg, 1990; W., 1998). Weggestuurde jongeren hebben in grote lijnen dezelfde achtergronden als weglopers; enkele verschillen kunnen nochtans worden vastgesteld (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Janus et al., 1987). Bij het uit huis zetten van jongeren is meestal sprake van grote conflicten, ernstiger dan bij weglopers in het algemeen het geval is. Bovendien zijn weggestuurde jongeren doorgaans iets ouder dan weglopers. Tenslotte worden meer jongens weggestuurd dan meisjes.

In het verdere verloop van dit rapport zullen we het hebben over weglopers en niet over weggestuurde jongeren. Met dien verstande dat het zeer moeilijk is om het onderscheid tussen beide zuiver te hanteren (Angenent, 1993). Ten eerste omdat jongeren zeer moeilijk toegeven dat ze thuis niet meer welkom zijn (Van Deur en Konijn, 1990) en ten tweede omdat weglopen een combinatie kan zijn van vrijwillig en onvrijwillig het huis verlaten.

2.2. Rechtspositie van de wegloper

Minderjarigen die weglopen van huis of uit de instelling waar zij verblijven, plegen in België een statusdelict. Een statusdelict is een gedraging die, enkel omdat ze wordt gesteld door een minderjarige, als delict wordt beschouwd (bijvoorbeeld spijbelen, weglopen). Dat weglopen in België een statusdelict is, vloeit voort uit de rechtspositie van minderjarigen in ons land.

De rechtspositie van de minderjarige in onze samenleving wordt op dit ogenblik in hoofdzaak bepaald door de Wet op de Jeugdbescherming van 8 april 1965 (WJB). Voor de Vlaamse Gemeenschap werd deze reeds op enkele punten gewijzigd door de Decreten inzake Bijzondere Jeugdbijstand van 4 april 1990 (DBJB); voor de Franse Gemeenschap gebeurde dat door het Décret relatif à l'Aide à la Jeunesse van 4 maart 1991 (DAJ). De kerngedachte is de bescherming van het 'kind in gevaar'. De wet richt zich bijgevolg niet enkel op delinquente jongeren, maar ook op sociaal onaangepaste jongeren en op jongeren die in gevaar verkeren. Deze beschermingsgedachte impliceert de onverantwoordelijkheid van de jongere. 'Bescherming veronderstelt de onmondigheid van de beschermeling om zelf mede aan te duiden waar de gevaren zitten' (Walgrave, 1980).

Deze onverantwoordelijkheid van minderjarigen wordt ook duidelijk in het burgerrechtelijk statuut van de minderjarige. De minderjarige mag dan wel als rechtssubject drager zijn van rechten en plichten, tot zijn 18 jaar zijn het zijn ouders of voogd die optreden in zijn plaats, hem bijstaan of hem toestemming moeten verlenen voor het stellen van rechtshandelingen (artikel 372, B.W.). Het ouderlijk gezag machtigt hen daartoe. In geval van conflict kunnen ouders zich dan ook beroepen op het wettig gezag dat zij over hun minderjarige kinderen hebben.

Het ouderlijk gezag brengt voor de ouders verplichtingen mee, zoals verzorging, opvoeding van de kinderen en het laten volgen van onderwijs (artikel 203, B.W.). Ze zijn ook tot op zekere hoogte aansprakelijk voor onrechtmatige daden door hun minderjarige kinderen gepleegd (artikel 1384, 2de lid, B.W.). Teneinde deze ouderlijke plichten te kunnen nakomen, geeft het ouderlijk gezag de ouders ook rechten. Dat maakt dat er in opvoedingsrelaties sprake is van ongelijke posities. De ouders stellen de regels vast en bepalen de grenzen. Hierdoor hebben minderjarigen op bepaalde punten geen zeggenschap. Drie soorten rechten ten aanzien van kinderen kunnen worden onderscheiden, namelijk het recht op eerbied, ontzag en gehoorzaamheid vanwege de kinderen (artikel 371, B.W.), rechten ten aanzien van de persoon van de minderjarige en rechten ten aanzien van de goederen van de minderjarige (artikelen 376 en 384, B.W.).

In het kader van de problematiek rond wegelopen zijn – juridisch gesproken – voornamelijk de rechten vanwege de ouders ten aanzien van de persoon van de minderjarige van belang. Het betreft een geheel van bevoegdheden die in de praktijk vrij uitgebreid zijn en een sterke controle mogelijk maken op het privé-leven van kinderen. Een eerste onderdeel van deze bevoegdheden heeft betrekking op het recht van materiële bewaring. Dit betekent dat ouders het recht hebben toe te zien op de fysieke en geestelijke ontwikkeling van het kind, bijvoorbeeld het recht het kind bij zich te houden, het gaan en het komen van het kind te controleren, controle op zijn vriendenkring uit te oefenen. Ouders beslissen eveneens over de woon- en verblijfplaats van de minderjarige. Naast het recht op materiële bewaring behoort ook de juridische bewaring of het recht van opvoeding tot het bevoegdhedenpakket van de ouders. Deze rechten hebben betrekking op fundamentele keuzes zoals godsdienst, taal, school, beroep en gezondheidszorg. Onder de rechten ten aanzien van de persoon van de minderjarige behoren ook onder meer het toestemmen in het huwelijk en het toestemmen in de adoptie. Ouders mogen hun kinderen ook straffen wanneer deze ongehoorzaam zijn.

Praktisch komt het er dus – kort gezegd – op neer dat jongeren tot hun meerderjarigheid over een verscheidenheid van zaken geen zeggenschap hebben, een relatief onzelfstandig bestaan leiden en enigszins beperkt worden in hun maatschappelijke bewegingsvrijheid (Angenent, 1993; Verhellen, 1998).

Wat betekent dit alles nu voor wegelopen jongeren, namelijk minderjarigen die vrijwillig hun domicilie, instelling of opvanggezin hebben verlaten en dit zonder toestemming van de ouders of plaatsvervangende opvoeders?

Wat de woonplaats van de minderjarige betreft, stelt het Burgerlijk Wetboek dat een niet-ontvoogde minderjarige zijn woonplaats heeft daar waar zijn ouders hun gemeenschappelijke verblijfplaats hebben of, indien zij niet samenleven, bij de ouder die zijn goederen beheert (artikel 108, B.W.). Op grond van hun recht op materiële bewaring kunnen ouders bijgevolg eisen dat hun minderjarig kind bij hen blijft wonen of zelfs verbieden dat hij het huis verlaat.

Wanneer een jongere het gezin (of de instelling waar hij verblijft) ontvlucht, betekent dit, juridisch gezien, dat hij zich onttrekt aan het wettig over hem gestelde (ouderlijke) gezag. De ouders (of plaatsvervangende opvoeders) verkeren op dat moment niet meer in de mogelijkheid hun plicht tot het verschaffen van kost, onderhoud en opvoeding na te komen. Ze kunnen dan beroep doen op politionele steun om de jongere in kwestie te laten opsporen en thuisbrengen. Artikel 36.1 WJB bepaalt dat de 'jeugdrechtbank kennis neemt van klachten ingediend door personen die de ouderlijke macht uitoefenen, of in rechten of in feiten een minderjarige onder hun bewaring hebben, die door zijn wangedrag of onbuigzaamheid ernstige redenen tot ontevredenheid geeft'. Dit artikel werd voor de Vlaamse Gemeenschap opgeheven door DBJB. Er wordt wel voorzien in de mogelijkheid om, als ouders

in de uitoefening van hun bevoegdheden te veel weerstand ondervinden van de minderjarige, de bemiddelingscommissie te vragen maatregelen te nemen op grond van het feit dat de minderjarige 'door zijn wangedrag of onbuigzaamheid ernstige redenen tot ontevredenheid geeft' (artikel 13, 3°, DBJB). Ouders kunnen dus niet meer rechtstreeks bij de jeugdrechter terecht (Jacobs en Stokx, 1999). Deze mogelijkheid bestaat wel nog in de Franse Gemeenschap (artikel 37, 1°, DAJ).

Niet alleen de wettelijke bepalingen ten aanzien van ouders en minderjarigen, maar ook degene die betrekking hebben op derden kunnen een rol spelen bij weglopen. De artikelen 368 tot en met 370 van het strafwetboek spreken van ontvoering van minderjarigen wanneer men een positieve daad stelt om een minderjarige, al dan niet met instemming, buiten het bereik te voeren van diegenen die er het wettelijk gezag over hebben. Op basis van deze artikelen kunnen bijgevolg eventuele hulpverleners, onderdakverschaffers of vrienden waarmee de wegloper samenwoont, vervolgd worden. Deze klacht zal normaal gezien niet ontvankelijk worden verklaard, aangezien er in de wet vermeld staat dat geweld, list of bedreiging essentiële elementen zijn om van ontvoering van een minderjarige te kunnen spreken. Het is weinig waarschijnlijk dat een hulpverlener aan deze criteria voldoet en bijgevolg kan beschuldigd worden van ontvoering. Bovendien heeft een hulpverlener in relatie tot zijn cliënt, hier de weggelopen jongere, beroepsgeheim. Langs de andere kant hebben ouders het recht te weten waar hun kind verblijft. Daarom ontwikkelde men in de centra voor algemeen welzijnswerk (Jongerenadviescentra, Crisisopvangcentra) een gedragslijn waarbij men de weggelopen jongere probeert te motiveren zijn ouders zelf of via een tussenpersoon op de hoogte te stellen. In vele gevallen stemt de jongere in. Als deze echter blijft weigeren, vraagt men om het parket in te schakelen en te vermijden dat de politiediensten zoekacties starten na aangifte van de verdwijning. Als de jongere ook dit weigert, staat de hulpverlener voor een deontologisch en juridisch probleem: hij zal de afweging moeten maken tussen het bewaringsrecht van de ouders en zijn plicht een persoon in nood te helpen (Jacobs en Stokx, 1999).

We onthouden dat binnen de rechtspositie van de weggelopen jongere de grens van meerderjarigheid een belangrijk gegeven vormt. Een minderjarige die wegloopt, kan onder dwang terug naar huis worden gebracht. Hulp of onderdak verlenen aan deze minderjarigen houdt bepaalde risico's in.

2.3. Samenvatting

Deze eerste paragraaf beoogde de verduidelijking van de notie wegloper. Eerst destilleerden we uit de diverse omschrijvingen volgende werkdefinitie:

'weglopers zijn minderjarigen die vrijwillig hun domicilie, instelling of opvanggezin hebben verlaten en dit zonder de toestemming van de ouders of plaatsvervangende opvoeders'. Deze werkdefinitie zal voornamelijk gehanteerd worden bij onze gesprekken met weglopers (Hoofdstuk 4) en bij het opstellen van een overzicht van relevante hulpverleningsorganisaties (Hoofdstuk 5).

Na deze essentiële afbakening van het begrip wegloper, schetsen we hieronder een eerste beeld van de wegloper. Dit beeld zal doorheen de diverse onderdelen van het rapport verder vorm krijgen.

3. EEN KARAKTERISERING VAN WEGLOPERS

Op basis van beschikbaar onderzoeksmateriaal brengen we de omvang van het fenomeen in beeld. Daarna beschrijven we vanuit de literatuurgegevens enkele kenmerken van de weglopers en de belangrijkste oorzaken van het weglopen. Afsluitend gaan we in op de ervaringen van weglopers tijdens de weglopperperiode.

Voor een goed begrip van de literatuurgegevens achten wij het noodzakelijk enige achtergrondinformatie te geven over de door ons gebruikte studies:

- in het Vlaamse jeugdonderzoek werden tijdens het schooljaar 1998-1999 bijna 5000 jongeren (N = 4829) tussen 12 en 18 jaar bevraagd over hun levensomstandigheden en -perspectieven (De Witte et al., 2000). Het betreft dark number (of zelfgerapporteerde) gegevens;
- in Brits onderzoek werden in 1999 bijna 13000 jongeren uit secundaire scholen bevraagd aan de hand van een vragenlijst en een bijkomende 200 jongeren namen deel aan een diepte-interview (Safe on the streets research team, 1999). Het betreft een combinatie van zelfgerapporteerde en geregistreerde gegevens;
- Angenent (1993) geeft een overzicht van onder meer diverse onderzoeken naar het weglloopverschijnsel op Nederlands grondgebied. Het betreft voornamelijk geregistreerde gegevens;
- Brennan, Huizinga en Elliott (1978) rapporteren over twee onderzoeken uitgevoerd in de Verenigde Staten in 1974-1975. In het eerste onderzoek werden 2400 gezinnen bevraagd en daarnaast nog eens 139 jongeren uit instellingen. Het tweede onderzoek betreft meer dan 7000 jongeren uit secundaire scholen. Het gaat om een combinatie van zelfgerapporteerde en geregistreerde gegevens;
- twee onderzoeken die we herhaaldelijk zullen vermelden, kaderen in het International Self-Report Delinquency (ISRD)-project². Voor Vlaande-

2 Junger-Tas, J., Terlouw, G.J., & Klein, M. (1994). *Delinquent behavior among young people in the Western world*. Amsterdam/New York: Kugler Publications.

ren werden 713 Antwerpse jongeren bevestigd; voor Wallonië 618 Luikse jongeren. Het betreft telkens jongeren, uit de grootstad, tussen 12 en 21 jaar oud. De leeftijdsgroep onder de 18 jaar werd klassikaal bevestigd; de leeftijdsgroep boven de 18 jaar werd individueel bevestigd (aan huis of op ontmoetingsplaatsen). Het gaat om dark number gegevens;

- de resultaten uit de andere onderzoeken die in het kader van het International Self-Report Delinquency (ISRDL)-project werden uitgevoerd, zullen we gebruiken in de tabellen.

Het mag duidelijk zijn dat de verschillen in gehanteerde definitie, onderzoeksgroep en methodologie de vergelijking van resultaten bemoeilijkt. Bij de lezing en de interpretatie van onderstaande bevindingen dient hier dan ook rekening mee gehouden te worden.

3.1. Cijfergegevens

Exacte cijfergegevens over het aantal weglopers zijn moeilijk te vinden. Het aantal varieert naargelang de bron, het jaar, de definitie die men hanteert (Angenent, 1993; Impe en Levèbvre, 1981). Alleen weglopers die met instanties zoals politie en hulpverlening in aanraking komen, worden als zodanig geregistreerd. Daarnaast bestaat echter een dark number van weglopers: een groot aantal van de weglopers blijft volledig onbekend omdat ouders, opvoeders of jongeren zelf geen beroep doen op deze instanties (Lambert, 2001; Impe en Lefèbvre, 1981). Ouders kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen gebruik te maken van meer discrete manieren om hun kind terug te vinden in plaats van de politie of hulpverleningsorganisaties in te schakelen. Mogelijk behoort het komen en gaan van de jongere tot zijn normale manier van doen, zodat het weglopen geen onmiddellijke reactie uitlokt. Volgens buitenlands onderzoek wordt in hoogstens eenderde van de gevallen tot aangifte bij de politie overgegaan (Swanton, Wyles, Lincoln, Wilson en Hill, 1988). Tabel 1 geeft een overzicht van zelfgerapporteerde gegevens met betrekking tot het percentage jongeren dat jaarlijks wegloopt in diverse landen. Voor België maken we een onderscheid tussen Vlaanderen en Wallonië.

Tabel 1: Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. het percentage weglopers in diverse landen – zelfrapportage

Land of landgedeelte	Percentage weglopers
Vlaanderen	6,5
Vlaanderen (Antwerpen)	5,0
Wallonië (Luik)	4,0
Nederland	1,4
Verenigde Staten	1,7 – 3,8
Finland	7,1
Noord-Ierland	5,3
Duitsland	1,7
Zwitserland	2,3
Portugal	2,3
Spanje	1,6
Italië	1,1
Griekenland	8,7

Zeker is dat jaarlijks duizenden jongeren in België wegelopen van huis. De meerderheid van de meldingen bij Child Focus betreft weglopers: 1117 dossiers voor 1093 weglopers in 2002; in 2001 waren dat er 1163 voor 1119 weglopers (Jaarverslag Child Focus, 2001; 2002)³. Let wel: het betreft geregistreerde weglopers. Om zicht te krijgen op het dark number van weglopers werd in het kader van het Vlaamse jeugdonderzoek aan 4829 Vlaamse scholieren de vraag gesteld of zij in het afgelopen jaar wel eens van huis waren weggelopen en één of meerdere nachten waren weggebleven. Van deze jongeren zegt 6,5 % te zijn weggelopen van huis (De Witte et al., 2000). Deze vragenlijst werd enkel afgenomen in de Vlaamse gemeenschap, waardoor we niet over vergelijkbare gegevens beschikken voor de Franse en Duitse gemeenschap. Wel kunnen we nog even aanstippen dat Born en Gavray (1994) in hun Luikse deel van het International Self-Report Delinquency (ISRDL)-project vonden dat 4,0 % van de bevroegde jongeren het afgelopen jaar was weggelopen.

Voor Nederland schat Angenent (1993) dat jaarlijks ongeveer 2,0 % van de jongeren tussen 12 en 18 jaar uit het ouderlijk huis wegelopen. Deze schatting is voornamelijk gebaseerd op cijfers van geregistreerde weglopers. Zelfrapportage levert een schatting van 1,4 % op voor Nederland.

In het Verenigd Koninkrijk loopt volgens geregistreerde gegevens jaarlijks minstens één op negen jongeren (11,0 %) onder de 16 jaar weg of wordt gedwongen het huis te verlaten en blijft daarna minstens één nacht weg. (Safe on the streets research team, 1999). Brennan, Huizinga en Elliott (1978) schatten, op basis van diverse onderzoeken uit de jaren 1970, het percentage weglopers onder de Amerikaanse jongeren tussen de 1,7 % en 3,8 %.

³ Sommige jongeren worden meermaals bij Child Focus gemeld en krijgen telkens een ander dossier, vandaar het grotere aantal dossiers.

Omwille van de ouderdom van deze onderzoeken dienen we voorzichtig om te springen met deze laatste cijfers.

Samenvattend stellen we vast dat de beschikbare zelfgerapporteerde gegevens variëren tussen 1,1 % weglopers in Italië en 8,7 % weglopers in Griekenland. België neemt daarbij een tussenpositie in met jaarlijks, naar schatting, tussen 4,0 % en 6,5 % weglopers onder de jongeren.

3.2. Profiel van weglopers

Er bestaat niet zoiets als 'de' wegloper. Weglopen is een term die vele ladingen dekt en blijkt voor de ene meer risicovol dan voor de andere. Een groot aantal weglopers wordt opgevangen door bekenden en komt nooit terecht op straat met alle risico's van dien. Het zou dan ook een vergissing zijn dezelfde preventie- en hulpverleningsmaatregelen van toepassing te achten op alle weglopers. Het gevaar van veralgemening met betrekking tot de situatie van weglopers wordt versterkt door de geringe hoeveelheid betrouwbare en recente gegevens over weglopers. In wat volgt geven we een overzicht van de bevindingen uit onderzoeken van de laatste decennia.

3.2.1. Leeftijd

Tabel 2 geeft een overzicht van zelfgerapporteerde gegevens met betrekking tot de leeftijd waarop jongeren het meest weglopen.

Tabel 2: Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. de leeftijd waarop het meest wordt weggelopen – zelfrapportage

Land of landgedeelte	Leeftijd waarop het meest wordt weggelopen
Vlaanderen	15 à 16 jaar
Vlaanderen (Antwerpen)	16 à 17 jaar
Nederland	14 à 15 jaar
Noord-Ierland	16 à 17 jaar
Portugal	16 à 17 jaar
Spanje	16 à 17 jaar
Italië	16 à 17 jaar

Uit het Vlaamse jeugdonderzoek komt de leeftijd naar voor als een belangrijke factor bij het weglopen van jongeren. Het percentage weglopers stijgt met de leeftijd en neemt een maximum aan op de leeftijd van 16 jaar (8,4 %) (De Witte et al., 2000). Deze stijging in weglopen met de leeftijd van jongeren treffen we ook aan in het Antwerpse luik van het ISRD-project

(Vettenburg, 1998). De topscore onder de minderjarigen vinden we in dat onderzoek terug bij de 16 à 17-jarigen.

Andere literatuurgegevens bevestigen de toename van het aantal weglopers met de stijging van de leeftijd (Angenent, 1993; Crop, 1984; Safe on the streets research team, 1999; Travers, 1983). Volgens Nederlands onderzoek komt het weglloopverschijnsel vooral voor onder jongeren van 12 tot 18 jaar. Van kinderen beneden de 12 jaar blijkt maar een klein (zij het groeiend) aantal weg te lopen. De hoogste score voor weglopen ligt tussen 14 en 16 jaar (Angenent en Beke, 1983; Angenent, 1993; Van der Ploeg, 1990).

3.2.2. *Geslacht*

In tegenstelling tot andere vormen van delinquent gedrag, blijkt uit de gegevens van het Vlaamse jeugdonderzoek dat meisjes even vaak weglopen als jongens: 6,8 % van de jongens ten opzichte van 6,3 % van de meisjes zegt het afgelopen jaar minstens één keer van huis weggelopen te zijn (De Witte et al., 2000). De bevraging van Antwerpse en Luikse jongeren in het kader van het ISRD-project toont evenwel dat meisjes minder weglopen dan jongens: 4,0 % van de meisjes versus 5,8 % van de jongens in Antwerpen; in Luik respectievelijk 3,0 % meisjes en 5,3 % jongens (Born en Gavray, 1994; Vettenburg, 1998).

Onderzoeken die zich richten op geregistreeerde weglopers, vermelden dat meer meisjes dan jongens weglopen van huis (Angenent en Beke, 1983; Angenent, 1993, Safe on the streets research team, 1999). In Brits onderzoek betrof het 11,5 % meisjes tegenover 8,5 % jongens. We kunnen aannemen dat meisjes sneller worden opgegeven als weggelopen dan jongens, wat deze tegenstrijdige onderzoeksresultaten kan verklaren. Ouders blijken er namelijk van uit te gaan dat meisjes meer kwetsbaar zijn dan jongens, waardoor zij eerder geneigd zijn de verdwijning van hun dochter aan te geven (Van der Ploeg en Scholte, 1990). Tabel 3 vat de zelfgerapporteerde gegevens met betrekking tot het percentage weglopers naar geslacht samen.

Tabel 3: Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. het percentage weglopers naar geslacht – zelfrapportage

Land of landgedeelte	Meisjes	Jongens	Algemeen
Vlaanderen	6,3	6,8	6,5
Vlaanderen (Antwerpen)	4,0	5,8	5,0
Wallonië (Luik)	3,0	5,3	4,0
Nederland	0,9	2,0	1,4
Noord-Ierland	5,6	5,0	5,3
Portugal	1,9	2,7	2,3
Spanje	1,5	1,8	1,6
Italië	0,6	1,5	1,1

3.2.3. Frequentie van weglopen

Iets meer dan 68 % (68,1 %) van de weglopers uit het Vlaamse jeugdonderzoek zegt dat zij het laatste jaar slechts één enkele keer wegliepen. Bijna eenderde (31,9 %) van deze jongeren zegt meerdere keren ('af en toe' en 'regelmatig') van huis te zijn weggelopen (De Witte et al., 2000).

Buitenlandse onderzoeksresultaten, maar ook resultaten uit het Belgische luik van het ISRD-project, wijzen op een groter percentage frequente weglopers (Born en Gavray, 1994; Brennan et al., 1978; Janus, McCormack, Burgess en Hartman, 1987; Safe on the streets research team, 1999; Vettenburg, 1994). Uit Brits onderzoek blijkt dat 54,0 % van de weglopers dit slechts één keer doet. Bijna de helft van de jongeren (46,0 %) loopt meerdere keren weg, waaronder eenvierde twee keren (Safe on the streets research team, 1999). We kunnen concluderen dat een aanzienlijk deel (variërend tussen de helft tot eenderde) van de weglopers het niet bij één keer laat. Bovendien blijkt uit meerdere onderzoeken dat jongeren uit instellingen meer weglopen dan jongeren die in hun gezin wonen (Angenent, 1993; Safe on the streets research team, 1999).

Tabel 4 vat de zelfgerapporteerde gegevens met betrekking tot de frequentie van weglopen samen.

Tabel 4: Overzicht van literatuurgegevens m.b.t. de frequentie van weglopen (percentages) – zelfrapportage

Land of landgedeelte	Een enkele keer	Meerdere keren
Vlaanderen	68,1	31,9
Vlaanderen (Antwerpen)	51,2	48,8
Wallonië (Luik)	48,7	51,3
Finland	77,5	22,5
Noord-Ierland	69,8	30,2
Nederland	71,1	28,9
Duistland	58,8	41,2
Zwitserland	60,9	39,1
Portugal	68,5	31,5
Italië	63,6	36,4
Griekenland	57,5	42,5

3.2.4. Duur van het weglopen

Voor België hebben we geen specifieke informatie over de gemiddelde duur van de weglooperperiode van jongeren. Uit Brits onderzoek blijkt dat bijna eenderde van de weglopers geen nacht wegblijft van huis, dat een bijkomend derde van deze jongeren één nacht wegblijft en dat ongeveer één op zeven een week of langer wegblijft. (Safe on the streets research team, 1999). Ander buitenlands onderzoek toont eveneens aan dat ongeveer de

helft van de weglopers terugkeert binnen de dag. Driekwart van de jongeren is terecht binnen de week. Een zeer klein aantal blijft echter langer dan een maand weg (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Travers, 1983). De duur van het weglopen blijkt bovendien toe te nemen met de leeftijd van de jongeren.

3.2.5. *Bestemming*

Een kleine helft van de weggelopen jongeren (43,7 %) in het Vlaamse jeugdonderzoek kon tijdens de weggelooperiode terecht bij een vriend of vriendin. 15,9 % bracht het grootste deel van de tijd door bij familie of kennissen van de ouders, 16,8 % op straat of in het park. Slechts een kleine minderheid (2,3 %) wendde zich tot één of andere organisatie (De Witte et al., 2000).

Ook in buitenlands onderzoek wordt vastgesteld dat het overgrote deel van de weglopers direct na het weglopen intrekt bij bekende personen, met wie ze een persoonlijke relatie hebben. Het gaat dan om de partner, familie, vrienden en kennissen. Slechts weinig weglopers melden zich bij hulpverleningsinstellingen of zwerven rond op straat (Angenent, 1993; Safe on the streets research team, 1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996; Van der Ploeg, 1990). De meeste weglopers blijven in de eigen stad of het eigen dorp of althans in de eigen streek (Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999). Dat correleert met de leeftijd: hoe ouder de wegloper, hoe verder hij wegloopt.

3.2.6. *Contacten met hulpverlening*

Op de vraag naar de plaats waar de wegloper zijn tijd doorbracht, antwoordt 2,3 % van alle weglopers in het Vlaamse jeugdonderzoek dat hij of zij in contact kwam met één of andere hulpverleningsinstantie (De Witte et al., 2000). Ook andere auteurs wijzen erop dat maar weinig weglopers zich melden bij hulpverleningsinstellingen (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Beke, 1990; Beke, Van Deur, Konijn en Wouda, 1990; Brennan et al., 1978; Raad voor het Jeugdbeleid, 1986; Travers, 1983). Uit Brits onderzoek blijkt wel dat met het toenemen van de leeftijd meer contact wordt gezocht met hulpverlenende instanties (Safe on the streets research team, 1999). Van gezinsweglopers komt er naar schatting één op tien in contact met hulpverleningsinstellingen, bij tehuisweglopers is dat één op vijf (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Beke, 1990; Raad voor het Jeugdbeleid, 1986). Tehuisweglopers zijn beter bekend met de hulpverlening omdat ze al in het hulpverleningscircuit zitten, waardoor voor sommigen onder hen de drempel lager is om zich tot instellingen te wenden. Ze hebben bovendien beperktere mogelijkheden in hun eigen milieu en hun problematiek is gemiddeld genomen zwaarder (Angenent, 1993).

Dat zo weinig weglopers aankloppen bij hulpverleningsorganisaties komt onder meer omdat veel van hen niet op de hoogte zijn van het bestaan van deze instellingen. En zo dat al het geval is, hebben ze weinig idee van wat het hulpverleningscircuit hun te bieden heeft. Weglopers komen dan ook meestal eerder toevallig met hulpverlening in aanraking, veelal via vrienden en leeftijdgenoten. Een andere reden waarom deze jongeren geen professionele hulp zoeken, ligt in het feit dat vele weglopers worden geholpen door vrienden, familieleden of kennissen (zie punt 3.2.5.) en dus niet al te veel behoefte hebben aan contacten met hulpverleningsinstellingen. Sommigen willen dit contact niet omdat ze dergelijke hulpverlening wantrouwen (zie verder).

Allochtone weglopers zijn nog minder dan autochtone weglopers geneigd om contact te zoeken met hulpverleningsinstellingen (Kroneman, 2001, Verhoeff, 2002). Zij zijn immers minder van de mogelijkheden op de hoogte en bovendien minder geneigd om van de geboden mogelijkheden gebruik te maken, onder andere omdat zij soms een zekere achterdocht koesteren tegen (autochtone) instanties en instellingen. Allochtone jongeren komen dan ook vrij laat in contact met hulpverlening, namelijk wanneer ouders, familieleden en kennissen met hen hebben gebroken.

3.2.7. *Alleen of samen*

Uit het Vlaamse jeugdonderzoek bleek dat iets meer dan driekwart van de weglopers alleen wegloopt (76,2 %) (De Witte et al., 2000). Het Antwerpse luik van het ISRD-project wijst op een kleiner percentage jongeren dat alleen wegloopt, namelijk 56,3 % (Vettenburg, 1998).

Daarnaast vinden we enkel in de onderzoeken waarover Brennan, Hui-zinga en Elliott (1978) rapporteren gegevens over het al dan niet alleen weglopen van jongeren. Ongeveer de helft van de weglopers die werden bevraagd, stelt dit gedrag alleen. Wanneer de jongere niet alleen wegloopt, doet hij dat vaak samen met een vriend, een broer of zus. Meestal gaat het in dat geval om slechts één andere persoon die mee wegloopt. In de meerderheid van de gevallen is de andere wegloper van hetzelfde geslacht.

3.2.8. *Afloop*

Zoals we reeds zagen, zijn sommige weglopers binnen enkele dagen en de meesten binnen enkele weken terecht. Uiteindelijk komt een meerderheid (ongeveer driekwart) weer thuis wonen. Hoe ouder de wegloper, hoe langer hij onder water blijft en hoe groter de kans dat hij niet meer terugkeert in het gezin (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Brennan et al., 1978; Swanton et al., 1980). In het Britse onderzoek, dat we reeds eerder aanhaalden, zeiden ongeveer tweederden van de bevraagde jongeren dat

zij zelf beslisten terug naar huis te gaan. De redenen die jongeren aanhaalden voor hun terugkeer waren de onaangename ervaring van weg te zijn (koude, honger, angst) en gevoelens ten aanzien van hun familie (heimwee, bezorgdheid). Van degenen die er niet voor kozen om vrijwillig terug te gaan, werden de meesten teruggebracht door familieleden (16,0 %), door de politie (9,0 %) of door een niet nader gespecificeerde persoon of instantie (3,0 %). Blijft over een klein aantal jongeren dat ergens anders een plaats vond om te blijven wonen of nog steeds niet terecht was (Safe on the streets research team, 1999).

Men kan vraagtekens plaatsen bij de vrijwilligheid van de terugkeer van veel weglopers naar het ouderlijk gezin. Druk op weglopers om naar huis terug te keren gaat bijvoorbeeld uit van de ouders, van instanties en van het feit dat het hen niet gelukt is zich zelfstandig te handhaven (onderdak en mogelijkheden tot levensonderhoud te vinden) (Angenent, 1993). Vaak worden na terugkeer van de wegloper de problemen niet echt uitgepraat. Ze blijven in dat geval tenminste op de achtergrond aanwezig (Safe on the streets research team, 1999). Dat verklaart wellicht mede dat een aantal weglopers herhaaldelijk weglopen.

3.3. Oorzaken van weglopen

Weglopen is geen nieuw verschijnsel. Al sinds mensenheugenis lopen jongeren weg van huis of van de instelling waarin ze verblijven (Brennan et al., 1978). De redenen voor weglopen die worden opgesomd in de literatuur zijn te relateren aan de tijd waarin ze werden bestudeerd. Tot de tweede Wereldoorlog was de wegloper vooral onderwerp van klinische publicaties, dikwijls van auteurs uit de psychiatrie. De oorzaken van weglopen werden eenzijdig gezocht in de persoonlijkheid van de wegloper en niet zelden in stoornissen in de persoonlijkheid. Na de Tweede Wereldoorlog is men, onder invloed van het interactionistisch denken, de oorzaak van het weglopen ook en vooral gaan zoeken in het milieu waarin de jongere leeft, met name in gezin en opvoeding, maar ook op school en bij vrienden en leeftijdgenoten (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Janus et al., 1987; Safe on the streets research team, 1999).

Vooraleer we ingaan op de dieperliggende oorzaken van het weglopen staan we even stil bij de concrete aanleiding daarvoor. De gedachte om weg te lopen rijpt gewoonlijk langzaam en krijgt slechts zeer geleidelijk aan meer concrete vorm. De jongere loopt er geruime tijd mee rond en overweegt weg te lopen zonder het ook te doen (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Safe on the streets research team, 1999). Vervolgens doet zich dan een aanleiding voor, de druppel die de emmer doet overlopen. De directe

aanleiding tot weglopen is meestal een concrete gebeurtenis of omstandigheid: (1) angst, bijvoorbeeld voor straf, (2) een crisisgebeuren of ruzie of (3) een tamelijk onbelangrijke gebeurtenis, die ogenschijnlijk losstaat van de eigenlijke oorzaken en waarvan de betekenis slechts is te begrijpen in samenhang met de reeds langer spelende problemen (Brennan et al., 1978). Het zijn deze dieperliggende oorzaken van het weglopen die onze aandacht krijgen in dit punt.

In diverse onderzoeken vinden we gezinsproblemen terug als meest belangrijke oorzaak die door jongeren wordt aangehaald om weg te lopen van huis (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Meulders, 1987; Safe on the streets research team, 1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996). Onder deze noemer worden zowel gezinsconflicten, fysieke mishandeling, emotioneel misbruik en verwaarlozing als specifieke redenen aangestipt. Andere belangrijke redenen die door jongeren zelf worden aangegeven zijn persoonlijke problemen (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Janus et al., 1987; Safe on the streets research team, 1999), problemen op school en met vrienden (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999).

3.3.1. *Het gezin*

De belangrijkste reden voor jongeren om weg te lopen, zijn gezinsconflicten en andere problemen in het gezin. Deze kunnen verschillen naar oorsprong en aard. We zetten enkele punten op een rij.

Uit onderzoek blijkt dat weglopers meer dan andere jongeren uit gebroken gezinnen komen, vooral uit eenoudergezinnen die ontstaan door echtscheiding, maar ook door ongehuwd ouderschap en overlijden van een ouder (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Beke, 1990; Brennan et al., 1978; Gaemers en Hoogendam, 1990; Safe on the streets research team, 1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996; Van der Ploeg, 1990). Het weglopen uit deze gezinnen hangt samen met de problemen die jongeren ervaren, niet zozeer door de gezinssituatie op zich, maar wel door de conflicten, een gebrek aan aandacht, een slechte sfeer.

De gezinnen van weglopers tellen een groter aantal kinderen dan gezinnen van andere jongeren. Sommige studies geven als verklaring het feit dat ouders minder tijd en energie kunnen besteden aan hun individuele kinderen. Andere studies wijzen op minder toezicht in grote gezinnen, wat dan weer een niet te verwaarlozen factor zou zijn ter verklaring van het weglopen van jongeren (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Schiltz, 1987).

Naast het toezicht blijkt ook de minder grote responsiviteit van de ouders ten aanzien van hun kinderen een rol te spelen bij de verklaring van weglopen. Ouders van weglopers zijn minder gericht op signalen die hun kinderen uitsenden, zijn minder emotioneel betrokken bij het doen en laten van hun

kinderen, geven hen minder zorg en aandacht en bekommeren zich minder om hun handel en wandel in vergelijking met ouders van kinderen die niet weglopen (Angenent, 1993; Thomeer-Bouwens et al., 1996).

De sociale positie van het gezin zou geen invloed hebben op het al dan niet weglopen. Jongeren lopen evenzeer weg uit begoede als minder begoede gezinnen (Safe on the streets research team, 1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996).

Een vaststelling die in diverse onderzoeken aan de oppervlakte komt, betreft het voorkomen van enige vorm van misbruik of mishandeling in het gezin van jonge weglopers. Het percentage mishandelde en misbruikte jongeren onder weglopers blijkt naar verhouding hoog, tussen 50 % en 70 % van de jongeren die weglopen (Angenent, 1993; Booth, Zhang en Kwiatkowski, 1999; Janus et al., 1987; Kaufman en Widom, 1999; Rotheram-Borus, Mahler, Koopman en Langabeer, 1996; Safe on the streets research team, 1999). Met name vooral bij meisjes hangt weglopen samen met mishandeling en seksueel misbruik. De reden om weg te lopen wordt dan gezocht in het feit dat jongeren die slachtoffer zijn geworden van mishandeling of seksueel misbruik zich ervan bewust worden dat hun ouders tekort geschoten zijn in het bieden van veiligheid en geborgenheid, dat zij in gebreke zijn gebleven voor hun kind respect op te brengen en misbruik van hen hebben gemaakt.

3.3.2. De school

Onderzoeken naar het functioneren van weglopers op school zijn – ondanks een grote diversiteit aan definities en soorten onderzoek – opvallend eensluidend in hun eindoordeel: het functioneren van weglopers laat te wensen over. Ze leveren slechtere prestaties en hebben meer problemen op school dan andere jongeren (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Beke, 1989; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999; Schiltz, 1987; Thomeer-Bouwens et al., 1996; Travers, 1983).

Er blijkt een zekere relatie te bestaan tussen weglopen en de opleiding die jongeren volgen. Er lopen meer jongeren weg die beroepsonderwijs volgen dan jongeren die algemeen vormend onderwijs volgen (Angenent, 1993; Angenent en Beke, 1983; Brennan et al., 1978; Thomeer-Bouwens et al., 1996; Travers, 1983). Vatten we de bevindingen samen van enkele hierboven vermelde onderzoeken, dan komen we tot volgend beeld van de typische schoolcarrière van weglopers. Veel weglopers behalen lage cijfers en blijven vaak zitten. Hun losse band met school blijkt onder meer uit spijbelen, wat als een soort van weglopen van school kan worden opgevat. Ook wisselen ze vaak van school. De oorzaken van schoolwisselingen van weglopers moeten veelal worden gezocht in conflicten op school en moeilijkheden thuis. Weglopers hebben dikwijls een problematische relatie met leerkrachten. Ze hebben meer conflicten met leerkrachten dan de gemiddelde leerling, voelen

zich niet begrepen en denken gediscrimineerd te worden. Verder blijkt dat weglopers vaker straf krijgen op school; ook en vooral zwaardere straffen, zoals schorsing. Ook hun relaties met medeleerlingen laten te wensen over. Weglopers nemen op school en in de klas vaak een geïsoleerde positie in en hebben relatief veel conflicten met medeleerlingen. Blijkbaar worden ze door medeleerlingen vaak niet geaccepteerd en buitengesloten. Ze worden opvallend vaak gepest en belachelijk gemaakt en ze zijn vaker slachtoffer van fysiek geweld op school. Al met al hebben deze jongeren het niet erg naar hun zin op school. Hun relatie met de school is koel en afstandelijk en soms hebben ze zelfs een hekel aan de school.

Het feit dat opvallend veel weglopers op school niet goed functioneren zou gemakkelijk de gedachte kunnen oproepen dat de primaire oorzaken van weglopen vaak op school moeten worden gezocht. Dat blijkt evenwel maar zelden het geval (Angenent en Beke, 1983; Brennan, et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999). Slechts in uitzonderingsgevallen loopt een jongere van huis weg louter om de school, bijvoorbeeld wegens conflicten met leerkrachten en uit angst voor medeleerlingen. Doorgaans, zo blijkt uit diverse onderzoeken (zie punt 3.3.1.), liggen de primaire oorzaken van het weglopen in het gezin. Jongeren die thuis problemen hebben, blijken een grotere kans te hebben om weg te lopen en ze hebben ook een grotere kans om op school problemen te hebben.

3.3.3. Vrienden en leeftijdgenoten

Dat de invloed van vrienden en leeftijdgenoten in de adolescentieperiode toeneemt ten koste van die van de ouders is eigen aan deze ontwikkelingsfase. De mate van verschuiving hangt af van de relatie die jongeren met hun ouders hebben. Te verwachten valt dat de invloed van vrienden en leeftijdgenoten groter zal zijn bij jongeren met minder gunstige gezinsrelaties, zoals de weglopers. De relaties met vrienden en leeftijdgenoten zijn een compensatie voor de ontbrekende band met de ouders (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978). Nochtans wil het gegeven dat weglopers sterk onder invloed staan van vrienden en leeftijdgenoten niet altijd zeggen dat zij met deze vrienden en leeftijdgenoten 'goede' relaties hebben. Het tegendeel is eerder het geval. Algemeen gesproken zijn de relaties van weglopers met vrienden en leeftijdgenoten nogal matig van kwaliteit (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999; Schiltz, 1987). Weglopers voelen zich over het algemeen minder tot leeftijdgenoten aangetrokken. Ze hebben vluchtige en oppervlakkige relaties met hen en nemen weinig deel aan het verenigingsleven.

Het aantal jongeren dat wegloupt louter onder invloed van vrienden en leeftijdgenoten is beperkt (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999). Het is vooral in combinatie met negatieve gezinsomstandigheden dat vrienden en leeftijdgenoten een rol kunnen spelen.

Het Safe on the streets research team vindt in zijn onderzoek evidentie voor vier mogelijke manieren waarop peers de waarschijnlijkheid van weglopen beïnvloeden. Ten eerste wordt weglopen binnen bepaalde vriendengroepen hoog gewaardeerd, waarbij jongeren dan onder druk worden gezet om dergelijk gedrag te stellen als middel om status te verwerven. Daarnaast lopen sommige jongeren weg om vrienden te vergezellen die het huis verlaten. Ten derde kunnen sterke positieve relaties met vrienden leiden tot problemen tussen jongeren en hun ouders. Tot slot kunnen negatieve relaties met leeftijdgenoten ertoe bijdragen dat jongeren hun huidige omgeving achter zich willen laten (Safe on the streets research team, 1999).

In dit verband is het van belang met welk soort vrienden en leeftijdgenoten een jongere in contact komt. Zijn dat jongeren die zich aan conventionele normen en gewoonten houden, dan dragen ze er in het algemeen toe bij dat een jongere zich conform gedraagt. Hun invloed kan weglopen verhinderen, althans zal het niet bevorderen. Daarentegen kunnen vrienden en leeftijdgenoten met afwijkende normen en gewoonten het weglopen in de hand werken. Sommige weglopers worden op de gedachte om weg te lopen gebracht doordat ze kennis krijgen van jongeren die zelf al eens zijn weggelopen. Verder kunnen vrienden en leeftijdgenoten (onbewust) weglopen vergemakkelijken door op de mogelijkheden voor weglopen te wijzen, door advies en informatie te geven, door geld te lenen, door spullen te bewaren en door te zorgen voor vervoer en andere hand- en spandiensten (Angenent, 1993, Brennan et al., 1978). Aangezien weglopen vaak een reactie van de jongere is op een onhoudbare situatie, is deze hulp van vrienden niet noodzakelijk negatief te duiden.

3.3.4. Persoonlijke problemen

Tot voor enkele decennia werd op vrij ruime schaal aangenomen dat het wegloupedrag van jongeren zijn oorsprong en verklaring vindt in persoonlijke pathologieën (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Janus et al., 1987). In deze visie is het weglopen een gedragsstoornis en te beschouwen als een symptoom van een ziekte en in ieder geval als een afwijkende manier van reageren op een moeilijke situatie.

Ook recent onderzoek leert dat onder weglopers opvallend veel jongeren voorkomen met persoonlijke problemen. Andersom geldt ook dat jongeren met persoonlijke problemen een grotere kans hebben om weg te lopen (Maxwell, 1992; Miner, 1991; Yoder, Hoyt en Whitbeck, 1998). Het onderzoek naar persoonlijke problemen van weglopers toont een rijk geschakeerd beeld.

Door enkele auteurs wordt gewezen op onrijpheid van sommige weglopers (Angenent, 1993; Janus et al., 1987; Schiltz, 1987). Onder onrijpe jongeren wordt dan verstaan jongeren, die vergeleken met leeftijdgenoten,

een weinig uitgekristalliseerde identiteit hebben. Dit gebrek aan een stevig gevormde identiteit zou eerder bij jongens dan bij meisjes aanzet geven tot weglopen. Bij meisjes zou eerder vroegrijpheid een rol spelen bij weglopen.

Over het algemeen blijken weglopers een minder hoge dunk te hebben van zichzelf dan andere jongeren: ze hebben een minder positief zelfbeeld en een lage zelfwaardering (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Miner, 1991; Schiltz, 1987; Travers, 1983). Om tot een acceptabel zelfbeeld – dat wil zeggen positieve zelfwaardering – te komen, is niet alleen vereist dat men zichzelf serieus neemt, maar ook dat men door anderen wordt gewaardeerd. Het zijn vooral de ouders die in dit verband, intensief en langdurig, invloed uitoefenen op de zelfwaardering van jongeren. De lage zelfwaardering van jonge weglopers wordt dan ook veelal toegeschreven aan de negatieve houding die de ouders – en ook wel leerkrachten, leeftijdgenoten – tegenover de wegloper innemen.

Personen met een lage zelfwaardering hebben doorgaans problemen met interpersoonlijke relaties. Het feit dat de sociale aanpassing van weglopers bij die van leeftijdgenoten achterblijft kan mede op lage zelfwaardering worden teruggevoerd. De sociale geïsoleerdheid en de eenzaamheid van weglopers valt dan ook op (Brennan et al., 1978; Travers, 1983).

Zeer kenmerkend voor weglopers zijn, tenslotte, depressieve gevoelens (Safe on the streets research team, 1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996; Yoder et al., 1998). Weglopers hebben meer dan andere jongeren last van depressieve gevoelens en denken vaker aan zelfmoord plegen.

3.4. Ervaringen tijdens de weglooperperiode

Uit de literatuur weten we dat het merendeel van de weglopers direct na het weglopen hulp vindt bij bekende personen, onder andere de partner, familie, vrienden of kennissen en terecht is binnen enkele dagen. Deze gegevens zouden geruststellend kunnen zijn, ware het niet dat een aantal weglopers langer dan een maand wegblijft, dat ook korte weglooperperiodes en het overnachten bij (zogenoemde) vrienden risico's met zich kunnen meebrengen.

De weglooperperiode wordt door veel weglopers achteraf als een zware tijd beschouwd die niet voldeed aan de verwachtingen en waaraan men geen prettige herinneringen heeft (Angenent, 1993). Dat sluit echter niet uit dat voor veel andere weglopers positieve ervaringen aan het weglopen verbonden zijn. Enige nuancering lijkt dus op zijn plaats (Safe on the streets research team, 1999).

Voor een aantal weglopers betekent weglopen weg zijn van de ouders waarmee ze in conflict lagen of die hen niet de juiste aandacht gaven. Veel jongeren die weglopen voelen zich zelfstandig en vrij. In de weglooperperiode kunnen jongeren veel leren, uiteenlopende ervaringen opdoen en in contact

komen met allerlei soorten mensen. In de wegloopsituatie worden hem eisen gesteld die geheel nieuw voor hem zijn. Dat vraagt veel initiatief en inzet. Er zijn weglopers die hierdoor groeien en veel leren (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978). In Brits onderzoek vond 83,0 % van de weglopers dat zij tijd hadden om na te denken en 65,0 % voelde zich bevrijd van alle druk (Safe on the streets research team, 1999).

De weglooperperiode kan anderzijds de nodige problemen met zich meebrengen. Het is een onzekere periode, omdat ze wordt gekenmerkt door het wegvallen van de steun van ouders en mogelijk ook van familie, vrienden en school. Het is een periode waarin men eventueel vervelende ervaringen kan opdoen (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Dudevsky, 1999; Hagan en McCarthy, 1997; Safe on the streets research team, 1999). Uit Brits onderzoek is gebleken dat 39,0 % van de bevroegde jongeren zich eenzaam voelde tijdens de weglooperperiode, 23,0 % leed honger, 32,0 % was regelmatig bang en een deel van hen stond bloot aan allerlei risico's zoals onder de blote hemel slapen (25,0 %) en fysiek of seksueel aangerand worden (15,0 %) (Safe on the streets research team, 1999).

Hoe slagen jongeren erin om te overleven tijdens de weglooperperiode? Dit werd onderzocht door het Safe on the streets research team (1999). Uit hun onderzoek blijkt dat voor de meerderheid van deze jongeren, namelijk voor degenen die dezelfde dag nog terecht waren of die slechts één nacht wegbleven, overleven geen probleem was. Deze jongeren vonden de vraag ofwel niet relevant ofwel zeiden ze dat ze genoeg hadden aan het geld of het voedsel dat ze van thuis hadden meegenomen of dat ze kregen van vrienden of familieleden.

Voor de weglopers die twee nachten of langer wegbleven, bleek de situatie meer complex. Meer dan eenderde van deze jongeren (35,0 %) deed enkel beroep op familieleden, een iets kleiner aantal jongeren (28,0 %) deed enkel beroep op vrienden en 2,0 % deed zowel op familieleden als op vrienden beroep. Een bijkomende 19,0 % had genoeg aan het voedsel en het geld dat ze hadden meegenomen toen ze wegliepen of aan het geld dat ze verdienden in een deeltijdse job; 9,0 % van degenen die twee nachten of meer wegbleven, overleefden door te stelen. Iets minder aangewende strategieën waren bedelen, vuilnisbakken doorzoeken, seks in ruil voor onderdak of onderhoud en drugs verkopen.

Met andere woorden, van de jongeren die twee nachten of langer wegbleven, werd meer dan tweederde geholpen door bekenden, eenzesde zorgde voor zichzelf op een min of meer veilige manier en ongeveer één op zeven hanteerde eerder onveilige overlevingsstrategieën.

Dergelijke overlevingsstrategieën blijken bovendien meer aangewend te worden door jongeren die een week of langer wegblijven, door jongeren die buiten slapen en door jongens. 20,0 % van de weglopers die een week of langer wegbleven, meer dan eenderde van de jongeren die buiten sliepen en 26,0 % van de jongens (tegenover 5,0 % van de meisjes) gebruikte één van

eerder vermelde riskante overlevingsstrategieën. Daarnaast hadden jongens ook meer dan meisjes genoeg aan hun eigen middelen en kreeg de helft van de jongens (51,0 %) hulp van familie of vrienden tegenover 82,0 % van de meisjes.

Deze riskante overlevingsstrategieën waartoe sommige weglopers zich wendden om hun weglouperperiode door te komen, balanceren op de grens van delinquente gedragingen. Mogelijke verbanden tussen weglopen en delinquentie komen aan bod in een vijfde paragraaf van dit hoofdstuk.

3.5. Samenvatting

De bedoeling van deze paragraaf was enerzijds de omvang van het fenomeen te beschrijven en anderzijds een beeld te geven van de weglopers, hun beweegredenen en ervaringen. Deze eerste, ruwe schets zal verder worden uitgediept en aangevuld met secundaire analyses op gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek, analyses op dossiers bij Child Focus en gesprekken met weglopers zelf.

In een eerste punt stelden we vast dat jaarlijks tussen de 1,1 % (Italië) en 8,7 % (Griekenland) van de jongeren weglopen. België neemt hierin een tussenpositie in met 4,0 % à 6,5 % weglopers onder de jongeren. Het betreft zelfgerapporteerde gegevens.

Vervolgens beschreven we de wegloper aan de hand van diverse Belgische en buitenlandse onderzoeksresultaten. Een wegloper blijkt even vaak een jongen als een meisje te zijn, is meestal 15 à 16 jaar oud en loopt veelal slechts één keer weg. Meestal blijft een wegloper slechts één of enkele dagen weg, kan hij terecht bij bekenden en loopt hij alleen weg. Slechts weinig weglopers kloppen aan bij een hulpverleningsinstantie en de meerderheid keert terug naar de ontvluchte situatie. We willen benadrukken dat uit de diverse besproken studies de heterogeniteit van de groep weglopers blijkt. Bovendien vertoont het beeld dat we hier van de wegloper schetsten nog de nodige blinde vlekken en onvolkomenheden, te wijten aan een gebrek aan recent en omvattend onderzoeksmateriaal.

In een derde punt ging de aandacht naar enkele mogelijke oorzaken van het weglopen. Diverse onderzoeken bevestigen het primordiale belang van gezinsproblemen bij de beslissing van minderjarigen het huis te verlaten. Onder de noemer gezinsproblemen worden zowel gezinsconflicten, fysieke mishandeling, emotioneel misbruik en verwaarlozing als meer specifieke redenen om weg te lopen, aangestipt. Problemen op school, problemen met vrienden en leeftijdgenoten en persoonlijke problemen spelen in mindere mate een rol en slechts voor zover ze aanleiding geven tot of invloed uitoefenen op gezinsproblemen.

Tot slot schetsten we de ervaringen van weglopers tijdens hun weglouperperiode. We stelden vast dat voor een aantal weglopers het weglopen positieve kanten heeft (vrijheid, rust), maar voor velen een zware periode is waaraan men negatieve herinneringen heeft (eenzaamheid, honger, angst). Daarbij komt nog dat een klein aantal weglopers (volgens Brits onderzoek één op zeven van degenen die twee nachten of langer wegblijven) riskante overlevingsstrategieën hanteert tijdens de weglouperperiode (bedelen, stelen, overlevingsseks, drugsverkoop).

4. TWEE BIJZONDERE CATEGORIEËN WEGLOPERS

Op basis van de literatuur kunnen we twee bijzondere categorieën weglopers onderscheiden met een eigen achtergrond en – daarmee samenhangend – een karakteristieke problematiek: de allochtone weglopers en de tehuiswaglopers.

4.1. Allochtone waglopers

Uit onderzoek blijkt dat het aantal waglopers onder allochtone jongeren opmerkelijk hoog is (Angenent, 1993; Brouwer, 1997; Verhoeff, 2002). De groep allochtone jongeren is zeer heterogeen. Zelfs tussen allochtone jongeren met hetzelfde land van herkomst zijn nog verschillen die voornamelijk samenhangen met de status en het opleidingsniveau van de familie of met de afkomst uit de stad of uit het platteland. Niettemin zijn er ook overeenkomsten tussen allochtone jongeren, met name wat betreft de problemen waarmee ze geconfronteerd worden en de wijze waarop zij erop reageren (Angenent, 1993).

De redenen waarom allochtone jongeren van huis weglopen zijn grotendeels dezelfde als deze van andere waglopers (Angenent, 1993; Brouwer, 1997). De verschillen hebben te maken met de specifieke levensomstandigheden van deze jongeren: hun culturele achtergrond, hun ervaringen, hun socio-economische positie, hun gezin en hun opvoeding. Met wellicht als belangrijkste oorzaak dat veel allochtone jongeren weglopen omdat zij zich door de ouders in hun vrijheid beknot voelen.

Weglopen is voor deze jongeren een middel om te ontsnappen aan familiale spanningen. Voor veel van deze waglopers geldt dat zij niet kunnen of willen voldoen aan de verwachtingen die vanuit gezin of cultuur worden gesteld. Velen van hen zijn te bestempelen als zelfstandigheidzoekers, sommigen als onwontelde jongeren (Angenent, 1993; Brouwer, 1997).

De laatste jaren is er een stijgend aantal meisjes onder de allochtone weglopers (Brouwer, 1997; Verhoeff, 2002). Het is dan ook zinvol om het weglopen bij deze meisjes apart te bekijken. We doelen hier specifiek op Marokkaanse en Turkse gezinnen, die sterk vertegenwoordigd zijn in België. Vooral in Maghrebijnse gezinnen worden meisjes veel sterker dan jongens en dan meisjes van Belgische origine in het oog gehouden (Boukhriss, 2001; Brouwer 1997).

Drie bronnen van conflicten tussen allochtone meisjes en hun ouders worden onderscheiden: opleiding, omgang met jongens en huwelijk (Kroneman, 2001). Zowel binnen de Turkse als de Marokkaanse cultuur hangt de reputatie van dochters zeer nauw samen met de eer van de familie, waarvoor de familie verantwoordelijk is. Het huwelijk is de laatste jaren veelvuldig de aanleiding tot conflicten tussen ouders en dochters. De hogere onderwijsparticipatie van meisjes heeft er mede toe geleid dat zij meer invloed willen op de keuze van de huwelijkspartner, maar dikwijls blijft het huwelijk een zaak die ouders met elkaar overleggen.

Naast het huwelijk, zijn meisjes het vaak ook niet eens met het verbod van ouders om met jongens om te gaan of om een opleiding te volgen. Ouders maken zich zorgen over de reputatie van hun dochter tijdens het schoolbezoek en in het bijzonder vanaf het moment waarop dit gepaard gaat met contacten met jongens. Een goede opleiding zelfs voor meisjes, wordt beschouwd als dé manier om hogerop te geraken binnen de gemeenschap; een middel dus tot sociale mobiliteit. Vandaar dat Yerden in zijn onderzoek verder studeren beschrijft als één van de drie strategieën van allochtone meisjes om om te gaan met het gezag van hun ouders (Kroneman, 2001; Verhoeff, 2002). De andere twee strategieën zijn: het gezag accepteren en weglopen van huis.

Volgens Brouwer (1997) moeten we het van huis weglopen van Marokkaanse en Turkse meisjes zien als het resultaat van de wisselwerking tussen de gezinsverhoudingen en de samenleving. De ideeën van Marokkaanse en Turkse ouders over hoe meisjes zich horen te gedragen staan soms haaks op die uit de omringende samenleving. Meisjes raken door hun schoolbezoek en kennis van de taal beter betrokken op de Belgische samenleving dan hun ouders. Deze merken op hun beurt dat zij de greep op hun kinderen verliezen, hetgeen de traditionele machtspositie van de vader verder onder druk zet. Binnen de hun toegestane marges proberen meisjes met behulp van verschillende strategieën meer speelruimte voor henzelf te creëren. Zoals we reeds hiervoor aanhaalden, is verder studeren één van dergelijke strategieën; weglopen is een andere.

4.2. Tehuisweglopers

Uit Nederlands onderzoek blijkt dat ongeveer een kwart van de jongeren die in tehuizen wonen, wegloopt (Angenent, 1993; Raad voor het Jeugdbeleid, 1986). Volgens Brits onderzoek is dat 30,0 % (Safe on the streets research team, 1999). Relatief gezien loopt men meer weg uit een instelling dan uit het gezin. Wel wordt vastgesteld dat vele van de jongeren in een tehuis begonnen met weglopen omwille van gezinsproblemen nog voordat ze ooit in een tehuis terechtkwamen (Beke, 1990; Safe on the streets research team, 1999).

Het beeld van de tehuiswegloper vertoont grote overeenkomsten met dat van gezinsweglopers (Angenent, 1993; Beke, 1987; Raad voor het Jeugdbeleid, 1986; Travers, 1983), zoals we dat reeds eerder in dit hoofdstuk beschreven (zie punten 3.2. en 3.3.). We vatten de belangrijkste punten uit deze onderzoeken samen.

De leeftijd van tehuisweglopers ligt, net als van gezinsweglopers rond de vijftien à zestien jaar. Er lopen iets meer jongens dan meisjes uit tehuizen weg. Dat moet men zien in het licht van het feit dat er meer jongens dan meisjes in tehuizen wonen. Tehuisweglopers hebben een voor hen karakteristieke tehuis carrière achter de rug. Ze hebben doorgaans in meer tehuizen verbleven. Ze worden overgeplaatst van tehuis naar tehuis. Doordat hun verblijf in deze tehuizen dikwijls van korte duur is, kunnen ze in betrekkelijk korte tijd een groot aantal tehuizen doorlopen. Net zoals gezinsweglopers lopen tehuisweglopers in de meeste gevallen naar de partner, familie, vrienden of kennissen en in dit geval ook vaak naar het gezin. Ook hier zoekt een klein gedeelte hulp bij hulpverleningsinstellingen. Tehuisweglopers, we zagen het reeds eerder, zoeken meer contacten met hulpverleningsinstellingen dan gezinsweglopers. Dat moet wellicht worden verklaard uit het gegeven dat zij, vergeleken met gezinsweglopers, een minder uitgebreid sociaal netwerk hebben. Bovendien kennen ze de weg naar hulpverleningsinstellingen beter. Hiertegenover moet nuancerend worden opgemerkt dat ze in het algemeen minder gunstige ervaringen hebben met deze instellingen. Naar de gezinsstructuur van tehuisweglopers is maar beperkt onderzoek gedaan. De beperkte informatie laat vermoeden dat er weinig verschillen zijn tussen tehuis- en gezinsweglopers. Tussen weglopers en niet-weglopers uit tehuizen is er geen verschil wat betreft de sociale status van het gezin en wat betreft de gezinsgrootte. Gebroken gezinnen (echtscheiding ouders) en eenoudergezinnen komen in beide groepen even vaak voor. Tehuisweglopers beschrijven hun opvoeding thuis als koel en dominant. Ze werden thuis vaker gestraft, vooral meer geslagen. Over de schoolcarrière en de relatie tot leeftijdgenoten van tehuisweglopers kunnen we, tot slot van deze paragraaf, kort zijn. Op deze punten lijken ze, zo blijkt uit de vernoemde literatuur, zeer sterk op gezinsweglopers. Ook vergeleken met tehuisjongeren die niet

weglopen functioneren weglopers op school minder goed. Ze leveren slechte prestaties en hebben meer gedragsproblemen en conflicten. Ze spijbelen, behalen veel onvoldoendes, blijven vaak zitten en vinden het niet leuk op school. Ze kunnen minder goed opschieten met leerkrachten en leerlingen.

4.3. Samenvatting

We beschreven twee categorieën van weglopers: allochtone en tehuisweglopers. De beschreven onderzoeken melden een opmerkelijke stijging in het aantal weglopers onder allochtone jongeren. De belangrijkste redenen die worden aangehaald ter verklaring van het weglopen door allochtone meisjes hebben te maken met gezinsconflicten rond het huwelijk, rond het verbod om met jongens om te gaan of om een opleiding te volgen. Eén van de strategieën van allochtone meisjes om om te gaan met het gezag van de ouders is weglopen.

Verder beschreven we enkele buitenlandse onderzoeken waaruit blijkt dat 25 tot 30 % van de jongeren die in tehuizen verblijven, wegloopt. De tehuiswegloper vertoont op vlak van gezinscontext, schoolcarrière en leeftijd grote overeenkomsten met de gezinsweglopers. Enkele verschillen zijn: iets meer jongens dan meisjes lopen weg uit tehuizen, en tehuisweglopers zoeken meer contact met hulpverleningsinstellingen dan gezinsweglopers.

5. WEGLOPEN EN DELINQUENTIE

We zagen reeds eerder (in punt 3.4.) dat een weglopperperiode gepaard kan gaan met problemen in verband met onderdak, geld, kleding en voeding, school en werk (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Dudevszky, 1999; Hagan en McCarthy, 1997; Safe on the streets research team, 1999). Bovendien staan weglopers bloot aan allerlei gevaren: onder meer het gevaar om financieel benadeeld te worden (diefstal, oplichting, beroving), slachtoffer te worden van geweld (mishandeling, aanranding, verkrachting), delicten te plegen, toe te geven aan riskante gewoonten (drugs) en seksueel uitgebuit te worden (seks in ruil voor onderdak en onderhoud).

5.1. Verband tussen delinquent gedrag en weglopen

Diverse onderzoekers tonen aan dat meer weglopers dan andere jongeren hun toevlucht zoeken tot weglopers bij allerlei vormen van delinquent gedrag, zoals diefstal, (illegaal) druggebruik, drugverkoop en vandalisme (Angenent, 1993; Janus et al., 1987; Meulders, 1987; Brennan et al., 1978; Hagan en McCarthy, 1997; Schiltz, 1987; Safe on the streets research team,

1999; Thomeer-Bouwens et al., 1996). Wat de relatie betreft tussen weglopen en deviant gedrag worden in de literatuur twee mogelijkheden naar voor geschoven:

- er zijn weglopers die voordat zij weglopen geen deviant gedrag vertonen. Voor zover zij zich deviant gaan gedragen na het weglopen hangt dat samen met de wegloopsituatie. Voor hun deviante gedrag zijn twee oorzaken te noemen: (1) de leefomstandigheden in de weglooperperiode kunnen aanzetten tot deviant gedrag (bijvoorbeeld stelen om aan eten te komen, zie ook punt 3.4.) en (2) na het weglopen komt de wegloper soms terecht in een groep waar een deviante subcultuur overheerst;
- er zijn weglopers die voordat zij wegliepen reeds deviant gedrag stelden. Het weglopen of het weggestuurd worden, kan in deze gevallen eventueel samenhangen met hun deviante gedrag. Bij weglopers bij wie het deviante gedrag aan het weglopen voorafgaat, neemt dit na het weglopen gewoonlijk nog toe in intensiteit.

De aard van het delinquent gedrag onder weglopers hangt veelal samen met de specifieke situatie waarin weglopers verkeren (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Hagan en McCarthy, 1997; Safe on the streets research team, 1999). Wat het meeste blijkt voor te komen is diefstal (vooral winkeldiefstal). De gestolen artikelen dienen meestal voor eigen gebruik, maar ook wel om te verkopen. Verder wordt in de literatuur gewag gemaakt van: inbraak, autokraken, zakkenrollerij, oplichting, valsheid in geschrifte, handel in drugs, vandalisme en geweld. Naast de verwervingscriminaliteit blijkt ook het gebruik (en de verkoop) van (verboden) drugs een belangrijke rol te spelen tijdens de weglooperperiode (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999). Dat geldt zowel voor softdrugs als voor harddrugs.

5.2. Weglopen en slachtofferschap

Slechts weinig onderzoek werd verricht naar de relatie tussen weglopen en slachtofferschap. We vinden in de literatuur enkele aanwijzingen dat weglopers, meer dan andere jongeren, risico lopen om slachtoffer te worden van allerlei vormen van delinquentie (Angenent, 1993; Brennan et al., 1978; Safe on the streets research team, 1999). Zo blijken weglopers meer dan andere jongeren slachtoffer te worden van seksuele aanranding, diefstal en geweld. Andere voorkomende vormen van victimisatie zijn afpersing en het verkopen aan weglopers van een slechte kwaliteit van drugs.

5.3. Samenvatting

Diverse onderzoeken bevestigen dat weglopers sterker dan niet-weglopers betrokken zijn bij bepaalde vormen van delinquent gedrag. Bij sommige weglopers start het delinquente gedrag na het weglopen: het dient om te overleven of het behoort tot de subcultuur van de groep waarin ze terecht komen. Andere weglopers stelden reeds deviant gedrag voor hun weglopen. Bij hen kan weglopen een gevolg zijn van dat gedrag. De richting van het verband tussen weglopen en delinquent gedrag is bijgevolg niet eenduidig. Verder blijkt nog dat weglopers een verhoogd risico op victimisatie lopen.

6. SAMENVATTEND OVERZICHT VAN DE LITERATUURGEGEVENS

Tot slot vatten we hier de belangrijkste literatuurbevindingen over weglopers samen. Met dit overzicht willen we de overzichtelijkheid van de onderzoeksgegevens bevorderen en de vergelijking met de resultaten uit de volgende hoofdstukken (secundaire analyse van het Vlaamse jeugdonderzoek, analyse van de dossiers bij Child Focus, gesprekken met weglopers) vergemakkelijken.

Een karakterisering van weglopers

- Tussen 1,1 % (Italië) en 8,7 % (Griekenland) van de jongeren loopt jaarlijks weg. België neemt een tussenliggende positie in: 4,0 % à 6,5 %. Het betreft zelfgerapporteerde gegevens.
- Het percentage weglopers stijgt met de leeftijd. De meeste weglopers vinden we bij 15 à 16-jarigen.
- Uit zelfrapportage-onderzoek blijkt dat meisjes evenveel weglopen als jongens; bij de geregistreerde weglopers zijn meisjes oververtegenwoordigd.
- Een aanzienlijk deel van de weglopers (variërend tussen de helft tot een derde) loopt meerdere keren weg.
- Meer dan de helft van de weglopers (variërend tussen tweederden tot de helft) blijft één of enkele dagen weg; de meerderheid is terecht binnen de week (volgens Brits onderzoek: zes op zeven).
- De meeste weglopers kunnen terecht bij vrienden, familieleden of kennissen (volgens Vlaams jeugdonderzoek: 59,6 %). Een minderheid belandt op straat of in een park (volgens Vlaams jeugdonderzoek: 16,8 %).
- Weinig weglopers zoeken contact met hulpverlenende instanties: naar schatting één op tien gezinsweglopers en één op vijf tehuisweglopers (volgens Nederlandse literatuurgegevens).

HOOFDSTUK 1. ETUDE DE LA DOCUMENTATION

- Variërend tussen 76,2 % (Vlaams jeugdonderzoek) tot de helft (andere onderzoeken) van de weglopers loopt alleen weg.
- De grote meerderheid van de weglopers komt terug thuis wonen: ongeveer driekwart volgens Nederlandse literatuurgegevens; ongeveer 95 % volgens Brits onderzoek.
- Gezinsproblemen zijn de belangrijkste reden om weg te lopen. Onder deze noemer vallen onder meer gezinsconflicten, een gebrek aan aandacht en responsiviteit, mishandeling en verwaarlozing. Andere redenen zijn persoonlijke problemen, problemen op school en met vrienden.
- Het weglopen heeft positieve kanten voor weglopers: tijd om na te denken, bevrijding van alle druk. Anderzijds voelen heel wat jongeren zich eenzaam, lijden regelmatig honger, zijn regelmatig bang en staan bloot aan allerlei risico's. Uit Brits onderzoek blijkt dat ongeveer één op zeven van de jongeren die twee nachten of langer wegbleven, onveilige overlevingsstrategieën hanteerde.

Twee bijzondere categorieën weglopers

- Het aantal allochtone weglopers is relatief hoog. Zij lopen weg om dezelfde redenen als andere weglopers, met dat verschil dat bepaalde oorzaken gelinkt zijn aan hun specifieke levensomstandigheden. Meisjes vormen een aparte aandachtsgroep binnen de categorie allochtone weglopers.
- 25 tot 30 % van de jongeren in tehuizen loopt weg. Het gaat om iets meer jongens dan meisjes, vaak hebben ze een karakteristieke tehuis-carrière achter de rug met vele overplaatsingen en ze zoeken meer dan gezinsweglopers contact met hulpverlenende instanties.

Weglopen en criminaliteit

- Weglopers zijn meer dan niet-weglopers vertegenwoordigd bij bepaalde vormen van delinquent gedrag. Sommige weglopers vertonen reeds delinquent gedrag vóór het weglopen, anderen pas na het weglopen. Delinquentie kan in dit laatste geval een overlevingsstrategie zijn of het resultaat van de deviante subcultuur waarin weglopers terechtkomen.
- Weglopers lopen een groter risico om slachtoffer te worden van bepaalde misdrijven, zoals seksuele aanranding, diefstal en geweld.

HOOFDSTUK 2.

SECUNDAIRE ANALYSE VLAAMSE JEUGDONDERZOEK

1. INLEIDING

Het Vlaamse jeugdonderzoek⁴ is een recent⁵, grootschalig onderzoek naar de levensomstandigheden en -perspectieven van de jeugd in Vlaanderen. Het liep van het najaar 1997 tot de zomer van 2000. Bijna 5000 (N = 4829) jongeren tussen 12 en 18 jaar vulden gedurende het schooljaar 1998-1999 klassikaal een vragenlijst in. De bedoeling was een veelheid aan levensdoemen in kaart te brengen, zoals hun sociaal-psychologisch welbevinden, de opvoedingsstijl van hun ouders, hun beleving van de school, vrije tijd en

4 Het betreft hier het project 'Basisindicatoren voor een coherent jeugdbeleid in Vlaanderen: een geïntegreerd wetenschappelijke aanpak' dat kaderde binnen het Impulsprogramma Humane Wetenschappen en werd opgevolgd door de Administratie Wetenschap en Innovatie van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap. Opdrachtgever: de toenmalige minister-president van de Vlaamse Regering, tevens bevoegd voor Wetenschap en Technologie. Het onderzoek werd goedgekeurd in 1997 en liep van het najaar 1997 tot de zomer van 2000. Het onderzoek werd uitgevoerd door vijf onderzoek(st)ers, die aan evenveel centra (of instituten) verbonden waren. Eef Goedseels werkte aan de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie (Afdeling Strafrecht en Criminologie) van de Faculteit Rechtsgeleerdheid (onder begeleiding van prof. dr. L. Walgrave en dr. N. Vettenburg). Lieve Decaluwé verdeelde gedurende ongeveer anderhalf jaar haar activiteiten over twee departementen. In het departement Psychologie werkte ze aan het Centrum voor Godsdienstpsychologie (o.l.v. dr. D. Hutsebaut) en het Centrum voor Ontwikkelingspsychologie (o.l.v. prof. dr. L. Goossens). In het Departement Pedagogische Wetenschappen werkte ze aan het Centrum voor Gezinspedagogiek o.l.v. prof. dr. L. Vandemeulebroecke. Wendy Mertens werkte o.l.v. prof. dr. J. Van Damme aan het Onderzoekscentrum voor Secundair en Hoger Onderwijs van het Departement Pedagogische Wetenschappen. Jeannine Hooge en (op een later tijdstip) Jan Vandoorne werkten aan het Hoger Instituut voor de Arbeid o.l.v. dr. H. De Witte.

5 In 2003 verscheen een recenter onderzoek naar jongeren in Vlaanderen: Van den Bergh, B. (2003). *Tienertijd: communicatie, opvoeding en welzijn in context: 10- tot 18-jarigen, ouders en leerkrachten bevroegd*. Leuven: Garant. Hierin werd beperkt aandacht besteed aan het weglopen van jongeren. De studie verscheen op het moment dat ons onderzoek ver gevorderd was. Mogelijks kunnen verdere analyses op het databestand relevante gegevens opleveren rond de wegloperthematiek.

vrienden, werk en werkloosheid, hun politieke voorkeur, hun toekomstperspectief op de arbeidsmarkt en hun problematisch gedrag.

Dit onderzoek bevatte enkele vragen over het wegloupedrag van jongeren. De resultaten van deze bevraging, zoals die werden beschreven in De Witte, Hooge en Walgrave (2000), werden reeds in vorig hoofdstuk aangehaald om een beeld van de wegloper te schetsen. In dit hoofdstuk willen we de gegevens van het Vlaamse jeugdonderzoek maximaal aanwenden om dit eerste beeld verder aan te vullen. Daartoe voeren we enkele secundaire analyses uit op de gegevens van dit onderzoek.

We willen echter vooraf duidelijk stellen dat het Vlaamse jeugdonderzoek niet werd opgezet met het oog op het exploreren van het wegloupedrag onder jongeren. Het bevat slechts enkele vragen over weglopen (zie punt 2.). Onze secundaire analyses zullen dan ook beperkt blijven tot de mogelijkheden die deze enkele vragen bieden. Een tweede beperking betreft de groep jongeren die werd bevestigd. Het gaat om Vlaamse jongeren, terwijl voorliggend rapport een beeld wil schetsen van weglopers in België. We menen echter dat deze beperking geen obstakel zou mogen vormen aangezien de literatuurgegevens duidelijke overeenkomsten tonen tussen weglopers in beide landsgedeelten en in de ons omringende landen. We vertrekken dus van de veronderstelling dat de conclusies van het Vlaamse onderzoek, mutatis mutandi, van toepassing zijn op de weglopers uit de Franse en Duitse gemeenschap.

Eerst (punt 2.) vatten we de bevindingen van het Vlaamse jeugdonderzoek betreffende weglopers kort samen. Vervolgens (punt 3.) beschrijven we de resultaten van onze secundaire analyses en tenslotte (punt 4.) bespreken we deze resultaten vanuit de literatuurgegevens (vorig hoofdstuk). Waar relevant vergelijken we de resultaten met bevindingen uit het Luikse en Antwerpse onderzoek van het ISRD-project, dat reeds in de literatuurgegevens aan bod kwam.

2. HET WEGLOOPGEDRAG VAN JONGEREN IN HET VLAAMSE JEUGDONDERZOEK

De vraag over wegloupedrag in het Vlaamse jeugdonderzoek wordt behandeld in het hoofdstuk dat gaat over delinquent gedrag: vandalisme, diefstal, druggebruik, drugverkoop, het dragen van een wapen, slagen, zwartrijden en weglopen. Weglopen werd dus beschouwd als een vorm van delinquent gedrag⁶. Aan de jongeren werd gevraagd: 'Ben je het afgelopen jaar wel eens van huis weggelopen en één of meer nachten weggebleven?'.

6 Over weglopen als statusdelict: zie Etude de la documentation, punt 2.3.

Was het antwoord op deze vraag positief, dan werd vervolgens gevraagd naar de frequentie waarmee de jongere het voorbije jaar was weggelopen, naar de plaats waar hij of zij het grootste deel van de tijd had doorgebracht en of de jongere meestal 'alleen' was weggelopen. Als het antwoord op de eerste vraag negatief was, werd vervolgens gepeild naar de belangrijkste reden om niet weg te lopen en naar het eventuele weglopen van vrienden of vriendinnen.

Deze bevraging levert volgend beeld op van de wegloper. Van alle bevroegde jongeren zeggen 314 jongeren het afgelopen jaar van huis weggelopen te zijn. Een groot aantal van deze jongeren (43,7 %) kon terecht bij een vriend of vriendin; 15,9 % kon aankloppen bij familie of kennissen van de ouders; 16,8 % leefde op straat of in het park. Slechts een kleine minderheid (2,3 %) wendde zich tot één of andere hulpverleningsorganisatie. In tegenstelling tot andere vormen van delinquent gedrag, wordt weggelooptgedrag ongeveer even vaak bij meisjes als bij jongens aangetroffen. Zo beweert 6,3 % van de meisjes tegenover 6,8 % van de jongens het afgelopen jaar minstens één keer weggelopen te zijn. Leeftijd blijkt duidelijk een belangrijke factor te zijn bij het weglopen van huis. Zoals voor de andere vormen van delinquent gedrag, stijgt ook voor het weglopen het percentage plegers met de leeftijd (3,1 % op 12 jaar en voor minderjarigen een maximum van 8,4 % op 16 jaar). Vanaf de leeftijd van 17 jaar treedt er terug een daling op. Ook treedt een verschil op in weggelooptgedrag naar onderwijsvorm. Meer jongeren uit het BSO (11,9 %) dan jongeren uit het TSO (8,4 %) en ASO (6,4 %) lopen weg. Van diegenen die het afgelopen jaar van huis zijn weggelopen, zegt 68,1 % dat dit slechts één enkele keer gebeurde. Bijna eenderde van de weglopers zegt dus af en toe of regelmatig van huis te zijn weggelopen. Weglopen doen de meeste jongeren alleen, namelijk 76,2 %.

Dit beeld komt grotendeels overeen met de bestaande dark number gegevens (in het kader van het ISRD-project) voor Antwerpen (Vettenburg, 1998) en Luik (Born & Gavray, 1994)⁷. Van de Antwerpse jongeren zegt 5,0 % het laatste jaar te zijn weggelopen. Bij de Luikse jongeren gaat het om 4,0 % van de bevroegde jongeren. In tegenstelling tot het Vlaamse jeugdonderzoek werd hier ook gepeild naar het 'ooit' zijn weggelopen van deze jongeren. Deze percentages blijken een flink stuk hoger: 13,9 % van de

7 Bij deze vergelijking dienen we ermee rekening te houden dat de samenstelling van de groepen bevroegde jongeren verschilt op drie punten: leeftijd, aantal en schoolgaand of niet-schoolgaand. Het verschil in aantal kwam reeds aan bod in de Etude de la documentation (met een beperkt aantal bevroegde jongeren in het Antwerpse en Luikse deel van het ISRD-project). Daarnaast werden in het kader van het ISRD-project zowel schoolgaande als niet-schoolgaande jongeren bevroegd van 12 tot 21 jaar. In het kader van het Vlaamse jeugdonderzoek werden schoolgaande jongeren bevroegd van 12 tot 18 jaar. Jongeren ouder dan 18 jaar werden enkel bevroegd in zoverre ze nog het secundair onderwijs volgden.

bevraagde Antwerpse jongeren en 16,2 % van de Luikse jongeren liep ooit weg.

Daar waar in het Vlaamse jeugdonderzoek werd vastgesteld dat meisjes ongeveer even vaak weglopen als jongens, blijkt uit het Antwerpse en Luikse deel van het ISRD-project dat jongens eerder weglopen dan meisjes. In Antwerpen zegt 5,8 % van de jongens tegenover 4,0 % van de meisjes het laatste jaar te zijn weggelopen. In Luik zijn deze percentages 5,3 % tegenover 3,0 %.

Andere bevindingen uit het Vlaamse jeugdonderzoek worden dan weer bevestigd door het Antwerpse en Luikse deel van het ISRD-project, namelijk weglopen neemt toe met een stijgende leeftijd, er is een verband met onderwijsniveau (zoals eerder toegelicht) en jongeren lopen meestal alleen weg.

3. SECUNDAIRE ANALYSE

3.1. Vooraf

In het Vlaamse jeugdonderzoek werden drie levensdomeinen bevraagd die relevant zijn in de context van het onderzoek rond weglopers. Het betreft de domeinen:

- gezin: met aandacht voor de gezinssamenstelling, de beleving ervan en de beleving van de opvoeding;
- school: er werd naar de schoolloopbaan gevraagd en naar de beleving van het school- en studiegebeuren, ervaren problemen en conflicten;
- vrienden en vrije tijd: er werd ingegaan op de aard, op de hoeveelheid en de intensiteit van de vrijetijdsbesteding en van de relaties met leeftijdgenoten en op het verenigingsleven.

Naast deze drie levensdomeinen werden nog enkele relevante psychosociale indicatoren en gedragingen bevraagd, waaronder:

- algemeen welbevinden: met aandacht voor het psychisch welzijn;
- normovertredend gedrag: naast een klassieke dark number bevraging, werd ook de angst om slachtoffer te worden bevraagd.

Tot slot werden ook een aantal achtergrondgegevens (zoals geslacht, leeftijd, nationaliteit) bevraagd.

Aan de hand van enkele secundaire analyses op deze gegevens proberen we hieronder het eerder beschreven beeld van de wegloper verder te verfijnen. Eerst schetsen we enkele verbanden tussen het wegloupedrag van jongeren en hun beleving op een aantal belangrijke levensdomeinen (punt 3.2.). Daarna onderzoeken we welke factoren van invloed zijn op het weglopen van jongeren (punt 3.3.). Vervolgens vergelijken we de groepen weglopers en niet-weglopers op een aantal relevante variabelen (punt 3.4.). Tenslotte

beschrijven we de groep jongeren die 'regelmatig' wegliepen. We overlopen de verschillen tussen jongeren die sporadisch weglopen en jongeren die dat regelmatig doen (punt 3.6.) en we gaan na welke factoren hierbij een rol spelen (punt 3.5.).

3.2. Verbanden tussen wegloupedrag en beleving van belangrijke levensdomeinen

Hangt het weglopen van jongeren samen met hun geografische of sociale herkomst? Is er een verband met hun algemeen welbevinden of met hun beleving van gezin, school en vrije tijd? En tenslotte, hangt weglopen samen met andere vormen van probleemgedrag of met de angst om zelf slachtoffer te worden van een misdrijf?

Deze vragen komen in dit punt aan bod⁸. De sterkte en richting van een verband tussen twee variabelen wordt uitgedrukt in een correlatiecoëfficiënt⁹. Voor elke bestudeerde variabele in combinatie met het al dan niet weglopen maken we ook een kruistabel, waarbij via een chi-kwadraat toets wordt getoetst of er een significant verband bestaat tussen de betreffende variabelen¹⁰.

3.2.1. Achtergrondkenmerken

In welke mate hangen enkele identificatie- en achtergrondgegevens van de jongeren samen met het al dan niet weglopen van huis?

We namen negen achtergrondgegevens op in de secundaire analyses. Leeftijd, geslacht en nationaliteit van de jongere behoeven geen verdere

8 Voor meer gedetailleerd cijfermateriaal: zie tabellen I (Spearman correlatiecoëfficiënten) en tabellen II en III (kruistabellen) in de bijlage 1 van het onderzoeksrapport: Van de Water, G. en Vettenburg, N. (2003), *Weglopers in België*, Leuven: Majong/OGJC.

9 De waarde van een correlatiecoëfficiënt ligt altijd tussen -1 en +1. Als de coëfficiënt gelijk is aan +1 is er sprake van een perfect positief verband tussen beide variabelen; bij een perfect negatief verband is de correlatiecoëfficiënt gelijk aan -1. Hoe hoger de waarde van de correlatiecoëfficiënt, hoe sterker het verband (Huizingh, 1999). In het kader van onze secundaire analyses spreken we bij een correlatie kleiner dan 0,05 van een zeer zwak verband. Ligt de correlatie tussen 0,05 en 0,10 dan is het verband zwak. Bij een correlatie tussen 0,10 en 0,20 spreken we van een betekenisvol verband. Ligt de coëfficiënt tussen 0,20 en 0,40 dan is er een sterke samenhang. Bij een correlatiecoëfficiënt die groter is dan 0,40 spreken we van een zeer sterk verband. We gebruiken de Spearman rangcorrelatiecoëfficiënt voor ordinale variabelen.

10 Een chi-kwadraattoets gaat voor elke cel na of de geobserveerde waarde significant verschilt van de verwachte waarde bij een toevalsverdeling. Is er een dergelijk significant verschil tussen verwachte en geobserveerde waarde, dan kunnen we besluiten tot een significant verband tussen de betreffende variabelen in de kruistabel. De associatiematen die worden berekend zijn phi voor 2x2 tabellen en Cramer's v voor grotere tabellen. Bij 0 is er geen verband, bij 1 is er een perfect verband (Huizingh, 1999). We hanteren een significantie-niveau van 0,05 als grens.

HOOFDSTUK 2. SECUNDAIRE ANALYSE VLAAMSE JEUGDONDERZOEK

uitleg. De afkomst van de vader verwijst naar zijn land van herkomst en zegt iets over het allochtoon of autochtoon zijn van de jongere. Om zicht te krijgen op de sociaal-economische positie van de jongere, kijken we naar het hoogst behaalde onderwijsniveau door vader en moeder, naar de arbeidsmarktpositie van vader en moeder.

De secundaire analyses tonen geen significante verbanden tussen het al dan niet weglopen van jongeren en het geslacht, de nationaliteit van de jongere, de afkomst van vader, het diploma van vader en moeder, de arbeidsmarktpositie van moeder en de beroepsclassificatie van vader.

Hoewel we op basis van de gegevens van het Vlaamse jeugdonderzoek dus geen verband vinden tussen nationaliteit en weglopen, tonen de gegevens van het Antwerpse luik van het ISRD-onderzoek (Vettenburg, 1998) wel degelijk dat Belgische jongeren (5,6 %) meer weglopen dan niet-Belgische jongeren (2,6 %). In dit onderzoek werd ook een verband vastgesteld met het beroepsniveau van de vader. Hoe hoger het beroepsniveau van de vader, hoe minder weglopers.

Twee achtergrondkenmerken die in het Vlaamse jeugdonderzoek zwak tot verwaarloosbaar samenhangen met het al dan niet weglopen zijn de leeftijd van de jongere en de arbeidsmarktpositie van vader. De leeftijd van de jongere houdt (zwak) verband met het weglopen ($r_s = -0,098$, $p \leq 0,01$): met een stijgende leeftijd, neemt ook het weglopen toe. Tabel 5 illustreert dit verband.

Tabel 5: Percentage weglopers en niet-weglopers naar leeftijd

Leeftijd in jaren	Weggelopen	Niet weggelopen	Totaal: % (N)
11	0,0	100,0	100,0 (8)
12	3,1	96,9	100,0 (667)
13	3,3	96,7	100,0 (850)
14	6,4	93,6	100,0 (628)
15	7,4	92,6	100,0 (812)
16	8,4	91,6	100,0 (694)
17	7,0	93,0	100,0 (752)
18	13,0	87,0	100,0 (239)

N = 4742¹¹ $p \leq 0,001$ $v = 0,129$

Ook de arbeidsmarktpositie van vader hangt in significante mate samen met het weggelooptgedrag van jongeren. De correlatie is echter te verwaarlozen ($r_s = -0,048$, $p \leq 0,01$), we gaan er dan ook niet verder op in.

¹¹ De 92 plus 18-jarigen werden niet opgenomen in deze tabel aangezien deze jongeren niet op minderjarige leeftijd weglieden.

Het aantal keren dat jongeren in de afgelopen periode van 12 maanden zijn weggelopen vertoont geen significante verbanden met deze achtergrondkenmerken.

Samengevat: het weglopen houdt verband met de leeftijd van de jongere. Met een toenemende leeftijd stijgt ook het aantal weglopers.

3.2.2. *Identiteit en psychisch welbevinden*

Hangt weglopen samen met hoe jongeren zich voelen? Is er een verband met hoe ze zichzelf beleven? Dat zijn de vragen die we trachten te beantwoorden in dit punt.

Identiteit werd in het Vlaamse jeugdonderzoek opgesplitst in de eigenlijke identiteit en in zelfwaardering.

De identiteitsschaal ('Identity' subschaal van de 'Psychosocial Maturity Inventory' van Greenberger en Sorensen) gaat na of de adolescenten weten wie ze zijn, wat ze willen, wat ze waard zijn en waar ze in geloven. Er werd gevraagd in welke mate ze akkoord gaan met uitspraken als 'ik ben iemand die nergens goed in is' of 'niemand weet hoe ik echt ben'. De items werden samengebracht in een 10-puntenschaal, waarbij een hogere score voor een sterkere identiteit staat.

De zelfwaarderingsschaal ('Self-esteem' schaal van Rosenberg) meet het globale gevoel van zelfwaardering of zelfaanvaarding. Er werden tien uitspraken aan de jongeren voorgelegd, zoals 'over het algemeen genomen ben ik tevreden met mezelf' of 'al met al voel ik mij nogal een mislukkeling'. Ook hier werd een 10-puntenschaal ontwikkeld op basis van deze items met de waarde 0 voor een negatieve zelfwaardering en 10 voor een positieve zelfwaardering.

In het psychisch welbevinden onderscheiden we drie deelaspecten: eenzaamheid, depressieve stemmingen en suïcidale gedachten. De eenzaamheidsschaal ('RULS-8' van Roberts, Lewinsohn en Seeley) meet de discrepantie tussen het gewenste en het feitelijk bereikte niveau van sociaal contact. Er werden uitspraken voorgelegd zoals 'ik voel me uitgesloten' of 'ik voel me niet alleen'. De respondenten moesten opnieuw aangeven in welke mate ze deze uitspraken juist vinden. Op de 10-puntenschaal verwijst een hogere waarde naar een sterkere mate van eenzaamheid.

Voorbeelditems van de depressieschaal ('Center for Epidemiologic Studies Depression Scale' van Radloff) zijn: 'de afgelopen week genoot ik van het leven' of 'de afgelopen week kostte alles wat ik deed moeite'. Ook van deze items werd een 10-puntenschaal geconstrueerd gaande van geen depressieve gevoelens (0) tot heel veel depressieve gevoelens (10). Suïcidale gedachten werden in het onderzoek aan de hand van één vraag gemeten: 'Heb je er de afgelopen 12 maanden wel eens aan gedacht uit het leven te

stappen, er zelf een einde aan te maken?' De antwoordmogelijkheden waren: (1) 'nooit', (2) 'één enkele keer', (3) 'af en toe' en (4) 'heel vaak'.

Tabel 6 toont dat het al dan niet weglopen van jongeren zwakke tot zeer zwakke verbanden vertoont met hun positie op de identiteitsschaal, op de zelfwaarderingsschaal en op de eenzaamheidsschaal. Dit houdt in dat de stabiliteit van hun identiteit, de waardering die deze jongeren kunnen opbrengen voor zichzelf en de mate waarin zij zich eenzaam voelen slechts in beperkte mate samenhangen met het al dan niet weglopen. Depressief zijn, daarentegen, hangt betekenisvol samen met het al dan niet weglopen ($r_s = -0,147$, $p \leq 0,01$). Hoe depressiever jongeren zeggen te zijn, hoe meer zij antwoorden in het afgelopen jaar van huis weggelopen te zijn.

Tabel 6: Spearman correlatiecoëfficiënten tussen identiteit, zelfwaardering, eenzaamheid en depressie enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds

Identiteit en Psychisch welbevinden	Weglopen
Suïdegedachten	-0,200**
Depressieschaal	-0,147**
Identiteitsschaal	0,072**
Zelfwaarderingsschaal	0,070**
Eenzaamheidsschaal	-0,031**

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

In het verlengde van deze laatste bevinding stellen we een betekenisvol verband vast tussen het al dan niet weglopen van jongeren en het denken aan suïcide ($r_s = -0,200$, $p \leq 0,01$). Denken aan zelfmoord blijkt samen te hangen met weglopen.

Concreet (zie tabel 7) betekent dit dat van de jongeren die de afgelopen 12 maanden heel vaak aan zelfmoord dachten er één op vier jongeren (25,8 %) in diezelfde periode is weggelopen van huis. Bij de jongeren die nooit aan zelfmoord dachten, bedraagt dit percentage slechts 3,2 %.

Tabel 7: Percentage weglopers en niet-weglopers naar suïdegedachten

Suïdegedachten	Weggelopen	Niet weggelopen	Totaal: % (N)
1. nooit	3,2	96,8	100,0 (3035)
2. één enkele keer	8,1	91,9	100,0 (839)
3. af en toe	14,3	85,7	100,0 (537)
4. heel vaak	25,8	74,2	100,0 (178)
Totaal %	6,3	93,7	100,0 (4589)

N = 4589

$p \leq 0,001$

$v = 0,223$

Deze gegevens sluiten aan bij de bevindingen van het Antwerpse luik van het ISRD-project: de mate van tevredenheid hangt in belangrijke mate samen met weglopen. Onder de jongeren die ontevreden zijn over hun huisvesting, over de affectieve relatie met hun ouders en over hun school- en werksituatie zijn er meer weglopers.

De frequentie van weglopen hangt niet samen met de positie op de identiteitsschaal, op de zelfwaarderingsschaal of op de eenzaamheidsschaal, maar wel met hun positie op de depressieschaal ($r_s = 0,119$, $p \leq 0,05$). Hoe depressiever jongeren zijn, hoe frequenter zij ook het voorbije jaar van huis zijn weggelopen.

Samengevat: het weglopen en de frequentie van weglopen houden verband met de depressiviteit van de jongere. Bij depressieve jongeren en bij jongeren die denken aan zelfmoord zijn er meer weglopers dan bij de niet-depressieve jongeren; frequente weglopers zijn depressiever dan niet-frequente weglopers.

3.2.3. *Het gezin*

In welke mate hangt weglopen samen met hoe jongeren de opvoeding door hun ouders ervaren? Is er een verband met de gezinssituatie en gezinssamenstelling? We kijken het hieronder na.

Inzake de beleving van de opvoeding door de ouders werden in het Vlaamse jeugdonderzoek drie schalen aan de respondenten aangeboden:

- responsiviteit: de mate waarin de jongere ervaart dat zijn ouders ontvankelijk zijn voor signalen en behoeften van hun kind(eren). De schaal bestaat uit uitspraken zoals 'mijn moeder weet precies wanneer ik het ergens moeilijk mee heb'. Voor elk item gaven de respondenten aan in welke mate ze ermee akkoord gingen. Er werden schaalscores toegekend tussen 0 en 10, waarbij hogere scores staan voor een sterker ervaren responsiviteit vanwege de ouders;
- toezicht: de mate waarin de ouders toezicht houden op het doen en laten van hun kind. Een voorbeeld van een item is 'mijn moeder weet waar ik ben na schooltijd'. Ook hier gaven de respondenten aan in welke mate ze akkoord gingen met de uitspraak en werd een 10-puntenschaal geconstrueerd;
- autonomie: de mate waarin jongeren aangeven in de opvoeding van en de omgang met hun ouders duidelijke aanmoedigen te ervaren om zelfstandig op te treden. De items van deze schaal werden op dezelfde manier beoordeeld als hierboven vermeld voor responsiviteit en toezicht. Een voorbeeld: 'mijn moeder moedigt mij aan om onafhankelijk te zijn'.

Inzake gezinssituatie en gezinssamenstelling werd aan de jongeren gevraagd met hoeveel kinderen zij thuis wonen, de hoeveelste ze in de rij zijn of hun ouders gescheiden zijn en waar ze zijn gaan wonen na de scheiding.

Tabel 8 toont dat zowel de responsiviteit van moeder en vader ($r_s = 0,114$ en $r_s = 0,135$, $p \leq 0,01$) als het toezicht van moeder en vader ($r_s = 0,143$ en $r_s = 0,183$, $p \leq 0,01$) een betekenisvol verband vertonen met het al dan niet weglopen van de jongere. Deze correlaties geven aan dat hoe groter de ontvankelijkheid van de ouders voor signalen van hun kinderen of hoe groter het toezicht uitgeoefend door moeder of vader, hoe minder jongeren zeggen weggelopen te zijn. De verleende autonomie door moeder of vader houdt geen significant verband met het al dan niet weglopen van de jongere.

In de lijn van deze bevindingen werd in het kader van het Antwerpse luik van het ISRD-project (Vettenburg, 1998) vastgesteld dat het toezicht van de ouders, het kunnen opschieten met vader en moeder, het feit dat kinderen rekening houden met de mening van hun ouders en het praten met ouders over de toekomst significant samenhangen met weglopen.

Een betekenisvol verband vinden we ook tussen het gescheiden zijn van de ouders en het weglopen van de jongere ($r_s = 0,135$, $p \leq 0,01$). Een echtscheiding van de ouders blijkt dus samen te hangen met het weglopen van de jongere.

Tabel 8: Spearman correlatiecoëfficiënten tussen responsiviteit, toezicht en autonomie van vader en moeder enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds

Gezin en opvoeding	Weglopen
Toezicht van vader	0,183**
Toezicht van moeder	0,143**
Responsiviteit van vader	0,135**
Responsiviteit van moeder	0,114**
Autonomie van moeder	-0,025
Autonomie van vader	-0,012

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

Op basis van onderstaande kruistabel zien we dat bij de gescheiden ouders 14,0 % en bij de niet-gescheiden ouders 5,0 % van de bevraagde jongeren wegliepen.

Tabel 9: Percentage weglopers en niet-weglopers naar het al dan niet gescheiden zijn van de ouders

Gescheiden ouders	Weggelopen	Niet weggelopen	Totaal: % (N)
1. ja	14,0	86,0	100,0 (788)
2. neen	5,0	95,0	100,0 (3949)
Totaal %	6,5	93,5	100,0 (4737)

N = 4737 $p \leq 0,001$ $\phi = 0,135$

Verder stellen we vast dat van de jongeren die na de echtscheiding in een instelling terecht kwamen, 55,6 % wegloopt; van de jongeren die in een pleeggezin gingen wonen, is dat 33,3 %. Dat percentage schommelt rond de 10 % bij de jongeren die na de echtscheiding bij één van de ouders verblijft.

Het aantal kinderen in het gezin of de rang van de jongere in het gezin staan niet in verband met het al dan niet weggelopen van de jongere.

We stellen weinig of geen significante relaties vast tussen de genoemde gezinsvariabelen en het aantal keren dat een jongere het afgelopen jaar is weggelopen. Enkel de mate van toezicht uitgeoefend door de moeder vertoont een betekenisvol verband met de frequentie van weggelopen ($r_s = -0,126$, $p \leq 0,05$). Hoe meer toezicht vanwege de moeder wordt ervaren, hoe minder frequent jongeren weggelopen zijn.

Samengevat: bij minder responsieve ouders, bij ouders die minder toezicht uitoefenen en bij gescheiden ouders vinden we meer weglopers terug dan bij ouders die meer aandacht schenken aan de behoeften van hun kinderen, die meer toezicht uitoefenen op hun doen en laten en die niet gescheiden zijn. De frequentie van weggelopen houdt verband met het toezicht dat wordt uitgeoefend door de moeder: frequente weglopers vinden we meer terug bij moeders die minder toezicht uitoefenen op het doen en laten van hun kind dan bij moeders die veel toezicht uitoefenen.

3.2.4. De school

Houdt het weggelopen verband met de beleving van het schoolse gebeuren? Is er een verband met de gevolgde onderwijsvorm of met de problemen die jongeren ervaren op school? Deze vragen komen hier aan bod.

In het kader van het Vlaamse jeugdonderzoek werd gepeild naar volgende belevings- en gedragsdimensies:

- algemeen schools welbevinden: de algemene waardering van de leerling voor en de tevredenheid met het dagelijks leven op school. Er werd gevraagd in welke mate de leerlingen akkoord gaan met items als 'ik vind het tof op school' en 'ik ga graag naar school'. Met deze items werd een

- 10-puntenschaal geconstrueerd, waarbij een 0 wijst op het zich niet goed voelen op school en een 10 op het zich erg goed voelen op school;
- academisch zelfbeeld: de mate waarin leerlingen het gevoel hebben de schoolse taken aan te kunnen. Voorbeelden van items zijn: 'ik denk dat ik de leerstof wel aankan' en 'ik denk dat ik goed kan leren'. Deze werden op dezelfde wijze beoordeeld als vermeld bij algemeen schools welbevinden;
 - studiebetrokkenheid: het investeren van tijd, aandacht en energie in de onderwijsleersituatie. De leerlingen moesten reageren op items zoals 'ik zet mij ten volle in voor mijn studies', en 'ik ben gewoon hard te werken voor school'. Opnieuw werden deze items op dezelfde wijze verwerkt;
 - probleemgedrag op school: verschillende, eerder ernstige vormen van niet taakgericht bezig zijn, zoals spijbelen, lessen storen, dingen vernietigen. Voorbeelden van items zijn: 'ik stoor soms met opzet de leerkrachten tijdens het lesgeven' en 'ik ben op school soms brutaal tegen de leerkrachten'. Ook hier werden deze items op dezelfde wijze beoordeeld en verwerkt;
 - relatie met leerkrachten: in welke mate vindt de leerling zich fair behandeld door de leerkracht? Items die voorkomen in deze schaal zijn: 'er zijn genoeg lerare(sse)n die geduldig luisteren als ik iets vraag' en 'er zijn weinig lerare(sse)n die me begrijpen'. Dezelfde beoordeling en verwerking werd hier toegepast;
 - instrumentaliteitsbeleving: vier aspecten worden onderscheiden, namelijk de intellectuele ontwikkeling (in welke mate vindt de jongere de school nuttig om kennis op te doen en vaardigheden te ontwikkelen?), de prestatiemotivatie (in welke mate vindt de jongere het naar school gaan nuttig om de kansen op de arbeidsmarkt te verbeteren?), de egocentrische zelfverwezenlijking (in welke mate vindt de jongere dat de school een bijdrage levert tot het streven naar macht en geld?) en affiliatie (in welke mate vindt de jongere de school nuttig als ontmoetingsplaats met leeftijdgenoten?). Van elk van deze vier aspecten geven we achtereenvolgens een voorbeelditem: 'naar school gaan is zinvol omdat je er leert beter te denken', 'naar school gaan is nuttig omwille van het diploma dat je kan behalen', 'naar school gaan is belangrijk als je later veel geld wil verdienen' en 'naar school gaan is nuttig omdat je er kan omgaan met je vrienden'. De verwerking van de reacties van de respondenten op deze items resulteerde in vier verschillende schalen.

Naast deze belevingsdimensies werd aan de jongeren ook gevraagd in welke onderwijsvorm ze zaten, of ze al eens bleven zitten, van school veranderd, buitengegoid of geschorst waren door de school.

Tabel 10 toont dat heel wat schoolvariabelen een verband blijken te hebben met het al dan niet weglopen van jongeren.

De onderwijsvorm waarin jongeren lessen volgen is een eerste schoolvariabele die (zij het zwak) samenhangt met het al dan niet weglopen van

jongeren ($r_s = -0,089$, $p \leq 0,01$). We zagen reeds dat jongeren uit het BSO meer dan jongeren uit het TSO en meer dan jongeren uit het ASO zeggen in de afgelopen 12 maanden te zijn weggelopen van huis.

De relatie tussen het al dan niet weglopen van jongeren enerzijds en het nut dat zij zien in de school voor hun intellectuele ontwikkeling, hun egocentrische zelfverwezenlijking, hun prestatiemotivatie en de omgang met anderen anderzijds blijkt zeer zwak tot zwak te zijn ($0,026 < r_s < 0,099$).

Het algemeen schools welbevinden, het academisch zelfconcept, de studiebetrokkenheid, het probleemgedrag op school en de relatie tot de leerkrachten houden zwak tot betekenisvol verband met het al dan niet weglopen van jongeren ($r_s = 0,122$; $r_s = 0,079$; $r_s = 0,088$; $r_s = -0,192$; $r_s = 0,143$, $p \leq 0,01$). Dit wil zeggen dat onder de jongeren die zich niet goed voelen op school, die probleemgedrag vertonen op school of die een slechte relatie hebben met leerkrachten er meer weglopers zijn.

Deze bevindingen worden bevestigd door het Antwerpse luik van het ISRD-onderzoek (Vettenburg, 1998) waarin een verband werd vastgesteld tussen het niet graag naar school gaan en weglopen.

Betekenisvolle verbanden vinden we tussen het al dan niet weglopen van jongeren enerzijds en het zittenblijven ($r_s = 0,139$, $p \leq 0,01$), het veranderen van school ($r_s = 0,157$, $p \leq 0,01$), het buitengegoot zijn van school ($r_s = 0,173$, $p \leq 0,01$) en het geschorst zijn door de school ($r_s = 0,130$, $p \leq 0,01$). Dit wil zeggen dat onder de jongeren die zeggen al eens een jaar overgedaan te hebben of al eens van school veranderd te zijn of al eens buitengegoot te zijn op school of al eens door de school geschorst te zijn er meer weglopers zijn dan onder de jongeren die deze ervaringen niet hadden.

Tabel 10: Spearman correlatiecoëfficiënten tussen schoolse variabelen enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds

De school	Weglopen
Probleemgedrag op school	-0,192**
Buitengegoot zijn van school	0,173**
Veranderen van school	0,157**
Relatie met de leerkrachten	0,143**
Zittenblijven	0,139**
Geschorst zijn door school	0,130**
Algemeen schools welbevinden	0,122**
Intellectuele ontwikkeling	0,099**
Onderwijsvorm	-0,089**
Studiebetrokkenheid	0,088**
Academisch zelfconcept	0,079**
Prestatiemotivatie	0,050**
Affiliatie	0,044**
Egocentrische zelfverwezenlijking	0,026

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

HOOFDSTUK 2. SECUNDAIRE ANALYSE VLAAMSE JEUGDONDERZOEK

Op basis van onderstaande kruistabel zien we dat van de jongeren die in het secundair onderwijs al eens een jaar hebben overgedaan, 14,1 % zegt al eens van huis weggelopen te zijn en van degenen die nog nooit bleven zitten 4,9 %. Van de jongeren die al eens van school veranderd zijn, zegt 12,6 % van huis weggelopen te zijn en van de jongeren die niet van school veranderd zijn, is dat 4,0 %. Bijna 30 % (29,7 %) van de jongeren die al eens buitengegoid zijn op school, zegt het afgelopen jaar te zijn weggelopen; bij de jongeren die niet op school werden buitengegoid gaat het om 10,8 %. Een verschil in wegloupedrag vinden we ook bij jongeren die al dan niet geschorst werden door de school. Iets minder dan eenvierde (23,5 %) van de jongeren die zegt al eens geschorst te zijn, antwoordt van huis te zijn weggelopen; van de jongeren die niet door hun school geschorst werden, is dat slechts 5,9 %.

Tabel 11: Percentage weglopers en niet-weglopers naargelang van het zittenblijven, het veranderd zijn van school, het buitengegoid zijn door de school en het geschorst zijn door de school

De school	Weggelopen	Niet weggelopen	Totaal: % (N)
Zittenblijven			
1. ja	14,1	85,9	100,0 (804)
2. neen	4,9	95,1	100,0 (3910)
Veranderd van school			
1. ja	12,6	87,4	100,0 (1340)
2. neen	4,0	96,0	100,0 (3362)
Buitengegoid op school			
1. ja	29,7	70,3	100,0 (138)
2. neen	10,8	89,2	100,0 (1189)
Geschorst op school			
1. ja	23,5	76,5	100,0 (162)
2. neen	5,9	94,1	100,0 (4555)

Van alle vermelde schoolvariabelen is er maar één die een betekenisvol verband vertoont met het aantal keren dat een jongere het afgelopen jaar is weggelopen van huis. Het betreft de variabele probleemgedrag op school. Deze vertoont een correlatie van 0,123 met de frequentie van het weglopen van jongere ($p \leq 0,05$). Dit verband geeft aan dat hoe meer probleemgedrag jongeren zeggen te vertonen op school, hoe frequenter zij ook zijn weggelopen in de afgelopen periode van 12 maanden.

Samengevat: het weglopen houdt verband met alle onderzochte schoolvariabelen, met uitzondering van 'egocentrische zelfverwezenlijking'. Meer jongeren uit het BSO dan uit het TSO en ASO lopen weg. Jongeren die zich niet goed voelen op school, die probleemgedrag vertonen op school of een slechte relatie hebben met leerkrachten tellen meer weglopers. Ook bij de zittenblijvers, bij de jongeren die veranderd zijn van school, buitengegoid

of geschorst zijn door de school zijn er meer weglopers. De frequentie van weglopen hangt samen met het vertonen van probleemgedrag op school: bij de jongeren die zich storend gedragen op school zijn er meer frequente weglopers dan bij de jongeren die geen probleemgedrag vertonen op school.

3.2.5. *Vrije tijd en vrienden*

In welke mate hangt weglopen samen met het aantal vrienden dat jongeren hebben? Is er een verband met het hebben van een lief of seksuele contacten? Houdt weglopen verband met de intensiteit waarmee een jongere deelneemt aan het verenigingsleven? Deze vragen trachten we hieronder te beantwoorden.

We selecteerden volgende vragen die in het Vlaamse jeugdonderzoek over vrienden en vrije tijd werden gesteld:

- Hoeveel echte vrienden/vriendinnen heb je?
- Heb je een lief?
- Hoe lang zijn jullie samen?
- Ben je al met iemand naar bed geweest?
- Waar breng je meestal je vrije tijd door?
- Ben je lid van een club of een andere vereniging?

Tabel 12 toont dat het aantal vrienden dat jongeren zeggen te hebben niet samenhangt met het al dan niet weglopen. Het al dan niet hebben van een lief wel ($r_s = 0,129$, $p \leq 0,01$). Jongeren die een lief hebben, blijken ook meer weg te lopen. De duur van de vaste relatie speelt daarbij geen rol, wel is er een sterk verband met het al dan niet hebben van seksuele contacten ($r_s = 0,221$, $p \leq 0,01$).

Op basis van bijhorende kruistabel zien we dat van alle jongeren die een lief hebben, 10,9 % antwoordt weggelopen te zijn. Van de jongeren die geen lief hebben, gaat het slechts om 4,2 %.

Van alle jongeren die seksuele contacten hebben, zegt 16,9 % het afgelopen jaar weggelopen te zijn; van de jongeren die geen seksuele contacten hebben, blijkt 3,7 % weggelopen.

We vinden geen significant verband tussen het al dan niet weglopen van jongeren en de plaats waar ze hun vrije tijd doorbrengen. Wel blijken jongeren die geen lid zijn van een club of vereniging meer weg te lopen dan jongeren die dat wel zijn. Dit verband is echter zwak ($r_s = -0,065$, $p \leq 0,01$).

Tabel 12: Spearman correlatiecoëfficiënten tussen variabelen 'vrienden en vrije tijd' enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds

Vrije tijd en vrienden	Weglopen
Seksuele contacten	0,221**
Lief	0,129**
Lid van club of vereniging	-0,065**
Aantal vrienden	-0,011
Duur vaste relatie	-0,011
Plaats vrije tijd	-0,001

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

De frequentie van weglopen stijgt wanneer de jonge weglopers seksuele contacten hebben ($r_s = -0,139$, $p \leq 0,05$). Van de weglopers met seksuele contacten, zegt 62,1 % één enkele keer te zijn weggelopen en 10,7 % zegt regelmatig te zijn weggelopen. Van de weglopers die geen seksuele contacten hebben, zegt slechts 5,6 % regelmatig van huis te zijn weggelopen, terwijl drievierden (75,0 %) zegt één enkele keer te zijn weggelopen.

Samengevat: weglopen hangt samen met het hebben van een lief en van seksuele contacten. Bij de jongeren met een lief en seksuele contacten zijn er meer weglopers. Er is ook een verband met het al dan niet lid zijn van een club of vereniging: de leden van een club of vereniging tellen minder weglopers. De frequentie van weglopen (één enkele keer, regelmatig) wordt ook beïnvloed door het hebben van seksuele contacten. Bij de jongeren met seksuele contacten zijn er meer frequente weglopers dan bij de jongeren zonder seksuele contacten.

3.2.6. Delinquentie

In welke mate houdt weglopen verband met het stellen van probleemgedrag? In welke mate hebben weglopers angst om slachtoffer te worden van delinquent gedrag? Het antwoord geven we hieronder.

In het Vlaamse jeugdonderzoek werd aan de jongeren voor zeven delicten (en weglopen) gevraagd of ze deze in het voorbije jaar hadden gesteld. Deze zeven delicten zijn: vandalisme, zwartrijden, diefstal, verboden wapendracht, druggebruik, drugverkoop en slagen. Verder werd ook gepeild naar hun angst om slachtoffer te worden van vandalisme, diefstal, beroving, bedreiging of geweld en seksueel geweld.

Tabel 13 toont dat alle vormen van normovertredend gedrag die werden bevraagd in het Vlaamse jeugdonderzoek een significant verband vertonen met het al dan niet weglopen van jongeren. Dit wil zeggen dat onder de jongeren die zeggen dat ze de afgelopen 12 maanden al eens vandalisme hebben gepleegd, al eens zwart hebben gereden, al eens iets hebben gesto-

len, al eens een wapen droegen, al eens drugs gebruikten of verkochten of al eens iemand hebben geslagen er meer weglopers zijn dan onder de jongeren die deze delicten niet pleegden. De correlaties variëren van betekenisvol, 0,153 (wapendracht) tot sterk, 0,248 (druggebruik) en zijn significant op het 0,01- niveau.

Tabel 13: Spearman correlatiecoëfficiënten tussen delinquente gedragingen enerzijds en het al dan niet weglopen anderzijds

Delinquentie	Weglopen
Druggebruik	0,248**
Drugverkoop	0,222**
Slagen	0,205**
Vandalisme	0,189**
Diefstal	0,169**
Zwartrijden	0,163**
Wapendracht	0,153**

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

Onderstaande kruistabel toont dat van de jongeren die zeggen één of ander delict gepleegd te hebben in de afgelopen periode van 12 maanden, een significant groter percentage zegt van huis te zijn weggelopen dan van de jongeren die een dergelijk delict niet pleegden. Zo zegt bijvoorbeeld 28,7 % van de jongeren die antwoorden drugs te hebben verkocht, ook van huis te zijn weggelopen. Dat percentage bedraagt slechts 5,1 % bij de jongeren die dit delict naar eigen zeggen niet gepleegd hebben.

Het weggelooptgedrag van jongeren blijkt niet significant samen te hangen met de angst om slachtoffer te worden van vandalisme, van diefstal, van beroving op straat, van geweld of bedreiging daarmee of van seksueel geweld.

Tabel 14: Percentage weglopers naar het al dan niet plegen van delicten

Delinquente gedragingen	Weggelopen	Niet weggelopen	Totaal: % (N)
Vandalisme			
1. ja	15,6	84,4	100,0 (976)
2. neen	4,1	95,9	100,0 (3761)
Zwartrijden			
1. ja	13,3	86,7	100,0 (1206)
2. neen	4,1	95,9	100,0 (3538)
Diefstal			
1. ja	13,8	86,2	100,0 (1112)
2. neen	4,1	95,9	100,0 (3634)
Wapendracht			
1. ja	16,3	83,7	100,0 (601)
2. neen	5,0	95,0	100,0 (4151)
Druggebruik			
1. ja	19,8	80,2	100,0 (828)
2. neen	3,7	96,3	100,0 (3931)
Drugverkoop			
1. ja	28,7	71,3	100,0 (272)
2. neen	5,1	94,9	100,0 (4482)
Slagen			
1. ja	19,8	80,2	100,0 (597)
2. neen	4,6	95,4	100,0 (4162)

De frequentie van weglomen hangt slechts met één andere vorm van delinquent gedrag in sterke mate samen. Het betreft het gebruik van (verboden) drugs. De correlatie tussen beide variabelen is sterk: 0,220 en is significant op het 0,01- niveau.

Op basis van onderstaande kruistabel stellen we een significant verschil in frequentie van weglomen vast tussen jongeren die wel of geen drugs gebruiken. Van de jongeren die in de afgelopen periode van 12 maanden wel eens drugs gebruikten, zegt 11,6 % regelmatig van huis weggelopen te zijn, 29,9 % zegt in die periode af en toe te zijn weggelopen en 58,5 % geeft aan slechts een enkele keer te zijn weggelopen. Bij de jongeren die zeggen geen drugs te hebben gebruikt, zijn deze percentages 4,9 %, 16,1 % en 79,0 %. Het aantal jongeren dat zegt slechts één keer van huis te zijn weggelopen is significant groter bij de niet-druggebruikers dan bij de druggebruikers. Aan de andere kant is het aantal jongeren dat zegt regelmatig te zijn weggelopen significant kleiner bij de niet-gebruikers dan bij de druggebruikers.

Tabel 15: Frequentie van weggelopen gerelateerd aan het delict 'druggebruik' – percentages

Druggebruik	Eén keer weggelopen	Af en toe weggelopen	Regelmatig weggelopen	Totaal: % (N)
1. ja	58,5	29,9	11,6	100,0 (164)
2. neen	79,0	16,1	4,9	100,0 (143)
Totaal %	68,1	23,5	8,4	100,0 (307)

N = 307 $p \leq 0,001$ $v = 0,221$

De frequentie van weggelopen blijkt ook significant samen te hangen met de angst om slachtoffer te worden van vandalisme ($r_s = -0,174$ en $p \leq 0,01$). Dit verband houdt in dat hoe frequenter jongeren zijn weggelopen het voorbije jaar, hoe minder angst zij hebben om slachtoffer te worden van een dergelijk misdrijf. De angst voor andere vormen van delinquentie (diefstal, beroving, geweld of seksueel geweld) hangt niet significant samen met de frequentie van weggelopen.

Samengevat: weggelopen houdt verband met alle vormen van delinquent gedrag die werden bevraagd. Dit wil zeggen dat jongeren die deze delicten plegen meer weggelopers tellen. De frequentie van weggelopen hangt samen met het gebruik van drugs: bij de jongeren die reeds drugs gebruikten, zijn er meer frequente weggelopers dan bij de jongeren die geen drugs gebruikten.

3.3. Factoren van invloed op weggelopen

Welke variabelen spelen een rol bij de verklaring van het weggelooptgedrag van jongeren? Om deze vraag te onderzoeken, voeren we een multivariate analyse uit, waarin we variabelen opnemen die in onze bivariate analyses (zie punt 3.2.) bleken samen te hangen met weggelopen. Enkele variabelen worden opgenomen ter vervollediging van het beeld (geslacht, autonomie moeder). Het gaat om variabelen met betrekking tot: de achtergrondkenmerken van de jongeren, het psychisch welbevinden, de gezinssituatie en beleving van de opvoeding, de beleving van de school, vrije tijd en vrienden en delinquente gedragingen.

In de multivariate analyse worden 27 variabelen opgenomen, namelijk:

- A. achtergrondkenmerken:
1. geslacht
 2. leeftijd
 3. beroepsklasse van vader
 4. afkomst van vader

- B. psychisch welbevinden:
 - 5. gevoelens van depressiviteit
 - 6. suïcidegedachten
- C. gezinsvariabelen:
 - 7. gescheiden ouders
 - 8. responsiviteit moeder¹²
 - 9. toezicht moeder
 - 10. autonomie moeder
- D. schoolvariabelen:
 - 11. onderwijsvorm
 - 12. zittenblijven
 - 13. algemeen schools welbevinden
 - 14. academisch zelfconcept
 - 15. inzet
 - 16. relatie met leerkrachten
 - 17. probleemgedrag op school
- E. vrienden en vrije tijd:
 - 18. behoren tot een vereniging
 - 19. lief
 - 20. seksuele contacten
- F. delinquent gedrag van jongeren:
 - 21. vandalisme
 - 22. zwartrijden
 - 23. diefstal
 - 24. wapendracht
 - 25. druggebruik
 - 26. drugverkoop
 - 27. slagen en verwondingen

Al de 27 opgesomde variabelen werden in een stapsgewijze meervoudige regressieanalyse ingevoerd ter verklaring van het weglomen van jongeren. In een dergelijke analyse wordt uit de reeks ingevoerde onafhankelijke variabelen (prediktoren) die variabele geselecteerd die het sterkst samenhangt met de afhankelijke variabele of het criterium, weglomen. Vervolgens wordt uit de overige variabelen telkens opnieuw de variabele gekozen die de hoogste correlatie heeft met het criterium bij controle voor de invloed van de in de vorige stap weerhouden variabele. Eerst worden alle variabelen ingevoerd die in de bivariate analyses een significante samenhang vertonen met het criterium. Vervolgens wordt een tweede stapsgewijze regressieanalyse uitgevoerd, namelijk met de variabelen die in de eerste analyse een significante bètawaarde hadden. Aan de hand hiervan kunnen wij een kleiner aantal

¹² We kiezen voor (de perceptie door de jongere van) de opvoeding door de moeder. De opvoeding door de vader wordt niet in de analyse opgenomen, omdat deze sterk blijkt samen te hangen met deze van de moeder.

variabelen aanwijzen dat voor een deel van de verklaarde variantie zorgt. De resultaten van deze stapsgewijze regressieanalyse zijn weergegeven in tabel 15.

Op basis van onderstaande tabel zien we dat volgende variabelen bijdragen tot de verklaring van het weglopen door jongeren (in volgorde van belang): suïcidegedachten, druggebruik, gescheiden ouders, slagen, seksuele contacten, probleemgedrag op school, behoren tot een vereniging, academisch zelfconcept, responsiviteit van de moeder, zwartrijden en diefstal.

Tabel 16: Resultaten van de meervoudige regressies met betrekking tot 'wegloopgedrag' van jongeren – na selectie van prediktoren met significante bètawaarden

Criterion: weglopen	R ²	Bèta-coëfficiënten	Rangorde
Suïcidegedachten	0,057	0,119***	1
Druggebruik	0,082	0,108***	2
Gescheiden ouders	0,102	0,096***	3
Slagen en verwondingen	0,118	0,093***	4
Seksuele contacten	0,128	0,083***	5
Probleemgedrag op school	0,138	0,061***	6
Behoren tot een vereniging	0,141	0,034*	7
Academisch zelfconcept	0,143	-0,034*	8
Responsiviteit moeder	0,145	-0,034*	9
Zwartrijden	0,146	0,033*	10
Diefstal	0,150	0,029	11

R² = 0,150

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

Toch verklaren deze variabelen samen 'slechts' 15,0 % van de variantie in het wegloopgedrag van jongeren. We kunnen aan de hand van de beschikbare gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek het wegloopgedrag van jongeren dus slechts in beperkte mate verklaren. Ongetwijfeld zijn een aantal relevante factoren, namelijk eventuele conflicten in het gezin, mishandeling, niet bevraagd in het Vlaamse jeugdonderzoek. Dat verklaart wellicht voor een stuk ons laag percentage verklaarde variantie in weglopen¹³.

De drie belangrijkste factoren ter verklaring van weglopen zijn: suïcidegedachten, druggebruik en gescheiden ouders. Denken aan zelfmoord plegen,

¹³ Analyses op het databestand van het recente onderzoek van Van den Bergh (2003) zou hier aanvullend kunnen zijn. Zie ook voetnoot nr. 5.

drugs gebruiken en het gescheiden zijn van de ouders zijn prediktoren voor het weglopen van jongeren.

3.4. Vergelijking tussen de groep weglopers en de groep niet-weglopers

In dit onderdeel worden de 'weglopers' met de 'niet-weglopers' vergeleken op het vlak van enkele relevante variabelen. We hanteren hierbij dezelfde onderverdeling van variabelen als onder punt 3.2. Achtereenvolgens worden overeenkomsten en verschillen tussen de twee groepen beschreven naar achtergrondkenmerken, sociaal-psychologisch welbevinden, gezinskenmerken, beleving van vrije tijd, van vrienden en van school en naar delinquent gedrag.

Aan de hand van de t-toets¹⁴ (voor intervalvariabelen) en de Wilcoxon-toets¹⁵ (voor ordinale variabelen) gaan we na of de twee onderscheiden subgroepen van elkaar verschillen op het vlak van enkele variabelen. Voor de ordinale variabelen vullen we deze toets aan met kruistabellen, waarbij via een chi-kwadraat toets¹⁶ wordt nagegaan of er een significant verband tussen de betreffende variabelen in de kruistabel bestaat. Telkens hanteren we een significantie-niveau van 0,05 als grens.

3.4.1. Achtergrondkenmerken

Versillen weglopers en niet-weglopers van elkaar inzake leeftijd, geslacht, herkomst? Is er een verschil tussen beide groepen inzake sociaal-economische status? Dit zijn enkele van de vragen die we in dit punt trachten te beantwoorden.

De gemiddelde leeftijd van jongeren die zeggen het afgelopen jaar van huis weggelopen te zijn, bedraagt 15,5 jaar. De gemiddelde leeftijd van jongeren die niet weggelopen zijn, ligt significant lager: 14,7 jaar. De jongste wegloper

14 De t-toets verwijst naar een statistische procedure waarbij de gemiddelde waarden van twee groepen van variabelen met elkaar worden vergeleken. Deze toets gaat uit van de veronderstelling dat de bestudeerde variabelen intervalvariabelen zijn (Huizingh, 1999).

15 De Wilcoxon-toets wordt gebruikt wanneer niet aan boven beschreven voorwaarde van intervalvariabelen is voldaan. Het betreft een statistische procedure waarbij de verdeling van twee groepen van variabelen wordt vergeleken. Deze toets houdt rekening met de richting en grootte van het verschil en gaat uit van de veronderstelling dat de bestudeerde variabelen minstens ordinale variabelen zijn (Huizingh, 1999).

16 Een chi-kwadraattoets gaat voor elke cel na of de geobserveerde waarde significant verschilt van de verwachte waarde bij een toevalsverdeling. Is er een dergelijk significant verschil tussen verwachte en geobserveerde waarde, dan kunnen we besluiten tot een significant verband tussen de betreffende variabelen in de kruistabel. De associatiematen die worden berekend zijn phi voor 2x2 tabellen en cramer's v voor grotere tabellen. Bij 0 is er geen verband, bij 1 is er een perfect verband (Huizingh, 1999).

in het Vlaamse jeugdonderzoek is 12 jaar, de oudste 21 jaar (volgens onze werkdefinitie dus geen wegloper).

Inzake geslacht, nationaliteit, afkomst van vader, hoogste diploma van vader en moeder en beroepsclassificatie van vader verschillen weglopers en niet-weglopers niet significant van elkaar. Een significant verschil tussen beide groepen vinden we wel inzake de arbeidsmarktpositie van vader en moeder (tabel 17).

Tabel 17: Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake arbeidsmarktpositie van vader en moeder – kruistabel met percentages

Arbeidsmarktpositie	Weglopers	Niet-weglopers	Totaal: % (N)
Positie van vader			
1. hij werkt	85,2	90,9	100,0 (4187)
2. hij is werkloos	4,5	2,8	100,0 (135)
3. hij is gepensioneerd	1,4	2,2	100,0 (101)
4. hij is ziek/invalidie	5,5	2,6	100,0 (130)
5. hij is overleden	3,1	1,4	100,0 (68)
7. hij is huisvader	0,0	0,1	100,0 (3)
8. hij is rentenier	0,3	0,0	100,0 (1)
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4625)
	6,3	93,7	
Positie van moeder			
1. zij werkt	61,3	66,0	100,0 (3065)
2. zij is werkloos	8,8	5,0	100,0 (245)
3. zij is gepensioneerd	0,3	0,5	100,0 (24)
4. zij is ziek/invalidie	4,4	1,9	100,0 (94)
5. zij is overleden	2,0	0,7	100,0 (37)
7. zij is huisvrouw	23,2	25,6	100,0 (1187)
8. zij studeert	0,0	0,1	100,0 (4)
9. zij heeft loopbaanonderbreking	0,0	0,2	100,0 (7)
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4663)
	6,4	93,6	

Van de weglopers zegt 85,2 % dat vader werkt; bij de niet-weglopers bedraagt dit percentage 90,9 %. Ook met betrekking tot de categorieën 'hij is werkloos', 'hij is ziek/invalidie' en 'hij is overleden' vinden we significante verschillen tussen beide groepen. Gelijkaardige verschillen stellen we vast wat betreft de positie van de moeder.

Samengevat: de twee groepen verschillen nauwelijks inzake achtergrondkenmerken. We stellen enkel vast dat de ouders van weglopers een minder gunstige arbeidsmarktpositie hebben dan de ouders van niet-weglopers.

3.4.2. Identiteit en psychisch welbevinden

Zijn weglopers eenzamer dan niet-weglopers? Zijn ze meer depressief of vinden ze zichzelf minder de moeite dan niet-weglopers? Deze en andere vragen komen hieronder aan bod.

De gemiddelde score op de identiteitsschaal (een 10-puntenschaal) van jongeren die zeggen weggelopen te zijn in de afgelopen periode van 12 maanden bedraagt 6,6. De gemiddelde score van jongeren die niet zijn weggelopen ligt significant hoger: 7,1. Dit houdt in dat deze laatste groep jongeren (de niet-weglopers) een sterkere identiteit heeft gevormd dan de weglopers: zij vinden bijvoorbeeld hun leven minder leeg en zijn zich bewuster van hun eigen 'ik'.

Ook op de zelfwaarderingsschaal (een 10-puntenschaal) scoren niet-weglopers significant hoger dan weglopers (6,7 versus 6,1). We kunnen daaruit afleiden dat het zelfwaarderinggevoel van jongeren die zeggen niet weggelopen te zijn positiever is dan het zelfwaarderinggevoel van jongeren die wel weggelopen zijn in het afgelopen jaar. Deze laatste jongeren voelen zichzelf meer een mislukking en staan minder positief ten opzichte van zichzelf.

De scores van beide groepen jongeren op de eenzaamheidsschaal (een 10-puntenschaal) verschillen niet significant. Dit wil zeggen dat jongeren die zeggen al eens weggelopen te zijn, zich ongeveer even eenzaam voelen als jongeren die zeggen nog nooit te zijn weggelopen.

We vinden wel weer een significant verschil in de scores van beide groepen op de depressieschaal (een 10-puntenschaal). De groep weglopers scoort op deze schaal gemiddeld genomen 3,6; de groep niet-weglopers 2,6. Jongeren die zeggen het afgelopen jaar weggelopen te zijn, voelen zich dus depressiever en genieten minder van het leven dan jongeren die zeggen in de afgelopen periode van 12 maanden niet te zijn weggelopen. Tabel 18 vat deze resultaten samen.

Tabel 18: Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake identiteit en psychisch welbevinden – t-toets

Identiteit en Psychisch welbevinden	Weglopers	Niet-weglopers	N	p
Identiteitsschaal	6,6	7,1	4484	0,000
Zelfwaarderingsschaal	6,1	6,7	4455	0,000
Eenzaamheidsschaal	5,1	4,9	4510	0,060
Depressieschaal	3,6	2,6	4456	0,000

In het verlengde van deze bevindingen vinden we een significant verschil tussen de groep weglopers en de groep niet-weglopers inzake het denken aan suïcide. Van de weglopers heeft slechts eenderde (33,7 %) nooit aan zelfmoord gedacht, bij de niet-weglopers dacht meer dan tweederden

(68,3 %) nooit aan zelfmoord. Langs de andere kant dacht 16,0 % van de weglopers tegenover slechts 3,1 % van de niet-weglopers regelmatig aan zelfmoord plegen.

Samengevat: we stellen vast dat op vlak van psychisch welbevinden weglopers over het algemeen een minder uitgekristalliseerde identiteit hebben, minder positief denken over zichzelf, depressiever zijn en meer aan zelfmoord denken dan niet-weglopers.

3.4.3. Het gezin

In dit punt bekijken we of weglopers en niet-weglopers van elkaar verschillen inzake gezinssituatie en beleving van hun opvoeding. Zijn meer ouders van weglopers dan van niet-weglopers gescheiden? Zijn ouders van niet-weglopers ontvankelijker voor signalen van hun kinderen? Leven weglopers in grotere gezinnen dan niet-weglopers? Tabel 19 vat de belangrijkste resultaten samen.

Tabel 19: Vergelijking tussen 'weglopers' en niet-weglopers' inzake gezin en opvoeding – t- toets voor intervalvariabelen en Wilcoxon-toets voor ordinale variabelen

Gezin en opvoeding	Weglopers	Niet-weglopers	N	p
Responsiviteit van moeder	6,1	7,4	4498	0,000
Responsiviteit van vader	4,3	5,9	4410	0,000
Toezicht van moeder	5,9	7,3	4403	0,000
Toezicht van vader	4,4	6,3	4338	0,000
Autonomie van moeder	5,6	5,5	4389	0,188
Autonomie van vader	5,5	5,5	4261	0,612
Aantal kinderen	2,7	2,5	4692	0,024
Geboorterang	1,8	1,8	4633	0,668

De responsiviteit van vader en moeder blijkt significant groter ten aanzien van jongeren die niet zijn weggelopen dan ten aanzien van jongeren die wel zijn weggelopen in de afgelopen periode van een jaar. De door weglopers en niet-weglopers ervaren responsiviteit vanwege de moeder bedraagt 6,1 respectievelijk 7,4 (op een 10-puntenschaal). De ervaren responsiviteit vanwege de vader ten aanzien van deze beide groepen jongeren bedraagt 4,3 respectievelijk 5,9.

Ook het toezicht, uitgeoefend door moeder (7,3 versus 5,9) en vader (6,3 versus 4,4 op een 10-puntenschaal) blijkt significant groter ten aanzien van kinderen die niet zijn weggelopen dan ten aanzien van kinderen die wel zijn weggelopen in de afgelopen periode van 12 maanden.

Jongeren die zeggen weggelopen te zijn in de afgelopen periode van 12 maanden leven in een gezin met een gemiddeld groter aantal kinderen dan

jongeren die nooit wegliepen van huis. Het verschil is significant op het 0.05-niveau, maar gering (2,7 versus 2,5).

In het verlengde van de bevindingen onder 3.2.3. vinden we dat de groep weglopers en de groep niet-weglopers significant van elkaar verschillen inzake het al dan niet gescheiden zijn van vader en moeder. Van de weglopers zegt 35,7 % gescheiden ouders te hebben. Bij de niet-weglopers, daarentegen, gaat het om 'slechts' 15,3 %.

Weglopers en niet-weglopers verschillen ook van elkaar inzake de woonplaats van de jongeren na de scheiding van hun ouders. Weglopers blijken minder bij één van de ouders te wonen en meer zelfstandig, bij hun grootouders, in een internaat of bij andere familieleden te wonen.

Er bestaat geen significant verschil tussen beide groepen inzake geboortegeren en inzake de autonomie die wordt verleend door vader of moeder.

Samengevat: weglopers leven in iets grotere gezinnen dan niet-weglopers, hun ouders zijn minder ontvankelijk voor signalen van hun kinderen en oefenen minder toezicht uit dan ouders van niet-weglopers. Tenslotte zijn ouders van weglopers meer gescheiden dan ouders van niet-weglopers.

3.4.4. De school

Versillen weglopers en niet-weglopers van elkaar inzake beleving van het schoolse gebeuren? Vertonen weglopers meer probleemgedrag op school, of juist niet? Wie van beide groepen voelt zich beter op school? Wie van beide vindt de school meer zinvol? Deze en andere vragen komen hieronder aan bod. Tabel 20 vat de belangrijkste resultaten samen.

Tabel 20: *Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake schoolse variabelen – t-toets*

De school	Weglopers	Niet-weglopers	N	p
Algemeen schools welbevinden	4,9	6,0	4740	0,000
Academisch zelfconcept	5,9	6,5	4727	0,000
Studiebetrokkenheid	4,7	5,0	4747	0,000
Probleemgedrag op school	4,2	2,4	4738	0,000
Relatie met de leerkrachten	4,3	5,4	4732	0,000
Intellectuele ontwikkeling	5,9	6,8	4716	0,000
Egocentrische zelfverwezenlijking	5,9	6,2	4708	0,029
Prestatiemotivatie	7,7	8,1	4705	0,000
Affiliatie	6,9	7,3	4693	0,000

Tabel 20 toont significante verschillen inzake de beleving van de school door beide groepen jongeren. Niet-weglopers scoren significant hoger dan weglopers op de schaal algemeen schools welbevinden (6,0 versus 4,9 op een 10-

puntenschaal). Dit houdt in dat niet-weglopers zich, gemiddeld genomen, beter voelen op school dan jongeren die wel zijn weggelopen het afgelopen jaar.

Het beeld dat niet-weglopers hebben van de eigen schoolse capaciteiten blijkt significant positiever dan het beeld dat weglopers hebben van hun schoolse kunnen. De respectievelijke gemiddelde scores van beide groepen op de schaal academisch zelfconcept bedragen 6,5 tegenover 5,9 (op een 10-puntenschaal).

Ook op de inzetdimensie scoren weglopers gemiddeld genomen lager dan niet-weglopers (4,7 versus 5,0 op een 10-puntenschaal). Dit houdt in dat weglopers gemiddeld genomen minder tijd besteden aan hun schoolse lessen en taken dan niet-weglopers.

Een volgend belangrijk verschil tussen de groep weglopers en de groep niet-weglopers betreft het probleemgedrag op school. Weglopers verkopen gemiddeld meer last op school (4,2) dan jongeren die zeggen niet te zijn weggelopen (2,4 op een 10-puntenschaal).

Ook de relatie met de leerkrachten blijkt positiever bij de niet-weglopers (5,4) dan bij de weglopers (4,3 op een 10-puntenschaal). Weglopers zijn dus over het algemeen ook minder tevreden over hun relatie met leerkrachten dan niet-weglopers.

Tot slot vergelijken we de groep weglopers en de groep niet-weglopers op de instrumentaliteitsdimensie. Binnen de instrumentaliteitsbeleving worden in het Vlaamse jeugdonderzoek vier aspecten onderscheiden, namelijk de mate van affilatie, intellectuele ontwikkeling, egocentrische zelfverwezenlijking en prestatiemotivatie (zie hoger, punt 3.2.4.). Inzake egocentrische zelfverwezenlijking wordt geen significant verschil gevonden tussen de groep weglopers en de groep niet-weglopers. Inzake ervaren affilatie, intellectuele ontwikkeling en prestatiemotivatie scoren niet-weglopers (7,3; 6,8 en 8,1 op een 10-puntenschaal) significant hoger dan weglopers (6,9; 5,9 en 7,7 op een 10-puntenschaal). Dit houdt in dat weglopers de school minder dan niet-weglopers waarderen omwille van de ontmoetingsmogelijkheden met leeftijdgenoten, dat ze de school ook minder nuttig vinden met het oog op hun intellectuele ontwikkeling en met het oog op het verwerven van geld en macht.

In het verlengde van de bevindingen die we beschreven onder 3.2.4. vinden we significante verschillen tussen de groep weglopers en de groep niet-weglopers inzake zittenblijven op school, van school veranderen, buitengegoid worden op school, geschorst worden door de school (tabel 21).

Van de jongeren die wegliepen, zegt telkens een significant groter percentage te zijn blijven zitten, van school veranderd te zijn, buitengegoid te zijn of geschorst te zijn door de school. Zo veranderde bijvoorbeeld 55,4 % van de weglopers van school, tegenover 22,6 % van de niet-weglopers.

Wat de onderwijsvorm betreft, blijkt dat significant minder jongeren uit de groep weglopers ASO volgen, in vergelijking met de groep niet-weglopers, maar des te meer een richting binnen TSO of BSO.

Tabel 21: Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake het zittenblijven, het veranderd zijn van school, het buitengegoid zijn door de school en het geschorst zijn door de school – kruistabel met percentages

De school	Weglopers	Niet-weglopers	Totaal: % (N)
Zittenblijven	6,5	93,5	100,0 (804)
1. ja	36,9	15,7	100,0 (3910)
2. neen	63,1	84,3	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4714)
Van school veranderd	6,5	93,5	100,0 (1340)
1. ja	55,4	22,6	100,0 (3362)
2. neen	44,6	73,4	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4702)
Buitengegoid op school	6,5	93,5	100,0 (138)
1. ja	24,3	8,4	100,0 (1189)
2. neen	75,7	91,6	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (1327)
Geschorst door de school	12,7	87,3	100,0 (162)
1. ja	12,4	2,8	100,0 (4555)
2. neen	87,6	97,2	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4717)

Samengevat: weglopers blijken gekenmerkt te worden door een meer negatieve beleving van het schoolse gebeuren en door meer negatieve schoolervaringen dan niet-weglopers. Ze voelen zich gemiddeld minder goed op school, ze geloven minder in hun eigen capaciteiten, besteden minder tijd aan hun schoolse taken, verhouden zich minder goed met leerkrachten, vertonen meer probleemgedrag op school en vinden de school minder zinvol dan niet-weglopers. Bovendien doen weglopers vaker een jaar over, veranderen ze meer van school, worden ze meer buitengegoid en geschorst door de school. Tenslotte volgen weglopers meer dan niet-weglopers een richting binnen het BSO of TSO.

3.4.5. Vrije tijd en vrienden

Hebben weglopers minder vrienden dan niet-weglopers? Zijn ze minder lid van een club of vereniging? Zijn er verschillen tussen beide groepen inzake seksuele contacten? We zien het in dit punt. Tabel 22 vat de belangrijkste resultaten samen.

Tabel 22: Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake vrije tijd en vrienden – kruistabel met percentages

Vrije tijd en vrienden	Weglopers	Niet-weglopers	Totaal: % (N)
Lief			100,0 (1617)
1. ja	57,5	32,7	100,0 (3089)
2. Neen	42,5	67,3	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4706)
Seksuele contacten	6,5	93,5	100,0 (1005)
1. ja	57,6	20,5	100,0 (3362)
2. neen	42,4	79,5	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4367)
Plaats vrije tijd	6,8	93,2	100,0 (2044)
1. thuis of bij een vriend(in) thuis	32,6	44,5	100,0 (956)
2. buitenshuis	43,9	18,8	100,0 (1678)
3. ongeveer even vaak thuis als buiten	23,6	36,7	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4678)
Lid van club of vereniging	6,4	93,6	100,0 (3065)
1. ja	52,4	65,1	100,0 (1702)
2. neen	47,6	34,9	
Totaal	100,0	100,0	100,0 (4767)
	6,5	93,5	

Tabel 22 toont dat de groep weglopers significant verschilt van de groep niet-weglopers inzake het al dan niet hebben van een lief. Van de weglopers zegt 57,5 % een lief te hebben, terwijl dat maar 32,7 % is van de niet-weglopers. We merken bovendien dat weglopers méér dan niet-weglopers seksuele contacten hebben. Van de weglopers zegt 57,6 % seksuele contacten te hebben; bij de niet weglopers gaat het om 20,5 %. Verder zien we dat weglopers minder dan niet-weglopers hun vrije tijd thuis doorbrengen en meer buitenshuis het plezier gaan opzoeken. Tot slot stellen we vast dat weglopers minder vaak dan niet-weglopers lid zijn van een club of een vereniging.

Weglopers verschillen niet significant van niet-weglopers inzake het aantal vrienden dat de jongeren zeggen te hebben en inzake de duur van hun relatie

Samengevat: weglopers hebben meer dan niet-weglopers een lief en seksuele contacten. Ze brengen hun vrije tijd meer buitenshuis door en zijn minder lid van een club of vereniging.

3.4.6. Delinquentie

In dit punt bekijken we of weglopers en niet-weglopers van elkaar verschillen inzake het plegen van delicten. Plegen weglopers meer delicten dan niet-weglopers? En zo ja, om welke delicten gaat het dan?

In het verlengde van onze bevindingen onder 3.2.6. stellen we vast dat de groep weglopers significant verschilt van de groep niet-weglopers inzake het al dan niet plegen van de diverse vormen van delinquent gedrag die werden onderscheiden in het Vlaamse jeugdonderzoek.

Tabel 23 toont dat weglopers elk van de delinquente gedragingen significant meer zegt gepleegd te hebben dan niet-weglopers. Zo zegt bijvoorbeeld 53,1 % van de weglopers illegale drugs te hebben gebruikt tegenover slechts 14,9 % van de niet-weglopers.

Tabel 23: Vergelijking tussen 'weglopers' en 'niet-weglopers' inzake delinquentie – kruistabel met percentages

Delinquentie	Weglopers	Niet-weglopers	Totaal: % (N)
Vandalisme	49,7	18,6	100,0 (976)
1. ja	50,3	81,4	100,0 (3761)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,5	93,5	100,0 (4737)
Zwartrijden	52,5	23,6	100,0 (1206)
1. ja	47,5	76,4	100,0 (3538)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,4	93,6	100,0 (4744)
Diefstal	50,8	21,6	100,0 (1112)
1. ja	49,2	78,4	100,0 (3634)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,4	93,6	100,0 (4746)
Wapendracht	32,1	11,3	100,0 (601)
1. ja	67,9	88,7	100,0 (4151)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,3	93,6	100,0 (4752)
Druggebruik	53,1	14,9	100,0 (828)
1. ja	46,9	85,1	100,0 (3931)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,5	93,5	100,0 (4759)
Drugverkoop	25,3	4,4	100,0 (272)
1. ja	74,7	95,6	100,0 (4482)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,5	93,5	100,0 (4754)
Slagen	38,3	10,8	100,0 (597)
1. ja	61,7	89,2	100,0 (4162)
2. neen	100,0	100,0	
Totaal	6,5	93,5	100,0 (4759)

De groep weglopers verschilt niet in significante mate van de groep niet-weglopers inzake angst om slachtoffer te worden van diverse vormen van criminaliteit. Wel hangt het weglopen enigszins samen met de angst om slachtoffer te worden van diefstal en seksueel geweld.

Samengevat: weglopers plegen elke vorm van delinquent gedrag meer dan niet-weglopers. Ze zeggen meer bang te zijn om slachtoffer te worden van diefstal en seksueel geweld.

3.5. Factoren van invloed op recidive

In volgende twee punten van dit hoofdstuk staan we stil bij een groep binnen de weglopers: de recidivisten of zij die regelmatig wegliepen. Zoals we in punt 3.3. een antwoord trachtten te geven op de vraag welke variabelen een rol spelen bij de verklaring van het wegloupedrag van jongeren, zo bekijken we in deze paragraaf welke factoren invloed uitoefenen op het regelmatig weglopen. Binnen het kader van het Vlaamse jeugdonderzoek gaat het dan om 26 jongeren van een totaal van 307 weglopers, ofwel om 8,5 % van de weglopers die zeggen dit regelmatig te doen. Het betreft dus 0,5 % van de 4829 jongeren die werden bevraagd.

Tien variabelen werden ingevoerd in een stapsgewijze meervoudige regressieanalyse ter verklaring van herhaaldelijk weglopen. Het betreft variabelen waarvan we op grond van eerdere analyses (zie punt 3.2.) vermoeden dat ze invloed uitoefenen op het meermaals weglopen van jongeren. De resultaten van deze stapsgewijze regressieanalyse zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 24: Resultaten van de meervoudige regressies met betrekking tot 'recidive in wegloupedrag' van jongeren

Criterion: recidive in weglopen	R ²	Bèta-coëfficiënten	Rangorde
Responsiviteit moeder	0,060	0,248**	1
Duur vaste relatie	0,091	-0,175*	2
Druggebruik		-0,116	3
Seksuele contacten		-0,114	4
Angst slachtoffer vandalisme		0,092	5
Toezicht moeder		0,069	6
Angst slachtoffer geweld/bedreiging		-0,044	7
Probleemgedrag op school		-0,037	8
Nationaliteit		0,028	9
Depressiviteit		0,004	10
R ² = 0,091			

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$

Twee variabelen worden weerhouden ter verklaring van het herhaald weglopen van jongeren: de responsiviteit van de moeder en de duur van de vaste relatie. We stellen vast dat de responsiviteit van de moeder fungeert als rem op recidive in weglopen, terwijl de langere duur van een vaste relatie lijkt bij te dragen tot het herhaaldelijk weglopen. Deze variabelen verklaren samen 9,1 % van de variantie in recidive bij jonge weglopers. Ook hier weer stellen we dus vast dat we slechts in beperkte mate het herhaaldelijk weglopen van jongeren kunnen verklaren aan de hand van gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek. Ook hier geldt de opmerking dat we bij deze analyses afhankelijk zijn van de vragen die werden gesteld in het onderzoek, een onderzoek dat niet werd opgezet met het oog op het exploreren van de problematiek van weglopers.

3.6. Vergelijking tussen de groep recidivisten en de groep niet-recidivisten

In punt 3.4. vergeleken we de groepen weglopers en niet-weglopers met elkaar inzake de beleving van een aantal belangrijke levensdomeinen. Hetzelfde doen we nu voor de groep jongeren die regelmatig wegloopt en de groep jongeren die niet regelmatig wegloopt. We bespreken hier enkel de significante verschillen die we aantreffen tussen beide groepen, zonder uitgebreid stil te staan bij de diverse levensdomeinen¹⁷.

Moeders van niet-regelmatige weglopers staan meer open voor signalen vanwege hun kinderen dan moeders van jongeren die regelmatig weglopen (6,2 versus 4,9 op een 10-puntenschaal, $p \leq 0,046$). Regelmatige weglopers blijken reeds langer een relatie te hebben dan jongeren die slechts sporadisch weglopen ($p \leq 0,015$). Zo heeft bijna de helft (46,7 %) van de regelmatige weglopers een relatie van langer dan een jaar, tegenover 29,3 % van de niet-regelmatige weglopers.

Ook inzake delinquente gedragingen merken we belangrijke verschillen op tussen beide groepen weglopers. Zo blijken jongeren die niet regelmatig weglopen in mindere mate verboden wapens te dragen ($p \leq 0,029$) en drugs te gebruiken ($p \leq 0,036$) dan jongeren die herhaaldelijk weglopen. De helft (51,6 %) van de niet-regelmatige weglopers, gebruikt drugs, tegenover 73,1 % van de jongeren die regelmatig weglopen. Ook zijn deze laatste jongeren meer bang om slachtoffer te worden van geweld of bedreiging ($p \leq 0,043$).

Samengevat: moeders van niet-regelmatige weglopers zijn meer responsief ten aanzien van hun kinderen dan moeders van regelmatige weglopers. Regelmatige weglopers hebben meer duurzame relaties dan niet-regelmatige

weglopers, ze dragen vaker verboden wapens en gebruiken vaker drugs. Tot slot zijn ze banger om slachtoffer te worden van geweld of bedreiging.

4. BESPREKING VANUIT DE LITERATUURGEGEVENS

De bedoeling van deze secundaire analyse op het gegevensbestand van het Vlaamse jeugdonderzoek was enerzijds de weglopers te profileren binnen de totale jongerenpopulatie en anderzijds de weglopers te profileren ten aanzien van de niet-weglopers. Op die manier trachtten we enkele belangrijke factoren te achterhalen die aan de basis liggen van het weglopen van jongeren.

Om dat mogelijk te maken, schetsten we eerst enkele verbanden tussen het wegloopgedrag van jongeren en hun beleving van een aantal belangrijke levensdomeinen. Daarna onderzochten we welke factoren van invloed zijn op het weglopen van jongeren. We vergeleken de groepen weglopers en niet-weglopers op een aantal relevante variabelen, we beschreven de groep jongeren die 'regelmatig' wegliepen en gingen na op welke variabelen zij verschillen van de jongeren die een enkele keer wegliepen.

Hier bespreken we de resultaten van deze secundaire analyses in het licht van de literatuurgegevens uit het vorige hoofdstuk.

De uitgevoerde secundaire analyses bevestigen enkele kenmerken van weglopers die we ook in de literatuur terugvinden: de groep weglopers vormt een minderheid binnen de totale groep jongeren (6,5 %), het gaat om evenveel meisjes als jongens (6,3 % vs. 6,8 %) en er is geen onderscheid naar nationaliteit en herkomst. Weglopers zijn in vele gevallen 15 jaar of ouder, volgen meer het BSO (11,9 %) dan het TSO (8,4 %) en ASO (6,4 %), de meerderheid (68,1 %) loopt één keer weg, ze doen dat alleen (76,2 %) en kunnen veelal terecht bij bekenden (59,6 %). Uit de literatuur bleek verder dat meer dan de helft van de weglopers na één of enkele dagen terecht is.

Voelen weglopers zich over het algemeen goed in hun vel? Hoe beleven ze hun gezin en opvoeding? Hoe staan ze tegenover de school? Wat doen ze tijdens hun vrije tijd? En hoe zit het met delinquentie? Het is voornamelijk op deze punten dat onze secundaire analyses een aanvulling kunnen bieden ten aanzien van de literatuurgegevens.

Uit de literatuur kwamen gezinsproblemen naar voor als belangrijkste reden om weg te lopen. Onder deze noemer beschreven we gezinsconflicten,

17 Voor meer gedetailleerd cijfermateriaal: zie tabellen VI (voor intervalvariabelen) en VII (voor de ordinale variabelen) in de bijlage 1 van het onderzoeksrapport: Van de Water & Vetterburg, (2003).

een gebrek aan aandacht en responsiviteit, mishandeling en verwaarlozing. Over deze laatste twee aspecten (mishandeling en verwaarlozing) geeft het Vlaamse jeugdonderzoek geen informatie. In de analyse op de Child Focus-dossiers en in de gesprekken met weglopers zal dit aspect opnieuw aan bod komen. Wel vonden we dat weglopers (35,7 %), meer dan andere jongeren (15,3 %), ouders hebben die gescheiden zijn. Mogelijks speelt de conflictueuze sfeer thuis hier een rol en niet zozeer de gezinssituatie die afwijkt van het ideaaltype. De interviews met de weglopers zullen informatie geven over deze veronderstelling. Ook bleek het toezicht vanwege de ouders op het doen en laten van weglopers geringer alsook de ontvankelijkheid voor signalen die deze jongeren uitzenden. Tenslotte blijken weglopers in iets grotere gezinnen op te groeien dan niet-weglopers (gemiddeld 2,7 versus 2,5 kinderen). In de literatuur werd het aantal kinderen beschouwd als verklaring voor weglopen door jongeren die te weinig aandacht krijgen van hun ouders. Al bij al sluiten de bevindingen uit de secundaire analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek goed aan op de eerder beschreven literatuurgegevens.

Met betrekking tot de persoonlijke problemen werd in de literatuur vooral verwezen naar identiteitsproblemen, lage zelfwaardering en depressieve gevoelens. Dezelfde vaststellingen deden we in onze secundaire analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek: weglopers voelen zich depressiever (3,6 versus 2,6 op een 10-puntenschaal) dan andere jongeren en denken ook meer aan zelfmoord plegen. Van de weglopers dacht 16,0 % regelmatig aan zelfmoord; van de niet-weglopers 3,1 %. Daarbij aansluitend stelden we in dit hoofdstuk vast dat weglopers een minder sterke identiteit hebben gevormd dan niet-weglopers (6,6 versus 7,1 op een 10-puntenschaal): zij vinden dat hun leven leger is en zijn zich minder dan niet-weglopers bewust van hun eigen 'ik'. Weglopers worden verder gekenmerkt door een minder positief zelfwaarderinggevoel dan niet-weglopers (6,1 versus 6,7 op een 10-puntenschaal): zij voelen zich meer mislukt en staan minder positief ten opzichte van zichzelf. We zouden dus kunnen stellen dat jongeren die van huis weglopen vooral jongeren zijn die zich niet goed in hun vel voelen.

In de Etude de la documentation schreven we reeds dat weglopers minder goed functioneren op school. Dit wordt bevestigd door de gegevens uit het jeugdonderzoek. Weglopers blijken op school al eens gemakkelijker een jaar te moeten overdoen, van school te veranderen, buitengegoid of geschorst te worden door de school. Zij voelen zich over het algemeen minder goed op school dan niet-weglopers (4,9 versus 6,0 op een 10-puntenschaal), ze zijn minder tevreden over de relatie die ze hebben met leerkrachten (4,3 versus 5,4 op een 10-puntenschaal) en ze hebben minder vertrouwen in de eigen schoolse capaciteiten (5,9 versus 6,5 op een 10-puntenschaal). Ze besteden minder tijd aan hun lessen en taken dan niet-weglopers (4,7 versus 5,0 op een 10-puntenschaal) en vinden de school ook niet erg nuttig voor hun ontwikkeling. Tenslotte gedragen weglopers zich meer dan niet-weglopers

storend in de klas (4,2 versus 2,4 op een 10-puntenschaal). Dus ook op schools vlak onderscheiden weglopers zich – eerder in negatieve zin – van niet-weglopers.

In onze secundaire analyses op gegevens van het Vlaamse jeugdonderzoek stelden we vast dat weglopers meer dan andere jongeren een lief hebben (57,5 % versus 32,7 %) en seksuele contacten (57,6 % versus 20,5 %). Het hebben van seksuele contacten hangt mogelijk samen met de leeftijd van de jongere. En met de leeftijd stijgt het weglopen, zoals we reeds opmerkten. Ook bestaat de mogelijkheid dat deze jongeren weglopen met de bedoeling om bij hun vriend of vriendin te zijn. Deze veronderstellingen worden in onze gesprekken met weglopers verder geëxploreerd. Weglopers verschillen niet van andere jongeren inzake het aantal vrienden dat ze hebben. Dat zegt echter niets over de kwaliteit van deze relaties. We vonden immers in de literatuur dat de relaties van weglopers met vrienden en leeftijdgenoten niet zo kwaliteitsvol zijn. De vaststelling op basis van onze secundaire analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek, dat weglopers minder deelnemen aan het verenigingsleven (52,4 % versus 65,1 %) kan een aanwijzing zijn voor een geringe sociale binding bij deze jongeren. Deze hypothese dient in verder onderzoek geverifieerd te worden (zie Hoofdstuk 6).

De literatuurgegevens toonden dat weglopers sterk vertegenwoordigd zijn bij allerlei vormen van delinquent gedrag. Delicten worden door sommige weglopers gepleegd als strategie om te overleven tijdens de weglouperiode of als gevolg van het terechtkomen in een deviante subcultuur. Andere weglopers pleegden reeds delicten vóór het weglopen. Over de richting van het verband zullen de interviews met de weglopers meer informatie geven. Maar wat onze secundaire analyses nu al bevestigen, is dat weglopers elke vorm van delinquentie die werd bevraagd, meer plegen dan niet-weglopers. Tot slot zijn weglopers meer dan andere jongeren bang om slachtoffer te worden van enkele delicten, zoals seksueel geweld. Kan deze angst worden toegeschreven aan de onveilige situatie waarin een wegloper verkeert? Ook hier zullen de analyses op de Child Focus-dossiers en de gesprekken met weglopers verhelderend werken.

Als verdere uitbreiding op de profilering van de groep weglopers (en als verdere aanvulling op de literatuurgegevens), zoomden we kort in op de groep jongeren die herhaaldelijk weglopen. Deze groep is klein. Het gaat om 8,5 %, ofwel 26 van de 307 weglopers. Deze regelmatige weglopers blijken wel degelijk nog op een aantal punten te verschillen van jongeren die slechts uitzonderlijk weglopen. Moeders van regelmatige weglopers zijn minder gericht op signalen die hun kinderen uitsturen en geven hen minder zorg en aandacht (4,9 versus 6,2 op een 10-puntenschaal). Althans dat is hoe deze jongeren de responsiviteit vanwege hun moeder ervaren. Verder blijken deze jongeren eerder geëngageerd in relaties van langere duur. Merk op dat er

op dit punt geen onderscheid is tussen de weglopers en de niet-weglopers. Ook inzake delinquent gedrag merken we verschillen op tussen jongeren die uitzonderlijk weglopen en regelmatige weglopers. Deze laatsten blijken meer in het bezit te zijn van verboden wapens en gebruiken ook meer (verboden) drugs. Tenslotte zijn deze jongeren ook meer dan andere weglopers bang om slachtoffer te worden van geweld of bedreiging.

In onze analyses op de dossiers van Child Focus en in onze gesprekken met weglopers zullen we het hierboven beschreven (onvolledige) profiel van de wegloper verder aanvullen en nuanceren.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk willen we het beeld van de wegloper vervolledigen door de dossiers van Child Focus te analyseren. Om de bevindingen uit deze analyse beter te kunnen kaderen, geven we kort enige informatie over de werking van Child Focus¹⁸ (punt 2.). Daarna beschrijven we onze werkwijze (punt 3.) en geven we de resultaten van de analyses (punt 4.). Tenslotte (punt 5.) kaderen we de resultaten binnen het reeds opgebouwde beeld van de wegloper.

2. SITUERING VAN CHILD FOCUS

Child Focus, het Europees Centrum voor Vermiste en Seksueel Uitgebuide Kinderen, werd opgericht in 1998 en kreeg als opdracht om het onderzoek naar als vermist of ontvoerd opgegeven kinderen actief te ondersteunen en de verdwijning en de seksuele uitbuiting van kinderen te voorkomen en te bestrijden. Bij een binnenkomende melding verzamelt Child Focus daartoe informatie, verwijst het door naar de bevoegde instanties en bewaakt het de opvolging van de toevertrouwde dossiers. Daarnaast neemt Child Focus ook deel aan de begeleiding van de slachtoffers en hun naastbestaanden en stimuleert en ontwikkelt het initiatieven die wets-, mentaliteits- en gedragswijzigingen beogen.

Van elke binnenkomende oproep wordt een dossier bijgehouden. De dossiers kunnen worden opgedeeld in zes categorieën: (1) de weglopers, (2) de ontvoeringen door derden, (3) de onverklaarbare verdwijningen, (4) de

¹⁸ Voor een meer uitgebreide beschrijving verwijzen we naar de website www.childfocus.org en naar de jaarverslagen van Child Focus.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

ouderontvoeringen, (5) de gevallen van seksuele uitbuiting en (6) het niet georganiseerd seksueel misbruik.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de dossiers over weglopers. Zij vormen een ruime helft van het totale aantal dossiers dat Child Focus beheert.

3. WERKWIJZE EN BEPERKINGEN

In de analyse van de dossiers van Child Focus onderscheiden we een kwantitatief en een kwalitatief luik. De kwantitatieve analyse heeft betrekking op 2177 dossiers over 1870 weglopers, die door Child Focus werden opgestart en afgesloten tussen 1 januari 2001 en 31 december 2002. 1144 van deze dossiers werden behandeld in 2001, 1033 in 2002.

Drie types van weglopen worden onderscheiden in de dossiers van Child Focus. Tabel 25 geeft een overzicht.

Tabel 25: Types van weglopen in de dossiers van Child Focus – absolute cijfers en percentages

Types van weglopen	Frequentie	Percentage
1. minder dan 48 uren	727	33,4
2. meer dan 48 uren	975	44,8
3. onrustwekkend weglopen	475	21,8
Totaal	2177	100,0

In 33,4 % van de dossiers gaat het over weglopers die minder dan 48 uren wegblijven. Het tweede type weglopers blijft langer weg dan 48 uren (44,8 % van de dossiers). Het laatste type betreft onrustwekkende weglopers en dit omvat 21,8 % van de dossiers. Weglopen wordt als onrustwekkend beschouwd wanneer één of meer van volgende verontrustende elementen aanwezig zijn¹⁹:

1. de wegloper is jonger dan 13 jaar (9,6 %);

¹⁹ De eerste zes criteria komen uit de ministeriële richtlijn van 20 februari 2002 omtrent de opsporing van vermiste personen. Het zevende criterium werd toegevoegd in navolging van het Amerikaanse National Centre for Missing and Exploited Children vanuit de bezorgdheid dat weglopers die meer dan 30 dagen wegblijven, minder mogelijkheden hebben qua opvang en onderdak. Kennissen, vrienden en familieleden vinden het namelijk steeds moeilijker om de politie voor te liegen of iets te verzwijgen. Het cijfer tussen haakjes verwijst telkens naar het bijhorende percentage dossiers. Opgelet: de optelsom van de percentages ligt hoger dan 21,8 omdat meerdere criteria in eenzelfde dossier kunnen worden opgenomen (Totaal criteria: 605- totaal dossiers: 475).

2. de wegloper is lichamelijk of geestelijk gehandicapt of mist de nodige zelfredzaamheid (2,3 %);
3. de wegloper heeft medicatie of medische behandeling nodig (0,5 %);
4. de wegloper bevindt zich mogelijk in een levensbedreigende situatie (4,6 %);
5. de wegloper bevindt zich in gezelschap van derden die zijn welzijn kunnen bedreigen of is slachtoffer van een misdrijf (1,2 %);
6. het weglopen is in complete tegenstelling tot het normale gedrag van de jongere (2,1 %);
7. de jongere blijft meer dan 30 dagen weg (8,0 %).

Uit de 2177 dossiers die we kwantitatief analyseerden, selecteerden we er 220 voor de kwalitatieve analyse. Bij de selectie hanteerden we drie criteria: (1) type dossier (minder dan 48 uren, meer dan 48 uren en onrustwekkend), (2) leeftijd (0-12 jaar, 13 en 14 jaar, 15 en 16 jaar en 17 jaar of ouder) en (3) geslacht (jongen en meisje). Per criterium selecteerden we 10 % van het totale aantal dossiers²⁰.

In elk dossier bekijken we drie velden: (1) het verhaal van de melder, (2) extra gegevens over het betrokken kind of jongere en (3) een samenvatting van de activiteiten van de betrokken case manager en van de gesprekken met betrokken actoren (ouders, politie).

Een eerste lezing van een twintigtal dossiers leverde een overzicht van topics op die we vervolgens in alle 220 dossiers nakeken. Deze topics zijn:

1. het weglopen:
 - mogelijke oorza(a)k(en) zoals conflicten in het gezin of de instelling, mishandeling, schoolproblemen;
 - concrete aanleiding zoals een 'zoveelste' ruzie, een conflict op school, een ruzie met het lief;
 - voorbereiding: bagage, geld;
 - alleen of met een andere persoon weggelopen;
 - recidive;
 - bestemming: bijvoorbeeld een vriend(in), 'ergens' buiten (stad, park, station), kennissen;
 - afloop: bijvoorbeeld een vrijwillige terugkeer, opgespoord door politie;
2. het psychisch welbevinden: bijvoorbeeld een zelfmoordpoging, depressie;
3. de school: bijvoorbeeld spijbelen, gedragsproblemen;
4. delinquentie zoals stelen, geweldpleging, verboden druggebruik;
5. het gezin: bijvoorbeeld ouders uit elkaar, slechte relatie met ouders;

²⁰ Voor een overzicht van het aantal geselecteerde dossiers per criterium: zie tabel I in de bijlage van het onderzoeksrapport: Van de Water & Vettenburg, (2003).

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

6. vrienden: weinig vrienden, 'verkeerde' vrienden;
7. aan- of afwezigheid van contacten met hulpverlening.

De keuze voor een analyse op de dossiers van Child Focus houdt een aantal onvermijdelijke beperkingen in:

1. het gaat enkel om geregistreerde gegevens. We vermeldden reeds eerder dat lang niet alle jongeren die weglopen, gemeld worden;
2. de gegevens zijn beperkt tot die jongeren die bij Child Focus worden gemeld. Het mag duidelijk zijn dat er ook andere meldpunten bestaan (zoals politie, cel voor vermiste personen);
3. de dossiers worden niet bijgehouden vanuit een wetenschappelijke doelstelling, wel met het oog op een adequate afhandeling. Dit heeft als consequentie dat een aantal – uit onderzoeksoogpunt – belangrijke gegevens niet of althans niet systematisch worden opgenomen;
4. we kiezen als analyse-eenheid het dossier en niet de gemelde jongere, omdat elk dossier (zelfs over eenzelfde jongere die meermaals wegloopt) wezenlijke informatie bevat. Dit heeft als gevolg dat bepaalde gegevens (zoals geslacht, gezinssituatie) van jongeren die meermaals werden gemeld in 2001-2002 ook meermaals worden betrokken in de analyses;
5. de tijdsperiode die we bekijken is beperkt. Enkel de dossiers die werden opgestart en afgesloten tussen 1 januari 2001 en 31 december 2002 worden geanalyseerd. Dit heeft consequenties voor onze bevindingen in verband met recidive en het alleen of samen weglopen:
 - een wegloper wordt in de kwantitatieve analyse enkel als recidivist beschouwd wanneer hij of zij meer dan één keer bij Child Focus werd gemeld in de periode 2001-2002;
 - een jongere die samen met iemand anders wegloopt, wordt in de kwantitatieve analyse enkel als dusdanig beschouwd, wanneer die andere persoon ook bij Child Focus werd gemeld;
6. de dossiers zijn opgebouwd vanuit subjectieve informatie. Het gaat om de visie van de melder zoals deze wordt geïnterpreteerd en neergeschreven door de persoon die de oproep behandelt (call of case manager).

Het is belangrijk deze beperkingen in het achterhoofd te houden bij de lezing en interpretatie van de gerapporteerde analyses.

4. RESULTATEN

In welke omstandigheden leven de weglopers die bij Child Focus worden gemeld? Door wie worden weglopers bij Child Focus gemeld en op welke manier wordt een antwoord gegeven op de melding? Welke jongeren worden gemeld als weglopers en wat kenmerkt hun weglopperperiode? Welke

contacten bestaan er tussen de betrokkenen en hulpverlenende instanties? We trachten hier op deze en andere vragen een antwoord te formuleren.

De resultaten van de kwantitatieve en de kwalitatieve analyse geven we geïntegreerd weer onder drie grote topics: de levensomstandigheden van de weglopers; kenmerken van de wegloopsituatie; kenmerken van de weglopers. Daarna nuanceren we het beeld van de wegloper in de Child Focus-dossiers door een karakterisering van een aanverwante groep, de niet begeleide minderjarigen.

Om de rapportage van resultaten uit het kwantitatief en het kwalitatief onderzoek van elkaar te onderscheiden gaan we als volgt te werk. In elk onderdeel geven we eerst de resultaten van de kwantitatieve analyse. Wanneer we deze aanvullen met gegevens uit de kwalitatieve analyse of wanneer we in een bepaald punt enkel kwalitatieve gegevens rapporteren, vermelden we dit expliciet. Bij de kwalitatieve analyse halen we soms fragmenten uit de dossiers aan. Voor de duidelijkheid zijn deze citaten cursief gedrukt. De fragmenten die we geven, zijn geen uitspraken van de jongeren zelf, maar uitspraken over de betrokken jongere zoals ze werden gegeven door de melder en/of opgetekend door de call of case manager. Tussen haakjes vermelden wij telkens de leeftijd en het geslacht van de jongere over wie het gaat.

4.1. Levensomstandigheden van de weglopers

In dit onderdeel trachten we de levensomstandigheden van de weglopers in de Child Focus-dossiers te karakteriseren²¹. Hoe is het gezinsleven van deze jongeren? Hoe voelen ze zich? Hoe functioneren ze op school? Hebben ze vrienden? Plegen ze delicten?

4.1.1. *Het gezin*

Tabel 26 geeft een overzicht van de gezinssituatie van de weglopers die worden gemeld bij Child Focus.

21 Voor een schematisch overzicht van de onderstaande bevindingen uit de kwantitatieve analyse verwijzen we naar tabellen II tot en met XIII in de bijlage 2 van het onderzoeksrapport. Zie: Van de Water & Vettenburg, (2003).

Tabel 26: Gezinssituatie van de weglopers die worden gemeld bij Child Focus – absolute cijfers en percentages

Gezinssituatie van de wegloper	Frequentie	Percentage
1. getrouwd	569	26,1
2. uit elkaar	160	7,3
3. gescheiden	417	19,2
4. weduwe / weduwenaar	77	3,5
5. inwonende partner	20	0,9
6. niet gekend	934	42,9
Totaal	2177	100,0

We merken op dat we de gezinssituatie in 42,9 % van de dossiers niet kennen. In 27,0 % van de dossiers gaat het over kinderen of jongeren uit een tweeloudergezin (getrouwde ouders of een inwonende partner); in 30,0 % van de dossiers is er sprake van een gebroken of eenoudergezin (de ouders zijn uit elkaar, gescheiden of één van beide ouders is overleden). Weglopers zijn, op basis van de beschikbare gegevens, dus minstens evenveel afkomstig uit een gebroken of eenoudergezin als uit een gezin waarbij twee ouders samenleven.

Bijna vier op tien dossiers uit de kwalitatieve analyse vermelden uitdrukkelijk problemen in het gezin. Vele ouders zijn gescheiden of uit elkaar, in heel wat dossiers is er sprake van een slechte relatie tussen de jongeren en één of beide ouders:

'Het meisje heeft het wel moeilijk thuis omdat kort na het overlijden van haar moeder, haar vader hertrouwd is en de relatie met haar stiefmoeder heel slecht is.' (meisje van 16 jaar)

Problemen tussen de ouders en mishandeling binnen het gezin worden eveneens aangehaald als mogelijk beïnvloedende factor. Het overlijden van een ouder, een slechte relatie met broer of zus en financiële problemen worden slechts beperkt vermeld. Vaak stapelen verschillende problemen zich op binnen het gezin in kwestie:

'Een minderbedeelde familie: moeder en stiefvader zijn allebei alcoholisten, familie is goed gekend bij de politie (als het niet voor een weglopen is dan wel voor een scène). De kinderen hebben al hun plan moeten trekken sedert ze klein zijn, ouders bekommeren zich zeer weinig om de kinderen.' (meisje van 16 jaar)

4.1.2. Psychisch welbevinden

Drie op tien dossiers uit het kwalitatief onderzoek vermelden dat de jongere met persoonlijke of psychische problemen kampt, vooral depressieve

gevoelens of zelfmoordgedachten. Ook identiteits- en adolescentiecrisisen, gedragsstoornissen en persoonlijkheidsstoornissen (zoals schizofrenie) worden aangehaald:

'Ze wordt opgevolgd door een psycholoog want ze heeft opgebiecht dat ze zelfmoordneigingen heeft. Dit meisje is zeer eenzaam, zeker nadat haar kleine broertje overleed aan kanker.' (meisje van 16 jaar)

'De vader zegt dat ze een dubbele persoonlijkheid heeft; ze manipuleert voortdurend en ze is er zeer goed in want niemand heeft het door.' (meisje van 12 jaar)

4.1.3. De school

In 58 van de 220 dossiers van het kwalitatief onderzoek komen problemen op school aan bod. Meestal gaat het om spijbelen, maar ook om slechte schoolresultaten en disciplinaire problemen. Eén dossier vermeldt hevige stress op school:

'Vorige week heeft ze op school een walkman gestolen en gisteren is ze niet naar school geweest want ze wou haar vrienden niet onder de ogen komen.' (meisje van 14 jaar)

'Hij is al meerdere keren blijven zitten en het lukt hem echt niet op school. Hij zal waarschijnlijk nog een keer blijven zitten.' (jongen van 17 jaar)

4.1.4. Vrienden en vrije tijdsbesteding

In enkele dossiers van de kwalitatieve analyse vinden we terug dat de jongere weinig of geen vrienden heeft. Twee op tien dossiers vermelden dat de jongere in kwestie zich inlaat met de 'verkeerde vrienden'. Het gaat dan veelal om deviante vrienden:

'Ze gaat om met meerderjarigen van Marokkaanse origine die in een bende zitten en al meerdere misdaden gepleegd hebben (in het milieu van de drugs, vandalisme, diefstal).' (meisje van 15 jaar)

4.1.5. Delinquentie en slachtofferschap

In bijna drie op tien van de bestudeerde dossiers (kwalitatief onderzoek) pleegde de jongere eerder al één of meerdere delicten. De meest voorkomende delicten zijn het gebruik van (verboden) drugs en diefstal. Het gebruik van geweld en een opeenstapeling van delicten komen iets minder voor. Eén dossier vertelt over een meisje dat reeds eerder verzeild raakte in de prostitutie:

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

'L. heeft vroeger veel drugs gebruikt. Ze spoot zich in met heroïne en cocaïne. Ze is bij een psychiater gegaan die haar een behandeling gaf met methadon. Haar probleem nu is dat ze joints rookt en enorm veel alcohol drinkt. Ze wordt ook behandeld met Prozac.' (meisje van 17 jaar)

'Die jongere wordt beschreven als tuig dat van alle walletjes gegeten heeft. Hij is al vaak in aanraking gekomen met justitie: kleine georganiseerde criminaliteit (diefstal, drugs etc.).' (jongen van 18 jaar)

We vinden zo goed als geen informatie terug over eventuele delicten die jongeren plegen tijdens hun ontvluchting. Eén meisje bedelde om te overleven, een ander meisje begon harddrugs te gebruiken:

'De man heeft E. gezien aan de trappen van de ingang van het Noord Station. Zij was daar aan het bedelen.' (meisje van 13 jaar)

Hier en daar zijn er in de dossiers aanwijzingen dat weglopers het risico lopen om slachtoffer te worden van criminaliteit:

'Dat meisje is gevonden in een hotel waar de man haar al had gedrogeerd om haar in te lijven in het milieu van de prostitutie. De pooier zou uit het Oostblok komen.' (meisje van 17 jaar)

4.2. Enkele kenmerken van de wegloopsituatie

In dit deel schetsen we een algemeen beeld van de wegloopsituatie. We beantwoorden vragen zoals: welke zijn de beweegredenen van weglopers, wie meldt hen bij Child Focus, nemen ze geld of bagage met zich mee, lopen ze alleen weg of doen ze dat eerder met een vriend(in), waar vinden ze onderdak en voor hoe lang, hoe dikwijls lopen ze weg, doen ze beroep op hulpverlening?

22 Om na te gaan of twee of drie subgroepen van elkaar verschillen op vlak van enkele variabelen gebruiken we de Wilcoxon-toets respectievelijk de Kruskal-Wallis toets. Het betreft statistische toetsen waarbij de verdeling van twee groepen variabelen wordt vergeleken en waarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de bestudeerde variabelen minstens ordinale variabelen zijn (Huizingh, 1999). Aan de hand van kruistabellen met chi-kwadraat toets bekijken we deze verschillen in detail. Een chi-kwadraattoets gaat voor elke cel na of de geobserveerde waarde significant verschilt van de verwachte waarde bij een toevalsverdeling. Is er een dergelijk significant verschil tussen verwachte en geobserveerde waarde, dan kunnen we besluiten tot een significant verband tussen de betreffende variabelen in de kruistabel. De associatiematen die worden berekend zijn phi voor 2x2 tabellen en cramer's v voor grotere tabellen. Bij 0 is er geen verband, bij 1 is er een perfect verband (Huizingh, 1999). We hanteren een significantie-niveau van 0,05 als grens.

In de punten 4.2.2. (Aanmelders) en 4.2.7. (Recidive) diepen we dit algemeen beeld onmiddellijk uit door enkele specifieke karakteristieken van subgroepen te schetsen. We vergelijken weglopers die zelf beroep doen op Child Focus met weglopers die door anderen worden gemeld en recidivisten met eenmalige weglopers²².

Bij de vergelijking in het kwantitatieve luik kijken we naar leeftijd, nationaliteit, origine (land van herkomst van de jongere), duur van de weglopperperiode, gezinssituatie, al dan niet weggelopen uit een tehuis, alleen of samen weggelopen, reden voor afsluiting van het dossier en type van weglopen. We beschrijven hieronder enkel de significante verschillen tussen de subgroepen (op basis van de Wilcoxon- en Kruskal-Wallis-toets).

In de kwalitatieve analyse vergelijken we op basis van oorzaak, concrete aanleiding, al dan niet bij zich hebben van bagage, alleen of samen weglopen, bestemming, afloop, recidive, gezinssituatie, psychische problematiek, school, delinquentie, vrienden en contacten met hulpverlening.

4.2.1. Oorzaak en aanleiding van het weglopen

De resultaten die we in dit punt (4.2.1.) rapporteren zijn enkel afkomstig uit de kwalitatieve analyse. Conflicten in het gezin of in de instelling waar jongeren verblijven, vormen veruit de meest aangehaalde oorzaak voor het weglopen. Dit is het geval voor bijna zeven op tien dossiers waarin sprake is van een oorzaak. Het kan gaan om een opeenstapeling van conflicten tot mishandeling door ouders of opvoeders. Kenmerkend is meestal de onmogelijkheid te communiceren binnen het gezin of met opvoeders:

'In de brief schrijft ze aan haar ouders dat ze weggaat om de ruzies te vermijden.' (jongen van 14 jaar)

'Sedert enige tijd wordt de toestand alsmear erger: hun dochter maakt haar ouders zowat gek en verwijt hen dat ze niet genoeg met haar bezig zijn.' (meisje van 14 jaar)

Als tweede belangrijkste oorzaak voor het weglopen verwijst men naar een psychische problematiek bij de jongere, voornamelijk zich niet goed in zijn vel voelen, depressieve gedachten en zelfmoordpogingen. Het betreft twee op tien dossiers waarin melding wordt gemaakt van een mogelijke oorzaak:

'Ze heeft een brief achtergelaten waarin ze duidelijk maakt dat ze van plan is een einde te maken aan haar leven. Ze heeft al eerder zelfmoordpogingen ondernomen.' (meisje van 17 jaar)

Minder voorkomende oorzaken van weglopen zijn het willen samenwonen met hun lief, problemen rond delinquentie en schoolproblemen.

De concrete aanleiding om weg te lopen is vaak een 'zoveelste' ruzie in het gezin of de instelling waar de jongere verblijft: het betreft iets meer dan acht

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

op tien dossiers waarin een aanleiding vermeld is. Vooral ruzies over gedrag en regels en in mindere mate ruzies over schoolresultaten worden aangehaald:

'Vandaag heeft hij na een conflict met zijn moeder over school en tuchtproblemen het huis verlaten.' (jongen van 14 jaar)

'Zij is weggelopen uit de instelling waar ze geplaatst is na een ruzie in de leefgroep omtrent het uitstellen van een vooropgestelde activiteit.' (meisje van 13 jaar)

'Zij is gisteren niet naar school gegaan en was daarvoor gestraft. Ze heeft daarover ruzie gemaakt met haar moeder en heeft daarop haar fiets genomen en is vertrokken.' (meisje van 13 jaar)

Problemen op school (conflicten, slechte schoolresultaten) en ruzies met hun lief of vrienden komen minder voor als concrete aanleiding. In twee dossiers vluchten jongeren naar aanleiding van problemen met politie en justitie.

4.2.2. Aanmelders

In de dossiers van Child Focus worden vijf categorieën van personen onderscheiden die een wegloper kunnen melden, namelijk het kind of de jongere zelf (4,7 %), de vader (20,2 %), de moeder (44,0 %), een ander familielid (10,7 %) of een derde persoon (20,4 %).

De groep weglopers die zelf contact zoekt met Child Focus omvat 4,7 % van het totaal aantal dossiers over weglopers, het betreft dus 103 dossiers. De groep zelfmelders verschilt significant van de andere weglopers inzake het type dossier en qua origine, gezinssituatie en duur van de weglooperperiode.

Van de drie types weglopen die we onderscheidde (zie tabel 25), komt het 'onrustwekkende weglopen' relatief minder voor bij zelfmelders dan bij andere weglopers; de twee andere types, nl. 'minder dan 48 uren' en 'meer dan 48 uren', komen meer voor bij de zelfmelders. De zelfmelders zijn – relatief gezien – meer van Belgische origine. Vooral jongeren van Marokkaanse en Kongolese herkomst komen meer aan bod in de dossiers waarin de melder een andere persoon is, maar ook in deze dossiers blijft de Belgische herkomst de meest voorkomende. Ook qua gezinssituatie verschillen beide groepen weglopers significant. Zelfmelders blijken relatief minder vertegenwoordigd in gebroken of eenoudergezinnen (21,7 % vs. 41,2 %). Inzake de duur van de weglooperperiode vinden we zelfmelders voornamelijk terug bij periodes korter dan een dag en bij de andere kortste periodes. Zelden blijven ze langer dan drie dagen weg.

In de kwalitatieve analyse vergelijken we tien dossiers over jongeren die zelf contact opnemen met Child Focus met 210 dossiers over jongeren die

worden gemeld door andere personen, zoals een ouder, een familielid, een opvoeder uit de instelling. Het hoeft geen betoog dat de resultaten van deze vergelijking met de nodige omzichtigheid moeten worden gelezen, gezien het kleine aantal dossiers over zelfmelders (cf. beperking 3 in punt 3.).

De weinige weglopers die zelf contact opnemen met Child Focus, lopen opvallend meer weg van conflicten in het gezin of in de instelling waar ze verblijven. Oorzaken die bij zelfmelders minder voorkomen, zijn: een psychische problematiek, mishandeling en bij hun lief willen zijn. De druppel die de emmer doet overlopen is bij deze jongeren veelal een ruzie in het gezin of instelling. Andere aanleidingen komen in deze dossiers omzeggens niet voor.

Zelfmelders hebben minder dan andere jongeren bagage met zich mee, lopen opvallend meer alleen weg en doen dat meestal ook slechts één keer. Opmerkelijk is dat zelfmelders geen onderdak zoeken bij vrienden of kennissen, maar des te meer bij grootouders en ouders. Ze hangen ook meer rond 'ergens buiten' en zoeken vaker contact met een crisisopvangcentrum. De zelfmelders keren beduidend vaker vrijwillig terug, worden teruggevonden door derden of komen in een opvangcentrum terecht. Ze worden echter minder dan andere weglopers opgespoord door de politie of teruggevonden door hun ouders.

Dossiers over jongeren die zelf contact opnemen met Child Focus vermelden minder een psychische problematiek dan andere dossiers. Over schoolproblemen bij de zelfmelders bevatten de dossiers geen informatie. Zelfmelders plegen minder delicten, behalve geweld. Jongeren die zelf contact nemen met Child Focus hebben in vergelijking met andere weglopers vaker een slechte relatie met hun ouder(s) en met hun broer of zus. Ook mishandeling komt in gezinnen van deze jongeren meer voor. Problemen tussen ouders en gescheiden ouders komen dan weer meer aan bod in dossiers van andere weglopers. Het hebben van 'verkeerde' vrienden vinden we vooral terug in dossiers van jongeren die gemeld worden door anderen. Jongeren die zelf contact zoeken met Child Focus hebben in het verleden ook al vaker beroep gedaan op één of andere vorm van hulpverlening.

4.2.3. Omstandigheden van het weglopen

De meeste weglopers die bij Child Focus worden gemeld, werden het laatst gezien in Brussel stad (20,1 %) en in de provincies Henegouwen (17,4 %) en Luik (13,7 %). Aan Vlaamse zijde lopen de meeste gemelde jongeren weg uit de provincies Antwerpen (9,3 %), Oost- (7,5 %) en West-Vlaanderen (6,2 %).

Uit het kwalitatief onderzoek blijkt dat een kleine minderheid van de weglopers geld of bagage bij zich heeft, wat zou kunnen betekenen dat de jongere zijn vlucht heeft voorbereid.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

De overgrote meerderheid van de dossiers (95,4 %) uit het kwantitatief onderzoek heeft betrekking op jongeren die alleen weglopen. In slechts 3,7 % van de gevallen lopen twee jongeren samen weg. Weglopen met drie of vier komt zeer weinig voor. Dit kleine percentage is vermoedelijk een onderschatting van het reële aantal jongeren dat samen met een ander wegloopt (cf. beperking 5 onder punt 3.).

Een realistischer beeld wordt wellicht geschetst in de kwalitatieve analyse: in bijna drie op tien dossiers loopt de jongere weg samen met een andere persoon: een broer of zus, een vriend(in) of lief.

4.2.4. Bestemming

Vanuit het kwalitatief onderzoek stellen we vast dat veel weglopers bij een vriend of vriendin terecht kunnen: het betreft vier op tien dossiers waarin wordt vermeld waarheen de jongere vlucht. In iets minder dan vier dossiers op tien brengt de jongere zijn weglööperperiode 'ergens buiten' door (bijvoorbeeld rondhangen in de stad, station, park). Dit betekent evenwel niet dat deze jongeren allemaal buiten slapen; in de meerderheid van deze dossiers gaat het om jongeren die geen nacht wegblijven. Enkele weglopers brengen hun weglööperperiode door bij kennissen, bij een ouder (wanneer de ouders uit elkaar zijn), bij hun ouders (wanneer de jongere weglööpt uit een instelling), bij hun grootouders, in een crisisopvangcentrum, bij een broer of zus of in een hotel.

4.2.5. Duur

Tabel 27 geeft een overzicht van de duur van de weglööperperiodes van jongeren die worden gemeld bij Child Focus.

Tabel 27: Duur van de weglööperperiode van de jongeren die worden gemeld bij Child Focus – absolute cijfers en percentages

Duur van de weglööperperiode	Frequentie	Percentage
1. minder dan 1 dag	497	22,8
2. 1 dag	533	24,5
3. 2 tot 7 dagen	629	28,9
4. 1 à 4 weken	315	14,5
5. 4 à 8 weken	94	4,3
6. 8 à 12 weken	27	1,3
7. meer dan 12 weken	82	3,8
Totaal	2177	100,0

In 47,3 % van de dossiers is de betrokken jongere binnen de dag terecht. In meer dan drievierden (76,2 %) van de gevallen is de weglööperperiode korter

dan een week of een week. Toch blijft in bijna 10 % (9,4 %) van de dossiers de wegloper langer dan een maand weg.

4.2.6. Afloop

Dossiers kunnen om diverse redenen worden afgesloten. Tabel 28 geeft een overzicht.

Tabel 28: Redenen voor het afsluiten van een dossier – absolute cijfers en percentages

Reden voor het afsluiten van het dossier	Frequentie	Percentage
1. beslissing van de ouders	14	0,6
2. kind/jongere contact met politie	19	0,9
3. foute categorisering (geen wegloper)	79	3,6
4. kind/jongere overleden	5	0,2
5. vrijwillige terugkeer	925	42,5
6. kind/jongere verloren gelopen	4	0,2
7. kind/jongere opgespoord door autoriteiten	712	32,7
8. kind/jongere teruggevonden door derden	270	12,4
9. kind/jongere in crisisopvang	17	0,8
10. jongere definitief vertrokken (enkel 18-25-jarigen)	121	5,6
11. geen oplossing	11	0,5
Totaal	2177	100,0

In 99,5 % wordt een antwoord gevonden. De drie belangrijkste redenen om een dossier af te sluiten zijn de vrijwillige terugkeer van de jongere naar zijn gezin of instelling (42,5 %), de opsporing door autoriteiten (32,7 %) en het terugvinden door een derde persoon (12,4 %).

De kwalitatieve analyse levert gelijkaardige resultaten op over de afloop van de weglopperperiode. In de helft van de dossiers keert de jongere vrijwillig terug. In bijna vier op tien dossiers wordt de jongere opgespoord door de politie. In 20 van de 220 bestudeerde dossiers wordt de wegloper gevonden door zijn ouders of door derden (bijvoorbeeld een tante, een oud-leerkracht). Dit houdt in dat de weglopers in meer dan negen op tien dossiers terugkeren naar de situatie die ze ontvluchtten. Vijf jongeren zoeken vrijwillig contact met een crisisopvangcentrum, drie jongeren vertrekken definitief en één jongere pleegt zelfmoord.

4.2.7. Recidive

Een bijzondere groep binnen de weglopers zijn de recidivisten, jongeren die meerdere keren weglopen. Het gaat in de Child Focus-dossiers om 206 van

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

de 1870 jongeren (11,1 %): 7,7 % van de jongeren liep twee keer weg; 2,3 % deed dat drie keer. Het percentage jongeren dat meer dan drie keer wegloopt in de bestudeerde periode van twee jaren is klein. De overgrote meerderheid van de bij Child Focus gemelde jongeren worden dus slechts één keer gemeld in een periode van twee jaren, het betreft 88,9 % van de jongeren. Dit is echter niet noodzakelijk een geruststelling, want de vaststelling dat slechts 11,1 % van de weglopers bij Child Focus recidivisten zijn, betreft ongetwijfeld een onderschatting (cf. beperking 5 in punt 3.).

De kwalitatieve analyse helpt ons op dit punt niet verder: slechts in 91 van de 220 dossiers werd aangegeven of de jongere voor het eerst wegloopt of al meerdere keren wegliep (cf. beperking 3 in punt 3.). Het herhaaldelijk weglopen wordt vermeld in drie op tien dossiers.

Gezien het kleine aantal dossiers waarop we de vergelijking tussen eenmalige weglopers en recidivisten kunnen baseren, beperken we ons tot de beschrijving van enkele tendensen. Jongeren die voor de eerste keer weglopen doen dat meer om conflicten thuis of in de instelling waar ze verblijven te ontvluchten; bij jongeren die meerdere keren weglopen is de oorzaak vaak een psychische of persoonlijke problematiek (zoals depressieve gedachten). De concrete aanleiding voor het weglopen is bij de eerste jongeren relatief meer een 'zoveelste' conflict in het gezin of in de instelling; bij de tweede groep – de recidivisten – gaat het meer om de drang naar vrijheid.

Jongeren die al meerdere keren wegliepen, komen meer terecht in een crisiscentrum, ze keren minder vrijwillig terug en worden meer opgespoord door de politie. Qua afloop stellen we verder vast dat jongeren die voor het eerst weglopen, opvallend meer teruggevonden worden door hun ouders dan jongeren die al meerdere keren wegliepen.

Een psychische problematiek wordt meer vermeld in dossiers over jongeren die meerdere keren weglopen. Tenslotte pleegden jongeren die meerdere keren weglopen meer delicten en gaan ze meer om met non-conforme vrienden.

4.2.8. *Contacten met hulpverlening*

Over de contacten van weglopers met hulpverlenende diensten geeft de kwantitatieve analyse geen informatie. Het gaat telkens om contacten van de case manager met de betrokkenen (ouders of jongere) of met een instantie (zoals de sociale dienst, slachtofferhulp). In meer dan de helft van de dossiers (51,2 %) is er één- of meermaals contact tussen case manager en ouders. In de dossiers waar er geen contact was, betreft het vaak jongeren die minder dan een dag wegblijven of oudere jongeren. Deze contacten verlopen veelal telefonisch of schriftelijk, slechts in 2,1 % van de dossiers is er persoonlijk contact met de ouders van de wegloper.

Het aantal dossiers waarin er contact is met de jongere, is beperkt (2,5 %). Dat is vooral te wijten aan het feit dat meldingen zeer weinig gebeuren door de jongere zelf en dat het terugvinden van de jongere meteen ook het afsluiten van het dossier betekent²³.

In de overgrote meerderheid van de dossiers (94,5 % tot 98,5 %) wordt geen beroep gedaan op centra voor slachtofferhulp, voor bijstand aan slachtoffers bij de politie en voor slachtofferonthaal bij het parket. Ook de contacten met andere vormen van sociale dienstverlening zijn eerder beperkt. In 93,1 % van de dossiers wordt geen contact gelegd met een vorm van sociale dienstverlening.

De kwalitatieve analyse geeft wel enige informatie over de contacten van weglopers met hulpverlening, maar we dienen rekening te houden met een niet-systematische vermelding van deze contacten (cf. beperking 3 in punt 3). Bijna twee dossiers op tien vermelden dat de betrokken jongere voorheen al in contact kwam met een vorm van hulpverlening, meestal psychologische. In enkele dossiers hebben de betrokkenen de intentie om contact op te nemen met een hulpverlenende instantie na afloop van de weglooperperiode. Met uitzondering van zes jongeren die vrijwillig naar een crisisopvangcentrum gaan, vermeldt geen enkel dossier dat de jongere in kwestie tijdens de weglooperperiode aanklopte bij een hulpverlenende instantie.

4.3. Enkele kenmerken van de weglopers

In dit punt geven we een algemeen beeld van de weglopers in de Child Focus-dossiers naar enkele achtergrondkenmerken (zoals geslacht, leeftijd, nationaliteit). Daarnaast diepen we dit beeld onmiddellijk uit door enkele specifieke karakteristieken van subgroepen te schetsen. We vergelijken jongens met meisjes, oudere met jongere weglopers, allochtone met autochtone weglopers en tehuisweglopers met gezinsweglopers²⁴.

4.3.1. Geslacht

Bij Child Focus worden meer meisjes dan jongens als wegloper gemeld. De verhouding bedraagt bijna twee meisjes op één jongen (66,1 % vs. 33,9 %).

23 Hierbij dienen we wel op te merken dat deze categorie niet werd gehanteerd bij de start van het computergestuurde systeem. In ongeveer 400 dossiers konden daarom de eventuele contacten met jongeren niet aangeduid worden, tenzij de case manager deze contacten achteraf zou hebben toegevoegd.

24 Zie punt 4.2. voor de beschrijving van de werkwijze.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

We vinden dat meisjes en jongens significant van elkaar verschillen qua origine, duur van het weglopen en het al dan niet weglopen uit een tehuis-situatie.

Jongens zijn relatief minder van Belgische origine en meer van de Marokaanse, Kongolese of een andere vreemde origine dan meisjes. De Belgische origine blijft voor de beide groepen wel de belangrijkste.

Wat de duur van de weglooperperiode betreft, stellen we vast dat jongens relatief meer weglopen voor een kortere periode (tabel 29). Zo is meer dan de helft (55,3 %) van de gemelde jongens terecht binnen een dag, tegenover 43,3 % van de meisjes. Evenzeer loopt 15,8 % van de gemelde meisjes weg voor een periode van één à vier weken, terwijl dit bij de jongens slechts 11,7 % is. Ook bij weglooperperiodes van meer dan drie maanden zijn meisjes sterker vertegenwoordigd dan jongens (4,5 % vs. 2,3 %).

Tabel 29: Vergelijking tussen jongens en meisjes inzake duur van de weglooperperiode – kruistabel met percentages

Duur van de weglooperperiode	Jongen	Meisje
1. minder dan 1 dag	29,2	19,6
2. 1 dag	26,1	23,7
3. 2 tot 7 dagen	26,8	30,0
4. 1 à 4 weken	11,7	15,8
5. 4 à 8 weken	2,9	5,1
6. 8 à 12 weken	1,2	1,3
7. meer dan 12 weken	2,3	4,5
Totaal	100,0 (737)	100,0 (1440)

N = 2177

$p \leq 0,001$

$v = 0,146$

Een ander significant verschil betreft de meldingen van weglopers uit een tehuisituatie. Relatief meer meisjes dan jongens die uit een instelling weglopen, worden gemeld bij Child Focus. Van de jongens die bij Child Focus als wegloper gemeld worden, is 16,8 % uit een instellingssituatie weggelopen. Bij de meisjes gaat het om 27,2 %.

Vanuit de kwalitatieve analyse kunnen we nog een aantal aanvullingen geven. Van de 220 dossiers gaan er 145 over meisjes (bijna tweederden) en 75 over jongens die weglopen.

We vinden ook in deze analyse verschillen tussen jongens en meisjes. Een eerste verschil betreft de oorzaak van het weglopen. Jongens lopen meer weg omwille van problemen in het gezin of de instelling waar ze verblijven, bij meisjes is mishandeling een belangrijkere oorzaak van weglopen. Het gaat dan veelal om seksueel misbruik door vader of stiefvader. Ook een psychische problematiek als oorzaak en bij hun lief willen zijn komen relatief meer voor bij meisjes dan bij jongens. De concrete aanleiding is meer bij jongens dan bij meisjes een 'zoveelste' ruzie in het gezin of de instelling. Ook

slechte schoolresultaten en conflicten met ouders over schoolproblemen vormen bij jongens opvallend meer de laatste druppel. Weglopen omwille van ruzie met een vriend en omdat 'ze er genoeg van hebben en meer vrijheid willen' komen dan weer sterker naar voor bij meisjes.

Iets meer jongens dan meisjes nemen bagage of geld met zich mee. Meisjes lopen vaker dan jongens samen met iemand anders weg en doen dat ook meerdere keren. Wat de bestemming van de weglopers betreft, stellen we vast dat meisjes opmerkelijk meer dan jongens onderdak zoeken bij een vriend(in), bij kennissen of bij grootouders. Ze zoeken ook meer hulp bij een crisisopvangcentrum. Jongens hangen dan weer iets meer buiten rond. Inzake afloop van de weglooperperiode zien we dat opvallend meer jongens vrijwillig terugkeren en dat meisjes meer worden opgespoord door de politie.

De dossiers vermelden meer een psychische problematiek bij meisjes dan bij jongens. Problemen op school komen zowel bij meisjes als bij jongens voor: meer jongens hebben op school disciplinaire problemen en slechte resultaten, terwijl meer meisjes spijbelen. Meer jongens dan meisjes pleegden in het verleden al één of meerdere delicten, zoals (verboden) druggebruik en diefstal. Qua gezinssituatie treffen we een opmerkelijk verschil aan voor mishandeling: meer meisjes dan jongens kregen hiermee te maken. Bovendien hebben ook meer meisjes dan jongens een slechte relatie met hun ouder(s). Dossiers over jongens vermelden dan weer meer problemen tussen de ouders. Tot slot blijken meer meisjes dan jongens non-conforme vrienden te hebben.

4.3.2 Leeftijd

Het aantal gemelde weglopers stijgt met het toenemen van de leeftijd. Tabel 30 illustreert dit.

Tabel 30: Leeftijd van de weglopers in de dossiers van Child Focus – absolute cijfers en percentages

Leeftijd van de wegloper	Frequentie	Percentage
1. 0 tot 9 jaar	52	2,4
2. 10 jaar	23	1,1
3. 11 jaar	48	2,2
4. 12 jaar	98	4,5
5. 13 jaar	193	8,9
6. 14 jaar	355	16,3
7. 15 jaar	427	19,6
8. 16 jaar	420	19,3
9. 17 jaar	319	14,7
10. 18 tot 25 jaar en ouder	242	11,1
Totaal	2177	100,0

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

De hoogste percentages treffen we aan bij 15- en 16-jarigen. Vanaf 17 jaar treedt terug een daling op in het aantal meldingen bij Child Focus.

In een verdere uitdieping vergelijken we drie leeftijdsgroepen met elkaar: (1) de jongeren tot en met 13 jaar, (2) de jongeren tussen 14 en 17 jaar en (3) de jongeren van 18 jaar of ouder.

We zien dat weglopers jonger dan 14 jaar voornamelijk voorkomen in de onrustwekkende zaken. Dat is niet zo verwonderlijk gezien de jonge leeftijd van de wegloper één van de criteria is om van een onrustwekkende verdwijning te spreken. Jongeren van 14 jaar of ouder blijven wel langer dan 48 uren weg, maar wekken toch minder onrust dan jongere weglopers.

Wat het geslacht van de weglopers betreft, zien we dat meisjes in alle leeftijdscategorieën sterk aanwezig zijn, maar dat het verschil tussen meisjes en jongens het grootst is in de middelste leeftijdscategorie. Tot en met de leeftijd van 13 jaar blijft de verhouding meisjes/jongens bijna gelijk (51,9 % vs. 48,1 %). Tussen 14 en 17 jaar worden meisjes relatief vaker dan jongens gemeld (72,0 % vs. 28,0 %). Op meerderjarige leeftijd komen deze percentages weer dichter bij elkaar te liggen.

Hoewel in alle leeftijdscategorieën de Belgische nationaliteit de meest voorkomende is, blijken de jongste weglopers deze het minst te dragen; zij zijn opmerkelijk meer van Kongolese nationaliteit. De oudste weglopers zijn opvallend meer van Marokkaanse nationaliteit. Wat de origine betreft van deze weglopers, kunnen we grotendeels dezelfde besluiten trekken. De Belgische herkomst blijft de belangrijkste in alle leeftijdscategorieën, maar boet toch voor een stuk aan belang in ten voordele van de Kongolese bij de jongste leeftijdscategorie en van de Marokkaanse en Turkse bij de oudste leeftijdscategorie.

Ook inzake de duur van de weglooperperiode vinden we een verschil. Tabel 31 illustreert dit.

Tabel 31: Vergelijking tussen de drie leeftijdscategorieën inzake duur van de weglooperperiode – kruistabel met percentages

Duur van de weglooperperiode	0 tot 13 jaar	14 tot 17 jaar	18 jaar of ouder
1. minder dan 1 dag	47,3	17,2	16,5
2. 1 dag	27,5	23,9	23,1
3. 2 tot 7 dagen	18,2	31,2	32,2
4. 1 à 4 weken	4,6	17,6	11,5
5. 4 à 8 weken	0,7	5,3	4,5
6. 8 à 12 weken	0,6	1,3	1,6
7. meer dan 12 weken	1,0	3,5	10,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

N = 2177

$p \leq 0,001$

$v = 0,252$

De duur van de weglooperperiode neemt toe met de leeftijd van de gemelde wegloper. Zo duurt bij min 14-jarigen de weglooperperiode in bijna de helft van de gevallen (47,3 %) minder dan een dag, terwijl dat bij de 14-jarigen en de plus 14-jarigen in amper 17 % (17,2 % en 16,5 %) van de gevallen zo is. Langs de andere kant vinden we 10,3 % van de oudste weglopers terug bij een weglooperperiode die langer dan drie maanden duurt, tegenover 3,5 % van de middelste en 1,0 % van de jongste leeftijdscategorie. We kunnen dus besluiten dat hoe ouder de wegloper is, hoe langer hij weg blijft.

Jongeren tussen 14 en 17 jaar worden relatief meer gemeld als weggelopen uit een instelling dan jongeren beneden de leeftijd van 14 jaar. Vanaf de leeftijd van 18 jaar worden jongeren uit de instelling ontslagen. Vandaar het lage percentage jongeren van 18 jaar of ouder, dat wordt gemeld als weggelopen uit een instelling.

Ook het al dan niet alleen weggelopen hangt samen met de leeftijd van de jongere. Weglopers uit de jongste leeftijdscategorie lopen verhoudingsgewijs het meest weg samen met anderen (11,4 %). Met het toenemen van de leeftijd lopen minder jongeren (3,2 %), tot bijna geen jongeren (2,1 %) weg samen met anderen.

Inzake de redenen om het dossier af te sluiten, vinden we enkele opvallende, maar logisch verklaarbare verschillen tussen de drie leeftijdscategorieën (tabel 32).

Tabel 32: Vergelijking tussen de drie leeftijdscategorieën inzake de reden voor het afsluiten van het dossier – kruistabel met percentages

Reden voor het afsluiten van het dossier	0 tot 13 jaar	14 tot 17 jaar	18 jaar of ouder
1. beslissing van de ouders	0,0	0,7	1,2
2. kind/jongere contact met politie	1,2	0,9	0,0
3. foute categorisering	5,1	2,6	7,4
(geen wegloper)	0,2	0,1	1,2
4. kind/jongere overleden			
5. vrijwillige terugkeer	38,4	46,1	26,9
6. kind/jongere verloren gelopen	0,7	0,1	0,0
7. kind/jongere opgespoord door autoriteiten	35,5	35,4	11,2
8. kind/jongere teruggevonden door derden	18,1	12,0	5,0
9. kind/jongere in crisisopvang	0,5	1,0	0,0
10. definitief vertrokken (enkel 18-25-jarigen)	0,0	0,5	47,1
11. geen oplossing	0,2	0,7	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0

N = 2177

$p \leq 0,001$

$v = 0,473$

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

De vrijwillige terugkeer van de jongere is het belangrijkste in de middelste leeftijdscategorie. Dit is een leeftijdscategorie waarin de jongere nog sterk afhankelijk is van het thuismilieu en ook de mogelijkheden heeft om naar huis terug te keren. We kunnen aannemen dat oudere jongeren eerder zelfstandig willen blijven en dus definitief vertrekken (wat ook blijkt uit de cijfers in de tabel: 47,1 %). Jongeren uit de jongste leeftijdscategorie zijn dan weer meer afhankelijk van anderen om naar huis terug te keren. Zij worden vaak opgespoord door de autoriteiten (35,5 %) of teruggevonden door derden (18,1 %).

In de kwalitatieve analyse vergelijken we de groep weglopers tussen 0 en 14 jaar met de groep van 15 jaar en ouder. Omwille van het kleine aantal kunnen we immers niet de indeling in drie groepen hanteren. De jongste groep bestaat uit 76 weglopers, de oudste groep uit 144 weglopers.

We vinden dat de oudste leeftijdsgroep meer wegloopt omwille van problemen in het gezin of in de instelling; ook een psychische problematiek en bij het lief willen zijn worden bij deze jongeren meer vermeld als oorzaak van weglopen. Mishandeling komt als oorzaak meer voor bij de jongste weglopers. De concrete aanleiding om weg te lopen is voor de jongste leeftijdscategorie meer dan voor de oudste de 'zoveelste' ruzie in het gezin of instelling en een conflict op school. De drang naar vrijheid komt meer voor in de dossiers over de oudste weglopers.

Oudere weglopers nemen meer dan jongere geld of bagage met zich mee. Dit zou kunnen betekenen dat zij wat minder impulsief te werk gaan. Met iemand anders weglopen komt meer voor in de dossiers van de jongste weglopers. Herhaaldelijk weglopen gebeurt dan weer meer door oudere weglopers. Meer oudere weglopers dan jongere zoeken onderdak bij vrienden en kennissen. Ze nemen meer contact met een crisisopvangcentrum of hangen 'ergens buiten' rond. Inzake afloop van de weglopperperiode blijken meer oudere weglopers vrijwillig terug te keren en opgespoord te worden door de politie. Jongere weglopers worden meer door hun ouders teruggevonden.

Psychische problemen en schoolproblemen (slechte schoolresultaten, spijbelen en disciplinaire problemen) worden meer vermeld in de dossiers over oudere weglopers dan in de dossiers over de jongste weglopers. Stress op school vormt hierop een uitzondering. Alle delicten komen meer voor in de dossiers over oudere weglopers; enkel geweld wordt meer door de jongere dan door de oudere leeftijdsgroep gepleegd. Problemen tussen ouders en mishandeling binnen het gezin worden vaker vermeld in dossiers over jongere weglopers. Oudere weglopers blijken meer een slechte relatie te hebben met hun ouder(s). Het hebben van 'verkeerde' vrienden komt meer voor in de dossiers over oudere weglopers; deze groep had tot slot ook meer contact met hulpverlening voor het weglopen. Het gaat dan voornamelijk om psychische of psychiatrische hulpverlening.

4.3.3. Herkomst

De Belgische nationaliteit is de meest voorkomende in de dossiers van Child Focus (81,6 %). Veel minder voorkomende nationaliteiten zijn de Franse, Kongolese, Marokkaanse en Turkse. Qua origine²⁵ treffen we een ander beeld aan: een ruime helft (56,0 %) van de dossiers betreft jongeren van Belgische origine. Heel wat Belgische kinderen in de dossiers hebben dus wellicht een Marokkaanse, Kongolese, Turkse, of andere vreemde origine. Meer dan tweederden (68,9 %) van de weglopers in de Child Focus dossiers spreekt Frans, slechts eenvierde (26,5 %) heeft het Nederlands als eerste taal.

Allochtone weglopers verschillen van andere weglopers op het vlak van geslacht, leeftijd, duur van de weglouperperiode en het al dan niet weglopen uit een tehuis. Ook de verdeling over het type weglopen ligt enigszins anders. Gezien de opmerking in voetnoot 21 moeten we onderstaande bevindingen met voorzichtigheid behandelen.

Bij de allochtone weglopers is de onevenwichtige verhouding meisjes-jongens (61,9 % vs. 38,1 %) minder scherp dan bij de autochtone weglopers (68,3 % vs. 31,7 %).

Qua leeftijd zien we dat allochtonen op jongere leeftijd weglopen (tabel 33).

Tabel 33: Vergelijking tussen allochtone en autochtone weglopers inzake leeftijd – kruistabel met percentages

Leeftijd van de wegloper	Autochtone wegloper	Allochtone wegloper
1. 0 tot 9 jaar	1,6	2,7
2. 10 jaar	0,7	1,8
3. 11 jaar	1,9	4,2
4. 12 jaar	4,3	4,5
5. 13 jaar	8,1	11,7
6. 14 jaar	15,2	16,8
7. 15 jaar	20,8	15,9
8. 16 jaar	21,3	15,3
9. 17 jaar	15,6	13,5
10. 18 tot 25 jaar en ouder	10,6	13,5
Totaal	100,0	100,0

N = 1553

$p \leq 0,002$

$v = 0,131$

²⁵ De origine van de wegloper wordt in de Child Focus-dossiers bepaald aan de hand van het land van herkomst van het kind of de jongere. Wanneer deze origine niet-Belgisch is, spreken we van een allochtone wegloper. De opgave van het land van herkomst door de melder wordt echter verschillend geïnterpreteerd door de betrokken case managers. Dit is gebleken uit een gesprek dat we hadden met de case managers ter validering van de resultaten van de kwalitatieve analyse. Sommigen houden rekening met de herkomst van de ouders, anderen enkel met de herkomst van de jongere.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

Allochtone weglopers lopen over het algemeen voor een langere periode weg dan andere weglopers. Zo blijft bijvoorbeeld in 6,0 % van de dossiers de allochtone wegloper langer dan drie maanden onvindbaar; dat is slechts in 3,1 % van dossiers over autochtone weglopers het geval. Samenhangend daarmee komen allochtone weglopers – relatief gezien – meer voor in dossiers die langer dan 48 uren duren en in de onrustwekkende dossiers. Vele van de allochtone weglopers blijven dus voor een langere periode (meer dan 48 uren) onvindbaar. Bovendien wordt hun verdwijning meer onrustwekkend geschat.

We vinden ook een verschil inzake het weglopen uit een tehuis. Van de dossiers bij Child Focus zijn er 26,3 % over autochtone jongeren die uit een instelling weglopen en 17,7 % over allochtone jongeren die een instellings-situatie ontvluchten.

In het kwalitatief onderzoek gaan 25 van de 220 dossiers over jongeren van niet-Belgische origine, de overige 195 gaan over jongeren uit België. De vergelijking tussen deze beide groepen wordt gelimiteerd door twee beperkingen (zie punt 3., beperkingen 3 en 6): het aantal dossiers over allochtone jongeren is klein en de opgave van de herkomst van de jongere wordt verschillend geïnterpreteerd door de betrokken case managers (zie hoger). Onderstaande resultaten dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Een psychische problematiek als oorzaak van weglopen komt relatief gezien meer voor in dossiers over allochtone jongeren. Veelal gaat het om een identiteits- of adolescentiecrisis of om ernstige gedragsproblemen. De andere oorzaken komen minder voor dan in dossiers over autochtone weglopers. Bij allochtone jongeren vormen conflicten met ouders over school, conflicten met vrienden en meer vrijheid willen vaker de aanleiding tot weglopen; in de dossiers over autochtone weglopers zijn dat ruzies in het gezin, slechte schoolresultaten en conflicten op school.

Meer jongeren van Belgische origine nemen bagage of geld met zich mee tijdens hun vlucht. Allochtone jongeren lopen meer dan andere weglopers weg met iemand anders. Herhaaldelijk weglopen komt frequenter voor bij jongeren van Belgische origine. Allochtone jongeren doen tijdens hun weglooperperiode vaker beroep op kennissen, grootouders en ouders. Jongeren van Belgische origine zoeken meer onderdak bij vrienden, blijven meer ergens rondhangen of doen beroep op een crisisopvangcentrum. Opvallend is dat meer allochtone jongeren vrijwillig terugkeren naar huis en worden teruggevonden door derden. Meer jongeren van Belgische origine worden opgespoord door de politie.

Het plegen van delicten, zoals (verboden) druggebruik en geweld komen meer voor in dossiers over jongeren van Belgische origine. Qua gezinssituatie stellen we vast dat minder ouders van allochtone weglopers gescheiden zijn, dat deze jongeren relatief minder een slechte relatie hebben met hun ouders, maar dat in deze gezinnen wel meer mishandeling voorkomt. Allochtone

jongeren hebben iets meer dan autochtone weglopers deviante vrienden volgens de Child Focus-dossiers.

4.3.4. *Tehuis versus gezin*

Van alle bestudeerde dossiers in de kwantitatieve analyse heeft bijna een vierde (23,7 %) betrekking op jongeren die weglopen uit een tehuisituatie. De overige drievierden (76,3 %) van de dossiers handelen dus over jongeren die weglopen uit een thuissituatie, wat niet per definitie betekent dat de jongere bij beide ouders woont.

Tehuisweglopers verschillen van de andere weglopers qua geslacht, nationaliteit, origine, gezinssituatie en duur van de weglooperperiode. Er zijn eveneens verschillen in het type weglopen.

Meisjes die worden gemeld bij Child Focus komen verhoudingsgewijs meer voor bij de tehuisweglopers (75,9 %) dan bij de andere weglopers (63,1 %). We zagen reeds eerder dat meisjes (66,1 %) over het algemeen meer gemeld worden bij Child Focus dan jongens (33,9 %), maar bij de tehuisweglopers is dit verschil nog meer uitgesproken (75,9 % vs. 24,1 %).

De Belgische nationaliteit en origine komen verhoudingsgewijs meer voor bij tehuisweglopers. Bij de andere weglopers komen de Marokkaanse, Kongolese en Turkse origines meer aan bod (ook al blijft de Belgische de belangrijkste).

Wat de gezinssituatie van de tehuiswegloper betreft, kunnen we stellen dat hun ouders minder getrouwd zijn en meer uit elkaar en gescheiden zijn dan de ouders van andere weglopers. Tehuisweglopers (46,8 %) zijn dan ook iets meer dan andere weglopers (38,4 %) afkomstig uit een gebroken of eenoudergezin.

Ook de duur van de weglooperperiode is significant verschillend voor beide groepen. Tehuisweglopers lopen voor langere periodes weg: van de gemelde tehuisweglopers is de helft (50,2 %) binnen een periode van vier dagen terecht. Bij de andere weglopers is meer dan de helft (53,4 %) binnen de periode van een dag terecht.

We zien dat tehuisweglopers meer voorkomen in de dossiers die langer dan 48 uren duren en in de onrustwekkende dossiers. Andere weglopers komen meer voor in de dossiers van minder dan 48 uren. Dit wijst erop dat het weglopen uit een thuis én langer duurt én meer als onrustwekkend wordt beschouwd dan andere dossiers.

In het kwalitatief onderzoek handelen 48 van de 220 dossiers over jongeren die weglopen uit een instelling, de overige 172 gaan over jongeren die weglopen uit een thuissituatie.

Dossiers over tehuisweglopers vermelden meer dan andere dossiers een psychische problematiek (bijvoorbeeld depressieve gevoelens) als oorzaak

van weglopen. Conflicten in het gezin of in de instelling komen minder voor in de dossiers over tehuisweglopers. De concrete aanleiding om weg te lopen is bij tehuisweglopers opvallend meer een conflict met vrienden; de andere mogelijkheden komen minder voor.

In vergelijking met gezinsweglopers nemen minder jongeren die weglopen uit een instelling geld of bagage met zich mee. Ze lopen wel opvallend meer samen met iemand anders weg. Een nog groter verschil tussen deze twee groepen betreft het herhaaldelijk weglopen, dat opmerkelijk meer voorkomt in de dossiers over tehuisweglopers. Tehuisweglopers vinden verhoudingsgewijs meer onderdak in een crisisopvangcentrum, bij hun ouder(s) of grootouders. Ook blijven ze meer 'ergens buiten' rondhangen. Ze lopen minder vaak weg naar een vriend of vriendin. Tehuisweglopers keren in verhouding minder vaak vrijwillig terug en worden minder opgespoord door politie dan gezinsweglopers; ze verblijven opvallend meer in een opvangcentrum en worden ook meer teruggevonden door hun ouders.

Dossiers over tehuisweglopers melden frequenter een psychische problematiek (soms ook de reden voor een plaatsing) en minder problemen op school. Delicten, zoals (verboden) druggebruik en geweld worden dan weer meer door tehuisweglopers gepleegd. Qua gezinssituatie zien we dat relatief meer ouders van tehuisweglopers gescheiden zijn en dat de relatie met hun kinderen doorgaans minder goed is. Inzake vrienden vinden we geen opvallende verschillen tussen beide groepen. Tot slot stellen we vast dat meer tehuisweglopers in het verleden al beroep deden op hulpverlening.

4.4. Karakterisering van de groep niet begeleide minderjarigen

De niet begeleide minderjarigen zijn geen 'zuivere' weglopers, zoals we ze hiervoor bespraken. 'Niet begeleide minderjarigen komen het Belgisch grondgebied binnen of verblijven er zonder dat de vader, de moeder, de wettelijke voogd of de echtgeno(o)t(e) hem of haar vergezelt' (De Pauw, 2002). Uit een studie van Child Focus naar de niet begeleide minderjarigen blijkt dat deze jongeren niet weglopen 'van' iets (zoals een moeilijke gezinssituatie), maar 'naar' iets. Tweevijfden van de teruggevonden jongeren geven een land van bestemming op, in bijna 30 % van de gevallen is dat het Verenigd Koninkrijk. Uit dezelfde studie komt naar voor dat het bij vermiste niet begeleide minderjarigen kan gaan om weglopers, maar ook om jongeren die slachtoffer worden van een criminele ontvoering of om een ongedefinieerde verdwijning (De Pauw, 2002). Een eenvoudige vergelijking met de andere weglopers uit de dossiers van Child Focus is dan ook uitgesloten²⁶.

²⁶ Tabel XIII in de bijlage 2 van het onderzoeksrapport (Van de Water & Vettenburg, 2003) geeft een overzicht van de analyses op het bestand over de niet begeleide minderjarigen.

De beschrijving die volgt, heeft betrekking op 588 dossiers over 564 niet begeleide minderjarigen, die door Child Focus werden geopend tussen 1 januari 2001 en 31 december 2002. Steeds gaat het om dossiers waarin de verdwijning van het kind of de jongere wordt gemeld door derden. Vaak is dit een verantwoordelijke van de instelling waar de niet begeleide minderjarige verblijft. De meerderheid van deze jongeren is immers geplaatst en velen vluchten weg uit een centrum (zie verder).

In tegenstelling tot de dossiers over weglopers, die relatief snel worden afgesloten, zijn 88,3 % van de dossiers over niet begeleide minderjarigen nog steeds geopend en is de jongere dus niet teruggevonden.

Onder de niet begeleide minderjarigen zijn de jongens in de meerderheid: 83,8 % van de dossiers gaat over jongens; 16,2 % betreft meisjes.

In de reeds vermelde studie van Child Focus lezen we dat de overgrote meerderheid (85 %) van de niet begeleide minderjarigen tussen de 14 en 17 jaar is (De Pauw, 2002).

Zoals volgt uit de omschrijving van de niet begeleide minderjarigen, is over de gezinssituatie van deze jongeren weinig bekend: in 98,8 % van de dossiers kennen we de gezinssituatie niet.

De niet begeleide minderjarigen zijn per definitie niet van Belgische nationaliteit en herkomst. Tabel 34 toont dat de meest voorkomende nationaliteit en herkomst de Joegoslavische (34,0 %) is, gevolgd door de Albanese (13,9 %), de Afghaanse (5,8 %) en de Indiase (5,6 %). Oost- en Centraal-Europa, maar ook het Midden-Oosten zijn dus vertegenwoordigd als landen van herkomst.

Tabel 34: Nationaliteit en origine van niet begeleide minderjarigen in de Child Focus dossiers – absolute cijfers en percentages

Nationaliteit en origine van de niet begeleide minderjarige	Frequentie	Percentage
1. Belgische	2	0,3
2. Afghaanse	34	5,8
3. Albanese	82	13,9
4. Algerijnse	11	1,9
5. Kongolese	18	3,1
6. Indiase	33	5,6
7. Iraanse	14	2,4
8. Irakese	17	2,9
9. Joegoslavische	200	34,0
10. Marokkaanse	18	3,1
11. Roemeense	21	3,6
12. Andere	136	23,1
Niet ingevuld	2	0,3
Totaal	588	100,0

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

Deze jongeren spreken geen Nederlands. Ook het Engels en het Frans komen als moedertaal slechts beperkt voor (1,9 % en 5,1 %). De grootste groep niet begeleide minderjarigen spreekt een andere taal (78,6 %).

Niet begeleide minderjarigen komen in België meestal terecht in een opvangcentrum of een instelling: 82,3 % van de niet begeleide minderjarigen werd geplaatst. Meer dan de helft (54,9 %) van de meldingen over niet begeleide minderjarigen gaat over weglopers uit een centrum. Dit percentage ligt wellicht nog hoger aangezien in 35,4 % van de dossiers het al dan niet weggelopen zijn uit een centrum niet is aangegeven.

In 8,7 % van de dossiers lopen niet begeleide minderjarigen weg samen met één of meerdere anderen. De meerderheid loopt dus alleen weg (91,3 %), maar dit betekent geenszins dat deze jongeren niet het gezelschap van anderen kunnen hebben opgezocht of werden gecontacteerd na het weglopen.

Tabel 35 toont dat Brussel in de meeste dossiers is vermeld als plaats waar de jongere het laatst werd gezien (30,4 %), daarna volgen de provincies Antwerpen (15,8 %), Oost-Vlaanderen (10,7 %) en Limburg (10,0 %). Dit zijn de provincies waar er een opvangcentrum voor niet begeleide minderjarigen is. We wijzen er bovendien op dat deze studie enkel de dossiers in aanmerking neemt die aan Child Focus werden gemeld. Bepaalde parketten brengen Child Focus automatisch op de hoogte van de verdwijning van een niet begeleide minderjarige, andere nog niet.

Tabel 35: Plaats van verdwijning van niet begeleide minderjarigen in de Child Focus dossiers – absolute cijfers en percentages

Plaats van verdwijning	Frequentie	Percentages
1. provincie Antwerpen	93	15,8
2. provincie Waals-Brabant	3	0,5
3. Brussel-stad	179	30,4
4. provincie Henegouwen	20	3,4
5. provincie Luik	9	1,5
6. provincie Limburg	59	10,0
7. provincie Luxemburg	1	0,2
8. provincie Namen	51	8,7
9. provincie Oost-Vlaanderen	63	10,7
10. provincie Vlaams-Brabant	9	1,5
11. provincie West-Vlaanderen	52	8,8
Niet ingevuld	49	8,3
Totaal	588	100,0

Om enige aanduiding te hebben van recidive in het weglopen bij de niet begeleide minderjarigen, gingen we na welke kinderen of jongeren meer dan één dossier hebben in het onderzochte bestand. Het gaat om 19 van de 564 niet begeleide minderjarigen (3,4 %). Rekening houdend met beperking 5 (cf. punt 3.) geeft dit percentage wellicht geen nauwkeurig beeld.

Er zijn slechts weinig contacten tussen de case manager en de ouders, de jongere of één of andere vorm van hulpverlening. De contacten met een vorm van sociale dienstverlening komen nog het meest voor (14,1 % van de dossiers). Uit deze gegevens kunnen we echter niets besluiten over de mate waarin de jongere zelf contacten heeft met hulpverlening. Deze informatie is namelijk niet opgenomen in het bestand.

5. BESPREKING VANUIT DE VORIGE HOOFDSTUKKEN

De bedoeling van de analyses van Child Focus-dossiers was de aanvulling en illustratie van het beeld dat we in voorgaande hoofdstukken opbouwden over de wegloper. We bespraken de resultaten van een kwantitatieve analyse op alle 2177 dossiers (over de periode 2001 en 2002) en van een kwalitatieve analyse op 220 van deze dossiers. We gaven een gedetailleerde beschrijving van de weglopers in deze dossiers en van de weglouperperiode die deze jongeren doormaakten. Hier bespreken we de resultaten van deze analyses in het licht van voorgaande bevindingen.

Een belangrijke opmerking vooraf. De literatuurgegevens (Hoofdstuk 1) zijn gedeeltelijk op dark number en gedeeltelijk op geregistreerde gegevens gebaseerd, in het Vlaamse jeugdonderzoek (Hoofdstuk 2) gaat het om dark number gegevens en de Child Focus-dossiers betreffen dan weer uitsluitend geregistreerde gegevens. Deze verschillen leiden ertoe dat een vergelijking niet altijd eenvoudig is en dat deze een aantal leemtes en onvolkomenheden vertoont.

5.1. Bevestiging

Voor een aantal kenmerken van weglopers die we in vorige delen beschreven, vinden we bevestiging in onze analyses op de Child Focus-dossiers.

- Weglopen neemt toe met de leeftijd en neemt een maximum aan rond de leeftijd van 15 à 16 jaar. Deze bevinding wordt bevestigd doorheen de verschillende onderzoeksactiviteiten en geldt dus zowel voor geregistreerde als voor niet-geregistreerde weglopers.
- Ook voor de oorzaken van weglopen vinden we een bevestiging van het eerder gestelde. De gezinssituatie blijkt een belangrijke rol te spelen. In de dossiers van Child Focus treffen we minstens evenveel gebroken of eenoudergezinnen aan (30,0 %) als gezinnen waarbij de twee partners samenleven (27,0 %). De bevindingen uit het Vlaamse jeugdonderzoek (met dark number gegevens) gaan nog een stuk verder: 35,7 % van de weglopers heeft gescheiden ouders; bij de niet-weglopers gaat het om

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

15,3 %. Daarbij aansluitend komen uit de Etude de la documentation gezinsproblemen naar voor als belangrijkste reden om weg te lopen. Voornamelijk de conflictueuze sfeer thuis blijkt een rol te spelen en niet zozeer een gezinssituatie die afwijkt van het ideaaltipe. Deze bevinding wordt bevestigd in onze kwalitatieve analyse op de Child Focus-dossiers: in bijna zeven op tien dossiers worden problemen in het gezin vermeld als oorzaak voor het weglopen en in iets meer dan acht op tien dossiers vormt de 'zoveelste' ruzie in het gezin de concrete aanleiding om weg te lopen. We kunnen dus stellen dat weglopers minstens evenveel (en misschien zelfs meer) komen uit gebroken of eenoudergezinnen als uit 'gewone' gezinnen en dat gezinsconflicten een uiterst belangrijke rol spelen bij het weglopen. Dat zal verder ook blijken uit onze interviews met weglopers.

- Naast gezinsproblemen spelen ook persoonlijke problemen een rol bij het weglopen. De Etude de la documentation en de secondaire analyse op data van het Vlaamse jeugdonderzoek wijzen op identiteitsproblemen, lage zelfwaardering en depressieve gevoelens bij weglopers. De kwalitatieve analyse op de Child Focus-dossiers wijst in dezelfde richting: drie op tien dossiers stellen uitdrukkelijk dat de jongere met persoonlijke of psychische problemen kampt, vooral depressieve gevoelens of zelfmoordgedachten. Ook identiteitscrisisen, gedragstoornissen en persoonlijkheidsstoornissen worden vermeld.

Een andere bevinding die wordt bevestigd in de kwalitatieve analyse is dat het functioneren van jongeren op school te wensen overlaat. In bijna drie op tien dossiers worden problemen op school aangehaald: meestal gaat het om spijbelen, maar ook slechte schoolresultaten en tuchtproblemen komen voor.

- In de kwantitatieve analyse op de Child Focus-dossiers bekeken we de duur van de weglooperperiode. We stellen vast dat in 76,2 % van de gevallen het weglopen maximum een week duurt en in 47,3 % van de gevallen de jongere binnen de dag terecht is. Deze resultaten stemmen volledig overeen met onze literatuurgegevens (gedeeltelijk dark number en gedeeltelijk geregistreeerde gegevens): de helft van de weglopers is binnen de 24 uren terecht en de overgrote meerderheid binnen de week. We mogen echter niet vergeten dat 9,4 % van de dossiers bij Child Focus over weglopers gaat die langer dan een maand wegblijven en dat is zorgwekkend. We vermoeden dat deze jongeren minder gemakkelijk nog beroep kunnen doen op hun omgeving voor onderdak, voedsel en dergelijke. Waar komen deze jongeren dan terecht? Hoe overleven zij en wie bekommert zich om hen? Dit zijn enkele van de vragen waarop we verder antwoord trachten te krijgen in de gesprekken met weglopers. De kwalitatieve analyse op de Child Focus-dossiers bevestigd reeds onze eerdere bevinding uit de Etude de la documentation, namelijk dat weglopers een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden van misdrijven. Bovendien vinden we in bijna drie op tien van de dossiers terug dat de

jongere eerder al één of meerdere delicten pleegde, zoals (verboden) druggebruik en diefstal. In enkele dossiers zijn er ook aanwijzingen voor het plegen van delicten om te overleven.

- Wat de bestemming van weglopers betreft, bevestigt de kwalitatieve analyse op de Child Focus dossiers dat de meeste weglopers terecht kunnen bij vrienden, kennissen en familieleden. Een kleine minderheid dient te overnachten op straat of in een park. Deze bevinding, gebaseerd op geregistreerde gegevens, komt overeen met wat we vinden in dark number onderzoek (Vlaamse jeugdonderzoek). Ook inzake afloop van de weglooperperiode lopen onze onderzoeksbevindingen parallel: de grote meerderheid keert terug naar de situatie die ze ontvluchtten. Dat het niet steeds om een vrijwillige terugkeer gaat, blijkt zowel uit de kwantitatieve als uit de kwalitatieve analyse op de Child Focus-dossiers: slechts een (kleine) helft van de jongeren keert uit eigen beweging terug, anderen worden opgespoord door politie of teruggevonden door derden.
- Tenslotte wordt door de kwantitatieve analyse op het dossierbestand van Child Focus bevestigd dat de meerderheid van de jongeren alleen wegloopt: het betreft 95,4 % van de dossiers. In het Vlaamse jeugdonderzoek (met dark number gegevens) blijkt het percentage jongeren dat alleen wegloopt kleiner: 76,2 %. In ander onderzoek gebaseerd op dark number gegevens (Brennan et al., 1978; Vettenburg, 1998) ligt dat percentage zelfs rond de helft. We merken hierbij op dat de gevonden 95,4 % waarschijnlijk een overschatting betreft van het aantal jongeren dat alleen wegloopt (cf. beperking 5 in punt 3.). De kwalitatieve analyse op de dossiers verschaft wellicht een meer getrouw beeld van het aantal jongeren dat alleen of met anderen wegloopt: in bijna drie op tien dossiers loopt de jongere weg samen met een ander.

5.2. Geen bevestiging

Andere kenmerken die uit de vorige twee delen van het rapport naar voren kwamen, worden niet bevestigd door onze analyses op de dossiers van Child Focus of kunnen niet worden nageetrokken.

- Meer meisjes (66,1 %) dan jongens (33,9 %) worden gemeld bij Child Focus als wegloper. Uit de literatuur was al duidelijk geworden dat meisjes sterker dan jongens vertegenwoordigd zijn bij de geregistreerde weglopers, terwijl we in dark number gegevens (Vlaamse jeugdonderzoek) een evenwicht vinden qua geslacht. Misschien betekent dit dat de meldingsbereidheid ten aanzien van meisjes hoger is dan die ten aanzien van jongens en dat een meisje dat wegloopt meer zorgen oproept dan een jongen die verdwijnt. Van der Ploeg en Scholte (1990) suggereren een soort beschermingsreflex die eerder ten aanzien van meisjes optreedt dan

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

ten aanzien van jongens, omdat meisjes kwetsbaarder worden geacht dan jongens.

- In de vorige delen van ons rapport vonden we geen onderscheid in weglopen naar nationaliteit en herkomst. In de dossiers van Child Focus vinden we dat de overgrote meerderheid (81,6 %) van de weglopers Belg is; ruim de helft (56,0 %) is van Belgische origine. We treffen ook jongeren van Marokkaanse, Turkse en Kongolese herkomst aan in de dossiers. Op dit punt kampen we met een probleem van interpretatie: niet alle call en case managers bij Child Focus duiden de origine van een kind of jongere op dezelfde manier aan (cf. beperking 6 in punt 3.). Er is de mindere bekendheid van bepaalde (bijvoorbeeld allochtone) bevolkingsgroepen met Child Focus en de drempel die moet worden genomen om beroep te doen op deze maatschappelijke instelling. Dit laatste zou ook gepaard kunnen gaan met een gebrek aan vertrouwen in justitie en aanverwante instanties. Dit alles maakt het moeilijk om deze bevinding te interpreteren.
- In het kader van onze analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek (dark number gegevens) besteedden we reeds extra aandacht aan de groep recidivisten onder de weglopers. We zagen dat het aandeel jongeren dat meer dan één keer (de categorieën 'af en toe' en 'regelmatig') wegliep in de periode van een jaar, bijna eenderde bedraagt. Dit is beduidend hoger dan wat we vonden in onze kwantitatieve analyses op de dossiers van Child Focus (11,1 %). Dit laatste cijfer moet echter als een onderschatting worden beschouwd van het reële aantal recidivisten onder de weglopers, wat te wijten is aan onze operationalisering van recidive (cf. beperking 5 in punt 3.). Ook het beeld dat wordt geschetst door de kwalitatieve analyse is beperkt: in minder dan de helft van de dossiers die we bestudeerden (91 van 220) is aangegeven of de jongere voor het eerst wegloopt of dat reeds eerder deed. Het herhaaldelijk weglopen wordt in drie op tien dossiers vermeld.

5.3. Nieuwe gegevens

De analyses op het dossierenbestand van Child Focus leveren ons ook een aantal nieuwe gegevens op.

- Weglopers die worden gemeld bij Child Focus spreken meer de Franse landstaal (68,9 %) dan de Nederlandse (26,5 %). Bovendien zijn Brussel en de Waalse provincies de belangrijkste plaatsen waar weglopers het laatst werden gezien. Hieruit kunnen we eventueel afleiden dat Child Focus meer bekendheid geniet in het Franstalige gedeelte van ons land dan aan Vlaamse zijde. Eén en ander kan misschien gelinkt worden aan de omstandigheden waarin Child Focus in het leven werd geroepen, na-

melijk de situatie rond de affaire Dutroux die zich voor een groot stuk in Franstalig België heeft afgespeeld. Een andere mogelijke verklaring zou het kleinere aantal hulpverleningsorganisaties in Franstalig België kunnen zijn waardoor de betrokkenen sneller bij Child Focus terecht komen. We beschikken niet over zelfgerapporteerde gegevens waarmee we deze bevindingen zouden kunnen vergelijken. Hierdoor blijven onze mogelijke verklaringen slechts hypothesen.

- In het literatuuroverzicht beschreven we dat volgens Nederlands en Brits onderzoek 25 tot 30 % van de jongeren die in tehuizen wonen, weglopen (Angenent, 1993; Raad voor het Jeugdbeleid, 1986; Safe on the streets research team, 1999). Uit onze analyse blijkt dat 23,7 % van de Child Focus-dossiers betrekking heeft op jongeren die weglopen uit een tehuissituatie. Deze beide gegevens vertellen weliswaar niet hetzelfde, maar samen wijzen ze er wel op dat het weglopen van jongeren uit instellingen een niet te onderschatten problematiek vormt. We staan daar verder bij stil wanneer we rapporteren over onze gesprekken met weglopers.
- Uit de vorige twee hoofdstukken van ons rapport bleek dat weinig weglopers contact zoeken met hulpverlenende instanties. In de kwalitatieve analyse vinden we bevestiging van deze bevinding (let op: beperking 3 onder punt 3.). Amper twee dossiers op tien vermelden dat de jongere al in het verleden in contact kwam met een vorm van hulpverlening, meestal psychologische. In enkele dossiers wordt aangehaald dat de betrokkenen de intentie hebben contact op te nemen met een hulpverlenende instantie na afloop van de weglooperperiode. Met uitzondering van zes jongeren die vrijwillig naar een crisisopvangcentrum gaan, vermeldt geen enkel dossier dat de jongere tijdens de weglooperperiode aanklopt bij een hulpverlenende instantie.

De belangrijkste meerwaarde die de kwantitatieve en kwalitatieve analyses op de Child Focus-dossiers bieden, hebben te maken met volgende vragen. Zijn er verschillen tussen jongens en meisjes die weglopen? In welke mate speelt leeftijd een rol? Hoe zit het met tehuusweglopers en allochtone weglopers? Welke kenmerken vertonen weglopers die zelf contact opnemen met Child Focus? De analyses op de Child Focus-dossiers laten toe diverse subgroepen van weglopers met elkaar te vergelijken volgens relevante kenmerken (zoals kenmerken van de weglooperperiode en van de wegloper, oorzaak van weglopen, bestemming, afloop). Verschillen en gelijkenissen binnen deze subgroepen beschreven we in de punten 4.2. en 4.3. We pikken hier slechts enkele vaststellingen uit.

- De vergelijking tussen jongens en meisjes in het kwantitatieve luik toont dat relatief minder jongens dan meisjes worden gemeld die weglopen uit een instelling. Jongens zijn in verhouding minder van Belgische nationali-

teit en origine (hoewel deze veruit de belangrijkste blijven). En bovendien lopen jongens meer weg voor een kortere periode dan meisjes.

Verschillen tussen jongens en meisjes die naar voor komen in de kwalitatieve analyse hebben te maken met de oorzaak van weglopen, de concrete aanleiding en de bestemming van de wegloper. Jongens lopen meer weg van conflicten in het gezin; meisjes meer omwille van mishandeling, van psychische problemen en om bij hun lief te zijn. Bij jongens vormen slechte schoolresultaten, conflicten met ouders over de school en andere ruzies met ouders vaker dan bij meisjes de concrete aanleiding; meisjes zijn sterker vertegenwoordigd bij meer vrijheid willen en bij conflicten met vrienden. Verder zoeken meisjes meer dan jongens onderdak bij vrienden en kennissen; jongens hangen meer 'ergens buiten' rond.

- Ook de drie leeftijdscategorieën die we onderscheidde in de kwantitatieve analyse (0 tot 13 jaar, 14 tot 17 jaar en 18 jaar of ouder), verschillen op enkele punten van elkaar. Oudere jongeren blijven relatief langer weg, maar het zijn de jongste weglopers die de onrustwekkende dossiers bevolken. Oudere jongeren zijn verhoudingsgewijs meer van Belgische nationaliteit en origine, ze lopen meer weg uit een instelling en doen dat meestal alleen. We mogen hierbij zeker de mogelijkheid niet uitsluiten dat jongere kinderen die samen weglopen eerder gemeld worden bij Child Focus dan oudere (cf. beperking 5 in punt 3.). Dat oudere jongeren verhoudingsgewijs meer weglopen uit een instelling kunnen we toeschrijven aan hun toenemende zelfstandigheid en drang naar persoonlijke vrijheid. Dit vermoeden wordt bevestigd door de kwalitatieve analyse (zie lager). De grotere meldingsbereidheid ten aanzien van meisjes blijkt het sterkst te spelen in de leeftijdscategorie tussen 14 en 17 jaar, want hier is het overwicht van meisjes op jongens het grootst. Dit is waarschijnlijk niet voor niets de leeftijd waarop meisjes een eerste vriendje krijgen, zich seksueel ontwikkelen.

Ook in onze kwalitatieve analyse vinden we enkele opmerkelijke verschillen tussen jongere (0 tot 14 jaar) en oudere (15 jaar en ouder) weglopers. Oudere jongeren lopen meer weg van problemen in het gezin of in de instelling, omwille van een psychische problematiek of om bij hun lief te zijn. Mishandeling komt meer voor bij jongere weglopers. Ruzie in het gezin of in de instelling en een conflict op school vormen vaker de concrete aanleiding bij jongere weglopers; oudere weglopers zijn sterker vertegenwoordigd bij de drang naar vrijheid. Deze laatste zoeken meer onderdak bij vrienden en kennissen of bij een crisisopvangcentrum.

- Allochtone weglopers blijven in vergelijking met autochtone weglopers voor een langere periode (meer dan 48 uren) onvindbaar en hun verdwijning wordt ook vaker als onrustwekkend ingeschat. Allochtone jongeren lopen minder weg uit een instelling, maar het aantal allochtone jongeren dat in instellingen verblijft, is ook beperkter. Het overwicht van meisjes is minder uitgesproken onder de allochtone weglopers. Dit is een opmerkelijke vaststelling die niet overeenstemt met wat we beschreven in ons

literatuuroverzicht, namelijk dat onder de allochtone weglopers meisjes zeer sterk vertegenwoordigd zijn. Allochtone weglopers lopen op jongere leeftijd verhoudingsgewijs meer weg dan andere weglopers. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat binnen de allochtone weglopers de groep jongens relatief groter is. We zagen reeds eerder dat jongens op jongere leeftijden weglopen dan meisjes.

De kwalitatieve analyse leert ons verder dat allochtone en autochtone weglopers ook van elkaar verschillen betreffende oorzaak van weglopen. De eersten lopen meer weg omwille van persoonlijke problemen; de tweede vluchten vooral omwille van relationele moeilijkheden. Allochtone weglopers doen meer beroep op kennissen, grootouders en ouders (wat niet verwonderlijk is gezien de cultuur van solidariteit); jongeren van Belgische origine zoeken meer onderdak bij vrienden, hangen rond of doen beroep op een crisisopvangcentrum.

- Ook in de vergelijking tussen tehuiswaglopers en gezinswaglopers stellen we in de kwantitatieve analyse enkele verschillen vast. Tehuiswaglopers blijven verhoudingsgewijs langer weg en hun weglopen wordt ook meer als onrustwekkend ingeschat. Ouders van tehuiswaglopers zijn relatief meer uit elkaar en gescheiden en minder getrouwd dan ouders van andere waglopers. Meisjes komen opvallend meer dan jongens voor in deze groep. Misschien roept het weglopen van meisjes uit een tehuis nog meer zorgen op of misschien speelt het beleid van de instelling hier? Tot slot lopen tehuiswaglopers significant langer weg dan andere waglopers. Een opmerkelijk verschil tussen tehuiswaglopers en andere waglopers betreft volgens onze kwalitatieve analyse de recidive: tehuiswaglopers lopen opvallend vaker weg en ze doen dat meer samen met een ander. Zij zoeken meer onderdak in een crisisopvangcentrum en minder bij vrienden. Deze dossiers vermelden ook meer een psychische problematiek en delinquent gedrag bij de jongere.
- Een laatste subgroep die we onder de loupe namen in de kwantitatieve analyse, is die van de waglopers die zelf contact zochten met Child Focus. Deze zelfmelders bevolken voornamelijk de dossiers die minder en meer dan 48 uren duren; ze komen relatief minder aan bod in de onrustwekkende dossiers. Dat betekent echter niet noodzakelijk dat het hier minder ernstige dossiers zou betreffen. De inschatting door de call of case manager van de informatie die via de telefoon wordt verstrekt, bepaalt namelijk voor een groot stuk of een dossier als onrustwekkend wordt beschouwd. Het zou kunnen dat een jongere die zelf contact zoekt met Child Focus zijn situatie anders beoordeelt en bepaalde informatie niet aangeeft die ouders juist wel zouden benadrukken bij de melding. Zelfmelders zijn relatief minder afkomstig uit gebroken of eenoudergezinnen. We treffen deze waglopers aan bij de kortste weglooperperiodes, wat er op kan wijzen dat deze jongeren beter hun weg kennen in de hulpverlening en een hulpvraag hebben, dat ze mondiger zijn en niet wachten tot de situatie dramatisch wordt.

HOOFDSTUK 3. ANALYSE CHILD FOCUS-DOSSIERS

De kwalitatieve analyse leert ons dat zelfmelders vaak weglopen omwille van problemen in het gezin of de instelling. Ze zoeken geen onderdak bij vrienden, maar des te meer bij grootouders, ouders of een crisisopvangcentrum. Ze blijven ook meer dan andere weglopers rondhangen 'ergens buiten'. Ze pleegden over het algemeen minder delicten.

- In de kwalitatieve analyse op de Child Focus-dossiers vergeleken we de recidivisten met de eenmalige weglopers. We stellen vast dat jongeren die meerdere keren weglopen opmerkelijk meer worden gekenmerkt door een persoonlijke of psychische problematiek, dat ze minder uit eigen beweging terugkeren en in het verleden al meerdere delicten pleegden. Deze laatste bevinding komt overeen met wat we vonden in de secundaire analyse op (zelfgerapporteerde) gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek.
- Tot slot beschreven we een bijzondere groep binnen de Child Focus-dossiers: de niet begeleide minderjarigen. Het betreft 588 dossiers over 564 jongeren. Deze jongeren worden gemeld door derden, wellicht vaak een verantwoordelijke uit de instelling of het opvangcentrum waar de meeste van deze jongeren verblijven. Dat ze daar meestal terechtkomen, blijkt uit onze bevinding dat 82,3 % geplaatst is en de meerderheid (54,9 %) ook wegloopt uit een instelling. Dit laatste blijkt ook uit de plaats waar ze het laatst werden gezien: provincies waar zich een centrum bevindt dat niet begeleide minderjarigen opvangt. De grote meerderheid van deze groep zijn jongens tussen 14 en 17 jaar. Ze dragen een andere dan de Belgische nationaliteit (vaak de Joegoslavische, Albanese, Afghaanse of Indiase), die verwijst naar hun land van herkomst. Het mag duidelijk zijn dat het hier niet om 'zuivere' weglopers gaat.

Aan het einde van dit hoofdstuk wijzen we nog even op de belangrijke beperkingen gekoppeld aan de analyses op de Child Focus-dossiers (zie punt 3.). Het is duidelijk dat we de bevindingen in dit hoofdstuk niet mogen veralgemenen tot een beeld van dé wegloper. We schetsten hier een beeld van de weglopers die als dusdanig worden gemeld bij Child Focus. In onze gesprekken met weglopers zullen we dit beeld nog verder aanvullen.

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk laten we de weglopers zelf aan het woord. Met de informatie die zij ons geven, vullen we het opgebouwde beeld van de wegloper verder aan en illustreren we eerdere bevindingen. Bijkomend verschaffen deze gesprekken ons waardevolle informatie over hun ervaringen tijdens de weglooperperiode en over hun noden en behoeften aan hulpverlening.

Eerst (punt 2.) geven we een overzicht van de thema's die we met hen bespraken. Daarna beschrijven we hoe we de weglopers contacteerden en schetsen we een beeld van de jongeren die we interviewden (punt 3.). Vervolgens (punt 4.) geven we een beschrijving van de bevindingen en (punt 5.) bespreken deze in het licht van voorgaande onderzoeksresultaten.

2. INTERVIEWSHEMA

Via diepte-interviews lieten we de weglopers zelf aan het woord. Kenmerkend voor het diepte-interview is de face-to-face interactie tussen respondent en interviewer. Het voordeel hiervan is dat delicate ervaringen en informatie maximaal tot hun recht kunnen komen en dat er op een vertrouwelijke manier mee kan worden omgesprongen (Denzin en Lincoln, 2000). Verder verschaft het interview, via de open vragen, de mogelijkheid van een authentieke kijk op de belevingswereld en op de ervaringen van de bevroagde en kunnen ook onverwachte ervaringen en opinies aan bod komen (Baarda, 1995; Hijmans en Smaling, 1997; Janssens en Steutel, 1988; Maykut en Morehouse, 1994).

Om relevante thema's aan bod te laten komen en om enigszins vergelijkbaar materiaal te bekomen, namen we het interview af aan de hand van een schema. Volgende topics kwamen aan bod tijdens de gesprekken:

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

- achtergrondgegevens zoals geslacht, leeftijd, nationaliteit;
- school: schoolloopbaan, schoolbeleving;
- vrije tijd en vrienden: aantal vrienden, vrije tijdsbesteding, lief;
- identiteit en psychisch welbevinden: algemeen welbevinden, karakter, toekomstperspectief;
- gezin: gezinsstructuur, echtscheiding, relaties, conflicten;
- instelling: eventueel verblijf in instellingen, redenen, beleving;
- delinquentie: diverse delicten, slachtofferschap;
- weglopen: eerste, laatste en langste vlucht (met onder meer oorzaak, bestemming, nood aan hulpverlening, behoeften, afloop);
- hun suggesties: hoe kan herhaling worden voorkomen, welke hulp moet worden geboden.

Met deze topics kwamen we tegemoet aan de bedoeling van de gesprekken: enerzijds peilen naar de leefwereld, belevingen en gedragingen van jongeren die weglopen van huis of van de instelling waar ze verblijven, anderzijds na te gaan welke motieven meespelen om weg te lopen, wat hun ervaringen zijn tijdens de weglooperperiode, welke behoeften en noden aan hulpverlening zij zien en welke preventiemaatregelen zij voorstellen.

Voorafgaandelijk aan het gesprek werd toestemming gevraagd aan de ouders (of plaatsvervangende opvoeders) en aan de jongeren en werd hen uitgelegd dat de informatie en gegevens anoniem zouden worden verwerkt. Bij toestemming van de respondent namen we het gesprek op band op; hadden de jongeren liever dat het gesprek niet werd opgenomen dan noteerden we de antwoorden zo volledig mogelijk.

3. SELECTIE EN STEEKPROEFBESCHRIJVING

3.1. Selectie

In totaal hadden we met 27 weglopers een gesprek: 15 jongeren uit de Franse gemeenschap en 12 jongeren uit de Vlaamse gemeenschap. De wijze waarop deze weglopers werden gecontacteerd, is voor beide gemeenschappen verschillend. Er werden geen jongeren geïnterviewd uit de Duitse gemeenschap.

3.1.1. Vlaamse gemeenschap

Om een zo divers mogelijke groep respondenten samen te stellen, probeerden we weglopers via verschillende kanalen te bereiken: Child Focus, scholen of Centra voor Leerlingenbegeleiding, Jongerenadviescentra, residentiële instellingen, Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en Straathoekwerk.

Alle Centra voor Leerlingenbegeleiding (75 CLB's), Jongerenadviescentra (37 JAC's) en de verschillende diensten van het Straathoekwerk werden schriftelijk gecontacteerd. De JAC's, de koepel van het Straathoekwerk, diverse crisisopvangcentra (COC's) en Comités voor Bijzondere Jeugdzorg werden bovendien telefonisch gecontacteerd. Deze inspanningen leverden 12 jongeren op die in het recente verleden (tot maximum een jaar vóór het gesprek) weggelopen waren van huis of van de instelling waar ze verbleven en die bereid waren met ons te spreken over hun weggeloopervaringen, hun noden en behoeften aan hulpverlening. Tabel 36 geeft een overzicht van het aantal respondenten dat we bereikten via elk van de aangesproken kanalen.

Tabel 36: Aantal respondenten per organisatie voor Vlaanderen

Organisatie	Aantal weglopers
Child Focus	5
JAC	3
CLB	3
COC	1
Totaal	12

3.1.2. Franse gemeenschap

Aan Waalse zijde werden de interviews met weglopers afgenomen door een studente psychologie, Larissa Humpers, aan de Universiteit van Luik. Zij deed dat onder de begeleiding van Fabienne Glowacz, maître de conférence en assistente aan de faculteit psychologie et des sciences de l'éducation, département psychologie de la délinquance et du développement psychosocial. Om weglopers te bereiken, contacteerde Larissa Humpers diverse diensten: Services d'Aide en Milieu Ouvert, Centres PMS, Centres de Guidance, Services d'Aide aux Justiciables, Plannings Familiaux, ziekenhuizen, Service d'Aide à la jeunesse, Service Protection Judiciaire, instellingen en andere sociale diensten in de provincie Luik²⁷. Deze inspanningen leverden 15 jongeren op die bereid waren over hun weggeloopervaringen te spreken.

3.2. Steekproefbeschrijving

Alvorens in te gaan op de bevindingen, geven we een korte beschrijving van de 27 weglopers naar enkele achtergrondkenmerken. We willen benadrukken dat de steekproef van respondenten die we bevroegen, geenszins representatief is voor de totale groep weglopers.

²⁷ Humpers, L. (2003). *L'adolescent en fugue: à la recherche d'une reconnaissance*. Mémoire de licences, Faculté de Psychologie et des Sciences de l'Education, Université de Liège.

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

Tabel 37 toont dat de leeftijd van de jongeren op het moment van het gesprek, varieert tussen 14 en 19 jaar. De 16-jarigen zijn met 12 jongeren het sterkst vertegenwoordigd. De leeftijd waarop deze jongeren voor het eerst wegliepen varieert tussen 12 en 18 jaar.

Tabel 37: Leeftijd van de weglopers betrokken in de diepte-interviews – absolute cijfers

Leeftijd	Aantal in absolute cijfers
14 jaar	1
15 jaar	3
16 jaar	12
17 jaar	8
18 jaar	2
19 jaar	1
Totaal	27

We spraken meer meisjes dan jongens: 19 tegenover acht. Het gaat om 12 Vlaamse jongeren en 15 Waalse. Negen jongeren zijn van allochtone (dit wil zeggen: niet-Belgische) origine, 18 zijn van Belgische origine²⁸.

Tabel 38 geeft een overzicht van het aantal jongeren dat wegliep uit het gezin, uit de instelling of uit beide.

Tabel 38: Situatie die de weglopers betrokken in de diepte-interviews ontvluchtten – absolute cijfers

Ontvluchte situatie	Aantal in absolute cijfers
Gezin	11
Instelling	1
Beide	15
Totaal	27

We stellen vast dat de meeste jongeren ervaring hebben met weglopen uit een instelling én uit het gezin. Het gaat om jongeren die vóór ze in een instelling terechtkwamen al minstens één keer uit het gezin wegluchtten. Slechts één jongere liep weg uit een instelling en was daarvoor nog niet uit het gezin weggelopen.

²⁸ De origine van deze jongeren is gebaseerd op het land van herkomst van de ouders.

4. BEVINDINGEN

Hoe beleven weglopers de school? Wat vertellen ze over hun vrienden en hoe besteden ze hun vrije tijd? Hoe goed of slecht voelen deze jongeren zich in hun vel? Hoe ziet hun gezinssituatie eruit? Hebben ze een instellingsverleden en hoe beleefden ze dat? Plegen ze wel eens delicten? Worden ze eerder zelf slachtoffer van misdrijven? Wat vertellen ze over hun weglopperperiode, hun beweegredenen, de hulpverleningsinstanties die ze contacteerden, over de noden die ze ervaarden? In deze paragraaf geven de jongeren zelf een antwoord op deze vragen.

De informatie die weglopers gaven tijdens de gesprekken werd op twee manieren door ons geanalyseerd. Naast een analyse per topic (zoals vermeld onder punt 2.), vergeleken we enkele subgroepen met elkaar op deze topics:

- de 12 Vlaamse jongeren met de 15 Waalse jongeren;
- de acht jongens met de 19 meisjes;
- de 11 17- tot 19-jarige met de 16 14- tot 16- jarige weglopers;
- de 18 autochtone met de negen allochtone weglopers;
- de 11 gezinsweglopers met de 15 weglopers die al eens uit het gezin en uit een instelling zijn weggelopen;
- de negen eenmalige weglopers met de tien recidivisten (meer dan vijf keren);
- de acht weglopers die reeds een zelfmoordpoging ondernamen met de zeven weglopers die nog nooit aan zelfmoord dachten.

We vermelden enkel de relevante verschillen tussen deze subgroepen. De resultaten van deze vergelijkingen vragen – omwille van de kleine (en niet-representatieve) aantallen – voorzichtigheid in interpretatie.

4.1. De school

Voor de meeste jongeren verliep de lagere schoolloopbaan zonder al te grote problemen. Enkele jongeren hadden wel wat problemen met de verwerking van de leerstof, het pestgedrag van andere leerlingen of ten gevolge van een verandering van school:

'Het ging wel. Het was geweldig. Het was beter. Ik vond het leuker toen ik klein was.' (jongen van 16 jaar)

'Alles verliep goed. Behalve de pesterijen van andere kinderen. Dat gaat zo in alle lagere scholen. Kinderen zijn wreed onder elkaar.' (meisje van 16 jaar)

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

De middelbare schoolloopbaan ziet er voor heel wat jongeren minder rooskleurig uit:

'Met het verstrijken van de jaren wordt het erger.' (meisje van 17 jaar)

'Ik ga niet graag meer naar school; het zijn allemaal stomme trutten in mijn klas en met de leerkrachten kan ik al helemaal niet overweg.' (meisje van 16 jaar)

In onze gesprekken vinden we herhaaldelijk terug dat jongeren startten in het algemeen vormend onderwijs om achtereenvolgens naar het technisch en het beroepsonderwijs 'af te zakken'. Van de 27 jongeren volgen er op het moment van het gesprek 20 beroepsonderwijs, vijf technisch onderwijs en twee algemeen vormend onderwijs. Heel wat weglopers behalen lage cijfers, leveren weinig inspanningen voor hun studie en blijven één of meerdere keren zitten. Hun negatieve band met de school blijkt onder meer uit het meermaals veranderen van school en spijbelen. Met uitzondering van twee jongeren veranderden ze allemaal minstens één keer van school. De oorzaken van de vele schoolveranderingen liggen vaak in conflicten op school. Dat blijkt uit het grote aantal uitsluitingen en schorsingen. Ook een verhuis of een plaatsing in een instelling geven wel eens aanleiding tot veranderen van school. Als jongeren spijbelen is dat om te kunnen slapen of rond te hangen met vrienden. Enkele jongeren spijbelen frequent en missen per jaar gemiddeld twee à drie maanden school. De meeste houden het evenwel bij occasioneel brossen:

'Ik bleef altijd weg uit de lessen en zo. Wel, als je altijd thuis opgesloten zit, dan wordt je gek. Je hebt zin om weg te gaan. Ik vond altijd een excuus.' (meisje van 16 jaar)

Vele jongeren voelen zich niet goed tot zelfs slecht op school. Dit gevoel is voornamelijk toe te schrijven aan slechte relaties met leerkrachten. Alle jongeren waarmee we praatten zeggen zich wel eens lastig of storend te gedragen in de klas. Bovendien stellen weglopers weinig vertrouwen in hun leerkrachten. Leerkrachten zijn er om te helpen met de leerstof, hulp bij andere problemen wordt geweerd:

'Leerkrachten zeggen wel dat ze je helpen, maar eigenlijk weten ze niet wat ik wil. Ik heb hun hulp niet nodig.' (meisje van 15 jaar)

'Leerkrachten blijven leerkrachten en dus niet te vertrouwen als het over persoonlijke dingen gaat.' (meisje van 17 jaar)

Toch wordt onderscheid gemaakt tussen leerkrachten: enkele jongeren geven aan het met één leerkracht zeer goed te kunnen vinden, maar met de anderen juist zeer slecht:

'Mijn lerares Frans is de enige van al mijn leraars die weet dat ik geplaast ben. Zij heeft me geholpen om mijn kleine broertje terug te zien.' (meisje van 16 jaar)

De Waalse jongeren uit onze steekproef voelen zich over het algemeen beter in hun vel op school dan de Vlaamse jongeren. Ze hebben bovendien een betere relatie met leerkrachten.

Eenderde van de bevraagde jongeren vindt de school niet nuttig; degenen die de school wel nuttig vinden, wijzen vooral op de mogelijkheid om met een opleiding een goede job te vinden en geld te verdienen:

'Da's iets heel belangrijks want zo kan je werk vinden, een diploma bekomen en goeie dingen hebben in het leven.' (meisje van 17 jaar)

Jongeren van niet-Belgische origine vinden de school doorgaans nuttiger dan Belgische jongeren. Ze verwijzen vooral naar het belang van de school om een diploma te behalen en bijgevolg een goede job te vinden.

Na hun secundaire studies willen de meeste jongeren gaan werken. Slechts enkelen verkiezen eerst verder te studeren. Zij weten meestal nog niet wat precies, maar ze zijn wel optimistisch over de mogelijkheid hun ambities op professioneel vlak te verwezenlijken. Enkelen nemen een afwachtende houding aan en verwijzen naar de teleurstellingen die ze reeds achter de rug hebben:

'Ik weet nog niet wat ik ga doen, maar als ik iets wil bereiken dan ga ik er voor de volle 100 % voor en meestal lukt het dan ook wel.' (meisje van 15 jaar)

'Ik wil graag verder studeren, maar dat hangt af van mijn situatie. Ik ben afwachtend, probeer de dingen niet te negatief te zien, maar ook niet te positief, want anders wordt de teleurstelling te groot.' (meisje van 19 jaar)

Samengevat: de lagere schoolloopbaan verloopt voor de meeste bevraagde jongeren zonder al te veel problemen; de middelbare schoolloopbaan kent meer problemen: heel wat jongeren behalen er lage cijfers, leveren weinig inspanningen voor hun studie, blijven meermaals zitten, veranderen van school en spijbelen. De meesten voelen zich niet goed op school, hebben slechte relaties met leerkrachten, gedragen zich storend in de klas en vinden de school niet nuttig. Ondanks deze negatieve relatie met de school, zijn de meeste geïnterviewde jongeren optimistisch over hun toekomst op de arbeidsmarkt.

4.2. Vrienden en vrije tijd

De meeste jongeren waarmee we spraken, hebben twee à drie vrienden die hen steunen en die ze in vertrouwen nemen. Ze zien hen meermaals per week tot elke dag. Daarnaast zijn er vaak nog talrijke kameraden met wie sporadisch contact wordt gehouden:

'Ik heb veel kennissen. Maar ik sta het dichtste bij twee van hen: een meisje, en de beste vriend van mijn lief. Er is ook zijn vriendin. En die van school zie ik alle dagen. De anderen niet meer sinds ik geplaatst werd; anders zag ik hen meer dan een keer per week.' (meisje van 16 jaar)

Enkele jongeren hebben één vriend of vriendin; één meisje zegt geen vrienden te hebben. Kenmerkend voor deze jongeren is een gebrek aan vertrouwen in leeftijdgenoten:

'Ik doe alles zelf, je kan toch niemand vertrouwen (...). Je kan op niemand rekenen, vroeg of laat steken ze een mes in je rug.' (meisje van 16 jaar)

In de vergelijking tussen subgroepen valt op dat jongens uit onze steekproef naar eigen zeggen meer vrienden hebben dan meisjes, maar ze kunnen er ongeveer evenveel echt vertrouwen. Waalse jongeren zeggen meer goede vrienden te hebben dan Vlaamse jongeren. Deze laatste beperken zich meestal tot een beste vriend(in) en een lief, terwijl de Waalse jongeren zeggen drie à vier goede vrienden te hebben.

Vele jongeren noemen zichzelf sociaal: ze vinden van zichzelf dat ze gemakkelijk vrienden maken en zoeken ook contact met leeftijdgenoten. De neiging zich te isoleren hangt veelal samen met problemen die men ervaart in zijn persoonlijk leven: enkelen gaan hulp zoeken als het fout gaat, maar velen mijden in geval van problemen elk sociaal contact:

'Als ik problemen heb, isoleer ik mij. Ik verkies het om alles voor mij te houden en alleen te zijn.' (meisje van 16 jaar)

Slechts enkele jongeren zeggen over het algemeen niet gemakkelijk vrienden te maken:

'Ik ben graag op mezelf, ik heb niet graag veel volk om mij heen. Ik vertrouw mensen ook niet zo gemakkelijk.' (jongen van 16 jaar)

Van de 27 jongeren hebben 25 al enkele (zowel lange als kortstondige) relaties achter de rug alsook seksuele contacten gehad. Twee meisjes (14 en 17 jaar) hebben een kind uit een vorige relatie. De overgrote meerderheid heeft

op het moment van het gesprek een lief. Sommigen zijn zeer tevreden over deze relatie, anderen hebben hun twijfels:

'Hij steunt mij enorm. Hij is mijn alles: mijn broer, mijn beste vriend, etc.' (meisje van 16 jaar)

'Ik ben nu één jaar samen met mijn huidige vriend. Ik ben wel tevreden, maar zit nog vaak met mijn vorig lief in mijn hoofd.' (meisje van 16 jaar)

De meeste jongeren brengen hun vrije tijd buitenshuis door met een groep vrienden, een goede vriend(in) of met het lief. Minder dan eenderde verkiest zijn vrije tijd thuis door te brengen. De grote meerderheid van de jongeren is op het moment van het gesprek geen lid van een club of vereniging. Enkelen waren dat wel in het verleden en zouden dat graag terug opnemen.

Jongens blijken meer deel te nemen aan het verenigingsleven (vooral sport) dan meisjes; Vlaamse jongeren meer dan Waalse.

Samengevat: de meeste bevroegde jongeren hebben twee à drie vrienden die ze vertrouwen en die ze meermaals per week tot dagelijks zien. Toch zeggen enkele jongeren weinig vrienden te hebben en velen hebben het moeilijk hun leeftijdgenoten te vertrouwen. De meesten vinden dat ze gemakkelijk vrienden maken en bijna allemaal hebben ze één of meerdere liefdesrelaties achter de rug. De meerderheid brengt zijn vrije tijd buitenshuis door met een groep kameraden, een vriend(in) of lief en bijna niemand is lid van een club of vereniging.

4.3. Identiteit en psychisch welbevinden

Eenderde van de jongeren heeft één of meerdere zelfmoordpogingen achter de rug. De meeste hebben één of meerdere keren aan zelfmoord gedacht. Meer dan de helft voelt zich niet zo goed in zijn vel, neerslachtig of ongelukkig:

'Nu ik alleen woon, gaat het stilaan beter met mij. In de periode dat ik ben weggelopen was dat een pak minder: ik voelde mij ongeveer één of twee op tien, niet goed dus.' (jongen van 17 jaar)

'Ik ben vaak triestig, down, pessimistisch. Ik heb twee mislukte zelfmoordpogingen ondernomen.' (meisje van 16 jaar)

De houding van deze jongeren ten aanzien van de toekomst is eerder terughoudend: de meeste jongeren stellen zich afwachtend op en kunnen niet goed kiezen tussen een optimistische of pessimistische kijk op hun toekomst.

Bij de beschrijving van het karakter valt op dat de meeste jongeren zichzelf handig in sociale contacten vinden, solidair, trouw, verantwoordelijk en onafhankelijk. Slechts weinigen zeggen van zichzelf dat ze vrolijk zijn, zich goed voelen in hun vel of levenslustig zijn. Enkele jongeren melden expliciet dat ze droevig en gedeprimeerd zijn van binnen, maar vrolijk en levenslustig van buiten.

In de vergelijking tussen de diverse subgroepen valt op dat meer meisjes dan jongens uit onze respondentengroep aan zelfmoord denken; meer dan eenderde van de meisjes heeft zelfs één of meerdere zelfmoordpogingen achter de rug.

Een andere opmerkelijke vaststelling is dat jongeren van Belgische origine benadrukken dat ze timide zijn, ongeduldig, gestresseerd, onzeker en dat ze zich slecht in hun vel voelen. Jongeren van vreemde herkomst vinden dat ze vol zelfvertrouwen zijn, onafhankelijk en niet eenzaam. Deze karaktereigenschappen vinden hun weerspiegeling in het denken aan zelfmoord: minder allochtone weglopers dachten aan zelfmoord of ondernamen een zelfmoordpoging.

Tenslotte stellen we vast dat jongeren die herhaaldelijk weglieden naar eigen zeggen meer droevig en snel opgewonden zijn; jongeren die één keer weglieden benadrukken dan weer dat ze vrolijk zijn.

Samengevat: eenderde van de bevraagde jongeren heeft één of meerdere zelfmoordpogingen achter de rug en de meeste dachten al eens aan zelfmoord. Velen voelen zich niet goed in hun vel en nemen ten aanzien van de toekomst een afwachtende houding aan. Meisjes denken meer aan zelfmoord dan jongens, jongeren van Belgische origine meer dan jongeren van niet-Belgische origine. Recidivisten leggen nadruk op hun droevig zijn, terwijl eenmalige weglopers het tegenovergestelde beweren.

4.4. Het gezin

Aan de jongeren werd gevraagd om de samenstelling van hun gezin te beschrijven. Let wel dit betekent niet dat hij of zij per definitie ook in dat gezin woont. Doorgaans is de gezinssituatie van deze jongeren complex te noemen (tabel 39). Bij tien jongeren wordt het gezin gevormd door beide ouders. Zeven jongeren hebben enkel regelmatig contact met één van beide ouders en nog eens negen jongeren hebben een gezin bestaande uit één van beide ouders en de nieuwe partner van moeder of vader. Eén jongere woont bij pleegouders.

Tabel 39: Gezinssituatie van de 27 weglopers betrokken in de interviews – absolute cijfers

Gezinssituatie	Aantal in absolute cijfers
Beide ouders	10
Moeder	5
Vader	2
Moeder en stiefvader	6
Vader en stiefmoeder	3
Pleegouders	1
Totaal	27

Van de 27 jongeren, hebben er 14 gescheiden ouders. Zeven jongeren zijn enig kind; tweederden zijn afkomstig uit een gezin met drie of meer kinderen. Grote gezinnen zijn dus sterk vertegenwoordigd. De wegloper in kwestie is vaak de oudste van de kinderen. Drie jongeren maken melding van een vader of moeder die zelfmoord pleegde. Van 15 jongeren is ofwel de moeder ofwel de vader werkloos, van één jongere zijn beide ouders werkloos.

Zeer weinig jongeren zijn tevreden over de relatie die ze hebben met hun ouders; 13 jongeren vinden ze zelfs 'niet zo goed' tot 'slecht'. Vaak is de band met de ene ouder beter dan met de andere. De relatie met stiefouders is op één uitzondering na, slecht. Enkele fragmenten ter illustratie:

'Met mijn moeder, dat gaat. Mijn vader houdt zich met mij niet bezig. Ze hadden een vergunning moeten hebben om kinderen te krijgen. Ik heb dus geen goede relatie met hen.' (meisje van 15 jaar)

'Niet zo goed: mijn stiefvader is heel opvliegend en zelfs gewelddadig, mijn moeder is te passief, doet niks aan de slechte situatie.' (meisje van 16 jaar)

De jongeren van Belgische origine in onze respondentengroep vinden de relatie met hun ouders slechter dan de jongeren van vreemde herkomst.

Er zijn ongeveer evenveel jongeren die de relatie tussen hun ouders als slecht beschrijven als dat er jongeren zijn die vinden dat hun ouders een goede relatie hebben met elkaar. Dat ouders een goede relatie hebben met elkaar wil niet altijd zeggen dat ze ook nog samenleven; enkele jongeren geven aan dat de relatie tussen de ouders verbeterd is na de echtscheiding:

'Na de scheiding bellen ze elkaar terug. Ze praten met elkaar op een vriendschappelijke manier.' (meisje van 15 jaar)

'Mijn moeder en stiefvader hebben een wisselvallige relatie. Mijn moeder wil soms weggaan, maar ze kan niet omwille van de kinderen.' (meisje van 16 jaar)

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

De meeste jongeren zeggen goed te kunnen opschieten met hun broers en zussen. Voor enkele jongeren is een oudere broer of zus zelfs een belangrijke steunfiguur in moeilijkere periodes. De relatie met een stiefbroer of -zus laat wel eens te wensen over:

'Met de twee kleintjes goed. Goed met de zoon van mijn stiefmoeder en slecht met haar dochter. Goed met mijn halfbroer langs moeders kant.' (jongen van 17 jaar)

De contacten met de grootouders zijn eerder beperkt, vele jongeren zien hen slechts af en toe. De relatie is dan ook moeilijk te beoordelen, de meest voorkomende uitspraak is 'niet goed, niet slecht'.

Vaak kunnen de jongeren in hun gezin of ruimere familie geen persoon aanwijzen die de rol van steunfiguur opneemt, waar ze bij terecht kunnen wanneer dat nodig is. Soms wordt de moeder aangewezen als steunfiguur, een enkele keer is dat een broer of zus.

De meeste jongeren (N = 21) zeggen dat er vaak conflicten zijn in het gezin; vijf jongeren zeggen dat er soms conflicten zijn en volgens één jongere zijn die er nooit. De aard van die conflicten varieert sterk: van schelden, verwijten en dingen stuk slaan tot zelfs het gebruik van geweld. De onderwerpen van deze conflicten zijn divers: uitgaan, school, geld, vrienden, lief:

'Mijn stiefmoeder schreeuwt tegen me en slaat me. Ze ziet mij niet graag. Ze maakt onderscheid tussen haar eigen kinderen en mij. Ik weet dat ze 't niet appreciëren dat ik een jointje en een sigaret rook, dat ik heel de tijd uitga.' (jongen van 17 jaar)

'We hebben veel ruzie, meestal over school en over mijn gedrag thuis. We schelden heel veel, we roepen dan tegen elkaar, enz. Vroeger kreeg ik ook wel eens een pak slaag, nu is dat veel minder... maar dat gebeurt nog wel eens en dat vind ik echt niet kunnen.' (jongen van 16 jaar)

De meeste jongeren vinden dat hun ouders weinig of niet emotioneel betrokken zijn bij hun kinderen, dat ze weinig aandacht hebben voor de gevoelens en noden van hun kinderen: ze vinden niet dat hun ouders hen helpen als ze het moeilijk hebben, dat ze hen begrijpen, troosten of met hen praten over problemen. De meerderheid vindt ook dat hun ouders het niet in de gaten hebben wanneer ze verdrietig zijn, vindt dat ze met hun ouders niet over alles kunnen praten en dat hun ouders vaak niet weten wat hun kinderen willen of voelen.

Over het toezicht dat ouders uitoefenen op het doen en laten van hun kinderen zijn de meningen van deze jongeren meer verdeeld. Langs de ene kant zijn er jongeren die vinden dat hun ouders weinig op de hoogte zijn van de plaatsen waar ze uitgaan, wie hun vrienden zijn, waar ze zijn na school-

tijd. Maar er zijn ongeveer evenveel jongeren die vinden dat hun ouders juist heel goed op de hoogte zijn van hun doen en laten en dat ook sterk controleren, te sterk zelfs volgens enkele jongeren.

De grote meerderheid van de jongeren zegt 'soms' of 'vaak' vrij gelaten te worden om te bepalen wat ze doen. Ze mogen op school kiezen welke richting ze willen volgen, waaraan ze hun geld uitgeven, naar welke fuiven ze gaan. Twee jongeren beweren niets te mogen van thuis; zeven jongeren zeggen het tegenovergestelde. De helft van de jongeren vermeldt dat er thuis regels zijn over uitgaan, gedrag en lieven.

De vergelijking tussen subgroepen toont enkele opmerkelijke verschillen inzake responsiviteit, toezicht en verleende autonomie door de ouders. Meisjes vinden dat hun ouders meer aandacht hebben voor hun behoeften en meer begrip tonen; jongens vinden dat hun ouders minder toezicht uitoefenen op hun doen en laten. Belgische jongeren vinden dat ze minder aandacht en begrip krijgen van hun ouders dan allochtone jongeren. Het toezicht op jongeren van vreemde herkomst blijkt strenger en bovendien mogen ze minder autonoom beslissen dan jongeren van Belgische origine. Recidivisten vinden dat hun ouders minder aandacht besteden aan de noden van hun kinderen en dat ze minder begrip tonen. Ook het toezicht van de ouders op het doen en laten van hun kinderen ligt een stuk lager bij de recidivisten. Tot slot krijgen recidivisten meer autonomie van hun ouders dan eenmalige weglopers. Wanneer we aan de jongeren vragen hoe ze hun jeugd in hun gezin zouden omschrijven, lopen de meningen uiteen. We kunnen twee groepen onderscheiden: er zijn gezinnen waarin er altijd spanningen, conflicten en ups en downs waren, maar er zijn ongeveer evenveel jongeren die zeggen dat hun kinderjaren vrijwel vlekkeloos verliepen en dat de problemen pas tijdens de adolescentie begonnen:

'Mijn jeugd verloopt allesbehalve kalm. Iedere week een nieuwe stiefvader. Als ik geen slaag krijg, is het al een mirakel. Ik ben niet op mijn mond gevallen. Ik ben altijd eerlijk geweest. De sfeer bij ons is vol van conflicten en spanningen. Ik voel mij er niet meer thuis.' (meisje van 15 jaar)

'Tot mijn 12 jaar ging het goed, mijn moeder was toen nog een plezante. Daarna zijn er meer ruzies gekomen, mijn moeder kan niets meer verdragen en laat niets meer toe.' (jongen van 16 jaar)

Meisjes zeggen meer dan jongens dat er altijd al problemen waren in het gezin; meer jongens vinden dat de problemen pas goed begonnen tijdens hun adolescentieperiode.

Samengevat: een aanzienlijk deel van de bevraagde weglopers is afkomstig uit complex samengestelde gezinnen ontstaan uit echtscheiding en wedersamenstelling. Heel wat van de bevraagde jongeren komen uit een groot

gezin met drie of meer kinderen en ouders van recidivisten of allochtone weglopers zijn vaker werkloos. Weinig jongeren zijn tevreden over de relatie met hun ouders: ze schenken te weinig aandacht aan hun noden en behoeften (vooral jongens, allochtone weglopers en recidivisten) en oefenen te veel (allochtone weglopers) of juist te weinig toezicht uit op hun doen en laten (recidivisten). De meningen over de relatie tussen de ouders zijn verdeeld en de meeste jongeren schieten goed op met hun broers en zussen. In sommige gezinnen begonnen de conflicten en spanningen tijdens hun adolescentieperiode (vooral jongens), in andere gezinnen waren er altijd al conflicten (vooral meisjes).

4.5. Instellings- en hulpverleningsverleden

Zeven jongeren zaten nooit in een instelling; twee jongeren werden reeds op zeer jonge leeftijd geplaatst, maar de meeste werden voor het eerst geplaatst tijdens hun adolescentie. Een kleine minderheid van deze jongeren blijft in één en dezelfde instelling. De meeste verhuisden minstens één keer, enkelen zelfs meer dan vier keren. De meeste jongeren die in een instelling verbleven of er nog verblijven, zijn niet te spreken over hun ervaringen in die instelling en willen er zo snel mogelijk weg:

'Ik wil zo ver mogelijk van hier weggaan want ik begin het beu te worden.' (meisje van 15 jaar)

'De eerste keer dat ik werd geplaatst voelde ik mij niet zo goed, het was er heel streng. De tweede keer voelde ik mij er al meer op mijn gemak, maar na vier maanden was ik het er echt beu en ben ik beginnen weglopen.' (meisje van 16 jaar)

Van de jongeren met een instellingsverleden liep de overgrote meerderheid ook weg uit een instelling. Met uitzondering van één jongere, liepen ze allemaal voordat ze het tehuis ontvluchtten, ook al eens weg uit het gezin. Herhaaldelijk weglopen blijkt meer voor te komen bij jongeren die een instellingssituatie ontvluchten dan bij jongeren die weglopen uit hun gezin.

Gevraagd naar eerdere contacten met hulpverlening, zeggen alle jongeren al eens met één of andere vorm van hulpverlening in aanraking te zijn geweest. Meestal gaat het om psychologische begeleiding (al dan niet uitgaande van een Centrum voor Leerlingenbegeleiding of Centre PMS). Enkele jongeren kregen psychiatrische hulp. Over deze contacten met hulpverlening zijn ze bijna allemaal negatief:

'Ze zijn er zeker niet in geslaagd mij te helpen, ze hebben het nog erger gemaakt!' (meisje van 16 jaar)

'Ik vertrouwde haar niet, dus ik ben maar vier keer geweest en dat haalde uiteindelijk ook niets uit.' (meisje van 16 jaar)

Meermaals benadrukken deze jongeren de onmacht van hulpverleners om een problematische situatie ten goede te keren:

'Ik denk niet dat ze echt heeft kunnen helpen, want de problemen lagen voornamelijk thuis, maar ze was wel vriendelijk en luisterde ook echt naar mij.' (meisje van 17 jaar)

'Ze heeft mij misschien voor een stuk wel kunnen helpen: met haar hulp begon ik de dood van mijn moeder te verwerken. Maar ondertussen werden de problemen met mijn pa er niet minder op.' (jongen van 17 jaar)

Samengevat: van de 27 bevroegde jongeren werden zeven nooit geplaatst in een instelling. De meeste jongeren die in een instelling verbleven zijn negatief over hun ervaringen daar en liepen er ook minstens één keer weg. Herhaaldelijk weglopen komt opmerkelijk meer voor bij jongeren in een instelling. Alle jongeren kwamen in het verleden reeds in contact met psychologische of psychiatrische hulpverlening. Deze contacten worden over het algemeen negatief beoordeeld en jongeren wijzen op de onmacht van hulpverleners.

4.6. Non-conform gedrag

We vroegen in de diepte-interviews naar eventueel ouderschap inzake vandalisme, zwartrijden, diefstal, verboden druggebruik, drugverkoop, verboden wapendracht en geweldpleging. Uit de interviews blijkt dat eenderde tot de helft van de jongeren (afhankelijk van het delict) deze delicten al eens pleegde in het verleden. De drie meest voorkomende vormen van delinquentie zijn verboden druggebruik, diefstal en geweldpleging. Verboden wapendracht en drugverkoop komen in beperkte mate voor.

De meeste van deze jongeren pleegden reeds voor het weglopen al eens een delict en gingen daarmee door tijdens het weglopen. Mogelijk wordt het weglopen zowel als het delinquente gedrag ingegeven door eenzelfde onderliggende factor:

'Dat was in dezelfde periode van mijn weglopen; het ging toen echt niet goed met mij en ik reageerde me op alles en iedereen af.' (meisje van 16 jaar)

Enkel inzake druggebruik stellen we vast dat een aantal jongeren voor het eerst drugs gebruikten, de stap zette naar harddrugs of veel meer begon te gebruiken tijdens een weglopperperiode. Ook stelen en drugs verkopen tijdens het weglopen omdat het geld op is, vinden we terug bij enkele jongeren.

In de vergelijking tussen diverse subgroepen doen we enkele opmerkelijke vaststellingen. Meer Belgische jongeren pleegden al eens een delict dan jongeren van vreemde origine. Jongeren die al eens uit hun gezin en uit een

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

instelling wegliepen, hebben meer delicten gepleegd (zwartrijden, stelen, verboden wapendracht, druggebruik, geweld) en kwamen meer in aanraking met de politie dan gezinsweglopers. Jongeren die meer dan vijf keren wegliepen, pleegden alle bevroegde delicten meer dan jongeren die slechts één keer wegliepen. Dat geldt vooral voor stelen, druggebruik, geweldpleging en verboden wapendracht. De helft van de recidivisten kwam reeds in contact met de politie voor één van deze delinquente gedragingen; tegenover twee van de eenmalige weglopers.

Van de 27 bevroegde jongeren waren 19 al eens slachtoffer van een misdrijf. Recidivisten werden vaker slachtoffer dan eenmalige weglopers. Het betreft voornamelijk geweld en bedreiging; in enkele gevallen gaat het om geweld en bedreiging binnen het gezin wat voor de jongere de oorzaak vormde om thuis weg te lopen:

'Mijn moeder heeft me geslagen. De straf van mijn moeder is dat ik ben weggegaan. Dat heeft haar tot denken aangezet.'
(meisje van 17 jaar)

Vier meisjes maken melding van seksueel misbruik: twee werden op jongere leeftijd slachtoffer, één net voor het weglopen (als beweegreden voor de ontvluchting) en één tijdens de weglooperperiode.

Over de risico's die weglopers tijdens de weglooperperiode lopen en over de overlevingsstrategieën die zij hanteren, volgt meer in volgend punt waarin we de ervaringen van de weglopers beschrijven (zie punt 4.7.7.).

Samengevat: eenderde tot de helft (afhankelijk van het delict) van de bevroegde jongeren pleegde in het verleden één of meerdere delicten. Belgische jongeren deden dat meer dan allochtone, tehuisweglopers meer dan gezinsweglopers en recidivisten meer dan eenmalige weglopers. De meeste deden dat reeds voor ze wegliepen en gingen ermee door tijdens het weglopen. Sommigen begonnen tijdens het weglopen voor het eerst (hard)drugs te gebruiken. Meer dan tweederden van de jongeren werd al eens slachtoffer van een misdrijf. Recidivisten werden meer slachtoffer dan eenmalige weglopers; meisjes zijn sterk vertegenwoordigd als slachtoffer van seksueel geweld.

4.7. Het weglopen

Dit laatste punt in de beschrijving van de gesprekken met 27 weglopers wijden we aan het weglopen van deze jongeren en hun ervaringen daaromtrent. We bespreken onder meer hun beweegredenen, hun behoeften

aan hulp, de plaatsen waar ze onderdak vonden, de materiële en emotionele problemen die ze ervaarden, de risico's die ze liepen, de afloop.

4.7.1. Aantal keren

Negen van de 27 jongeren die we spraken liepen één keer weg; bijna de helft van de jongeren liep vier of meer keren weg. Enkele jongeren kunnen zich niet meer herinneren hoeveel keren ze precies weg liepen. De redenen van deze jongeren om het niet bij één enkele keer te laten hebben vooral te maken met onbegrip uit de omgeving en de oorzaken waaraan niets veranderde:

'Wanneer ik wegloop, is het meestal door de mensen die me niet verstaan, mijn ouders. Ik loop weg van conflicten.' (meisje van 17 jaar)

'Omdat er nooit iets veranderde, als het weer eens te hoog zat...' (meisje van 16 jaar)

De vergelijking tussen de diverse subgroepen geeft aan dat gezinsweglopers meestal slechts één keer weglopen; van de tehuisweglopers, loopt drievijfden vijf keer of meer weg; meer dan de helft van de jongeren die nooit aan zelfmoord dachten, liep slechts één keer weg van huis, tegenover één op vier van de jongeren die een zelfmoordpoging ondernamen.

4.7.2. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de jongeren bij hun eerste weglopen schommelt rond de 14 jaar. De jongste wegloper was bij de eerste keer 12 jaar, de oudste bijna 17 jaar. Voor de langste weglooperperiode is de gemiddelde leeftijd 15 jaar en voor de laatste is dat bijna 16 jaar.

4.7.3. Alleen of samen

Over de eerste, laatste en langste weglooperperiodes heen lopen de meeste jongeren alleen weg. Er zijn toch enige verschillen vast te stellen tussen de drie soorten periodes. Van de 27 jongeren lopen 20 de eerste keer alleen weg. Bij de langste weglooperperiode lopen evenveel jongeren alleen als met een vriend(in) weg. Tijdens de laatste ontvluchting loopt tweederde van de jongeren dan weer alleen weg. Opmerkelijk is dat het weglopen met iemand anders meer voorkomt bij meisjes dan bij jongens.

4.7.4. Oorzaak en concrete aanleiding

Gezinsproblemen worden door jongeren zelf aangegeven als de belangrijkste reden om weg te lopen. Onder de noemer gezinsproblemen noemen

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

weglopers gezinsconflicten, overdreven streng toezicht en mishandeling. We geven van elk een voorbeeld:

'Conflicten, gewoon het werd me te veel, er waren altijd ruzies met mijn moeder en met mijn broer.' (meisje van 15 jaar)

'Voornameijk omwille van conflicten met mijn vader: ik mocht geen vriend hebben, ik mocht hem niet zien of spreken.' (meisje van 17 jaar)

'Door mijn stiefmoeder die me de hele tijd sloeg. Ik wou niet meer dat mijn vader bij haar bleef, ik kon het niet meer aan.' (meisje van 16 jaar)

Jongeren die weglopen uit een instelling spreken meestal over de slechte relatie met de begeleiding, te strenge straffen en onbegrip:

'Ik had enorm veel ruzie met de begeleiding. Ze sloten mij op als ik iets fout deed of gewoon omdat ze vonden dat ik te druk was.' (meisje van 16 jaar)

Problemen op school, persoonlijke problemen en omgang met vrienden worden niet aangehaald door de jongeren zelf als reden om weg te lopen. Toch spelen ze in sommige gevallen wel een rol als onderwerp van conflicten in het gezin (of in de instelling), als bijkomende belasting of als neveneffect van problemen thuis. Volgende fragmenten illustreren deze mogelijkheden:

'Ik had heel veel ruzies met mijn moeder over mijn vrienden, over mijn lief vooral. Zij vond dat die mij op het verkeerde pad brachten.' (meisje van 16 jaar)

'Ik had veel problemen thuis. Mijn ouders konden niet overweg met mijn ziekte, ze geloofden me niet, konden het niet goed verkroppen dat ik een psychiater nodig had.' (meisje van 19 jaar)

'Eerlijk gezegd heb ik met mijn leraars geen problemen. De enige keren dat ik een nota meekreeg was toen het thuis niet goed ging. Ik werd zot van alles en iedereen.' (meisje van 17 jaar)

Weglopen gebeurt impulsief als reactie op een concrete aanleiding. Men loopt weg van problemen of van een onhoudbare situatie thuis of in de instelling, zoals herhaalde conflicten met ouders of opvoeders, te strenge regels:

'Een conflict over mijn schoolresultaten.' (meisje van 17 jaar)

'De opvoeders laten ons in het weekend niet meer weggaan, dus hebben we ons weekend maar genomen.' (meisje van 14 jaar)

Vrijwel alle jongeren geven aan dat zij de eerste keer wegliepen zonder de minste voorbereiding vooraf. Bij enkele jongeren die meerdere keren wegliepen, werd de 'langste' weglouperperiode wel enigszins voorbereid:

'Mijn zak stond steeds klaar (...). Dat is niet van willen wegloupen en dat voorbereiden, neen, op een bepaald moment is dat sterker dan uzelf, je wilt daar even weg.' (meisje van 16 jaar)

Het wegloupen naar iets (bijvoorbeeld zelfstandigheid) komt zeer weinig voor en gaat dan gepaard met het ontvluchten van een ongewenste situatie, zoals een slechte relatie met de ouders. De meeste jongeren weten niet op voorhand waar naartoe; slechts een enkeling heeft een alternatief:

'Ik liep weg omwille van conflicten met vooral mijn vader, omdat die mijn vriend afkeurde, hij wilde niet dat ik een vriend had. Ik ben dan thuis weggeloupen en naar mijn vriend gegaan die toen op vakantie naar Turkije ging en we hebben dan besloten dat ik mee zou gaan. We wilden daar verlost zijn van de afkeuring van mijn vader en een nieuw leven beginnen.' (meisje van 17 jaar)

Door weg te loupen willen de meeste jongeren het signaal geven dat de situatie voor hen onhoudbaar is geworden:

'Het was een middel om thuis iets bedreigend te ontvluchten : mijn ouders. Het was een schreeuw om hulp.' (jongen van 17 jaar)

Sommige jongeren willen door weg te loupen bewijzen dat ze zich wel alleen kunnen redden:

'Dat ik mijn plan kon trekken, vooral dat ik met mijn vriend was en het goed maakte. Zelfs als ik weg was van thuis, stelde ik het goed. Ik was proper, en ik had alle dagen te eten.' (meisje van 17 jaar)

4.7.5. Bestemming

De grote meerderheid van de bevraagde jongeren kon terecht bij vrienden; enkelen zochten onderdak bij kennissen of familieleden:

'Ik was van plan naar een vriendin te gaan en daar te wachten tot mijn ouders mij zouden komen halen. Het is pas nadat ik vertrokken was dat ik daaraan gedacht heb. Ik ben bij mijn vriendin gebleven.' (meisje van 16 jaar)

Enkele jongeren brachten één of meerdere nachten door op straat:

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

'Ik heb veel tijd doorgebracht bij een vriendin. Maar ik bleef daar niet heel de tijd om haar niet te storen, ik ging op straat rondlopen.' (jongen van 17 jaar)

Opvallend is dat hoe langer de weglooperperiode duurt, hoe meer gewisseld wordt van verblijfplaats en hoe meer vraagtekens we kunnen plaatsen bij de veiligheid van deze verblijfplaatsen:

'Een weekend bij een vriend, dan naar verschillende kennissen en vrienden, steeds op verschillende plaatsen.' (meisje van 15 jaar)

'Ik heb in Gent gezeten bij twee vrienden, daar kon ik twee nachten blijven. Daarna heb ik rondgehangen en meestal kon ik blijven slapen bij een vriend of bij iemand die ik tegenkwam. Ik verbleef op verschillende plaatsen.' (meisje van 15 jaar)

4.7.6. Hulpverlening

Gevraagd naar de hulp die deze jongeren graag hadden gehad tijdens hun ontvluchting, antwoorden de meeste jongeren dat ze geen behoefte hadden aan hulp in die periode. Hier en daar klinkt in de antwoorden van de jongeren zelfs enige argwaan ten aanzien van hulpverlening door:

'Ik had alles wat ik nodig had. Ik kwam niets te kort. Ik had graag gehad dat men mij zei: «we zien dat het bij je thuis niet gaat, en we zien dat je je plan kan trekken» Ik heb geen speciale hulp nodig gehad.' (meisje van 17 jaar)

'Ik had geen hulp nodig, van niemand. Ik wilde dat niet want dat zijn hun zaken niet.' (meisje van 15 jaar)

Enkele jongeren geven aan dat geld, voedsel, kledij of een bed, maar ook begrip en steun welkom zouden zijn geweest. Maar deze hulp verwachten de meeste onder hen van vrienden, familieleden en andere bekenden. Van het bestaan van hulpverlenende instanties zijn de meeste jongeren niet op de hoogte; ze weten niet waar ze met praktische en andere problemen terecht kunnen:

'Ik had wel graag geweten dat er instellingen zijn die naar je luisteren. Op dat moment wist ik niet dat er een JAC was. Als ik daar was geweest, dan was het niet gelopen zoals nu. Dan was ik gaan kijken. Ik zou mijn vader en moeder meegenomen hebben. Misschien had iemand naar ons kunnen luisteren en kunnen helpen om beter met elkaar op te schieten.' (meisje van 17 jaar)

Tijdens hun weglooperperiode zochten slechts weinig jongeren ook effectief contact met hulpverlenende instanties. De enkele jongeren die toch beroep

deden op hulpverlening, deden dat op aanraden van derden (bijvoorbeeld ouders van een vriend), want zelf waren ze niet op de hoogte van het bestaande hulpverleningsaanbod:

'Ik ben naar het JAC geweest op aanraden van die leerkracht. Ik wilde niet terug naar huis, maar wilde ook niet terug de straat op. Ik was tevreden omdat ze voor enkele nachten onderdak voor me regelden, voor het overige konden ze niet zoveel doen.' (meisje van 16 jaar)

Zoals bovenstaand citaat illustreert, waren de enkele jongeren die beroep deden op hulpverlening ook wel tevreden over de hulp die ze kregen. Toch wijzen zij ook op de onmacht van deze instanties om de problematische situatie ten goede te keren:

(vervolg bovenstaand citaat) 'Voor het overige konden ze niet zoveel doen. De problemen waren er en bleven ook, maar ze hebben wel iets in gang kunnen zetten misschien...' (meisje van 16 jaar)

Opvallend is dat allochtone jongeren nog minder dan autochtone weglopers beroep doen op hulpverlening tijdens hun weglooperperiode.

4.7.7. Ervaringen

Tijdens het diepte-interview werd gevraagd naar de ervaringen van de jongeren tijdens hun eerste, langste en laatste weglooperperiode. De meeste eerste en laatste weglooperperiodes bleven beperkt tot enkele dagen. De langste weglooperperiode duurde gemiddeld 10 à 14 dagen. Een drietal jongeren bleef meerdere maanden spoorloos.

Weglopen van een onhoudbare situatie wordt door een aantal jongeren positief ervaren. Dat blijkt vooral zo tijdens de eerste weglooperperiode. Jongeren vermelden de opluchting even verlost te zijn van de druk uitgaande van strenge ouders en wijzen op de tijd die ze kregen om na te denken:

'Ik voelde voornamelijk de rust verlost te zijn van alles.' (jongen van 17 jaar)

'Ik heb de vrijheid gevonden om te denken en te praten, om een beetje gelukkig te zijn. Een beetje tijd kunnen doorbrengen met de persoon die ik wil zijn. Jammer dat het niet bleef duren.' (meisje van 17 jaar)

Toch hebben negatieve gevoelens bij de meeste weglopers de bovenhand. Heel wat jongeren vermelden dat ze schrik hadden om terug te keren, dat ze zich eenzaam voelden tijdens de weglooperperiode en regelmatig bang waren:

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

'Ik was tevreden maar was bang om terug naar huis te keren omdat ik bang was van wat ze gingen zeggen...' (jongen van 16 jaar)

'Ik voelde mij heel erg alleen en onzeker. Ik zag het echt niet meer zitten.' (meisje van 16 jaar)

'Die periode was negatief: ik was aanvankelijk blij dat ik thuis weg was, maar ik wist dat dit niet kon blijven duren, op een gegeven moment werd het toch wel echt gevaarlijk.' (meisje van 16 jaar)

Sommige jongeren stonden effectief bloot aan allerlei risico's zoals onder de blote hemel slapen, risicovol druggebruik en fysiek geweld:

'Ik had veel ruzie met mijn vriend, ik zat onder de coke om mijn problemen te vergeten.' (meisje van 16 jaar)

'Mannen probeerden mij aan te raken. Ze wouden met mij naar bed. De broer van het meisje heeft geprobeerd met mij uit te gaan dus ben ik vertrokken.' (meisje van 16 jaar)

Meer dan de helft van de bevroegde jongeren kende geen materiële problemen tijdens de ontvluchting, andere jongere spreken van een gebrek aan eten, kledij, voedsel en onderdak:

'Tijdens mijn langste periode van weglopen, ging het er vooral om een slaappleaks te vinden en geld om te eten.' (meisje van 16 jaar)

Voor de weglopers die hooguit één nacht wegbleven, was overleven geen probleem. Deze jongeren hadden genoeg aan het geld of het voedsel dat ze van thuis uit hadden meegenomen of dat ze kregen van vrienden of familieleden. Voor de weglopers die twee nachten of langer wegbleven, werd de situatie complexer. Enkelen overleefden door te stelen of door drugs te verkopen (voor de persoon waarbij ze verbleven):

'Ik vond geld door te bedelen.' (meisje van 17 jaar)

'Na een paar dagen had ik geld tekort en moest ik karweien doen. Dat was vooral drugs brengen.' (jongen van 17 jaar)

Jongeren die herhaaldelijk wegliepen, kwamen tijdens hun weglopperperiode in meer risicosituaties terecht dan eenmalige weglopers; ze sliepen meer buiten en hadden meer materiële problemen, zoals gebrek aan eten, kledij, enz.:

'Op de duur geraak je het gewoon, rondhangen op straat en gasten tegenkomen waarbij je kan slapen. Sommigen verwachten iets in de plaats, anderen niet en dan heb je geluk.' (meisje van 16 jaar)

4.7.8. Afloop

Bijna alle jongeren die we spraken, keerden terug naar de situatie die ze ontvluchtten. De helft deed dat vrijwillig, anderen werden opgespoord door de politie of teruggevonden door familie of kennissen.

Kort na de afloop waren de meeste jongeren tevreden over de gang van zaken: hun ouders waren blij hen terug te zien, beterschap werd in het vooruitzicht gesteld:

'Op het einde van mijn weglopen heeft mijn moeder mij in haar armen genomen en mij gezegd dat ik het nooit meer mocht doen. Zij heeft zich ervoor geëxcuseerd.' (meisje van 17 jaar)

Op langere termijn echter bleek bij de meeste jongeren weinig beterschap. Na de terugkeer van de jongere werden de problemen vaak niet uitgepraat. Ze bleven tenminste op de achtergrond aanwezig, aan de eigenlijke oorzaken gebeurde in vele gevallen weinig tot niets:

'Op het eerste moment was ik heel blij, want pa was content dat ik terug thuis was en hij deed echt zijn best. Maar na een tijdje viel alles langzaam aan terug in zijn oude plooi. Achteraf bekeken had ik liever een oplossing gehad zoals BZW.' (jongen van 17 jaar)

Dat het niet werken aan de dieperliggende oorzaken gemakkelijk leidt tot een escalatie van problemen, illustreerde een 16-jarig meisje. Zij vluchtte reeds een twintigtal keer weg uit haar gezin en uit de instellingen waar ze geplaatst werd:

'Ze moeten helpen zodat het nooit meer zover hoeft te komen. Als je wegloopt is dat een teken dat het te laat is, dat het onmogelijk leefbaar is. Als er daarna niets gebeurt, niets verandert, dan is alles om zeep, dan gaat het van kwaad naar erger. Op een gegeven moment word je geplaatst en dan is het hek pas echt van de dam. Ik vraag mij af of mijn leven om zeep is...?' (meisje van 16 jaar)

Enkele jongeren kregen wel de hulp die ze nodig hadden en zagen iets veranderen aan de oorzaken van het weglopen:

'We krijgen nu hulp van het JAC en van iemand van de sociale dienst. We leren beter praten over de dingen, dat helpt. Ik denk wel dat er iets verandert aan de oorzaken, het gaat moeilijker, maar er is verbetering.' (jongen van 16 jaar)

4.7.9. Suggesties voor preventie en hulpverlening

Hoe kan weglopen volgens de weglopers worden voorkomen en hoe zien zij effectieve hulpverlening?

Volgens de jongeren zelf kan weglopen enkel voorkomen worden door vroeg in te grijpen, als de problemen nog niet geëscaleerd zijn. Zij wijzen herhaaldelijk op het belang van vroegtijdige hulpverlening in het gezin:

'Het is beter iets te doen aan de problemen in een gezin wanneer het nog kan en voordat een kind geplaatst wordt, want dan wordt het alsmat erger.' (meisje van 19 jaar)

Het is belangrijk vast te stellen dat heel wat jongeren het gevoel hebben dat niets hun weglopen had kunnen voorkomen, tenzij een drastische verandering in het gezin:

'Er is ander gedrag van mijn ouders nodig, maar dat is niet mogelijk.' (meisje van 19 jaar)

'Nee, ik zou sowieso ooit zijn weggelopen, tenzij misschien mijn moeder niet was gestorven, dan had alles bij het oude kunnen blijven en had ik die problemen met mijn pa niet gehad.' (jongen van 17 jaar)

Toch zegt ook deze jongere in de loop van het gesprek dat als zijn vader en hij samen hadden kunnen praten over het overlijden van zijn moeder, de problemen niet zo geëscaleerd zouden zijn. Opnieuw vinden we dus een aanwijzing voor het belang van een vroegtijdig ingrijpen bij gezinsproblemen.

Vele jongeren laten zich uitermate kritisch uit over de capaciteiten van hun ouders om voor kinderen te zorgen. Zij suggereren de nood aan hulp bij het ontwikkelen van oudervaardigheden. Jongeren denken dan zelf aan hulp binnen het gezin, waarbij ouders worden gesteund in de opvoeding van hun kinderen en zelf de verantwoordelijkheid daartoe leren opnemen, waarbij ouders leren hoe te communiceren met hun kinderen en waarbij ze zelf eventueel gesteund worden in persoonlijke problemen, zoals relatieproblemen, alcoholproblemen. Herhaaldelijk wordt de noodzaak om de jongere te laten meebeslissen benadrukt:

'Mensen hadden ons kunnen helpen. De problemen regelen met mijn ouders en ook met mij. Mijn ouders raad geven, mijn stiefvader helpen om kalmer te zijn, om mij te begrijpen.' (meisje van 17 jaar)

'Ouders zouden een cursus moeten krijgen over hoe kinderen op te voeden en aan te pakken: wat kan je toelaten, wat niet? Bij conflicten moet er hulp worden gegeven over hoe te pra-

ten met elkaar, hoe luisteren naar de mening van de jongere.'
(jongen van 16 jaar)

Enkele jongeren geven toe dat, zelfs als er hulp zou zijn aangeboden, ze die zouden hebben geweigerd:

'Als ik wegloop, vind ik mijn maturiteit. Ik trek mijn plan op straat. Ik vind te eten, waar te slapen. Ik heb nooit hulp aan anderen gevraagd, ik wil niet geholpen worden. Als ik wegloop, wil ik helemaal alleen zijn in mijn lichaam en in mijn hoofd.' (meisje van 14 jaar)

Reeds eerder stelden we vast dat weglopers over het algemeen sceptisch staan ten opzichte van de mogelijkheden van hulpverleners om het verschil te maken. We vragen ons dan ook af in welke mate weglopers ook van hulpverlening weglopen:

'Ik vertrouwde haar niet, dus ik ben maar vier keer geweest en dat haalde uiteindelijk ook niets uit.' (meisje van 16 jaar)
'Ze hebben alles alleen maar erger gemaakt. Vreemden die komen zeggen wat je moet doen, je de les komen spellen: ik pik dat niet.' (meisje van 16 jaar)

Wat als er dan toch wordt weggelopen? In wegloopsituaties vinden jongeren onmiddellijke hulpverlening noodzakelijk. Dit vergt de nodige flexibiliteit inzake openingsuren, beschikbaarheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van hulpverleningsdiensten. Wanneer een onmiddellijke terugkeer niet mogelijk, niet aangewezen of niet gewenst is, moet er geschikt onderdak worden gevonden, minstens voor enkele dagen:

'Wanneer een jongere is weggelopen, zou hij terecht moeten kunnen in een soort opvangtehuis, waar het veilig is en hij niet meteen wordt gedwongen terug naar huis te keren. Daar zou dan moeten gezocht worden naar betere oplossingen voor de toekomst.' (jongen van 17 jaar)
'Er moet fatsoenlijke opvang zijn waar jongeren bijvoorbeeld twee weken kunnen blijven en mee kunnen beslissen over een definitieve oplossing.' (meisje van 16 jaar)

In een dergelijk 'veilig adres' kan de wegloper tot rust komen, zijn gedachten op een rijtje zetten en kan er (via bemiddeling met de ouders) gezocht worden naar meer definitieve oplossingen.

Om herhaling van weglopen te voorkomen wijzen de meeste jongeren op het belang van communicatie en luisteren naar wat de jongere te zeggen heeft:

'Als jongeren terugkomen, moet je luisteren naar wat ze zeggen. Er is altijd een reden, iets dat je wil bereiken. Er moet iets

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

gebeuren aan de oorzaken en de jongere moet daar zijn zeg in hebben.' (meisje van 16 jaar)

Interesse voor het standpunt en begrip voor de beleving van de jongere lijken cruciaal. Dit respect wordt voornamelijk vanwege de ouders verwacht, maar ook van de opvoeders in instellingen:

'Ik wil dat men zich in mij interesseert, dat men naar mij luistert.' (meisje van 17 jaar)

Daarnaast benadrukken jongeren dat de oorzaken van het weglopen moeten worden aangepakt, zodat niet alles bij het oude blijft. Hoe dat moet gebeuren, blijft in het midden:

'Discussies zoals ik er altijd heb gehad, neen danku. De ruzies, die ben ik nu gewoon. Ik ben geplaatt, en ik ben het gewoon. Als ik het beu ben loop ik weg.' (meisje van 16 jaar)
Nadat ik de eerste keer was weggelopen had er hulp moeten komen, één of andere begeleiding in het gezin zodat we (pa en ik) alles hadden kunnen uitpraten. Maar nu wil hij nooit luisteren.' (jongen van 17 jaar)

Samengevat: tweederden van de bevraagde jongeren liep meer dan één keer weg, bijna de helft liep vier of meer keren weg. De gemiddelde leeftijd van de jongeren bij hun eerste vlucht schommelt rond 14 jaar, bij hun laatste vlucht is dat 16 jaar. De meeste jongeren liepen alleen weg. Gezinsproblemen en conflicten in de instelling vormden de belangrijkste oorzaak voor het weglopen. Weglopen gebeurde impulsief, meestal als reactie op een 'zoveelste' ruzie. De grote meerderheid van de weglopers kon terecht bij vrienden. De meeste weglouperperiodes bleven beperkt tot enkele dagen. De meeste jongeren hadden geen hulp nodig tijdens hun ontvluchting, degenen die toch hulp nodig hadden, verwachtten die van hun vrienden en andere bekenden. Slechts weinig jongeren deden beroep op hulpverlenende diensten. Enkele jongeren ervoeren positieve aspecten aan het weglopen, maar bij de meeste overheerste het negatieve: de angst, eenzaamheid en honger. Sommige jongeren stonden effectief bloot aan allerlei risico's zoals onder de blote hemel slapen, risicovol druggebruik en geweld. Enkele moesten zich wenden tot risicovolle overlevingsstrategieën. Bijna alle jongeren keerden terug naar de situatie die ze ontvluchtten, de helft deed dat vrijwillig. De oorzaken van het weglopen werden weinig of niet aangepakt. Volgens deze jongeren kan weglopen enkel worden voorkomen door een vroegtijdig ingrijpen. Voor jongeren die weglopen moet er een veilige opvangplaats bestaan. Om herhaling te voorkomen wijzen jongeren op het belang van communicatie en luisteren naar wat de jongere te zeggen heeft.

5. BESPREKING VANUIT DE VORIGE HOOFDSTUKKEN

De bedoeling van de gesprekken met 27 weglopers was te peilen naar de leefwereld, de beleving en de gedragingen van jongeren die weglopen van huis of van de instelling waar ze verblijven. Naast het in kaart brengen van deze gegevens wilden we tevens nagaan welke de motieven van deze jongeren zijn om weg te lopen, wilden we hun ervaringen, hun behoeften en noden aan hulpverlening tijdens de weglouperperiode in kaart brengen. Na enkele verduidelijkingen omtrent de manier waarop weglopers werden gecontacteerd en welke topics werden bevraagd, gaven we in dit hoofdstuk een algemene beschrijving van de bevindingen met, waar relevant, verwijzingen naar verschillen tussen diverse subgroepen.

Bevestigen onze gesprekken met weglopers het beeld dat in voorgaande delen van dit rapport werd geschetst of worden bepaalde bevindingen tegengesproken? Welke nieuwe informatie geven deze jongeren ons? In dit onderdeel vullen we het reeds opgebouwde beeld over de wegloper verder aan met behulp van gegevens uit eerste hand, namelijk van de weglopers zelf.

5.1. Bevestiging en aanvulling

Wat weglopers vertellen over zichzelf, over de omstandigheden waarin ze leven, over hun motieven om weg te lopen en over hun ervaringen tijdens het weglopen vormt in grote lijnen een bevestiging en verdere illustratie van het eerder vastgestelde. We kunnen hier dan ook kort zijn.

Oorzaken en leefomstandigheden

- Gezinsproblemen zijn de belangrijkste redenen voor jongeren om weg te lopen. Onder de noemer gezinsproblemen noemen weglopers gezinsconflicten, overdreven streng toezicht en mishandeling. Voor weglopers die een instellingssituatie ontvluchten, vormen conflicten in de instelling de belangrijkste beweegredenen. De gezinssituatie van vele weglopers is eerder complex te noemen, en dit ten gevolge van echtscheiding en wedersamenstelling van het gezin. Ze groeien doorgaans op in grote gezinnen. Verder is werkloosheid onder de ouders in belangrijke mate vertegenwoordigd bij deze jongeren. Tenslotte vinden weglopers over het algemeen dat hun ouders weinig aandacht aan hen schenken; over het uitgeoefende toezicht zijn de meningen meer verdeeld: de ene groep ervaart zeer weinig toezicht op zijn doen en laten, de andere groep ervaart juist te veel toezicht.

HOOFDSTUK 4. GESPREKKEN MET WEGLOPERS

- Ook inzake persoonlijke problemen bevestigen de interviews eerdere bevindingen. Eenderde van de jongeren waarmee we een gesprek hadden, heeft één of meerdere zelfmoordpogingen achter de rug. De meesten hebben één of meerdere keren aan zelfmoord gedacht en meer dan de helft voelt zich niet goed in zijn vel. Verder vinden we dat de houding van deze jongeren ten aanzien van de toekomst eerder terughoudend is: de meeste jongeren stellen zich afwachtend op en kunnen niet goed kiezen tussen een optimistische of pessimistische kijk op hun toekomst. Bij de beschrijving van het karakter valt op dat de meeste jongeren zichzelf handig in sociale contacten vinden, solidair, trouw, verantwoordelijk en onafhankelijk. Slechts weinigen zeggen van zichzelf dat ze vrolijk zijn, zich goed voelen in hun vel of levenslustig zijn.
- Dat weglopers minder goed functioneren op school wordt geïllustreerd doorheen de gesprekken met deze jongeren. Vele weglopers beginnen aan het algemeen vormend onderwijs om vervolgens stelselmatig 'af te zakken' naar het beroepsonderwijs. Van de 27 bevroagde weglopers volgen er 20 beroepsonderwijs, vijf technisch onderwijs en twee algemeen vormend onderwijs. Veel weglopers behalen lage cijfers, leveren weinig inspanningen voor hun studie en blijven één of meerdere keren zitten. Hun negatieve band met de school blijkt onder meer uit het meermaals veranderen van school en spijbelen. De oorzaken van de vele schoolveranderingen moeten vaak gezocht worden in conflicten op school. Dat blijkt uit het grote aantal uitsluitingen en schorsingen. Weglopers hebben dikwijls problematische relaties met leerkrachten. Alle jongeren waarmee we een gesprek hadden, zeggen zich soms tot vaak lastig te gedragen in de klas. Ook hun relaties met medeleerlingen laten te wensen over: weglopers nemen op school en in de klas vaak een geïsoleerde positie in en hebben relatief veel conflicten met medeleerlingen. Al met al hebben deze jongeren het niet erg naar hun zin op school en zien ze veelal het nut van de school niet in. Meestal vormen problemen op school niet de enige reden om weg te lopen, maar kunnen ze worden beschouwd als een voortzetting van de problemen thuis.
- In de gesprekken merken we het wantrouwen van weglopers op ten aanzien van leeftijdgenoten. Toch hebben de meeste jongeren twee à drie vrienden die ze vertrouwen en die ze meermaals per week tot dagelijks zien. Veel jongeren vinden bovendien van zichzelf dat ze gemakkelijk vrienden maken en met uitzondering van twee jongeren hebben ze allemaal al meerdere liefdesrelaties achter de rug. Slechts weinig weglopers nemen deel aan het verenigingsleven.

Kenmerken van de wegloopsituatie en ervaringen tijdens de weglooperperiode

- Een aanzienlijk deel van de bevroagde jongeren liep meermaals weg.

- Over de eerste, laatste en langste weglooperperiodes heen lopen de meeste weglopers alleen weg. Toch stellen we verschillen vast tussen deze drie soorten weglooperperiodes. Bij hun eerste keer lopen 20 van de 27 jongeren alleen weg, bij hun langste weglooperperiode lopen evenveel jongeren alleen of met iemand anders weg, bij hun laatste keer loopt tweederden alleen weg. Als jongeren weglopen met iemand anders is dat een vriend of vriendin (uit de instelling) of een lief.
- De meeste weglopers waarmee we spraken beperkten hun eerste en laatste weglooperperiode tot enkele dagen; de duur van de langste weglooperperiode bedroeg gemiddeld 10 à 14 dagen.
- Ook qua bestemming bevestigen de interviews eerdere bevindingen: de meesten konden terecht bij vrienden, enkelen bij familieleden en kennissen. Enkele jongeren brachten één of meerdere nachten door op straat.
- Slechts enkele jongeren zochten contact met hulpverlening en dit was dan op aanraden van kennissen, want zelf waren ze niet op de hoogte van het bestaande hulpverleningsaanbod. De meeste jongeren geven aan geen nood aan hulp te hebben gehad tijdens het weglopen. Degenen die wel hulp wilden (voor voedsel, kledij, onderdak, begrip), verwachtten deze van vrienden en andere bekenden. De weinige weglopers die contact namen met een hulpverlenende instantie waren tevreden over de hulp die ze kregen, maar waren zich tegelijkertijd bewust van de onmacht van deze hulpverleners om de problematische situatie ten gronde te veranderen.
- Bijna alle jongeren waarmee we spraken keerden terug naar de situatie die ze ontvluchtten, waarvan de helft vrijwillig. Kort na de afloop waren de meeste jongeren tevreden over de gang van zaken, maar op langere termijn blijkt er nauwelijks verandering op te treden in de situatie. Vaak worden na terugkeer van de wegloper de problemen niet echt uitgepraat. Ze blijven in dat geval tenminste op de achtergrond aanwezig. De grote meerderheid van de jongeren waarmee we een gesprek hadden, zegt dat er na het weglopen niets gebeurde aan de eigenlijke oorzaken. Dat verklaart mogelijk voor een stuk dat een aantal weglopers herhaaldelijk wegloopt.
- Literatuuronderzoek leert dat het weglopen voor sommige weglopers positieve kanten heeft. Dat wordt bevestigd door de jongeren waarmee we spraken: heel wat weglopers vermeldden de opluchting even verlost te zijn van de druk uitgaande van strenge ouders, enkele weglopers wezen op de tijd die ze kregen om na te denken.
- De weglooperperiode kan ook de nodige problemen met zich meebrengen: heel wat van de jongeren die we spraken, vermeldden dat ze zich eenzaam voelden tijdens de weglooperperiode, enkelen leden honger, waren regelmatig bang en sommigen stonden bloot aan allerlei risico's zoals onder de blote hemel slapen, risicovol druggebruik en fysiek geweld.
- Uit onze gesprekken met weglopers blijkt dat voor de meerderheid van de jongeren, namelijk voor degenen die hooguit één nacht wegbleven,

overleven geen probleem was. Deze jongeren vonden de vraag ofwel niet relevant of zeiden dat ze genoeg hadden aan het geld of het voedsel dat ze van thuis uit hadden meegenomen of dat ze kregen van vrienden of familieleden. Voor de weglopers die twee nachten of langer wegbleven, werd de situatie complexer: enkelen overleefden door te stelen en/of door drugs te verkopen (voor de persoon waarbij ze verbleven). Deze bevindingen bevestigen voorgaande onderzoeksresultaten.

- De riskante overlevingsstrategieën waartoe sommige weglopers zich wendden om hun weglooperperiode door te komen, overschrijden soms de grens van het toelaatbare en kunnen als delinquent gedrag worden omschreven. De diepte-interviews met weglopers bevestigen eerdere bevindingen hieromtrent. De meeste van de 27 jongeren waarmee we praatten, hadden in het verleden wel eens verboden drugs gebruikt en hadden zich ook al eens schuldig gemaakt aan zwartrijden, stelen en vandalisme. Andere feiten, namelijk slagen met verwondingen, verboden wapendracht en drugverkoop, komen in mindere mate voor. De weglopers die wel eens een delict pleegden, deden dat al voor het weglopen. Bij enkele jongeren nam het delinquente gedrag wel toe tijdens een weglooperperiode en enkele jongeren experimenteerden voor het eerst met harddrugs tijdens een weglooperperiode.
- In de literatuur vonden we ook aanwijzingen dat weglopers, meer dan andere jongeren, risico lopen om slachtoffer te worden van delinquent gedrag, zoals seksuele aanranding, diefstal en geweld²⁹. In onze gesprekken met weglopers vonden we hiervoor ondersteuning: 19 van de 27 jongeren vertelden dat ze in het verleden slachtoffer werden van diefstal, beroving, geweld of bedreiging. Enkele meisjes maakten melding van seksueel misbruik: op jongere leeftijd, tijdens het weglopen of net voor het weglopen (als beweegreden om weg te vluchten). Geweld thuis (door ouders of stiefouders) fungeert als directe aanleiding om te vluchten bij enkele jongeren.

5.2. Nieuwe gegevens

De gesprekken met weglopers leveren ons bijkomende informatie over het instellings- en hulpverleningsverleden van de weglopers en over hun visie op preventie van weglopen.

- Van de 27 jongeren waarmee we een gesprek hadden, werden er zeven nog nooit in een instelling geplaatst. 20 jongeren verbleven of verblijven nog in een instelling. De meeste jongeren die in een instelling verbleven, zijn negatief over hun belevingen daar en wilden er zo snel mogelijk weg.

²⁹ Het betreft hier het slachtofferschap zowel 'tijdens' als 'buiten' de weglooperperiode.

De overgrote meerderheid van deze jongeren liep ook effectief weg uit de instelling. Met uitzondering van één jongere, liepen alle bevroagde weglopers voordat ze de instelling ontvluchtten ook al eens weg uit het gezin. Het weglopen kent bij deze jongeren vermoedelijk zijn oorsprong in het gezin en wordt verder gezet na de plaatsing in een instelling.

- Een andere opmerkelijke vaststelling is dat alle jongeren die we bevroegen, in het verleden reeds in contact kwamen met psychologische of psychiatrische hulpverlening. Over deze contacten zijn de meeste jongeren negatief. Meermaals benadrukken ze de onmacht van de hulpverleners om een problematische situatie ten gronde te veranderen.
- In onze gesprekken met weglopers vroegen we hen wat ze zelf dachten over preventie van weglopen en over hulpverlening aan weglopers en hun omgeving. Volgens de jongeren zelf kan weglopen enkel worden voorkomen door vroegtijdig in te grijpen in gezinsproblemen, voordat deze escaleren. Vele jongeren laten zich sterk kritisch uit over de capaciteiten van hun ouders om voor kinderen te zorgen. Zij suggereren dan ook de nood aan hulp bij de ontwikkeling van essentiële oudervaardigheden. Voor jongeren die toch beslissen om weg te lopen moet een veilige opvangplaats bestaan waar ze onmiddellijk terecht kunnen voor onderdak en waar wordt nagedacht over meer definitieve oplossingen. Bij dit alles benadrukken jongeren de noodzaak om te communiceren en te luisteren naar wat de jongere zelf te zeggen heeft. Om herhaling van weglopen te voorkomen, moeten bovendien de oorzaken van het weglopen worden aangepakt, zodat niet alles bij het oude blijft.

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

1. INLEIDING

Bovenstaande onderzoeksresultaten geven aan dat maar weinig weglopers zich bij hulpverleningsinstellingen melden: ongeveer één op tien gezinsweglopers en één op vijf tehuisweglopers. Toch denken we dat hulpverlening juist een belangrijke ondersteunende en begeleidende rol kan spelen bij de aanpak van dergelijke crisissituaties. In dit hoofdstuk willen we dan ook een antwoord geven op volgende vragen:

- Bij welke hulpverlenende instanties gaan ze wel aankloppen (punt 2.)?
- Welke andere diensten doen een aanbod aan weglopers en hun omgeving (punt 3.)?
- Waarom doen weglopers zo weinig beroep op hulpverlening (punt 4.)?

2. HULPVERLENINGSORGANISATIES DIE DOOR WEGLOPERS WORDEN GECONTACTEERD

Om een zicht te krijgen op de voorzieningen die door weglopers worden gecontacteerd, gingen wij als volgt te werk. Eerst spraken wij met deskundigen uit de hulpverleningswereld in Vlaanderen en Wallonië³⁰. Van hen vernamen wij welke voorzieningen daadwerkelijk hulp en ondersteuning verlenen aan weglopers. Vervolgens werden de relevante hulpverleningsorganisaties schriftelijk en/of telefonisch bevraagd en werden jaarverslagen en andere relevante documenten over de werking van de voorzieningen geanalyseerd.

30 Voor Nederlandstalig België was dat Kris Stas, stafmedewerkster) van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk; voor Franstalig België was dat Isabelle Ravier, dr. in de criminologie en verbonden aan het département de criminologie et de droit pénal (in het kader van een PAI 'human rights of children') du faculté de droit van de Université Catholique de Louvain, waar zij actief is op volgende onderzoeksdomeinen: délinquance juvénile, placement d'enfants et relations familiales en protection de la jeunesse.

De bevraging leverde maar een geringe respons op, waardoor de hieronder beschreven resultaten niet mogen veralgemeend worden. We maken een onderscheid tussen Nederlandstalig en Franstalig België omdat het hulpverleningsnetwerk in beide landsgedeelten zowel naar aard als spreiding verschillend is.

2.1. Nederlandstalig België

Minderjarigen brengen een groot gedeelte van hun tijd door in de school. Zij die denken aan weglopen of weggelopen zijn, zoeken dan ook in eerste instantie hulp in de school. Heel wat jongeren hebben een goede relatie met één of meerdere leerkrachten. Dat kan een zogenaamde groene of vertrouwensleerkracht zijn, de klastitularis of een godsdienstleerkracht. Het is deze leerkracht die vaak als eerste een signaal opvangt van de problemen die een minderjarige ertoe kunnen aanzetten weg te lopen.

Sterk betrokken bij de scholen, vaak zelfs gelokaliseerd in de nabije omgeving van de school, zijn de CLB's of de Centra voor Leerlingenbegeleiding. Een CLB is een dienst waarop leerlingen, ouders, leerkrachten en schooldirecties beroep kunnen doen voor informatie, hulp en begeleiding. Verschillende vakmensen werken samen in een (multidisciplinair) team om het welbevinden van leerlingen te bevorderen doorheen hun schoolloopbaan. Een CLB kan leerlingen op vier domeinen begeleiden: (1) het leren en studeren, (2) de schoolloopbaan, (3) de preventieve gezondheidszorg en (4) de sociaal-emotionele ontwikkeling. Afhankelijk van de relatie van de betreffende jongere met het CLB en afhankelijk van de werking die het CLB uitbouwt in de school, zal een jongere voor, tijdens of na het weglopen al dan niet contact zoeken met een medewerker van het CLB.

Alle 75 bestaande CLB's in Vlaanderen en Brussel werden gecontacteerd en gevraagd naar hun contacten met weglopers. Achttien CLB's reageerden op onze bevraging. Tabel 40 geeft een overzicht van het aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een CLB.

Tabel 40: Aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een CLB

Aantal CLB's	Aantal weglopers
4	0
7	1 – 5
4	5 – 10
2	10
1	> 10

Vier van de bevroegde CLB's hebben geen contact met weglopers; bij een ander CLB komen meer dan tien weglopers jaarlijks aankloppen en de overige CLB's bereiken jaarlijks tussen één en tien weglopers.

Weglopers vragen in een CLB advies, psychosociale begeleiding, bemiddeling tussen de betrokken partijen en steun in crisissituaties. De moeilijkheid om binnen de grenzen van het wettelijk toelaatbare te blijven, wordt benadrukt. Jongeren willen immers vaak niet dat hun ouders op de hoogte worden gebracht. Ook wordt het gebrek aan mogelijkheden tot crisisopvang betreurd. In het kader van de weglooppromblematiek werken CLB's samen met de jeugddienst van de lokale politie, het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, de Jongerenadviescentra, de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, de OCMW's, de Crisisopvangcentra en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Maar de moeilijkheid bij die samenwerking is de vereiste dat zowel de ouders als de jongere instemmen met de begeleiding.

Buiten de school, maar nog steeds zeer laagdrempelig voor jongeren, is de Kinder- en Jongerentelefoon (KJT). De KJT wil een lijn zijn voor kinderen en jongeren die een probleem willen bespreken, over een bepaald onderwerp informatie willen, die een gesprek willen voeren over hun belevingen of die een mening willen vertellen. Via de gesprekken wordt getracht de zelfredzaamheid en het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren te stimuleren. Er worden dan ook geen pasklare oplossingen of antwoorden gegeven, maar samen met de beller wordt gezocht bij wie hij of zij in zijn nabije omgeving terecht zou kunnen. Soms wordt doorverwezen naar andere hulpverlenende voorzieningen in de omgeving van beller. Afhankelijk van de aard van het probleem kan het dan gaan om een Jongerenadviescentrum, een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, enz. Door de systematische bekendmaking via scholen en de medewerking die ze hierbij krijgen van de CLB's, is de KJT vrij goed bekend bij het doelpubliek.

We stuurden een schriftelijke bevraging naar de KJT. De antwoorden die we ontvingen, werden vervolgens in een telefoongesprek uitgeklaard en aangevuld. De KJT krijgt jaarlijks met ongeveer 75 weglopers te maken: 60 jongeren nemen contact via de telefoon; 15 via e-mail. Van deze jongeren zijn 75 % tussen 12 en 18 jaar, 20 % is jonger dan 12 jaar en 5 % is 19 jaar of ouder. Tweederden van deze weglopers zijn meisjes, eenderde zijn jongens. Weglopers bellen naar de KJT om een luisterend oor te vinden, ze willen hun noodkreet kwijt en vragen om advies en informatie. Samen met de jongere wordt dan gezocht naar mogelijke oplossingen en eventueel wordt doorverwezen naar lokale crisisopvang, hulpverlening of begeleiding.

De Kinderrechtswinkel (in Brugge en Gent) wil de behoefte van minderjarigen aan kennis over hun rechten en plichten zo goed mogelijk invullen. Volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- minderjarigen krijgen juridisch advies over hun concrete rechtspositie;
- minderjarigen zijn voldoende geïnformeerd over kinderrechten;

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

- minderjarigen genieten efficiënte rechtsbijstand in alle procedures waarbij ze betrokken zijn;
- de samenleving respecteert de rechten van minderjarigen.

De doelgroep van de Kinderrechtswinkel wordt gevormd door kinderen, jongeren, volwassenen, diensten en organisaties. Voor kinderen en jongeren is het niet altijd evident om een dienst zoals de Kinderrechtswinkel te contacteren, ook al is de dienstverlening gratis en wordt de anonimiteit van de cliënt gegarandeerd. Door ook toegankelijk te zijn voor intermediairen vergroot de Kinderrechtswinkel indirect haar bereik. De doelstellingen van de Kinderrechtswinkel worden gerealiseerd door individuele info- en adviesverlening, collectieve informatieverstrekking, effectieve rechtsbijstand en maatschappelijke actie.

We probeerden de kinderrechtswinkels in Brugge en Gent meermaals schriftelijk en telefonisch te contacteren, maar kregen geen respons op de gestelde vragen.

De grootste groep weglopers situeert zich tussen de leeftijden van 14-17 jaar. In deze leeftijdsgroep spelen peers een zeer belangrijke rol. De peergroup kan de jongere in moeilijke tijden steunen, sommige peers vormen een rolmodel dat anderen absoluut willen volgen en peers hebben een niet te onderschatten invloed op elkaars gedrag, in welke richting dan ook. Op dit principe is het initiatief van de jeugdadviseurs gestoeld. In het project jeugdadviseurs geven de Jongerenadviescentra jongeren tussen 15 en 19 jaar een korte training zodat ze vrienden met problemen beter kunnen ondersteunen en indien nodig bij professionele hulpverlening introduceren. Momenteel zijn meer dan 1000 jongeren in Vlaanderen opgeleid tot jeugdadviseur en werken een vijftiental Jongerenadviescentra mee aan het project. Een groot voordeel van de methodiek 'jeugdadviseurs' is dat de interactie plaatsvindt in natuurlijke situaties: in het café, in het jeugdhuis, op straat, tijdens de schoolpauze. Dit maakt van de jeugdadviseur een preventiewerker aan de basis: hij of zij reageert voordat een probleem escaleert. Jeugdadviseurs kennen het hulpverleningsaanbod en kunnen hun vrienden hierover informeren. Als schakelfiguur spelen ze een belangrijke rol in het verlagen van de drempel van de jeugdhulpverlening. We beschikken niet over cijfers omtrent het aantal weglopers dat bereikt wordt via de jeugdadviseurs. Voor de contacten van weglopers met Jongerenadviescentra: zie verder.

Sinds enkele jaren zijn verschillende hulpverleningsdiensten uit een zelfde regio zich gaan organiseren in een groter geheel: het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk of CAW. De diensten die deel uitmaken van een CAW richten zich tot een bepaalde groep mensen: volwassenen, slachtoffers, thuislozen, jongeren. Weglopers kunnen terecht in heel wat activiteitencentra van het algemeen welzijnswerk: de Opvangcentra voor Jongeren (OCJ's), de Jongerenadviescentra (JAC's), het Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW) en de Crisis-

opvangcentra (COC's). Eigen aan alle afdelingen van het algemeen welzijnswerk is dat de geboden hulp vertrekt vanuit de hulpvraag zoals die door de jongere zelf wordt geformuleerd (Stas, 2001). Het jongerenperspectief staat centraal. Over de genoemde werkvormen heen wordt een continuüm aan functies opgenomen. Naast een jongerengericht onthaal is er plaats voor informatieverstrekking, crisishulpverlening, partiële of integrale ambulante begeleiding, gedifferentieerde residentiële hulpverlening en nazorg. We staan stil bij die werkvormen binnen het algemeen welzijnswerk die het dichtst bij de jongeren staan, bij hen het meest bekend zijn en door hen opgezocht worden. Het betreft de JAC's en de Jongereninformatiepunten. De COC's komen later aan bod omdat jongeren er niet vaak spontaan beroep op doen. De OCJ's en het BZW laten we achterwege omdat deze zich richten tot jongeren vanaf 18 jaar, terwijl wij weglopers definieerden als minderjarig.

Zoals we reeds aangaven, maken de Jongerenadviescentra (JAC) deel uit van het algemeen welzijnswerk. Vlaanderen en Brussel tellen 27 CAW's en 36 JAC's. In een JAC kunnen jongeren terecht met alle vragen en problemen die hen aanbelangen. Deze kunnen gaan over vrijetijdsbesteding, vakantie, studentenarbeid, alleen gaan wonen, seksualiteit, relaties, problemen met ouders, problemen op school. In een JAC kunnen jongeren anoniem terecht, telefonisch of schriftelijk. Als meer gespecialiseerde hulpverlening aangewezen is, dan zal de JAC-medewerker met de betreffende jongere zoeken naar de meest geschikte hulp.

Alle 36 JAC's werden telefonisch gecontacteerd en daarnaast ook schriftelijk bevestigd. Van 18 JAC's kregen we schriftelijk respons. Tabel 41 geeft een overzicht van het aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een JAC.

Tabel 41: Aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met een JAC

Aantal JAC's	Aantal weglopers
2	0
9	5
6	10
1	30

Twee JAC's antwoordden dat nog geen enkele wegloper hen contacteerde en één JAC wordt jaarlijks door een dertigtal weglopers gecontacteerd. De overige JAC's bereiken jaarlijks vijf à tien weglopers.

Naast jongeren die effectief zijn weggelopen, blijken JAC's meer gecontacteerd te worden door jongeren die de intentie hebben om weg te lopen van huis en die zich komen informeren over hun mogelijkheden. Het effectieve weglopen van de jongere kan dan vaak worden voorkomen, eventueel door een bemiddeling tussen ouders en jongere. Over de vragen waarmee deze jongeren zitten, zijn de bevestigde JAC's het onderling eens: jongeren

willen in eerste instantie advies en informatie over hun rechten en plichten, over hun mogelijkheden qua verblijfplaats en over de werkwijze van politie en justitie wanneer hun weglopen wordt aangegeven. Daarnaast willen jongeren dat het JAC bemiddelt tussen henzelf en hun ouders, om op deze manier eventueel te komen tot een aanpak van de onderliggende oorzaken van het weglopen. Ten derde, maar zeker niet minder belangrijk, willen jongeren dat het JAC onderdak voor hen zoekt. De JAC's geven zelf geen onderdak of financiële steun, maar wel informatie en advies bij het maken van een keuze, begeleiding, bemiddeling en doorverwijzing.

JAC's verwijzen weglopers door naar verschillende instanties, afhankelijk van de problematiek die zich stelt. Gezocht wordt naar de meest geschikte oplossing voor de jongere zelf. De meeste JAC's geven dan ook meerdere mogelijkheden van doorverwijzing aan. We splitsen ze hierna op. Van de bevroegde JAC's zeggen er negen soms door te verwijzen naar een Crisisopvangcentrum. Tien JAC's proberen ook wel eens in samenwerking met een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg tot een oplossing te komen voor de minderjarige wegloper. Twee JAC's werken samen met de jeugddienst van de politie. Twee JAC's trachten, na bemiddeling, te bekomen dat de jongere tijdelijk onderdak krijgt bij een vertrouwenspersoon. Twee JAC's zeggen ook wel eens door te verwijzen naar een Vertrouwenscentrum voor Kindermishandeling, naar een ziekenhuis of een OCMW. Een ander JAC zegt wel eens door te verwijzen naar de Kinder- en Jongerentelefoon voor die momenten waarop dringend stoom moet worden afgeblazen en het JAC gesloten is.

In JAC's vind je ook een Jongereninformatiepunt(JIP)-hoekje terug. Daarnaast kunnen JIP's ook verbonden zijn aan Stedelijke en Vlaamse Jeugddiensten. In een JIP krijgen jongeren informatie die objectief, actueel, betrouwbaar en toegankelijk beoogt te zijn. De informatie is zoveel mogelijk aangepast aan de behoeften en interesses van jongeren. De bedoeling is de informatie op zo een manier te geven dat ze de jongeren niet afhankelijk, maar juist zelfstandiger maakt. In een JIP kunnen jongeren informatie vinden over gezondheid, sport, toerisme, cultuur, vorming, media, onderwijs, seksualiteit, participatie, wonen, relaties. Concreet kunnen jongeren er terecht met vragen zoals: hoe kan ik mijn rijbewijs halen, met welke wetten moeten we rekening houden als we een fuif willen organiseren, ik heb voortdurend ruzie met mijn ouders, ik ben bang dat mijn vriendin aan de cocaïne zit, waar kan ik terecht.

Vlaanderen telt een 90-tal JIP's. Deze werden schriftelijk gecontacteerd. Van 18 JIP's kregen we respons. Gevraagd naar het aantal weglopers dat jaarlijks contact zoekt met hun dienst, antwoorden 11 JIP's dat geen enkele wegloper contact zocht. Zeven JIP's kregen één à twee weglopers over de vloer.

Weglopers die aankloppen bij een JIP doen dat om advies en informatie te vragen over hun rechten, over mogelijkheden van opvang, over problemen die kunnen opduiken bij het weglopen. Vaak wil de jongere ook gewoon zijn

verhaal doen en vindt hij in het JIP een luisterend oor. Vragen naar onderdak en naar bemiddeling met de ouders worden niet door de JIP's opgenomen. In die situaties wordt doorverwezen. Ook bij de JIP's is de doorverwijzing afhankelijk van de problematiek die zich stelt en geven de JIP's meerdere mogelijkheden van doorverwijzing aan. De meeste JIP's (namelijk 12) verwijzen weglopers door naar een JAC; vier JIP's verwijzen naar een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg; vier naar het OCMW; twee naar de politie en twee naar een Crisisopvangcentrum.

Naast de JAC's en de JIP's onderscheiden we binnen het algemeen welzijnswerk nog de Crisisopvangcentra (COC's) waar weglopers 24 uren op 24 uren terecht kunnen. Afhankelijk van en aangepast aan de hulpvraag volgt een kortdurende psychosociale hulpverlening. Gedurende zeven à tien dagen kan de minderjarige tot rust komen en worden intensieve gesprekken gevoerd met de jongere en zijn omgeving. Met deze crisishulpverlening wil men de crisis deblokken. Indien verdere begeleiding daarna wenselijk is, wordt de jongere met zijn hulpvraag partiel of integraal doorverwezen (Debruyn, Stas en Van Menxel, 2000; Serrien en Rahoens, 1999).

Uit een telefonische bevraging van vijf crisisopvangcentra³¹ is gebleken dat jongeren zelden spontaan aankloppen bij deze diensten. Meestal worden ze doorverwezen door, bijvoorbeeld, een JAC-medewerker. Een enkele keer gebeurt het toch eens dat jongeren die reeds in contact kwamen met één van deze diensten, op een later moment rechtstreeks opnieuw contact zoeken.

Een andere zeer laagdrempelige vorm van hulpverlening is het Straathoekwerk. Toch zal een wegloper in de regel niet zelf aankloppen bij het Straathoekwerk. Kenmerkend voor deze vorm van hulpverlening is namelijk dat de straathoekwerker de doelgroep in zijn milieu opzoekt (vindplaatsgericht werken) met de bedoeling preventief te werken en te streven naar een verbetering van zijn situatie. De straathoekwerker verlaat dus zijn kantoor en werkt daar waar zijn cliënten vertoeven: de straat, het station, de cafés. De bedoeling is de drempel tussen de doelgroep of individuele cliënt en het welzijnsaanbod maximaal te verlagen. Op deze wijze wil men bepaalde doelgroepen bereiken die anders niet of nauwelijks worden bereikt, zoals bijvoorbeeld gemarginaliseerde drugsverslaafden, zwervende jongeren, prostituees. Het betreft dus telkens mensen of groepen die zich in een kwetsbare positie bevinden of er dreigen in terecht te komen. Kenmerkend is dat de relatie tussen deze mensen en maatschappelijke voorzieningen geschaad, gebroken of onbestaand is.

We contacteerden de koepel van het Straathoekwerk tot driemaal toe telefonisch met het verzoek onze schriftelijke bevraging te verspreiden over de

31 Crisisopvang voor Minderjarigen Aalst, Crisishulp Antwerpen, Crisisopvang voor Minderjarigen Brugge, Crisisopvangcentrum Kortrijk en Crisisopvangcentrum Mechelen

diverse projecten van Straathoekwerk. Van één project kregen we antwoord. Gevraagd naar het aantal weglopers waarmee de straathoekwerking wordt geconfronteerd, antwoordt deze dienst dat ze ongeveer tien weglopers per jaar bereiken. Deze jongeren vragen advies, onderdak, geld en bemiddeling tussen henzelf en hun ouders of de jeugdrechter. Het Straathoekwerk kan ingaan op de vraag naar advies en bemiddeling, maar verschaft geen geld of onderdak. In samenspraak met de jongere kan deze laatste worden doorverwezen naar een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, naar de Jeugdrechtbank en naar diverse hulpverlenende organisaties zoals Crisisopvangcentra, Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg.

2.2. Franstalig België

De eerste signalen die jongeren uitzenden, zijn ook hier gericht tot mensen in de naaste omgeving van de jongere. De school speelt daarbij een belangrijke rol, met in het bijzonder leerkrachten die een vertrouwenspersoon kunnen zijn voor leerlingen. Naast de school nemen ook familie, vrienden en kennissen een niet te onderschatten plaats in. Zij zijn vaak de eerste personen waar jongeren komen aankloppen voor onderdak en andere materiële en/of emotionele steun.

Blijkbaar spreken weglopers in eerste instantie hun informele, sociale netwerk aan en doen ze slechts beperkt beroep op officiële hulpverleningsinstanties. Dat zou in Franstalig België meer dan in Vlaanderen het geval zijn omdat daar -aldus de hulpverleners- de mogelijkheden binnen het officiële hulpverleningscircuit beperkter zijn voor weglopers.

Kijken we naar dit officiële circuit van hulpverlenende organisaties, dan treffen we toch enige verschillen aan tussen beide landsgedeelten. De Centres Psycho-Médicaux-Sociaux (Centres PMS) staan, als tegenhangers van de Centra voor Leerlingenbegeleiding, in theorie wel open voor jongeren die eraan denken hun situatie te ontvluchten of die dat reeds gedaan hebben. In de praktijk echter, blijft hun werking sterk gericht op de begeleiding van de studieloopbaan van de leerlingen (met de gekende testen en adviezen voor studiekeuze) en leggen zij minder de nadruk op de socio-emotionele begeleiding van deze jongeren. Het gevolg is dat leerlingen niet gemakkelijk zelf aankloppen bij deze Centres PMS. Dat neemt niet weg dat in enkele individuele gevallen wel sprake is van een vertrouwensrelatie tussen een PMS-medewerker en een leerling, waardoor deze laatste bij persoonlijke problemen beroep doet op het Centre PMS.

Vergelijkbaar met de Kinder- en Jongerentelefoon in Nederlandstalig België, bestaat in Franstalig België de telefoonlijn 103 van Ecoute-Enfants. Deze lijn

is 24 op 24 uren open, gratis en anoniem. Elke jongere kan er bellen voor informatie en kan er zijn problemen kwijt. De aanvankelijke bedoeling van deze lijn was een meldpunt te zijn voor diverse vormen van kindermishandeling en -misbruik. Geleidelijk aan echter, is de doelgroep verbreed tot elk kind en elke jongere die op zoek is naar psychosociale hulp voor eender welk probleem waar hij mee worstelt.

Ecoute-Enfants werd schriftelijk bevestigd en telefonisch gecontacteerd voor verdere informatie. Jaarlijks worden ongeveer 130 000 gesprekken geregistreerd; 76 % van de bellers zijn jongeren tussen 13 en 15 jaar, 13 % zijn jonger dan 13 jaar, 7 % zijn tussen 15 en 18 jaar en 4 % is ouder dan 18 jaar. Familiale relaties vormen in 41 % van de gesprekken de reden om te bellen; 1 % (of ongeveer 1300 oproepen) van de gesprekken betreft weglopers. Het gaat dan om jongeren die effectief zijn weggelopen en die voornamelijk informatie wensen over hun rechten en plichten ten aanzien van hun ouders en over de mogelijkheden van opvang. Verder verlangen deze jongeren vooral dat iemand begrip opbrengt voor de situatie waarin ze verkeren. Ook ouders van (potentiële) weglopers bellen af en toe voor informatie, advies en steun. Aangezien via Ecoute-Enfants enkel telefonisch contact mogelijk is, is doorverwijzing naar diverse lokale hulpverleningsinstanties een belangrijk onderdeel van de werking.

Nog steeds zeer laagdrempelig voor jongeren zijn de Services d'Aide en Milieu Ouvert (AMO). In tegenstelling tot de andere voorzieningen binnen de Aide à la Jeunesse, werken AMO's enkel op vraag van de jongere zelf, zijn ouders of andere verwanten en dus niet op mandaat van de jeugdrechter. Deze diensten werken zowel collectief (door middel van activiteiten voor jongeren in de wijk) als individueel (door middel van individuele gesprekken). De bedoeling is preventief hulp te bieden in het thuismilieu en in samenwerking met het sociale netwerk van de jongere. Enkele AMO's voorzien in crisisopvang van minderjarige weglopers, maar dat is eerder uitzondering dan regel. Hun beperkte bereikbaarheid enkel tijdens de kantooruren wordt vaak belemmerend ervaren.

Binnen deze AMO's verdienen de Services Droits des Jeunes een bijzondere vermelding omdat zij op individuele basis informatie en hulp verlenen aan jongeren en zeer laagdrempelig zijn, dat wil zeggen opgezocht worden door jongeren zelf. Zij bieden geen crisisopvang.

Van de 22 AMO's die we contacteerden, kregen we vijf schriftelijke reacties. Vier AMO's zeggen jaarlijks een vijftal weglopers te zien en één AMO zegt door geen enkele wegloper gecontacteerd te zijn. De vijf benadrukken dat deze jongeren eerder hulp zoeken in hun onmiddellijke omgeving. Ook stellen ze dat ze meer te maken krijgen met jongeren die in een crisissituatie verkeren en denken aan weglopen. Dit kan dan meestal worden voorkomen na een bemiddeling tussen de jongere en zijn ouders. Weglopers of jongeren die denken aan weglopen willen voornamelijk dat de AMO hen op de hoogte brengt van hun rechten en dat het informatie geeft over mogelijkheden

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

van opvang en onderdak. AMO's die in contact komen met weglopers verwijzen, indien mogelijk, niet door; de jongere blijft onder begeleiding binnen de eigen dienst. Wanneer toch meer aangepaste hulpverlening noodzakelijk blijkt, wordt meestal doorverwezen naar een andere dienst binnen de Aide à la Jeunesse (zie punt 3.).

Tot slot vermelden we nog twee hulpverlenende instanties die open staan voor jonge weglopers, maar die om diverse redenen in de praktijk slechts zelden worden gecontacteerd door jongeren met een hulpvraag.

De Projets Educateurs de Rue hanteren gelijkaardige principes als het Straathoekwerk in Nederlandstalig België en geven advies en psychosociale hulpverlening, maar zijn afhankelijk van ofwel (1) de Aide à la Jeunesse en werken dan binnen de Projets Pédagogiques Particuliers (PPP) ofwel van (2) les Contrats de Sécurité et de Prévention (ministerie Binnenlandse Zaken). De PPP's krijgen de mogelijkheid om jongeren te bereiken op manieren die in het gewone hulpverleningscircuit niet geboden kunnen worden (zoals bijvoorbeeld de jongeren gaan opzoeken in hun eigen milieu). Toch bereiken zij weinig weggelopen jongeren omdat de connectie met de Aide à la Jeunesse blijft bestaan. De Projets Educateurs de Rue die afhangen van de Preventie- en Veiligheidscontracten trekken ook zelden weglopers aan omdat deze projecten zich tot doel stellen de criminaliteit tegen te gaan.

Tenslotte vermelden we nog een initiatief in Brussel, Parents de Quartier. Het betreft een initiatief uitgaande van het parket en gericht op jongeren die in een acute crisissituatie verkeren en voor een korte periode opvang zoeken. De gezinnen die deelnemen aan dit initiatief maken zich kenbaar door middel van een affiche aan het raam. Toch blijkt uit de praktijk dat jongeren uit zichzelf niet aankloppen bij deze gezinnen. De jongeren die er wel terechtkomen, worden doorverwezen door de politie.

3. HULPVERLENINGSORGANISATIES MET EEN AANBOD VOOR WEGLOPERS

Naast deze hulpverleningsorganisaties waar jongeren zelf aankloppen, bestaat er in België nog een brede waaier aan instanties met een aanbod voor weglopers. Dat blijkt uit onze studie van de Sociale Kaart van Vlaanderen (2002), de Guide Social voor de Franse Gemeenschap (2002), de Sociale Kaart van Brussel³² en jaarverslagen van diverse hulpverleningsorganisaties. Het overzicht werd getoetst aan de praktijkkennis van de hotline bij Child Focus en waar nodig aangevuld.

32 Twee belangrijke websites: www.arianet.irisnet.be en www.digitaalbrussel.be

Opnieuw bespreken we de voorzieningen in Nederlandstalig en in Franstalig België apart. Bovendien maken we een onderscheid tussen eerstelijnsvoorzieningen waar weglopers zelf kunnen aankloppen en tweede- en derdelijnsvoorzieningen waar men (overwegend) via doorverwijzing terecht kan.

3.1. Nederlandstalig België

3.1.1. Eerstelijnsvoorzieningen

De Centra voor Leerlingenbegeleiding en de Kinder- en Jongerentelefoon die reeds aan bod kwamen, vinden hun plaats binnen de eerstelijns dienstverlening en staan open voor jonge weglopers.

Ook de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) met enkele relevante deelwerkingen (JAC's, JIP's en COC's, BZW en OCJ's) kwamen reeds aan bod in het tweede punt van dit hoofdstuk. We stippen hier nog even de Centra voor Teleonthaal aan omdat we verwachten dat deze vlot toegankelijk zijn voor weglopers. Een centrum voor teleonthaal richt zich specifiek op algemene, persoonlijke, relationele en maatschappelijke problemen via een permanente telefonische bereikbaarheid. Het heeft tot taak: (1) permanente hulpverlening, crisisopvang, informatie en advies te verstrekken via de telefoon en (2) zo nodig gericht door te verwijzen naar andere personen of diensten.

3.1.2. Tweede- en derdelijnsvoorzieningen

In een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) kan men terecht voor ambulante, gespecialiseerde hulp bij psychische, relationele en psychosomatische problemen. De meeste mensen die in een CGG begeleid worden, zijn doorverwezen door een andere hulpverlener (bijvoorbeeld door de huisarts of een JAC). De hulpvragen of problemen waarvoor mensen op de deskundigheid van een CGG beroep kunnen doen, zijn uiterst gevarieerd:

- psychische problemen, zoals depressie, fobieën, rouwverwerking;
- relationele moeilijkheden, zoals scheidingsoverweging, geweld binnen de relatie, seksuele problemen, moeilijkheden in het samenleven van ouders met ouder wordende kinderen;
- psychosomatische klachten, zoals allerlei lichamelijke klachten waar artsen geen lichamelijke oorzaak voor kunnen vinden: hoofdpijn, maag- en darmklachten, hartklachten.

De wegloopproblematiek kan voornamelijk gesitueerd worden bij de tweede categorie van hulpvragen of problemen. Maar ook psychische problemen, zoals bijvoorbeeld depressies, vinden we terug bij weglopers. In een CGG

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

kan dus worden gewerkt aan de oorzaken, maar ook aan de problemen gerelateerd aan het weglopen, wanneer eerstelijnsdiensten daar niet toe zijn uitgerust.

Aangezien we eerder vaststelden dat weglopen vaak het resultaat is van allerlei gezinsconflicten en andere problemen binnen het gezin, kunnen we verwachten dat ook hulpverleningsinstanties die zich richten tot gezinnen geconfronteerd worden met weglopers.

Centra voor Integrale Gezinszorg zijn welzijnsvoorzieningen die zorgen voor de ambulante begeleiding of de (semi-)residentiële opvang en begeleiding van ouders en kinderen. Het gezinsleven moet zo diepgaand problematisch zijn geworden dat gezinsdesintegratie een werkelijke dreiging vormt. De hulpverlening is gericht op het voorkomen van gezinsdesintegratie, het verhogen van de draagkracht en het verminderen van de draaglast van de gezinsleden, relatiebekwaamheid, emancipatie en maatschappelijke integratie.

De Vertrouwenscentra Kindermishandeling spelen een belangrijke rol in de preventie van kindermishandeling, de opsporing ervan, de melding, de verwijzing, de behandeling, de follow-up en de inschakeling van rechterlijke instanties. In zoverre het weglopen van jongeren is ingegeven door een situatie van mishandeling, bestaat de mogelijkheid dat deze jongeren in contact komen met de Vertrouwenscentra voor Kindermishandeling. Meer in het bijzonder staan deze centra in voor de eerste opvang van de betrokkenen en voor de gespecialiseerde diagnose (met het oog op een efficiënte doorverwijzing naar de gepaste hulpverlening). De centra volgen deze hulpverlening op en coördineren ze. Als geen andere oplossing voorhanden is, staan de centra zelf in voor de begeleiding en behandeling van slachtoffers en hun gezin. Tot slot is voor deze voorzieningen een belangrijke rol weggelegd inzake sensibilisering.

Binnen de bijzondere jeugdbijstand in Vlaanderen onderscheiden we een aantal hulpverleningsinstanties die specifiek gericht zijn op diverse jongerenproblematieken en die mogelijk geconfronteerd worden met weglopers en hun omgeving (Verhellen, 1998).

De jeugdbescherming wordt opgesplitst in twee grote delen: de buitengerechtelijke bijzondere jeugdbijstand en de gerechtelijke bijzondere jeugdbijstand. De buitengerechtelijke jeugdbijstand houdt in dat hulp wordt gegeven op vraag van en met akkoord van de betrokken partijen. Ook de jongere, ouder dan 14 jaar, moet zijn akkoord geven. De interventiegrond betreft hier altijd een problematische opvoedingssituatie. Binnen deze vrijwillige hulpverlening worden taken opgenomen door de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en de Bemiddelingscommissies voor Bijzondere Jeugdbijstand. De opdracht van de Comités voor Bijzondere Jeugdbijstand is tweeledig: (1) in-

dividuele zorg en bijstand garanderen aan jongeren en gezinnen (individuele hulpverlening) en (2) algemene preventie. De Bemiddelingscommissies voor Bijzondere Jeugdbijstand treden op als verzoeningsinstantie indien de vrijwillige hulpverlening dreigt te blokkeren.

In de gerechtelijke bijzondere jeugdbijstand en jeugdbescherming is de interventiegrond respectievelijk een problematische opvoedingssituatie en een als misdrijf omschreven feit. De belangrijkste spelers op dit domein zijn de jeugdrechtbank en de sociale diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de jeugdrechtbanken. Deze laatste oefenen toezicht uit over de uitvoering van de afdwingbare pedagogische maatregelen opgelegd naar aanleiding van een problematische opvoedingssituatie of een als misdrijf omschreven feit.

Binnen de Vlaamse voorzieningen voor bijzondere jeugdbijstand wordt een onderscheid gemaakt tussen de erkende voorzieningen voor bijzondere jeugdbijstand en de gemeenschapsinstellingen.

De erkende voorzieningen binnen de bijzondere jeugdbijstand worden ingedeeld in zeven categorieën:

1. begeleidingstehuizen: zij nemen uitsluitend minderjarigen op in residentiële verband;
2. gezinstehuizen: zij nemen behalve eigen kinderen ook minderjarigen en jongeren op in gezinsverband;
3. onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra nemen voor het ene gedeelte van hun capaciteit minderjarigen op voor observatie en voor het andere gedeelte nemen zij op alle uren van de dag en nacht minderjarigen op die door de politie zijn aangehouden en die niet onmiddellijk kunnen worden teruggebracht bij de personen die ze onder hun bewaring hebben noch onmiddellijk voor de rechterlijke overheid kunnen worden gebracht. Het betreft enerzijds minderjarigen die voor korte tijd uit hun milieu moeten worden weggehouden of voor wie naar een aangepaste maatregel wordt gezocht, anderzijds gaat het ook om jongeren die voorlopig niet naar een bepaalde instelling kunnen worden overgebracht;
4. dagcentra: zij nemen minderjarigen op tijdens bepaalde uren van de dag en begeleiden ambulante gezinnen waartoe ze behoren;
5. thuisbegeleidingsdiensten begeleiden minderjarigen en de gezinnen waartoe ze behoren;
6. diensten voor begeleid zelfstandig wonen begeleiden ambulante jongeren vanaf 17 jaar, die om één of andere reden niet meer thuis kunnen wonen, om zelfstandig te wonen;
7. diensten voor pleegzorg organiseren de plaatsing van minderjarigen in pleeggezinnen.

Elk van deze zeven categorieën kan een belangrijke rol spelen in de hulpverlening aan weglopers en hun gezinnen.

Daarnaast worden twee gemeenschapsinstellingen met elk twee (open, gesloten) afdelingen onderscheiden. Deze gemeenschapsinstellingen hebben een aanvullend karakter op de erkende voorzieningen voor bijzondere jeugdbijstand. Ze hebben een dubbele finaliteit: een pedagogische en een vrijheidsbenemende. De pedagogische doelstelling is gericht op de integratie van de jongeren, de vrijheidsbenemende op het waarborgen van de veiligheid van de samenleving en van de jongere zelf. Het spreekt voor zich dat deze instellingen voornamelijk relevant zijn ten aanzien van de door ons reeds eerder beschreven tehuisweglopers. Maar ook is het niet ondenkbaar dat een jongere die wegloopt uit zijn gezin geplaatst wordt in een instelling omwille van een problematische opvoedingssituatie.

Naast de diensten die opereren binnen het kader van de bijzondere jeugdbijstand kunnen we nog enkele andere instanties onderscheiden die zich richten tot jongeren en geconfronteerd kunnen worden met de weglloopproblematiek.

De jeugdbrigade (of politiedienst actief rond jeugdproblematiek) is een gespecialiseerde afdeling van de lokale politie die als 'tweedelijnsdienst' fungeert. Haar belangrijkste taken bestaan erin om jeugdcriminaliteit te voorkomen, te bestrijden en hulpverlening en bijstand te verlenen waar nodig. In het kader van de weglloopproblematiek staat deze dienst in voor het opsporen en begeleiden van minderjarigen in moeilijkheden. In ernstige gevallen wordt er proces-verbaal opgesteld en wordt de minderjarige voor de bevoegde magistraat gebracht. Verder wordt de nodige informatie verzameld en overgemaakt aan gerechtelijke en administratieve diensten. Ook het toezicht houden op plaatsen waar jongeren zich ophouden, bijvoorbeeld aan dancings en lunaparken behoort tot het takenpakket van deze politiedienst. Bijzondere aandacht wordt besteed aan spijbelaars, aan het uitbouwen en onderhouden van werkzame contacten met andere diensten en instanties door deelname aan werkbijeenkomsten, voordrachten en colloquia. De jeugdbrigade behandelt niet alleen het juridisch aspect, maar bestudeert ook alle facetten van het sociale milieu waarin de minderjarige leeft en die een belangrijke bijdrage kunnen betekenen voor het totaalonderzoek.

3.2. Franstalig België

3.2.1. Eerstelijnsvoorzieningen

Zoals de Centra voor Leerlingenbegeleiding in Vlaanderen, zijn de Centres PMS of de Centres Psycho-Médicaux-Sociaux gericht op het bereiken van een hele reeks doelstellingen binnen het kader van de school. Deze centra werden reeds in het tweede punt van dit hoofdstuk besproken.

Télé-Accueil verleent een luisterend oor aan ieder die in een crisissituatie verkeert of te kampen heeft met een probleem op sociaal of psychologisch vlak. Indien nodig worden de betrokkenen geïnformeerd over en doorverwezen naar gespecialiseerde hulpverlening. De telefonische permanentie wordt verzekerd door vrijwilligers die op hun beurt worden ondersteund door professionele hulpverleners.

Espace Social Télé-Service is een vorm van telefonische hulpverlening die een twaalfstal specifieke diensten herbergt, gericht op welbepaalde problematieken. Het betreft onder andere problemen op relationeel vlak, op juridisch, financieel en emotioneel vlak. Er is ook een specifieke dienst die zich wijdt aan problemen van jongeren en een dienst die gericht is op problemen van thuislozen.

Ecoute-Enfants is een noodlijn die beschikbaar is voor jongeren tot 18 jaar die nood hebben aan een luisterend oor omwille van een probleem dat zij ervaren of omwille van een vraag waarmee ze zitten. In de praktijk beantwoordt deze dienst oproepen van zowel kinderen, jongeren als ouders en leerkrachten. De problemen waarmee ze geconfronteerd worden hebben veelal betrekking op het gedrag van het kind of de jongere of de situatie waarin deze zich bevindt en die een gevaar zou kunnen betekenen voor het kind of de jongere (zoals weggelopen). Deze telefonische noodlijn werd reeds in het tweede punt van dit hoofdstuk aangehaald.

Ecoute jeunes richt zich eveneens tot alle jongeren. Het is echter geen gratis lijn en derhalve minder laagdrempelig. Naast het luisteren naar jongeren, geeft deze dienst ook informatie over hulpverleningsinstellingen.

Infor Jeunes verzamelt, verifieert en verspreidt informatie met het oog op het beschikbaar stellen van deze informatie aan alle jongeren. Deze informatie beslaat diverse domeinen van het leven: onderwijs, tewerkstelling, relaties, gezin, gezondheid, huisvesting, hulpverlening. Infor Jeunes staat voor 11 Centres d'Information Jeunesse. Deze zijn verspreid over diverse steden in de Franse Gemeenschap en vormen samen de v.z.w. 'Fédération Infor Jeunes'. De meest behandelde vragen handelen over onderwijs, tewerkstelling, huisvesting, vrije tijd en gezin. Jonge weggelopers kunnen hier terecht met vragen over hun rechten, over een mogelijke plaats om te overnachten, over mogelijke hulpverlening.

3.2.2. Tweede- en derdelijnsvoorzieningen

De gespecialiseerde hulpverlening aan jongeren en gezinnen bestaat in de Franse Gemeenschap uit een combinatie van openbare diensten en privé-initiatieven. Binnen het kader van de Aide à la Jeunesse komen de bestaande

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

openbare diensten enkel daar tussen waar ze moeten en niet meer. In alle andere gevallen treden de privé-initiatieven op de voorgrond.

Met het oog op de hulpverlening aan kinderen in gevaar en aan hun gezinnen, is in elk gerechtelijk arrondissement een Service de l'Aide à la Jeunesse (SAJ) voorzien. Deze interveniëren ofwel op vraag van de betrokkenen ofwel op vraag van externe hulpverleners en instanties. Er zijn echter situaties waar, ondanks een reëel bestaand gevaar, vrijwillige hulpverlening niet mogelijk is of niet aanvaard wordt door de betrokkenen. Voor deze gevallen, waar normalerwijze een interventie van de jeugdrechtbank vereist is, werd een Service de Protection Judiciaire (SPJ) opgericht in elk gerechtelijk arrondissement. Deze staat in voor de uitvoering van de door de jeugdrechtbank opgelegde maatregelen en voor de begeleiding van de betrokken jongeren. Wanneer een jongere een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, kan de jeugdrechtbank hem of haar voor een bepaalde periode toevertrouwen aan één van de vijf Institutions Publiques de Protection de la Jeunesse (cf. de gemeenschapsinstellingen in de Vlaamse Gemeenschap).

De sector van de Aide à la Jeunesse bevindt zich momenteel in een periode van hervormingen. Deze hervormingen zorgen voor een fundamentele verandering in het veld van private initiatieven binnen de zorg aan jongeren en gezinnen. Vandaar de noodzaak om zowel de reeds bestaande categorieën hulpverleningsinstanties aan te stippen als deze categorieën die vanaf het einde van 2002 operationeel zijn. Elk van deze instanties binnen de Aide à la Jeunesse kan een sleutelrol spelen in de hulpverlening aan weglopers en hun gezinnen.

De Services d'Aide en Milieu Ouvert (AMO) bieden preventief hulp ten voordele van jongeren en dat binnen het thuismilieu en in samenwerking met hun sociale netwerk. Ze komen enkel tussen op vraag van de jongere, van zijn ouders of andere verwanten. Ze kwamen reeds aan bod in het tweede punt van dit hoofdstuk.

De Centres d'Orientation Educative (COE) hebben als doel jongeren, ouders of familieleden te begeleiden op sociaal, schools, psychologisch of relationeel vlak. Ze treden in werking op vraag van de SAJ, de SPJ of op vraag van de jeugdrechter.

De Services de Placement Familial (SPF) organiseren de opvang van en het onderwijs aan jongeren die nood hebben aan gespecialiseerde hulp buiten het gezinsmilieu. Zij zorgen ervoor dat de jongeren, waar mogelijk, contact houden met hun ouders en andere verwanten. Bovendien worden de jongeren ook voorbereid op ofwel een terugkeer naar het gezin ofwel op een zelfstandig wonen. Ook zij vangen kinderen en jongeren op op vraag van de SAJ, de SPJ of de jeugdrechter.

De Centres d'Accueil d'Urgence (CAU) bieden opvang aan jongeren die onmiddellijke nood hebben aan crisisopvang buiten het gezin en dit voor

een korte periode. Kinderen en jongeren kunnen aan deze centra worden toevertrouwd door hun ouders of door de bijzondere jeugdbijstand om zeer diverse redenen, zoals materiële en financiële problemen, gezinsproblemen, mishandeling.

De Centres de Premier Accueil (CPA) organiseren de opvang van jongeren die gespecialiseerde hulp nodig hebben buiten het thuismilieu en die geplaatst zijn (geweest) in een CAU. Ook deze diensten werken op vraag van de SAJ, de SPJ of de jeugdrechter.

De Centres d'Observation et d'Orientation (COO) vangen jongeren op die in de problemen zitten of die zich zo gedragen dat gespecialiseerde hulp buiten het gezinsmilieu noodzakelijk is. De bedoeling is op grond van observatie en analyse van de situatie specifieke hulp te verlenen waardoor de crisis waarin ze zich bevinden kan worden overstege. Ook deze diensten werken op vraag van de SAJ, de SPJ of de jeugdrechter.

De Services d'Accueil et d'Aide Educative (SAAE) trachten volgende doelstellingen te verwezenlijken:

- het organiseren van de opvang van jongeren die nood hebben aan een gespecialiseerde hulpverlening buiten hun gezinsmilieu;
- het voorbereiden van de jongeren op een terugkeer naar het thuismilieu;
- de begeleiding van zowel de jongeren als de andere gezinsleden;
- het opvolgen van jongeren die zelfstandig wonen.

De Centres d'Aide aux Enfants Victimes de Maltraitance (CAEVM) werken samen met de diensten SOS-Enfants (zie verder) en hebben tot doel:

- het organiseren van de opvang van kinderen en jongeren waarbij een vermoeden van mishandeling werd vastgesteld;
- het aanbieden van een gespecialiseerde en multidisciplinaire hulp aan deze kinderen en jongeren;
- het begeleiden van diegenen die verantwoordelijk zijn voor deze kinderen en jongeren.

De Centres d'Accueil Spécialisés (CAS) staan in voor de opvang van jongeren die nood hebben aan onmiddellijke en gespecialiseerde hulpverlening en dit omwille van gewelddadig of agressief gedrag, ernstige psychologische problemen of het stellen van delinquent gedrag.

Naast de diensten die opereren binnen het kader van de Aide à la Jeunesse kunnen we nog enkele andere instanties onderscheiden die zich richten tot jongeren en geconfronteerd worden met weglopers.

De Section Famille Jeunesse van de politie is een gespecialiseerde politieafdeling waarvan de werking gelijkloopt met deze van de jeugbrigades in Vlaanderen.

De Equipes SOS enfants zijn gespecialiseerd in de behandeling en de preventie van diverse vormen van geweld (emotioneel, fysiek, seksueel) naar kinderen toe. Op deze multidisciplinaire equipes kan beroep worden gedaan

bij elke verdenking van mishandeling van een kind of jongere. In zoverre het weglopen van de jongere is ingegeven door een situatie van mishandeling, bestaat de mogelijkheid dat deze jongere in contact komt met deze dienst.

3.3. Het Kinderrechtencommissariaat

Wijzen we nog even op het bestaan van het Kinderrechtencommissariaat, een onafhankelijke instantie voor heel België met als hoofdplicht het bekendmaken van en het toezien op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit Verdrag werd door alle overheden in België geratificeerd en bevat dwingende rechtsregels omtrent de omgang met kinderen en jongeren. Het is voornamelijk de ombudsfunctie van het kinderrechtencommissariaat waarbinnen het contact met de wegloupproblematiek kan gesitueerd worden. Minderjarigen kunnen er terecht met (informatie)vragen, klachten over mogelijke schendingen van hun rechten en ook beleidssuggesties. Ook volwassenen kunnen de ombudswerkers contacteren, zolang de melding betrekking heeft op minderjarigen.

4. REDENEN VOOR GERINGE CONTACTEN MET HULPVERLENINGSORGANISATIES

Vanuit eigen onderzoek weten we dat slechts een beperkt aantal wegloupers contact zoekt met één of andere vorm van hulpverlening en zich hierbij richt naar een beperkt aantal diensten uit de brede waaier aan hulpverlenende instanties. Dat leren ons de schriftelijke en telefonische bevragingen van diverse hulpverlenende instanties en de studie van sociale kaarten en van jaarverslagen van hulpverleningsorganisaties. Hoe komt dat? Waarom vinden jonge wegloupers hun weg niet naar de hulpverlening?

Voor het antwoord op deze vraag baseren we ons op de interviews met wegloupers, op de gesprekken met de genoemde deskundigen uit de hulpverleningswereld en op de bevragingen van diverse hulpverleningsdiensten. Drie belangrijke redenen komen aan bod.

Ten eerste zijn de meeste jongeren niet op de hoogte van het bestaand hulpverleningsaanbod. Zij weten niet tot welke hulpverleningsinstantie ze zich kunnen wenden bij een specifieke problematiek, hoe deze functioneren en wat er van hen verwacht wordt. Onbekend maakt onbemind. Wanneer jongeren niet of nauwelijks op de hoogte zijn van het hulpverleningsaanbod, zullen zij er weinig of geen beroep op doen. Deze reden vonden we ook reeds terug in de literatuur. Het kleine aantal hulpverleninginstanties dat er

wel in slaagt jongeren te bereiken, wordt dan ook door weglopers het meest gecontacteerd (bijvoorbeeld de JAC's).

Ten tweede willen weglopers een signaal geven en wensen zij geen zware interventie. Heel wat jongeren lopen weg om de aandacht te vestigen op problemen thuis of in de instelling. De jongere wil met zijn weglopen aangeven dat hij de situatie niet meer aankan en/of dat deze voor hem niet acceptabel is. Vaak wil de wegloper nagaan hoe zijn ouders reageren op het weglopen. Hij wil bijvoorbeeld op grond hiervan vaststellen wat de werkelijke gevoelens van de ouders zijn, wil weten of zij nog om hem geven. Soms dient het weglopen slechts om duidelijkheid te scheppen. In de meeste gevallen gaat het bij weglopen om een proces op gang te brengen waarbij de problemen ter discussie komen. De wegloper zal dan vaak terughoudend staan ten opzichte van hulpverlening omdat hij de verwickelingen die daarmee gepaard gaan niet wenst. Immers, wanneer een minderjarige wegloopt en via een hulpverleningsinstantie onderdak zoekt, zal vaak de politie of het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg worden ingeschakeld. Dit gaat veel verder dan de vraag van de jongere naar onderdak. Vandaar dat de jongere voor deze periode eerder onderdak en andere hulp zal zoeken bij vrienden, familieleden en kennissen, want op deze manier kan hij zijn doelstellingen bereiken (namelijk aantonen dat de situatie onhoudbaar is) zonder dat de jeugdbescherming of de politie hoeft tussen te komen. In vele gevallen keert de jongere dan ook na een tijdje vrijwillig terug naar huis.

Een derde moeilijkheid ligt in het dilemma waarmee diverse hulpverleningsorganisaties te kampen hebben. Het gaat om een dilemma tussen enerzijds het vertrouwen verwerven en bewaren van de wegloper en anderzijds in de legaliteit blijven en de ouders verwittigen. We beschreven reeds in de Etude de la documentation (zie punt 2.3. over de rechtspositie van de minderjarige) dat strikt juridisch gezien hulpverleners een meldingsplicht hebben jegens de ouders, aangezien deze het wettelijke bewaringsrecht hebben. Anderzijds is het voor een hulpverlener belangrijk het vertrouwen te winnen en te behouden van de wegloper. We zagen reeds dat in de praktijk van de hulpverlening wordt getracht de jongere te motiveren om zijn ouders zelf of via een tussenpersoon op de hoogte te stellen. Vele weglopers willen echter niet dat hun ouders weten waar zij verblijven of willen zelfs hun naam niet kwijt. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat jongeren in die situatie ervoor terugdeinzen contact op te nemen met hulpverlening.

5. CONCLUSIES

In een eerste gedeelte van dit derde hoofdstuk overliepen we een aantal hulpverlenende instanties in Nederlandstalig en Franstalig België waar weg-

lopers aankloppen voor, tijdens of na het weglopen. Om dit overzicht op te stellen, spraken we eerst met deskundigen uit de hulpverleningswereld in Vlaanderen en Wallonië. Vervolgens werden de relevante hulpverleningsorganisaties schriftelijk en/of telefonisch bevestigd.

We vonden dat weglopers in eerste instantie hun informele, sociale netwerk aanspreken en slechts beperkt beroep doen op officiële hulpverleningsinstanties. Dat zou in Franstalig België meer dan in Vlaanderen het geval zijn omdat daar de mogelijkheden binnen het officiële hulpverleningscircuit beperkter zouden zijn voor weglopers. Deze informele opvang gaat uit van vrienden, familieleden, leerkrachten en kennissen.

Binnen het meer officiële hulpverleningscircuit in Nederlandstalig België zoeken weglopers wel eens hulp bij een Centrum voor Leerlingenbegeleiding, de Kinder- en Jongeren telefoon, de Kinderrechtswinkels, een Jeugdadviseur, een Jongerenadviescentrum, een Jongereninformatiepunt, een Crisisopvangcentrum en bij een Straathoekwerker. In Franstalig België contacteren weglopers vooral, maar ook in beperkte mate: de Centres Psycho-Médico-Sociaux, Ecoute-Enfants, de Services d'Aide en Milieu Ouvert, de Projets Educateurs de Rue en het project Parents de Quartier.

Naast deze hulpverleningsorganisaties waar jongeren zelf aankloppen, bestaat er in België nog een brede waaier aan instanties met een aanbod voor weglopers. Dat blijkt uit onze studie van, onder meer, de Sociale Kaart van Vlaanderen en de Guide Social voor de Franse Gemeenschap. Voor Nederlandstalig België denken we dan onder meer aan de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, Tele-Onthaal, de Vertrouwenscentra Kindermishandeling, de diverse diensten binnen de Bijzondere Jeugdbijstand met de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg, de diensten voor Begeleid Zelfstandig Wonen. Voor Franstalig België zijn dat onder meer: Télé-Accueil, de Equipes SOS enfants, de verschillende diensten binnen de Aide à la Jeunesse met de Centres d'Accueil d'Urgence, de Centres de Premier Accueil. Ook deze hulpverlenende instanties hebben een opdracht en een aanbod naar weglopers toe, maar worden door de weglopers zelf weinig of niet opgezocht. Daarnaast zijn er ook CLB's, JAC's, AMO's, enz. die niet in aanraking komen met weglopers.

Uit onze gesprekken met vermelde deskundigen, uit onze interviews met weglopers en de bevragingen van diverse hulpverleningsorganisaties kwamen drie redenen naar voren waarom weglopers zo moeilijk de weg vinden naar hulpverlening. Ten eerste zijn de meest weglopers niet op de hoogte van het bestaande hulpverleningsaanbod en wat ze niet kennen, gaan ze ook niet gebruiken. Ten tweede vrezen de meeste weglopers allerlei verwickelingen met hulpverlenende instanties (onder andere plaatsing). Hun enige doel is aan hun ouders of opvoeders duidelijk te maken dat de bestaande situatie onhoudbaar is. Dat kunnen ze duidelijk maken door een korte periode te verblijven bij vrienden of kennissen. Ten derde staan hulpverleners voor een dilemma: de ouders verwittigen of het vertrouwen van de wegloper be-

HOOFDSTUK 5. OVERZICHT HULPVERLENINGSINSTANTIES

houden. Vele jongeren wensen het risico dat hun schuilplaats onthuld wordt, niet te nemen.

HOOFDSTUK 6. CONCLUSIES EN ADVIEZEN

1. INLEIDING

De hoger beschreven onderzoeksresultaten geven informatie over het profiel van de weglopers, hun beweegredenen en beleving, hun ervaringen tijdens de weglouperperiode en hun contacten, ervaringen en verwachtingen ten aanzien van de hulpverlening. Met het oog op het formuleren van adviezen – voor beleid en voorzieningen – om weglopen te voorkomen en adequaat aan te pakken (punt 3.), vatten we eerst de grote lijnen van de bevindingen samen (punt 2.). In een laatste punt (punt 4.) formuleren we enkele aanzetten tot verder onderzoek.

2. DE BEVINDINGEN SAMENGEVAT

De profielbeschrijving van de wegloper resulteert uit diverse onderzoeksactiviteiten, meer bepaald:

- een explorerende Etude de la documentation;
- een secundaire analyse op gegevens uit het Vlaamse jeugdonderzoek;
- analyses (kwantitatieve en kwalitatieve) op Child Focus-dossiers³⁴ over weglopers;
- diepte-interviews met weglopers;
- bevraging van hulpverleningsvoorzieningen en een studie van sociale kaarten en andere relevante documenten;
- rondetafelgesprekken met personen uit de praktijk-, beleids- en onderzoekswereld.

34 Child Focus krijgt jaarlijks meer dan 1000 meldingen van weggelopen jongeren binnen. De minder onrustwekkende wegloupedossiers van minder dan 48 uur worden door de call managers (aan de noodlijn 110) zelf opgevolgd. De ernstige wegloupedossiers van minder dan 48 uur en de dossiers van meer dan 48 uur worden aan de case managers toevertrouwd, die het verdere verloop ervan behartigen.

Samengevat komen de onderzoeksbevindingen hier op neer:

1) Weglopers worden omschreven als 'minderjarigen die vrijwillig hun domicilie, instelling of opvanggezin hebben verlaten en dit zonder de toestemming van de ouders of plaatsvervangende opvoeders'. Deze definitie suggereert een eenheid die in de praktijk niet aanwezig is. 'De' wegloper bestaat niet. Het betreft in tegendeel een vrij heterogene groep jongeren. Vooreerst blijkt weglopen gespreid over de adolescentieperiode. Tussen 12 en 15 à 16 jaar neemt het weglopen toe, daarna wordt een geleidelijke daling vastgesteld. Meisjes en jongens lopen ongeveer evenveel weg, maar meisjes worden meer gemeld (bij politie, bij Child Focus) en komen – zo blijkt uit de rondetafelgesprekken – meer terecht in de hulpverlening. Inzake origine en sociale herkomst zijn de bevindingen niet eenduidig. Hulpverleners die deelnamen aan de rondetafelgesprekken ervaren een – verhoudingsgewijs – hoger aantal weglopers van allochtone origine; deze ervaring wordt echter niet gesteund door onderzoeksresultaten. Inzake sociale herkomst wijzen de literatuurgegevens, de gesprekken met hulpverleners en andere sleutelfiguren in de richting van de afwezigheid van een verband tussen sociale herkomst en weglopen. De secundaire analyse op gegevens van het Vlaamse jeugdonderzoek en de diepte-interviews met weglopers wijzen daarentegen wel op een kwetsbaardere arbeidsmarktpositie (onder andere werkloosheid) van ouders van weglopers.

2) De oorzaken van weglopen zijn complex. Zij gaan vaak schuil achter een directe aanleiding (zoals een ruzie in het gezin, angst voor straf) waardoor het weglopen soms 'minder ernstig' lijkt.

Bij de dieperliggende problematiek spelen gezinsproblemen (zoals gezinsconflicten, overdreven streng toezicht en mishandeling) een manifeste rol. Negatieve relaties met hun ouders of een onvermogen tot communiceren binnen het gezin escaleren tot een onhoudbare situatie voor de jongere. Door weg te lopen wil de jongere aan zijn ouders en omgeving deze onhoudbaarheid signaleren. In dat opzicht is het weglopen te zien als een positief 'leer-moment' (zie punt 3.). Weglopers komen meer dan andere jongeren uit gebroken gezinnen, vooral uit eenoudergezinnen die ontstaan door echtscheiding, maar ook door ongehuwd moederschap en overlijden van een ouder. De gezinnen van weglopers tellen een groter aantal kinderen dan gezinnen van andere jongeren. Verder zijn er verschillen in het opvoedingsmodel dat gehanteerd wordt binnen het gezin. Ouders van weglopers blijken minder gericht op de signalen die hun kinderen geven, zijn minder emotioneel betrokken bij het doen en laten van hun kinderen, geven hen minder aandacht en bekommeren zich minder om hun handel en wandel in vergelijking met ouders van kinderen die niet weglopen. Een groot aantal (50 à 70 % volgens literatuurgegevens) weglopers werd slachtoffer van een vorm van mishandeling in het gezin. Vooral bij meisjes hangt weglopen samen met mishandeling en seksueel misbruik.

Vaak gaan deze negatieve gezinsrelaties gepaard met problemen van persoonlijke aard en met problemen op school. Ook de relaties met vrienden en de vrije tijdsbesteding blijken een bescheiden rol te spelen.

Met betrekking tot de persoonlijkheid van weglopers blijkt dat zij zich depressiever voelen dan andere jongeren, zij denken meer aan zelfmoord, hebben een minder sterke identiteit ontwikkeld en ze worden gekenmerkt door een minder positief zelfwaarderinggevoel.

Op school volgen weglopers meer het beroepsonderwijs dan het technisch en het algemeen vormend onderwijs. Ze leveren over het algemeen slechtere prestaties en hebben ook op andere vlakken meer problemen dan niet-weglopers. Ze leveren minder inspanningen voor hun studies, velen blijven één of meerdere keren zitten, veranderen meermaals van school en spijbelen. Het grote aantal schorsingen en uitsluitingen geeft aan dat de oorzaken van de schoolveranderingen vaak moeten gezocht worden in conflicten op school. Weglopers hebben in vergelijking met andere jongeren dikwijls problematische relaties met leerkrachten en medeleerlingen. Ze nemen op school en in de klas vaak een geïsoleerde positie in en hebben relatief veel conflicten met medeleerlingen.

Het voor weglopers typische relationele patroon dat tot uiting komt in – vaak – negatieve relaties met ouders en leerkrachten, zet zich ook verder in hun relaties met vrienden en leeftijdgenoten. Heel wat weglopers nemen leeftijdgenoten moeilijk in vertrouwen en in vergelijking met niet-weglopers nemen ze minder deel aan het verenigingsleven. Ze hebben wel meer dan andere jongeren een lief en een seksuele relatie. Vrienden en leeftijdgenoten kunnen tenslotte een faciliterende rol spelen bij het weglopen door aanmoedigingen, door geld te lenen of in onderdak te voorzien.

3) Met betrekking tot de wegloopsituatie en de ervaringen tijdens het weglopen blijkt dat een ruim aantal weglopers recidiveert (bijna de helft volgens literatuurgegevens, 31,9 % volgens de secundaire analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek). Deze groep jongeren is depressiever, ervaart thuis minder aandacht en emotionele betrokkenheid bij hun doen en laten en stelt ook meer delinquent gedrag dan eenmalige weglopers. De meerderheid van de weglopers loopt alleen weg (ongeveer de helft volgens literatuurgegevens, 76,2 % volgens de secundaire analyses op het Vlaamse jeugdonderzoek) en ongeveer de helft van de weglopers is dezelfde dag nog terecht. In totaal blijft ongeveer drievierden maximum een week weg; toch is een kleine 10 % (9,4 %) van de weglopers uit de Child Focus-dossiers langer dan een maand onvindbaar. Dit laatste gegeven vraagt extra aandacht. Uit de gesprekken met weglopers blijkt dat hoe langer de weglooperperiode duurt, hoe meer verschillende verblijfplaatsen worden opgezocht en hoe meer vraagtekens kunnen worden geplaatst bij de veiligheid ervan. De meerderheid van de

HOOFDSTUK 6. CONCLUSIES EN ADVIEZEN

weglopers (in het Vlaamse jeugdonderzoek 59,6 %; in de diepte-interviews aanvankelijk alle jongeren) kan terecht bij vrienden, familieleden of kennissen. Een minderheid overnacht op straat, in een park of 'ergens buiten' (16,8 % in het Vlaamse jeugdonderzoek; in de diepte-interviews bracht een vijftal jongeren wel eens de nacht buiten door). Minstens driekwart van de weglopers keert terug naar huis of naar de instelling; de helft van hen doet dat vrijwillig, anderen worden opgespoord door de politie of teruggevonden door ouders of door derden. De meeste weglopers signaleren dat de problemen na het weglopen niet werden opgelost.

Een aantal jongeren ervaart het weglopen van een onhoudbare situatie positief: ze zijn opgelucht omdat de druk, uitgaande van strenge ouders, wegvalt en/of omdat ze tijd kregen om na te denken. Bij de meeste jongeren overwegen evenwel negatieve ervaringen: eenzaamheid, heimwee, honger en angst. Een aantal weglopers staat tijdens deze periode bloot aan allerlei risico's zoals: geen plaats weten om te slapen, risicovol druggebruik en fysiek geweld. Voor de meeste weglopers is overleven geen probleem: ze hebben genoeg aan het geld of het voedsel dat ze van thuis hebben meegenomen of dat ze kregen van vrienden en familieleden. Voor de weglopers die twee of meer nachten wegblijven, wordt de situatie complexer. Enkel onder hen zoeken hun toevlucht tot riskante overlevingsstrategieën: stelen, drugs kopen, bedelen. De meeste jongeren die tijdens het weglopen wel eens een delict pleegden, deden dat al voor het weglopen; bij enkele jongeren neemt het delinquente gedrag toe tijdens de weglouperperiode en een minderheid experimenteert voor het eerst met normoverschrijdend gedrag tijdens het weglopen (zoals druggebruik).

4) Weglopers maken weinig of geen gebruik van de bestaande hulpverleningsvoorzieningen; ze doen vooral beroep op het directe sociale netwerk van vrienden en kennissen. De officiële hulpverlening blijkt te weinig gekend. Bovendien verwachten weglopers weinig daadwerkelijke hulp van de voorzieningen en hebben de meesten in het verleden negatieve ervaringen met de hulpverleningsvoorzieningen gekend.

3. ADVIEZEN TER PREVENTIE EN CURATIE

Verdere reflectie op deze resultaten en de brainstorming met een aantal sleutelfiguren op de rondetafelgesprekken leidden tot tien adviezen. Sommige ervan beogen vooral preventie van weglopen (zowel voor er sprake is van enig probleem als ter voorkoming van recidive), andere hebben betrekking op de opvang en de hulp aan weglopers, nog andere adviezen zijn geformuleerd uit preventief en curatief oogpunt. Hieronder maken wij een opdeling in deze drie categorieën. Zoals verder zal blijken is dit onderscheid niet altijd

zuiver te maken. Het leek ons om die reden aangewezen de nummering overheen de opdeling te laten doorlopen.

Algemeen

1) Een belangrijke vaststelling, zowel van belang voor preventie als voor curatie, is dat heel wat weglopers het bestaande hulpverleningsaanbod niet kennen. Toch blijkt uit de diepte-interviews duidelijk dat heel wat jongeren wel graag op de hoogte waren geweest van de mogelijkheden inzake hulpverlening. Er is dus nood aan gemakkelijk toegankelijke informatie over hulpverlenende organisaties waartoe deze jongeren (en hun ouders, hun omgeving) zich kunnen wenden. We menen evenwel dat, nog voor problemen zich stellen, alle jongeren (en hun ouders) geïnformeerd zouden moeten worden over de mogelijkheden inzake hulpverlening. Scholen, Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's), huisartsen en andere personen en diensten met een laagdrempelig contact met jongeren en gezinnen kunnen een belangrijke rol spelen bij deze informatieverstrekking. Verder is natuurlijk de laagdrempeligheid van hulpverlening belangrijk (bv. de Kinder- en Jongerentelefoon, tele-onthaal, le 103, télé-accueil). We signaleren verder de mogelijkheid van bereikbaarheid via mail en gsm en van vindplaats gerichte werking, waarbij de hulpverlener zelf actief naar plaatsen gaat waar de jongeren vertoeven.

Getuige van een laagdrempelige organisatie is Child Focus, dat via zijn gratis noodnummer 110 jaarlijks meerdere duizenden oproepen binnenkrijgt, waaronder informatieaanvragen, interventieverzoeken en getuigenissen. Het is niet enkel belangrijk de bestaande diensten beter toegankelijk te maken. Men moet ook het vertrouwen in de diensten vergroten, zodat jongeren er daadwerkelijk gebruik van maken.

Preventiegerichte adviezen

Wanneer en onder welke omstandigheden een jongere zal weglomen kan moeilijk worden voorspeld. Wanneer is een situatie dusdanig geëscaleerd dat ze voor deze specifieke jongere onhoudbaar wordt? En wat maakt dat een jongere in die omstandigheden wegloopt en zich niet beperkt tot andere signalen? B.v. door ander externaliserend (o.a. agressie, hyperactiviteit, liegen, stelen, vandalisme) of internaliserend gedrag (o.a. verlegenheid, depressie, gevoelens van eenzaamheid, huilen) te stellen. Zonder een duidelijk antwoord op deze vragen, blijft het voorkomen van een eerste 'fugue' zeer moeilijk. Dit betekent niet dat er uit preventief oogpunt geen zinvolle maatregelen kunnen worden genomen.

2) Vooreerst zullen algemene preventieve campagnes, gericht op de weerbaarheidsverhoging van jongeren, op het bevorderen van hun zelfwaar-

dering, het promoten van communicatie binnen het gezin en het gevoelig maken van het grote publiek voor de weglloopproblematiek, bijdragen tot de bevordering van het welzijn van jongeren en hun gezin en daarmee ook indirect de kansen op weglopen verkleinen. We denken dan vooral aan preventieve activiteiten die reeds in sommige scholen, CLB's en hulpverlenende instanties zijn uitgebouwd: lessen rond 'leefsleutels', sociale vaardigheidstrainingen, affichecampagnes.

3) Jongeren geven gezinsproblemen aan als de belangrijkste beweegredenen om weg te lopen. Vanuit preventief oogpunt is het wenselijk dat preventieve acties zo vroeg mogelijk ingrijpen in de probleemwording. Dit voorkomt niet alleen een verdere escalatie (met onder meer recidive, delinquent gedrag en slachtofferschap), maar ook veel leed en negatieve ervaringen bij de jongere en zijn omgeving. Het functioneren van het gezin dient dan ook prioritaire aandacht te krijgen. Vele jongeren lieten zich tijdens de diepte-interviews uitermate kritisch uit over de capaciteiten van hun ouders om voor kinderen te zorgen. Zij suggereerden de nood aan hulp bij het ontwikkelen van oudervaardigheden (bijvoorbeeld inzake conflictantering). Jongeren denken dan zelf aan hulp binnen het gezin, waarbij ouders worden gesteund in de opvoeding van hun kinderen en zelf de verantwoordelijkheid daartoe leren opnemen, waarbij ouders leren hoe te communiceren met hun kinderen en waarbij ze zelf eventueel gesteund worden in persoonlijke problemen, zoals relatieproblemen, alcoholproblemen. Zij vragen met andere woorden ouderondersteuning en benadrukken herhaaldelijk de noodzaak hierbij gehoord te worden. Deze vraag van de jongeren zelf werd tijdens de rondetafelgesprekken kracht bijgezet. Ouders dienen hun verantwoordelijkheid ten aanzien van de opvoeding van hun kinderen op te nemen en zo nodig, ondersteund te worden. Vroegtijdig detecteren en signaleren van gezinsproblemen door leerkrachten, vrienden, familieleden, huisarts, enz. worden belangrijk beschouwd in 'een zo vroeg mogelijk ingrijpen in de probleemwording'. In dit kader kan gedacht worden aan het gebruik van creatieve middelen in het onderwijs om jongeren te leren om zich beter uit te drukken.

De vraag naar ouderondersteuning past binnen de huidige preventiebelangstelling voor vroegtijdige detectie en signalering van risicosituaties. Hierbij is een kanttekening op haar plaats. Er blijken geen predictie-instrumenten te bestaan om de risicofactoren betrouwbaar te meten. Intervenieren op basis van onbetrouwbare predictie roept vragen op van sociaal-ethische en juridische aard: meer bepaald de toelaatbaarheid van interventies bij kinderen en gezinnen met indringing in het privé-leven. Risico's op stigmatisering van deze jongeren en hun gezinnen liggen voor de hand. Dergelijke (verregaande) vormen van hulpverlening zijn dan ook maar verantwoord wanneer minder ingrijpende maatregelen zijn overwogen en wanneer een vraag bestaat bij de betrokkenen. Gezinnen kunnen wel een bijstands- en raadge-

vingsaanbod krijgen, waarvan de drempel zo laag mogelijk wordt gehouden (Walgrave, 2002: 134).

Vanuit de dagelijkse ervaring van medici en praktijkwerkers steeds achter de feiten aan te hollen werden reeds een aantal waardevolle initiatieven genomen. Wij denken hier aan de opvoedingswinkel³⁴ en de opvoedingstelefoon³⁵ voor de Vlaamse Gemeenschap en 'l'Ecole des Parents et des Educateurs (EPE)'³⁶ voor de Franse Gemeenschap. Evaluatie, inbedding en implementatie van dergelijke (lokale) initiatieven dringen zich op.

4) Het directe sociale netwerk van de jongere kan niet alleen een belangrijke rol vervullen bij het detecteren en signaleren van gezinsproblemen, maar ook bij het detecteren, signaleren en opvangen van problemen op school en persoonlijke problemen. Dat is niet onbelangrijk gezien weglopen vaak is ingegeven door een combinatie van problemen in het gezin, op school en op persoonlijk vlak. Het werken aan een van deze domeinen kan juist het verschil maken. In dit opzicht zijn sensibilisering en vorming van de leden van dit sociale netwerk van onschatbare waarde. We denken aan opleiding en vorming van leerkrachten, leeftijdgenoten (peer education) en jeugdleiders maar ook aan eerstelijnsmedewerkers, zoals Kind en Gezin en huisartsen.

5) De hulpverleningsinstanties waar weglopers zelf aankloppen, melden dat er meer jongeren die willen weglopen contact zoeken (zij komen vooraf hun licht opsteken) dan dat er effectieve weglopers langskomen. Naast het au sérieux nemen van deze jongeren is een permanente bereikbaarheid van bepaalde hulpverlenende diensten in dit opzicht een dringende noodzaak. Meer uren bereikbaar impliceert uiteraard meer middelen en mankracht. Een eerste stap kan worden gezet door een telefonische opvang of bereikbaarheid via mail te garanderen. Zo slaagt Child Focus er in om 24 uren op 24 bereikbaar te zijn en dit zowel via het gratis noodnummer 110, als via fax en e-mail.

Maar een jongere die zijn gezinssituatie niet meer leefbaar vindt, zal zelden voor het weglopen zijn intentie bekend maken aan de 'juiste' personen. Voor de jongeren is de drempel van de hulpverleningsvoorzieningen vaak te hoog. Het vindplaats gericht werken, namelijk zelf actief naar plaatsen gaan waar de jongeren vertoeven, zal drempelverlagend werken. Bovendien laat deze werkwijze ook toe om het vertrouwen van de jongere te winnen

34 De opvoedingswinkel is een initiatief van de vzw PAS (Pedagogisch Advies en Stimulering, Genk) dat werkt met een winkelconcept. De voornaamste verkoopstechnieken zijn: bereikbaarheid, klantvriendelijkheid, kwaliteit, flexibiliteit en partnership.

35 De opvoedingstelefoon is een initiatief van de vzw De Keerkring die een positief aanbod biedt aan mensen die vragen hebben over opvoeding.

36 Deze onafhankelijke vzw richt zich tot alle personen die instaan voor de opvoeding van kinderen en jongeren (ouders, opvoeders, leerkrachten). EPE organiseert onder meer colloquia en studiedagen, geeft vorming, heeft een telefoonlijn voor ouders en grootouders en bemiddelt in familiale zaken.

HOOFDSTUK 6. CONCLUSIES EN ADVIEZEN

en het geeft de mogelijkheid om 'aanklampend' te werken. De ervaringen van hulpverleners die deelnamen aan de rondetafels wijzen erop dat deze werkwijze, in het bijzonder binnen de allochtone gemeenschap, vruchten afwerpt.

Gezien het hoge percentage recidive is het vanuit preventief oogpunt belangrijk dat aan het eerste weglopen van een jongere zeer adequate hulpverlening wordt gekoppeld. Enkele voorstellen daartoe beschrijven we in volgend punt.

Curatiegerichte adviezen

Het weglopen van een jongere wijst op een crisissituatie, maar dient niet noodzakelijk negatief te worden beschouwd. Naast de onrust en de risico's waarmee weglopen dikwijls gepaard gaat, heeft het de positieve betekenis dat jongeren zich niet passief schikken in onhoudbare situaties; bovendien houdt een crisissituatie eveneens een positief 'leer-moment' in. Vanaf dat moment – waarop vaak een grote bereidheid is bij de verschillende partijen – kunnen acties worden ondernomen om die situatie ten goede te keren. Belangrijk hierbij is dat het weglopen een plaats krijgt binnen de dynamiek (problematiek) van het gezin en dat de wegloper erkend wordt als belangrijke actor bij het zoeken naar oplossingen.

6) Wegloopsituaties vragen een bijzondere vorm van hulpverlening. Vooreerst is steeds onmiddellijke hulpverlening noodzakelijk. Dit vergt de nodige flexibiliteit inzake openingsuren, beschikbaarheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van hulpverleningsdiensten. De nood aan hulpverleningsdiensten die 24 uren op 24 (tenminste) telefonisch of via mail beschikbaar zijn werd reeds hoger aangegeven. Bepaalde hulpverlenende diensten (zoals crisisopvang) zouden ook permanent moeten openstaan om weglopers daadwerkelijk op te vangen. Bovendien moeten alle weglopers een beroep kunnen doen op een 'geschikte' hulpverlening. Vaak gebeurt het in de praktijk dat bepaalde jongeren (bijvoorbeeld omwille van deviant gedrag) nergens terecht kunnen of enkel in voorzieningen met programma's die niet geschikt zijn om in te spelen op de problematiek van deze specifieke jongeren. Ook de lange wachtlijsten vormen in deze context een probleem. Een dergelijke hulpverlening uitbouwen vraagt meer middelen en personeel.

7) Wanneer een snelle terugkeer niet mogelijk, niet aangewezen of niet gewenst is, moet – minstens voor een paar dagen – een 'veilig adres' worden gevonden. Een plaats waar de wegloper tot rust kan komen en kan nadenken over de situatie en mogelijke oplossingen, zonder verplicht te worden terug te keren alvorens iets aan de situatie is veranderd. Om deze rustperiode te kunnen invoeren, zijn op lokaal vlak afspraken nodig tussen

hulpverleningsdiensten, politie en parket. In de praktijk bestaan reeds dergelijke samenwerkingsafspraken. Maar een wettelijke verankering bestaat nog niet en dringt zich op. Enkel zo kan verhinderd worden dat jongeren, hoe schrijnend de situatie ook, worden verplicht huiswaarts te keren.

8) Deze rustperiode of time-out dient gelijktijdig aangewend te worden om een meer structurele oplossing voor het probleem uit te werken. Niet alleen wordt met de jongere gewerkt, ook met zijn directe omgeving (onder andere gezin, school) wordt gewerkt aan een oplossing.

9) Een crisissituatie gaat vaak gepaard met een grote bereidheid – die snel vermindert eens de crisis voorbij is – tot samenwerken aan een oplossing. Het lijkt een aangewezen moment om een begeleid overleg tussen de betrokken partijen en hun achterban te organiseren³⁷. Dergelijk overleg wordt begeleid door een onpartijdige moderator en resulteert idealiter in een door de betrokken partijen ondertekende intentieverklaring. In het kader van de weglooppromblematiek zijn de betrokken partijen de jongere in kwestie en zijn ouders (of opvoeders). In een dergelijk groepsoverleg kunnen beide partijen (met eventuele steunfiguren) hun verhaal kwijt en kunnen diverse mogelijke opties voor een oplossing worden overwogen en bediscussieerd. De resulterende intentieverklaring bevat in het beste geval naast een overeenkomst over het verblijf van de jongere en de aanpak van de dieperliggende oorzaken ook een visie op en afspraken over de opvolging van de situatie. Belangrijk bij deze aanpak is dat het draagvlak rond het gezin vergroot. Jongeren en ouders kunnen bij crisissituaties een beroep doen op iemand uit hun directe omgeving, waardoor recidive vermeden kan worden. Een ander voordeel is dat de mening van alle betrokkenen een plaats krijgt tijdens het overleg. Bekeken vanuit onze diepte-interviews, waarin jongeren benadrukken dat communicatie en luisteren naar hun mening noodzakelijk zijn om herhaling te voorkomen, lijkt ons dit een niet te onderschatten voordeel.

10) Naast het informeren van jongeren en hun omgeving omtrent het bestaande hulpverleningsaanbod, kan een duidelijke en eerlijke profilering van hulpverlenende diensten zowel naar jongeren, ouders, politie, scholen en andere hulpverleningsorganisaties toe, een eerste stap zijn om het vertrouwen van hulpbehoevenden en andere betrokkenen te winnen. Verder vraagt het doorbreken van dit wantrouwen de uitbouw van een hulpverlening aan

³⁷ Dit advies is geïnspireerd op de bestaande praktijk van Family Group Conferences. Het overleg waar wij op doelen, vertoont enkele overeenkomsten, maar ook duidelijke verschillen met deze praktijk (zoals de afhandeling op niveau van de jeugdrechtbank naar aanleiding van een als misdrijf omschreven feit). Op dit moment loopt er in Vlaanderen een experiment buiten het gerechtelijk kader, namelijk 'herstelgericht groepsoverleg in de school' (Hergo in school). Een 10-tal scholen zijn hierbij betrokken. Het experiment wordt begeleid en geëvalueerd vanuit de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, K.U.Leuven (promotor: Nicole Vettenburg)

HOOFDSTUK 6. CONCLUSIES EN ADVIEZEN

weglopers waarbij de jongere als een volwaardige partner wordt gezien. Respect voor de jongere, luisterbereidheid en participatiemogelijkheden vormen de wezenlijke elementen van deze hulpverlening en zullen tevens bijdragen tot het opbouwen van vertrouwen.

Samenvatting adviezen:

Algemeen

- 1) initiatieven ontwikkelen om de kennis van bestaande voorzieningen te bevorderen;

Preventiegericht

- 2) algemene preventieve campagnes rond weerbaarheidsverhoging van jongeren, bevordering van zelfwaardering, communicatie binnen het gezin en de weglooproblematiek;
- 3) met betrekking tot gezinsproblemen: vroegtijdige detectie en signalering van gezinsproblemen en ondersteuning van ouders bij de opvoeding van hun kinderen. Voorwaarden: zeer laagdrempelig, op vraag van het gezin en minder ingrijpende vormen van hulpverlening zijn overwogen;
- 4) permanente bereikbaarheid van bepaalde hulpverlenende diensten (eventueel telefonisch of via mail); laagdrempelig onder andere via vindplaats gericht werken;
- 5) inschakeling van het directe sociale netwerk voor detectie, signalering en ondersteuning. Vorming is hier zinvol;

Curatiegericht

- 6) bijzondere vormen van hulpverlening gevraagd: onmiddellijk, permanent en afgestemd op de nood van de wegloper;
- 7) een 'veilig adres' voor de eerste dagen;
- 8) werken aan een structurele oplossing;
- 9) vergroten van het draagvlak van het gezin via begeleid overleg tussen de betrokken partijen en achterban;
- 10) duidelijke en eerlijke profilering van de hulpverleningsinstanties.

Tot zover enkele aanbevelingen voor beleid en praktijk (preventie- en hulpverleningsinitiatieven) inzake het voorkomen van en het adequaat aanpakken van wegloopsituaties. Voor de Vlaamse Gemeenschap kunnen deze aanbevelingen gekaderd worden binnen de ontwikkeling van de Integrale Jeugdzorg (met een luik hulpverlening en een luik preventie). Hierin wordt gepleit voor vroegtijdige hulpverlening, voor vraaggerichte hulpverlening, voor hulpverlening die dicht bij jongere staat en voor samenwerking tussen betrokken diensten en organisaties. Voor de Franse en Duitse gemeenschap bestaat een dergelijk initiatief niet. Daar dienen de aanbevelingen gekaderd

te worden binnen respectievelijk de 'Aide à la Jeunesse' et de 'Aide sociale générale' voor de Franse gemeenschap en de 'Jugendhilfe' voor de Duitse gemeenschap.

Wij hopen dat we met dit rapport – met zijn profielbeschrijving van weglopers en met informatie over hun beweegredenen en beleving, over hun ervaringen tijdens de weglooperperiode en over hun contacten, ervaringen en verwachtingen ten aanzien van de hulpverlening – materiaal hebben aangereikt waaruit beleid en praktijk kunnen putten om de nodige stappen te zetten met het oog op een adequate preventie en hulpverlening ten aanzien van weglopen.

REFERENTIELIJST

- Achterblijvers staan in de kou. (2001, 16 februari). De Standaard.
- Angenent, H.L.W. (1993). Weglopers: handboek over dak- en thuisloze jongeren, jeugdprostitutie, mishandeling en seksueel misbruik, allochtone jongeren, jongeren uit kinderbeschermingshuizen. Nijkerk: Intro.
- Angenent, H.L.W., & Beke, B.M.W.A. (1983). Gezinsweglopers. Een oriënterend onderzoek naar het weglopen van minderjarigen uit het ouderlijk gezin. Groningen: Criminologisch Instituut.
- Angenent, H.L.W., & Beke, B.M.W.A. (1989). Schoolproblemen en weglopen. *Pedagogisch Tijdschrift*, 14 (1), 15-23.
- Baarda, D.B. (1995). Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Houten: Stenfert Kroese/Educatieve Partners Nederland.
- Beke, B.M.W.A. (1987). Weggelopen minderjarigen uit kinderbeschermingshuizen. Doctoraatsverhandeling Katholieke Universiteit Nijmegen, Faculteit Sociale Wetenschappen, Nijmegen.
- Beke, B.M.W.A. (1990). Kortdurende opvang van weggelopen minderjarigen. *Tijdschrift voor jeugdhulpverlening en jeugdwerk*, 4, 40-44.
- Beke, B.M.W.A., Van Deur, H., Konijn, C., & Wouda, L. (1990). Weggestuurd en weggelopen: de wegwerpjongeren. *Tijdschrift voor jeugdhulpverlening en jeugdwerk*, 4, 16.
- Born, M., & Gavray, C. (1994). Self-reported delinquency in Liège, Belgium. In J. Junger-Tas, B.J. Terlouw & M. Klein (Eds.), *Delinquent behavior among young people in the Western world*. (pp.131-155). Amsterdam/New York: Kugler Publications.
- Booth, R.E., Zhang, Y., & Kwiatkowski, C.F. (1999). The challenge of change drug and sex risk behaviors of runaway and homeless adolescents. *The International Journal of Child Abuse and Neglect*, 23, 1295-1306.
- Boukhriess, H. (1997). Marokkaanse jongeren tussen twee culturen. Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, Studiedag De Sleutel, Mechelen.

REFERENTIELIJST

- Brennan, T., Huizinga, D., & Elliott, D.S. (1978). *The social psychology of runaways*. Massachusetts/Toronto: Lenxington Books.
- Brouwer, L. (1997). *Meiden met lef: Marokkaanse en Turkse wegloopsters*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Carlen, P. (1996). *JIGSAW. A political criminology of youth homelessness*. Buckingham/Philadelphia: Open University Press.
- Child Focus. (2001). *Jaarverslag 2000*. Brussel: Child Focus.
- Child Focus. (2002). *Jaarverslag 2001*. Brussel: Child Focus.
- Crop, N. (1984). *De opvang van weglopers in J.A.C.-Antwerpen. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Criminologische Wetenschappen, Leuven*.
- Cull, J.G., & Hardy, R.E. (1976). *Problems of runaway youth*. Springfield/Illinois: Charles C. Thomas Publisher.
- De Meulemeester, F., & Perdaens, A. (1985). *Opvang van gezinsweglopers. Een vergelijking tussen België en Nederland. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Criminologische Wetenschappen, Leuven*.
- Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (2000). *Handbook of qualitative research*. California: Sage Thousand Oaks.
- De Pauw, H. (2002). *De verdwijning van niet begeleide minderjarigen en minderjarige slachtoffers van mensenhandel*. Brussel: Child Focus.
- De Witte, H., Hooge, J., & Walgrave, L. (2000). *Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld. 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Dudevszky, M. (1999). *Thuisloze jongeren*. Tijdschrift over jeugd, 4, 10-15.
- Gaemers, J., & Hoogendam, P. (1990). *Enkele kenmerken van zwervende jongeren in Nederland. De straat als laatste toevluchtsoord*. Tijdschrift voor jeugdhulpverlening en jeugdwerk, 5, 2-10.
- Guide Social, 14e édition. (2001-2002). Bruxelles: Centre d'étude sur l'activité médico-sociale et association pour la diffusion de l'information médico-sociale.

- Hagan, J., & McCarthy, B. (1997). *Mean Streets. Youth crime and homelessness*. Cambridge: University Press.
- Hazekamp, J.L., & Jumelet, H. (1993). *Overal en nergens. Stijlen van aanpak van thuisloze jongeren in Nederland en omliggende landen*. Utrecht: SWP.
- Hijmans, E., & Smaling, A. (1997) *Kwalitatief onderzoek en levensbeschouwing*. Amsterdam: Boom.
- Humpers, L. (2003). *L'adolescent en fugue: à la recherche d'une reconnaissance*. Mémoire de licences, Faculté de Psychologie et des Sciences de l'Education, Université de Liège.
- Hutson, S., & Liddiard, M. (1994). *Youth homelessness. The construction of a social issue*. London: The Macmillan Press LTD.
- Impe, M., & Lefebvre, A. (1981). *La fugue des adolescents*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.
- Jacobs, M. (1997). *De rechten van kinderen en jongeren. Duidelijke antwoorden op uw vragen*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Jacobs, M., & Stokx, R. (1999). *Spelregels hulpverlening aan minderjarige weglopers*. Berchem: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.
- Janssens, F.J.G., & Steutel, J.W. (1988). Redactioneel. *Nederlands tijdschrift voor opvoeding, vorming en onderwijs*, 261-262.
- Janus, M-D., McCormack, A., Wolbert Burgess, A., & Hartman, C., (1987). *Adolescent runaways. Causes and consequences*. Massachusetts/Toronto: D.C. Heath and Company/Lexington.
- Jongeren lopen niet zomaar van huis weg. (2003, 14 mei). *De Standaard*
- Junger-Tas, J., Terlouw, G.J., & Klein, M. (1994). *Delinquent behavior among young people in the Western world*. Amsterdam/New York: Kugler Publications.
- Kaufman, J.G., & Widom, C.S. (1999). Childhood victimisation, running away and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36, 347-370.

REFERENTIELIJST

- Korf, D., & Hoogenhout, H. (1989). *Thuis op straat. Een verkennend onderzoek naar zwerfjongeren in de binnenstad van Amsterdam*. Amsterdam: Platform GGZ.
- Kroneman, M. (2001). Turkse meisjes bevechten hun vrijheid. *Tijdschrift over jeugd*, 2, 30-33.
- Lambert, M. (2001). *Jonge weglopers in België. Niet-gepubliceerd onderzoeksrapport in opdracht van Child Focus*.
- Maxwell, B.E. (1992). Hostility, depression and self-esteem among troubled and homeless adolescents in crisis. *Journal of youth and adolescence*, 2, 139-150.
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research. A philosophical and practical guide*. Londen: The Falmer Press.
- Messing, C.T.H.M., Scholte, E.M., Van Buuren, E.T., & Van der Ploeg, J.D. (1992). *Pre-delinquente jeugdigen. Lange-termijnontwikkeling en preventieve hulpverlening*. Rijksuniversiteit Leiden: DSWO Press.
- Meulders, S. (1987). *Het wegloopgedrag bij jongeren van gescheiden ouders. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Criminologische Wetenschappen, Leuven*.
- Miner, M.H. (1991). The self-concept of homeless adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 5, 545-560.
- Raad voor het Jeugdbeleid (1986). *Spelregels bij weggelopen. Advies over hulpverlening en rechtspositie voor weggelopen minderjarigen*. Rijswijk: Ministerie van welzijn, Volksgezondheid en cultuur.
- Ringwalt, C.L., Greene, J.M., & Robertson, M.J. (1998). Familial backgrounds and risk behaviors of youth with throwaway experiences. *Journal of adolescence*, 21, 241-252.
- Rotheram-Borus, M.J., Mahler, K.A., Koopman, C., & Langabeer, K. (1996). Sexual abuse history and associated multiple risk behavior in adolescent runaways. *American Journal of Orthopsychiatry*, 66, 103-106.
- Safe on the streets research team. (1999). *Still running: children on the streets in the UK*. London: The Children's Society.

- Schiltz, B. (1987). Opvang van tehuisweglopers: een verkennende studie. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Criminologische Wetenschappen, Leuven.
- Serrien, L., & Rahoens, L. (1999). Opvang van weggelopen jongeren. *Panopticon*, 482-487.
- Sociale Kaart van Vlaanderen: welzijnswerk, gezondheidszorg, samenlevingsopbouw en zelfhulp. (1984 –). Antwerpen: Kluwer.
- Stas, K. (2001). Jeugd en (algemeen) welzijn. Hulp- en dienstverlening aan jongeren en jongvolwassenen. Antwerpen: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.
- Swanton, B., Wyles, P., Lincoln, R., Wilson, P., & Hill, L. (1988). *Missing persons*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Thomeer-Bouwens, M.A.E., Tavecchio, L.W.C., & Meeus, W.H.J. (1996). *Zonder thuis – zonder toekomst? Een empirisch onderzoek naar ontwikkelingsantecedenten van thuisloosheid bij jongeren*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Travers, N. (1983). De orthopedagogische betekenis van het weglopen: Etude de la documentation m.i.v. een exploratief onderzoek. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, Leuven.
- Twintig procent meer meldingen bij Child Focus. (2001, 24 oktober). De Standaard.
- Van Coillie, D., & Vancuyck, H. (1987). Weglopen uit het gezin: symptoom van gestoorde communicatie tussen gezin en samenleving. Niet-gepubliceerde licentiaatverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, Leuven.
- Van der Ploeg, J.D. (1990). Wegwerpjongeren. *Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening en Jeugdwerk*, 4, 17-23.
- Van der Ploeg, J.D., & Scholte, E.M. (1990). Lastposten of slachtoffers van de samenleving? Rotterdam: Lemniscaat.
- Van Deur, H., & Konijn, C. (1990). "Rot op, wegwezen!" Het wegsturen van kinderen door hun ouders: een verkenning. *Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening en Jeugdwerk*, 2, 25-30.

REFERENTIELIJST

- Van de Water, G., & Vettenburg, N. (2003). *Weglopers in België*, Leuven: Majong/Onderzoeksgroep jeugdcriminologie, K.U.Leuven.
- Van Menxel, G. (2002). De macht van Nederland. Wetenschap en werkelijkheid over thuisloosheid en nachtopvang: een boek van Marius Nuy. *Alert*, 1, 60-63.
- Verhellen, E. (1998). *Jeugdbeschermingsrecht*. Gent: Mys & Breesch.
- Verhoeff, S. (2002). Tweede generatie in verzet tegen gearrangeerd huwelijk. Het omstreden ja-woord. *Tijdschrift over jeugd*, 5, 28-31.
- Vettenburg, N. (1998). *Zelfgerapporteerde delinquentie bij jongeren. Een onderzoek bij 12-21 jarigen in Antwerpen*. Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie K.U.Leuven.
- Walgrave, L. (1980). *De bescherming voorbij. Ontwerp voor een emanciperende jeugdkriminologie*. Antwerpen: Kluwer.
- Walgrave, L.. (2002). Criminologische preventie: terreinverkenning, visie en standpuntbepaling. In P. Goris & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad en erger, actuele thema's uit de jeugdcriminologie*. Leuven: Garant.
- W., V. (1998). Weggelopen of weggestuurd, dat is de vraag. *Tijdschrift over jeugd*, 8, 52-53.
- Yoder, K.A., Hoyt, D.R., & Whitbeck, L.B. (1998). Suicidal behavior among homeless and runaway adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 6, 753-771.

KONING BOUDEWIJNSTICHTING

De levensomstandigheden van de bevolking helpen verbeteren

www.kbs-frb.be

De Koning Boudewijnstichting is een stichting van openbaar nut, die in 1976 – toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was – werd opgericht. De Stichting is onafhankelijk en pluralistisch. We zetten ons in om de levensomstandigheden van de bevolking te verbeteren.

De Stichting heeft een werkbudget van ongeveer 25 miljoen euro per jaar. Met dat budget kunnen we heel wat realiseren in dienst van de samenleving. Maar we kunnen niet alles doen. Daarom leggen we accenten en passen we regelmatig onze centrale werkthema's aan aan de steeds veranderende noden van de samenleving. Onze kernprogramma's de komende jaren zijn: Sociale rechtvaardigheid, Burgersamenleving, Governance, en Fondsen & Eigentijdse filantropie.

Het programma 'Sociale rechtvaardigheid' spoort nieuwe vormen van sociale onrechtvaardigheid op en steunt initiatieven die kwetsbare mensen meer autonomie geven. Met het programma 'Burgersamenleving' stimuleren we het engagement van burgers en willen we het verenigingsleven versterken. Het programma 'Governance' betreft burgers nauwer bij beslissingen over de manier waarop goederen en diensten worden geproduceerd en geconsumeerd, en bij de evoluties in de medische wetenschappen. Met het programma 'Fondsen & Eigentijdse filantropie' wil de Stichting moderne vormen van vrijgevigheid aanmoedigen. We geven schenkers informatie en bieden hen allerhande instrumenten om aan filantropie te doen.

Naast de vier kernprogramma's heeft de Koning Boudewijnstichting ook een aantal 'Structurele en Specifieke initiatieven'. Zo werkt ze mee aan een project voor de herinrichting van de Europese wijk in Brussel, ondersteunt ze Child Focus en ging ze een strategisch partnerschap aan met het European Policy Centre.

Tot slot nog dit: al onze programma's en projecten hechten bijzonder veel waarde aan culturele verscheidenheid en aan een evenwichtige man-vrouw-benadering.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmetho-
des: we steunen projecten van derden, rond bepaalde thema's zetten we
zelf acties op het getouw, we organiseren studiedagen en rondetafels met
experts en burgers, we zetten denkgroepen op rond actuele en toekomstige
thema's, we brengen mensen met heel verschillende visies rond de tafel, we
bundelen de vergaarde informatie in (gratis) publicaties en rapporten,....

Als Europese stichting in België is de Koning Boudewijnstichting actief op lo-
kaal, regionaal, federaal, Europees en internationaal niveau. Vanzelfsprekend
benutten we het feit dat we gehuisvest zijn in Brussel, de hoofdstad van Eu-
ropa, van België en van de twee grote Gemeenschappen van ons land.

Meer info vindt u op onze webstek: www.kbs-frb.be

Praktische gegevens:

bel +32-2-511 18 40, fax +32-2-511 52 21 of mail info@kbs-frb.be

Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, B-1000 Brussel

Giften op onze rekening 000-0000004-04 zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 30
euro.

CHILD FOCUS

In het belang van de kinderen

www.childfocus.org

Child Focus, het Europees Centrum voor Vermiste en Seksueel Uitgebuide Kinderen, is een instelling van openbaar nut, operationeel sinds 31 maart 1998. Het Centrum is onafhankelijk en handelt altijd en enkel in het belang van de kinderen. Zijn opdracht is, zowel op nationaal als op internationaal vlak, enerzijds het onderzoek met betrekking tot de verdwijning, ontvoering of seksuele uitbuiting van kinderen actief te ondersteunen en anderzijds deze fenomenen te voorkomen en te bestrijden.

De oproepen bij het Centrum gebeuren via het noodnummer 110 dat nationaal, gratis en 24u op 24u bereikbaar is.

De taak van de call managers is complex en vereist heel wat vaardigheden om de opvang, het luisteren, de analyse en de begeleiding in goede banen te leiden.

Het Centrum ontvangt gemiddeld 200.000 oproepen per jaar.

De dossiers zelf van verdwijning en seksuele uitbuiting van kinderen worden beheerd door de case managers van wie de taak dubbel is: enerzijds hebben zij een belangrijke rol te vervullen naar de ouders en de slachtoffers toe, anderzijds bestaat hun opdracht erin justitie en het onderzoek te stimuleren.

De case manager zal de ouders en/of de slachtoffers omkaderen, een vertrouwensrelatie met hen opbouwen en er regelmatig mee contact houden tot de afloop van de zaak.

Hij waakt erover, zonder zich echter in de plaats te stellen van de bestaande diensten, dat alles in het werk wordt gesteld om een zaak zo snel mogelijk op te lossen en om de slachtoffers op een optimale wijze te begeleiden.

Het Centrum behandelt gemiddeld meer dan 2500 dossiers: dossiers van weglopers, ouderontvoeringen, onverklaarbare verdwijningen, verdwijningen van niet begeleide minderjarigen, ontvoeringen door derden en gevallen van seksueel misbruikte kinderen.

Child Focus heeft ook een burgerlijk meldpunt geopend om aan internetgebruikers de gelegenheid te geven materiaal van pedo-pornografische aard te melden (www.childfocus-net-alert.be)

Om de fenomenen van verdwijning en seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, bestaat de opdracht van Child Focus er ook in een aantal signalen te geven en voorstellen te formuleren. Zo worden studies ontwikkeld in samenwerking met experts en worden sensibiliserings- en preventiecampagnes op touw gezet.

Om het beleid op het vlak van de bestrijding van de verdwijning en de seksuele uitbuiting van minderjarigen te bevorderen, heeft Child Focus de Europese Federatie voor Vermiste en Seksueel Uitgebuide Kinderen opgericht. Deze groepeer momenteel 19 niet-gouvernementele organisaties in 15 landen van Europa.

Het Centrum wordt voor de helft door de overheid gefinancierd en voor de andere helft door de privésector en door het grote publiek. De Koning Boudewijnstichting is een partner van Child Focus sinds zijn oprichting.

Child Focus
Houba – de Strooperlaan 292
1020 Brussel
Tel. 02/475.44.11 Fax 02/475.44.03
www.childfocus.org
gratis noodnummer: 110